

<u>Paziņojums Nr.</u>	Saturs	Lappuse
	I <i>Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi</i>	
	REZOLŪCIJAS	
	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja	
	436. plenārā sesija 2007. gada 30. un 31. maija	
2007/C 256/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Rezolūcija par tematu "Ieguldījums Eiropadomes 2007. gada 21. un 22. jūnija sanāksmes darbā — konstitucionālā procesa ceļvedis"	1
	III <i>Sagatavošanā esoši tiesību akti</i>	
	EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA	
	437. plenārā sesija 2007. gada 11. un 12. jūlijā	
2007/C 256/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par kriminālsankcijām nolūkā nodrošināt intelektuālā īpašuma tiesību ievērošanu" COM(2005) 276 galīgā redakcija — 2005/0127 (COD)	3
2007/C 256/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Uzņēmējdarbības, jo īpaši MVU, potenciāls (Lisabonas stratēģija)"	8
2007/C 256/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ieguldījumi pētniecībā un inovācijā (Lisabonas stratēģija)"	17
2007/C 256/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Zaļā grāmata par patērētāju <i>acquis</i> pārskatīšanu" COM (2006) 744 galīgā redakcija	27

2007/C 256/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par lauksaimniecības un mežsaimniecības ritenštraktoru atpakaļskata spoguļiem (kodificēta versija)" COM (2007) 236 galīgā redakcija — 2007/0081(COD)	31
2007/C 256/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas enerģētikas politikas izstrāde (Lisabonas stratēģija)"	31
2007/C 256/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu — "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par Kopienas dzelzceļu sistēmas savstarpēju izmantojamību (kodificētā versija)" — "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 881/2004 par Eiropas Dzelzceļa aģentūras izveidošanu" — "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2004/49/EK par drošību Kopienas dzelzceļos" COM(2006) 783 galīgā redakcija — 2006/0273 (COD) — COM (2006) 785 galīgā redakcija — 2006/0274 (COD) — COM(2006) 784 galīgā redakcija — 2006/0272 (COD)	39
2007/C 256/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par bīstamo kravu iekšzemes pārvadājumiem" COM(2006) 852 — 2006/0278 (COD)	44
2007/C 256/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Zaļā grāmata par satelītu navigācijas lietojumiem" COM(2006) 769 galīgā redakcija	47
2007/C 256/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam — Kodolenerģētikas paraugprogramma, kas iesniegta saskaņā ar Euratom Līguma 40. pantu, lai saņemtu Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu" COM(2006) 844 galīgā redakcija	51
2007/C 256/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Līnijpārvadātāju konferences — Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija" COM(2006) 869 galīgā redakcija — 2006/0308 (COD)	62
2007/C 256/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Radiofrekvenču identifikācija (RFID)"	66
2007/C 256/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — GALILEO krustcelēs: Eiropas globālās satelītnavigācijas sistēmas (GNSS) programmu īstenošana" COM(2007) 261 galīgā redakcija	73
2007/C 256/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pārgadu progresa ziņojums par ES ilgtspējīgas attīstības stratēģiju"	76
2007/C 256/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai attiecībā uz statistiku par augu aizsardzības līdzekļiem" COM (2006) 778 galīgā redakcija — 2006/0258 (COD)	86
2007/C 256/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Inovācijas ietekme uz rūpniecības pārmaiņām un EIB loma"	88
2007/C 256/18	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Prioritāru iedzīvotāju grupu nodarbinātība (Lisabonas stratēģija)"	93
2007/C 256/19	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sociālo partneru loma darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanā"	102



2007/C 256/20	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Elastīgums un sociālā drošība (ieکشējā elastīguma aspekts — sarunu par darba koplīgumu slēgšanu un sociālā dialoga kā darba tirgus regulēšanas un pārveidošanas līdzekļu nozīme)”	108
2007/C 256/21	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Nodarbinātības iespējas un uzņēmējdarbība — pilsoniskās sabiedrības, sociālo partneru, vietējo un reģionālo iestāžu loma dzimumu līdztiesības aspektā”	114
2007/C 256/22	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Veselība un migrācija”	123
2007/C 256/23	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas reģioni”	131
2007/C 256/24	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “ES un Centrālamerikas valstu attiecības”	138
2007/C 256/25	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sieviešu uzņēmējdarbības veicināšana Eiropas un Vidusjūras reģiona valstīs”	144



I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

REZOLŪCIJAS

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

436. PLENĀRĀ SESIJA 2007. GADA 30. UN 31. MAIJA

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Rezolūcija par tematu "Ieguldījums Eiropadomes 2007. gada 21. un 22. jūnija sanāksmes darbā — konstitucionālā procesa ceļvedis"

(2007/C 256/01)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Birojs 2007. gada 29. maija sēdē pieņēma lēmumu iesniegt izskatīšanai plenārsesijā rezolūciju par konstitucionālā procesa ceļvedi, kura atspoguļos Komitejas ieguldījumu, gatavojoties Eiropadomes 2007. gada 21. un 22. jūnija sanāksmei.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 30. un 31. maijā (2007. gada 30. maija sēdē), ar 171 balsīm par, 18 balsīm pret un 16 atturoties, pieņēma šo rezolūciju.

1. EESK stingri aizstāv viedokli, ko tā paudusi 2003. gada 24. septembra ⁽¹⁾, 2004. gada 28. oktobra ⁽²⁾ un 2006. gada 17. maija ⁽³⁾ atzinumos par Konstitucionālo līgumu, kā arī 2007. gada 14. marta rezolūcijā sakarā ar Romas līgumu parakstīšanas 50. gadskārtu ⁽⁴⁾. Visos minētajos atzinumos EESK paudusi pilnīgu atbalstu līguma sagatavošanas metodei, kā arī izstrādātajam līguma projektam.

2. EESK joprojām atbalsta Konstitucionālo līgumu, kas pašos pamatos labā nozīmē atšķiras no visiem institucionālo līgumu tekstiem, kuri dažādās starpvaldību konferencēs līdz šim ir izstrādāti ar nolūku pārskatīt Romas līgumus, jo: tas ir izstrādāts brīvās un atklātās debatēs, piedaloties valstu parlamentu un Eiropas Parlamenta deputātiem; tagad vienā tekstā sistemātiski apkopoti visi politiskie un institucionālie līgumi, kas ir izstrādāti kopš Eiropas Kopienību dibināšanas; un tajā iekļautas normas, lai veiktu nepieciešamās reformas Eiropas Savienības iestādēs un lēmumu pieņemšanas kārtībā, aprakstīti mērķi, kas Eiropas Savienībai jāīsteno, minētas vērtības, kurām jābūt pamatā politikai, ko tā īsteno dažādās jomās, un kodificētas pamattiesības, kuras tai jāievēro un jāaizstāv.

3. Visu minēto iemeslu dēļ nav iemesla apšaubīt Konventa sagatavotā projekta nosaukumu — Līgums par Konstitūciju

⁽¹⁾ Starpvaldību konferencei paredzētais atzinums (CESE 1171/2003). OVC 10, 14.1.2004.

⁽²⁾ Atzinums par tematu "Eiropas Konstitūcijas izveidošanas līgums". OVC 120, 20.5.2005.

⁽³⁾ 2006. gada 17. maija atzinums "Ieguldījums 2006. gada 15. un 16. jūnija Eiropadomes darbā — pārdomu periods". OVC 195, 18.8.2006.

⁽⁴⁾ OVC 161, 13.7.2007.

Eiropai. Dažādu pārpratumu dēļ atsevišķām dalībvalstīm tomēr nav pieņemams apzīmējums "konstitūcija". EESK nenoraida iespēju, ka jauno Līgumu varētu nosaukt arī citādi. Saturs ir svarīgāks nekā nosaukums.

4. EESK ir iestāde, kas pārstāv organizētās pilsoniskās sabiedrības intereses, un Komitejas pastāvīgais atbalsts Konstitucionālajam līgumam ir izskaidrojams ar šādiem apsvērumiem, kas sekmē Eiropas Savienības demokrātiskās legitimitātes nostiprināšanu:

— Eiropas Parlamenta kompetences palielināšana, paplašinot koplēmuma procedūras izmantošanu un nosakot jaunas jomas, kurās tā piemērojama;

— valstu parlamentu plašāka iesaistīšana Eiropas Savienības darbā, piešķirot tiem tiesības uzraudzīt subsidiaritātes principa ievērošanu;

— Eiropas Savienības Padomes darba pārredzamības uzlabošana;

— autonomā sociālā dialoga nozīmes palielināšana un sociālo partneru kā Eiropas integrācijas procesa dalībnieku atzīšana;

- līdzdalības demokrātijas nozīmes atzīšana, proti, nosakot, ka ES iestādēm jāveido pārredzams un pastāvīgs dialogs ar Eiropas Savienības pilsoniskās sabiedrības organizācijām un iedzīvotājiem;
 - tādā pašā nolūkā veiktā likumdošanas ierosināšanas tiesību piešķiršana ES pilsoņiem.
5. EESK atgādina, ka Eiropadomē apvienotie dalībvalstu valstu vai valdību vadītāji atbalstīja Konstitucionālo līgumu un 2004. gada 29. oktobrī Romā to svinīgi parakstīja. Pašreiz divas trešdaļas dalībvalstu, kurās dzīvo lielāka daļa visu Eiropas Savienības iedzīvotāju, ir ratificējušas Konstitucionālo līgumu. Tādēļ EESK stingri aizstāv viedokli, ka Konstitucionālajam līgumam jākalpo par pamatu turpmākajām konsultācijām, meklējot izeju no pašreizējās krīzes.
6. EESK atbalsta Vācijas prezidentūras nodomu šī gada 21. un 22. jūnijā paredzētajā Eiropadomes sanāksmē iesniegt ceļvedi turpmākajai rīcībai, lai meklētu krīzes risinājumu, un atzinīgi vērtē faktu, ka 2007. gada 25. martā pieņemtajā "Berlīnes deklarācijā" noteikts, ka jaunajam Līgumam jāstājas spēkā līdz Eiropas Parlamenta vēlēšanām 2009. gadā.
7. Tas nozīmē, ka līdz 2007. gada beigām jāsarīko īsa Starpvaldību konference, kurā ir jāpieņem pašreizējā projekta grozījumi, kas nepieciešami, lai no jauna panāktu viedokļu saskaņu. Tādēļ Starpvaldību konferences mandātā precīzi jānorāda tās nedaudzās normas, kuru atkārtota apspriešana ir pieļaujama. Šādi grozītais Līgums visās dalībvalstīs būtu jāratificē līdz 2008. gada beigām.
8. Atkārtoti apspriežot Līgumu, jāsauglabā svarīgākais, ko nolēma Eiropas Konvents un vienprātīgi atbalstīja valstu un valdību vadītāji. Te, pirmkārt, jāmin jauninājumi, kas skar ES iestādes un lēmumu pieņemšanas procedūras, kā arī Pamat-

sību hartas saistošais raksturs. Tas nozīmē, ka jāsauglabā I daļa (Savienības mērķi, iestādes, struktūra), II daļa (Savienības Pamattiesību harta) un IV daļa (Vispārējie un nobeiguma noteikumi). III daļā būtu jāiekļautas pašreiz spēkā esošo līgumu normas, kas regulē Eiropas Savienības politiku dažādās jomās, un tās nav katrā ziņā jāiekļauj jaunajā Līgumā; tās III daļas normas, kas attiecas uz ES iestādēm un lēmumu pieņemšanas procedūram un pārsniedz līdz šim spēkā esošajos normatīvajos aktos noteikto, būtu jāiekļauj I daļā.

9. EESK darbosies konstruktīvi, pārraugot Starpvaldību konferences darbu. Taču Komiteja arī stingri aizstāv viedokli, ka pilsoniskās sabiedrības organizācijām jāpaver iespēja padomdevēja statusā piedalīties Starpvaldību konferences darbā, neraugoties uz tās, iespējams, īso laiku un ierobežotajām pilnvarām. EESK pauž gatavību sadarbībā ar Padomes prezidentūru sarīkot attiecīgās informatīvās un konsultatīvās tikšanās; šajā darbā Komiteja var izmantot bagāto pieredzi, ko tā uzkrājusi Eiropas Konventa darbības laikā, sadarbojoties ar Konventa prezidiju, kā arī ar Eiropas Parlamentu.

10. Steidzami jārod pašreizējās krīzes risinājums, pieņemot tādu līgumu, kas atbilst 27 valstu Savienības vajadzībām. Tā kā Eiropas Savienībai ir jārisina jaunas problēmas, tai ir jāvienojas par jauniem politiskiem pasākumiem un jāpieņem tālejoši lēmumi, īpaši, lai arī turpmāk attīstītu Eiropas sabiedrības modeli, kura pamatelements ir vispārējās nozīmes pakalpojumi, un stiprinātu Eiropas integrācijas sociālo dimensiju; lai ierobežotu negatīvo ietekmi, kāda ir visa veida ekonomikas, sociālo un kultūras attiecību globalizācijai, lai veicinātu ekonomisko izaugsmi un palielinātu konkurētspēju; lai ierobežotu klimata pārmaiņas; lai nodrošinātu energoapgādi, lai pārvarētu ar imigrāciju saistītās problēmas; lai izskaustu nabadzību un sociālo atstumtību.

Brisele, 2007. gada 30. maijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

437. PLENĀRĀ SESIJA 2007. GADA 11. UN 12. JŪLIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par kriminālsankcijām nolūkā nodrošināt intelektuālā īpašuma tiesību ievērošanu”

COM(2005) 276 galīgā redakcija — 2005/0127 (COD)

(2007/C 256/02)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2005. gada 21. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 4. jūnijā. Ziņotājs — *RETUREAU* kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (12. jūlija sēdē), ar 76 balsīm par un 3 balsīm pret, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1 Komiteja arī turpmāk pievērsīs uzmanību tam, kā tiks īstenota 2004. gada direktīva koordinēti ar šo direktīvas grozīto priekšlikumu, kā arī ar attiecīgiem papildu pamatlēmumiem, lai ilgtermiņā pārlicinātos, cik rezultatīva ir viltošanas un tās starptautisko atzarojumu apkarošana, tostarp arī ārpus Kopienas teritorijas.

1.2 Tā kopumā atbalsta ierosinātos priekšlikumus un aicina Komisiju izskatīt šajā atzinumā izklāstītās piezīmes, kurās tiek ierosināts vērst apkarošanas pasākumus, kā arī sadarbību krimināllietās un muitas jautājumos galvenokārt uz masveida viltošanas uzņēmumiem un noziedzīgu organizāciju veikto viltošanu vai kad pārkāpums rada risku personu veselībai vai drošībai.

1.3 Komiteja vēlētos, lai direktīvā tiktu iekļautas visas intelektuālā īpašuma tiesības, tai skaitā arī patenti, kas Eiropas rūpniecībai ir visnozīmīgākie.

1.4 EESK atzīmē, ka ierosinātajā direktīvā daži juridiski jēdzieni, piemēram, “komerciāls” un “komerciāla rakstura”, ir neskaidri, un tas ir pretrunā krimināltiesību pamatprincipiem, kuros noteikts, ka nozieguma definīcijai jābūt objektīvai, skaidrai un precīzai. EESK ir iebildumi arī pret veidu, kādā ir definēti noziegumi, uz kuriem attiecas direktīvas priekšlikuma 2. pants, jo Komiteja uzskata, ka attiecībā uz kriminālsankcijām (ieslodzījums, finansiālas sankcijas vai naudassods) jānosaka tikai viena vispārēja sistēma un ka konkrētu sodu noteikšanai jāpaliek tikai attiecīgās valsts jurisdikcijā.

2. Ievads

2.1 Komisija 2005. gada 23. novembra MEMO/05/437, kurā apkopots tās pašas dienas Paziņojums, pauž gandarījumu par Tiesas spriedumu, kurā atzīta Kopienas kompetence saistībā ar preventīvu un proporcionālu kriminālsankciju pieņemšanu, lai nodrošinātu Eiropas Kopienas dibināšanas līgumā noteikto Kopienas politiku standartu ievērošanu.

2.2 Paziņojumā Komisijas izklāsta, kā tā saprot Tiesas 2005. gada 13. septembra spriedumu, saskaņā ar kuru Tiesa atceļ pamatlēmumu par vides krimināltiesisko aizsardzību. Komisija uzskata, ka Tiesas spriedumā atzīts, ka Kopienai ir tiesības pieņemt nepieciešamos pasākumus krimināltiesību jomā, lai nodrošinātu Kopienas tiesību efektivitāti. Komisija uzskata, ka šis spriedums attiecas ne tikai uz vides jomu, bet uz visām Kopienas politikas jomām, kā arī uz Līgumā noteiktajām pamatbrīvībām. Kriminālsankciju iekļaušana Kopienas tiesību aktos ir dziļi jāpamato un jāievēro Eiropas Savienības krimināltiesību sistēmas vispārējā saskaņotība.

2.3 Šāds paplašināts minētā sprieduma skaidrojums nesāņēma vienprātīgu dalībvalstu un tiesību doktrīnas atbalstu. Daudzi uzskata, ka apsūdzības un ar tām saistītās kriminālsankcijas galvenokārt saistās ar subsidiaritātes principu un ka to iespējamā saskaņošana ES līmenī ir tiesu iestāžu starpvalstu sadarbības kompetencē, ko nosaka Līgums par Eiropas savienību.

2.4 Jāatzīmē, ka vairākums Eiropas Parlamenta locekļu piekrīt šādam skaidrojumam, jo tās jomas, kas varētu ietilpt Kopienas krimināltiesiskās aizsardzības kompetencē, vairs nav atkarīgas tikai no Padomes dalībvalstu vienprātīga lēmuma, bet gan no kvalificēta balsu vairākuma koplēmuma procedūrā, kurā iesaistīts Parlaments, kura likumdevēja pilnvaras tādējādi tiek paplašinātas⁽¹⁾.

2.5 Līdz ar šādu "pretora" lēmumu Kopienas pilnvaras tiek ievērojami paplašinātas un pieaug iestāžu atšķirīgo interpretāciju risks, kas, tostarp, var kavēt tiesību aktu, kuros noteiktas krimināltiesību normas, pieņemšanu vai arī *a posteriori* ierobežot to ietekmi, piemēram, sakarā ar pārsūdzēšanu tiesā vai kompromisu dēļ; konkrētā priekšlikuma gadījumā jautājums par izdrojumu patentu iekļaušanu vai neiekļaušanu krimināltiesiskās aizsardzības jomā paliek atklāts, jo Parlaments uzskata, ka Tiesas spriedums attiecas tikai uz Kopienas tiesībām, bet Komisija savukārt ir iecerējusi iekļaut direktīvā visas — gan Kopienas, gan valstu intelektuālā īpašuma aizsardzības tiesības.

3. Komisijas priekšlikumi

3.1 Ar Direktīvas (COM(2006) 168 galīgā redakcija) grozīto priekšlikumu paredzēts izveidot saskaņotu un horizontālu krimināltiesisku sistēmu, lai nodrošinātu rūpnieciskā īpašuma tiesību, literāro un mākslas darbu autortiesību, kā arī blakustiesību (ko apzīmē ar jēdzienu "intelektuālais īpašums")

(1) Apvienotās Karalistes un Īrijas "izvēles" (*opt in*) sistēmai un Dānijas izņēmumam attiecībā uz tiesību aktiem vairs nebūs saistošs spēks, kā tas ir pašreiz saistībā ar 3. pīlāra iniciatīvām.

aizsardzību. Direktīvas priekšlikums attiecas uz iekšējo tirgu, un to pamato nepieciešamība nodrošināt Eiropas intervenci šajā jomā, ievērojot subsidiaritātes un proporcionalitātes principu. Juridiskais pamats ir Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pants.

3.2 Priekšlikumā noteikta vispārēja krimināltiesiskā sistēma, definētas aizsargātās "intelektuālā īpašuma tiesības", šo tiesību pārkāpumi, kā arī maksimālās kriminālsankcijas, ko piemēro, lai iekšējā tirgū nodrošinātu saskaņotus kriminālsodus attiecībā uz preču, pakalpojumu, intelektuālo vai mākslas darbu viltošanu, kuru aizsardzība noteikta būtiskākajos Eiropas tiesību aktos un valstu tiesību aktos, kā arī starptautiskajās konvencijās, jo īpaši 1994. gadā PTO noslēgtajā TRIPS līgumā⁽²⁾, kurā noteiktas kriminālsankcijas⁽³⁾ par atsevišķu aizsargāto tiesību pārkāpumiem.

3.3 Direktīvā, kas pieņemta 2004. gadā, jau noteikti aizsardzības pasākumi pret kopiju izgatavošanu, pirātisma un viltošanas darbībām⁽⁴⁾ komercnolūkā; minētās direktīvas 2. pantā noteikto aizsargāto tiesību detalizēts saraksts iekļauts Komisijas paziņojumā⁽⁵⁾. Sarakstā iekļautas rūpnieciskā īpašuma tiesības (izgudrojumu patenti un ar tiem saistītie papildu aizsardzības sertifikāti, funkcionālie modeļi, preču zīmes, ģeogrāfiskās izcelsmes norādes, dizainparauga tiesības, augu šķirnes tiesības), autortiesības un ar tām saistītās tiesības, kā arī *sui generis* — Kopienas tiesības elektronisko sistēmu topogrāfijas un datu bāzu jomā. Tās ir īpašas tiesības, kuras juridiski uzskata par nemateriālajām tiesībām intelektuālā īpašuma jomā. Daļa no šīm tiesībām ir iekļautas Kopienas *acquis* vai pat uz tām attiecas Kopienas aizsardzības īpašas formas (dizainparauga tiesības, augu šķirnes tiesības)⁽⁶⁾. Kamēr nav izveidots Kopienas patents, ko pieprasa visas rūpniecības nozares, parējās tiesības, piemēram, patenti, ir valsts kompetencē. Tātad jēdzienā "intelektuālais īpašums" ietvertas dažādas nemateriālas tiesības, kuru raksturs un juridiskais statuss ir ļoti atšķirīgs.

3.4 Dalībvalstīm jāievēro TRIPS līguma saistības, kurās noteikts, ka jāpieņem piemēroti valsts tiesību akti par kriminālprocedūrām un kriminālsankcijām attiecībā uz viltošanu komerciāliem mērķiem. Tomēr tām ir atstāta zināma rīcības brīvība, un vairākas valstis vēl nav noteikušas atbilstīgus krimināltiesiskus pasākumus attiecībā uz to teritorijā veiktajiem intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem, tostarp ES dalībvalstis. Saskaņā ar 2004. gada direktīvu tās personas, kuru tiesības ir pārkāptas, var saņemt kompensāciju; tajā ir noteiktas dalībvalstu saistības izmeklēšanas, procedūras, arestēšanas⁽⁷⁾ un atlīdzības jomā nolūkā saskaņot piemērojamos tiesību aktus un apkarot

(2) Līgums par intelektuālā īpašuma tiesībām, kas saistītas ar tirdzniecību.

(3) TRIPS līguma 61. pants.

(4) Direktīva 2004/48/EK par intelektuālā īpašuma tiesību ievērošanu.

(5) Komisijas Paziņojums 2005/295/EK par minētās direktīvas 2. pantu.

(6) Izņemot Kopienas patentu — šajā jomā stāvoklis joprojām ir neskaidrs (autora piezīme).

(7) Padomes Pamatlēmums 2005/212/TI par noziedzīgi iegūtu (viltošana, pirātisms) līdzekļu, nozieguma rīku un īpašuma konfiskāciju (OV L 68, 15.3.2005).

organizēto noziedzību⁽⁸⁾, kas viltošanas jomā ir ļoti aktīva. Tomēr minētā direktīva, kuru dažas dalībvalstis vēl nav transponējušas, attiecas tikai uz procedūru un sodiem civilajā, komerciālajā un administratīvajā jomā, un tās mērķis ir galvenokārt novērst kaitējumu, kas radies aizsargāto tiesību īpašniekiem, kuri sākuši apkarot viltošanu.

3.5 Intelektuālā īpašuma aizsardzība ir iekļauta Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā, kā arī ES Pamattiesību hartā, ko svinīgi pieņēma Nicā 2000. gada decembrī. Starptautiska aizsardzība ir paredzēta un nodrošināta arī konvencijās, kas noslēgtas kompetentu ANO specializēto organizāciju vadībā (Pasaules intelektuālā īpašuma organizācija, UNESCO) vai kas noslēgtas reģionu līmenī (Mīnhenes Konvencija 1973. gadā, ar ko izveidoja EPB (Eiropas Patentu biroju) un Eiropas patentu). Šobrīd tikai TRIPS līgumā ir noteikti minimālie kriminālsodi. Līdz ar to Komisijas priekšlikuma mērķis ir saskaņot noteikumus Kopienā, uzliekot dalībvalstīm pienākumu kriminālsankcijas iekļaut to tiesību aktos un definējot vienotus pārkāpumu un sodu veidus.

3.6 Grozītajā direktīvas priekšlikumā paredzēts tuvināt par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumiem noteiktos sodus — apcietināšanu, naudas sodus un konfiskācijas. Tajā paredzēts pieņemt juridisko kompetenci nosakošu regulējumu, lai tad, ja pārkāpums attiecas uz vairākām dalībvalstīm un ja tas ir iespējams, kriminālvajāšanu centralizētu vienā dalībvalstī un atvērtu izmeklēšanu. Priekšlikumā arī ierosināts šādās izmeklēšanās iesaistīt cietušos vai viņu pārstāvjus.

3.7 Salīdzinājumā ar iepriekšējiem priekšlikumiem galvenā izmaiņa ir tā, ka tiek noteikts to kriminālsankciju līmenis un veids, ko piemēro intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpējiem, šādu tiesību definīcija arī ir sniegta direktīvas projektā.

3.8 Fiziskām personām, kuras ir atbildīgas par Direktīvas 3. pantā minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, būtu jāpiemēro maksimālais sods, kas ir brīvības atņemšana uz vismaz 4 gadiem, ja tās darbojušās noziedzīgas organizācijas sastāvā vai ja šis noziedzīgais nodarījums apdraudējis personu veselību vai drošību (2. panta 1. punkts).

3.9 Fiziskām vai juridiskām personām, kuras ir atbildīgas par Direktīvas 3. pantā minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, būtu jāpiemēro efektīvi, samērīgi un preventīvi sodi, tostarp naudas sods, kas ir vai nav kriminālsods un kura maksimālais apjoms ir vismaz EUR 100 000 (EUR 300 000 2. panta 1. punktā minētajos smagu noziegumu gadījumos, tomēr piemērojot arī smagākus sodus, ja izraisīts apdraudējums dzīvībai vai iespējama invaliditātes rašanās).

3.10 Dalībvalstu tiesību aktos vismaz īpaši smagu noziegumu gadījumā (organizēta noziedzība, izraisīts apdraudējums personu veselībai un drošībai) (3. pants) būtu jāparedz noziedzīgi iegūtu viltotu preču, ar noziegumu saistītu rīku un īpašumu konfiskācija.

3.11 Grozītais priekšlikums dod dalībvalstīm iespēju piemērot par noteikto līmeni stingrākus sodus.

3.12 Pēc sākotnējam priekšlikumam sekojošā Padomes pamatlēmuma projekta atsaukšanas Komisija ir paredzējusi kriminālprocedūrām piemērot 2005. gada 23. decembrī pieņemto horizontālo pieeju, kuras mērķis ir atbalstīt savstarpējo tiesisko palīdzību un saskaņot dalībvalstu sodus, lai nodrošinātu *Eurojust* darbību⁽⁹⁾.

3.13 Lēmums par izmeklēšanas un kriminālvajāšanas sākšanu ietilpst dalībvalstu kompetencē, un šādas darbības nebūtu jāsauc tikai tad, ja ir sūdzējušās cietušās personas.

4. Komitejas vispārīgas piezīmes

4.1 Komiteja konstatē, ka arvien plašāk tiek lietots neskaidrais jēdziens "intelektuālais īpašums", kurā tiek apvienoti skaidri nošķirti juridiski jēdzieni un dažādi aizsardzības un lietošanas veidi. Šis jēdziens tomēr kļuvis plaši izplatīts Eiropas un starptautiskajās tiesībās. Attiecīgajām nemateriālajām tiesībām ir atšķirīgs raksturs, termiņš un darbības joma, katrai no tām ir atšķirīgs tiesiskais regulējums, spēkā esamības teritoriāli ierobežojumi, reģistrācijas vai aizsardzības iestādes; turklāt šo tiesību pārkāpumu interpretācija katrā valstī ir atšķirīga, un dažos gadījumos tā strauji mainās.

4.2 Farmaceutisko produktu sastāva analīze (neizmantojot un nublicējot rezultātus), datorprogrammu vai elektronisko sastāvdaļu reversēšana nolūkā nodrošināt savstarpēju savietojamību vai tādu likumīgo tiesību izmantošana kā kopiju izgatavošana privātai lietošanai, apejot pretkopēšanas aizsardzību (kas parasti ir vāja), vairākās dalībvalstīs tiek uzskatīta par viltošanu vai pirātismu, un sodi par šādām darbībām var būt ļoti stingri arī tad, ja šie pārkāpumi netiek veikti komercnolūkā vai noziedzīgā grupā.

4.2.1 Komiteja jau ir paudusi viedokli, ka Kopienas līmenī jākoordinē cīņa pret dažādiem komerciālas viltošanas veidiem, kuri ietekmē Eiropas ekonomiku, un ka jānovērš dažādi noziedzīgi nodarījumi, kuros tiek pārkāptas rūpnieciskā īpašuma tiesības un autortiesības⁽¹⁰⁾, tādējādi nodarot lielu kaitējumu Eiropas ekonomikai. Masveida viltošanu bieži veic noziedzīgas organizācijas vai organizētas noziedzīgas grupas, un tā var apdraudēt personu veselību, drošību vai dzīvību — nosakot kriminālsankciju, tas jāuzskata par vainu pastipriņošiem apstākļiem. Direktīvas projektā būtu jāsauglabā šāds princips — ja viltošana izdarīta vainu pastipriņošos apstākļos, tiek noteikts smagāks sods.

⁽⁸⁾ Projekts Padomes Pamatlēmumam par organizētās noziedzības apkarošanu. Viltošana var būt saistīta arī ar teroristisku organizāciju finansēšanu — no viltošanas iegūto līdzekļu legalizācija ir krimināla darbība, kas aktīvi jāapkaro.

⁽⁹⁾ COM(2005) 696 galīgā redakcija.

⁽¹⁰⁾ Sk. *Malosse* kga izstrādāto atzinumu (OV C 221, 7.8.2001).

4.2.2 Tāpat kā attiecībā uz 2004. gada direktīvu Komiteja atzinīgi vērtē faktu, ka paredzamā saskaņošana attiecas tikai uz komerciāla rakstura pārkāpumiem, kas var ievērojami kaitēt vienotajam tirgum; tomēr būtu lietderīgi precīzāk jēdēfinē jēdzienu “komerciāls”, piemēram, precizējot, ka viltotās preces vai pakalpojumi paredzēti pārdošanai lielā daudzumā, tādējādi radot ievērojamus ekonomiskus zaudējumus, vai arī tie, neatkarīgi no pārdošanās preces vai pakalpojuma daudzuma, ir cilvēkiem bīstami, vai arī precizējot, ka minētais jēdziens attiecināms uz visiem gadījumiem, kad šādu noziegumu izdarītāji tos dara nolūkā iegūt nelikumīgas finansiālas priekšrocības. Krimināl-sankcijas piemēro par pārkāpumiem, kas saistīti ar sabiedriskās kārtības traucējumiem, kuru intensitāte un smaguma pakāpe ir dažāda, sodiem ir jābūt proporcionāliem izdarītajam pārkāpumam, tomēr rodas jautājums, vai atšķirība starp “intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu komerciālos apmēros” un “smagu pārkāpumu” ir skaidra un vai paredzētie labošanas sodi atbilst krimināltiesībām raksturīgajam proporcionalitātes principam. Turklāt no ierosinātās direktīvas darbības jomas netieši ir izslēgta datu apmaiņa internetā starp privātpersonām, kopēšana (vai mūzikas “remix”), materiālu vai intelektuālu darbu pavairošana ģimenes vai privātām vajadzībām, vai arī saistībā ar mācībām un karjeru; šie izņēmumi ir jāprecizē.

4.2.3 Komiteja vēlas atgādināt, ka nemateriālās tiesības, kuras viltošana skar, nav absolūtas tiesības. Ikvienai no minētajām tiesībām ir īpašas pazīmes, un tās visas faktiski izpaužas kā tādas ekskluzīvas tiesības uz izmantošanu vai pagaidu monopols, kuru ilgums un spēkā esamības ģeogrāfiskā izplatība atšķiras. Citiem vārdiem izsakoties, tas ir pagaidu aizsardzības pasākums (kas stājas spēkā, kad patentu jomā tiek publicēts izgudrojums vai autortiesību jomā tiek radīts kāds darbs); Turklāt licenču turētājiem, kā arī produkti, pakalpojumu vai mākslas darbu legāliem vai labticīgiem lietotājiem arī ir tiesības, kas dažos gadījumos var būt ļoti plašas ⁽¹⁾. Vairāku dalībvalstu tiesību sistēmā ir pret-runas, un producentu, izplatītāju un nozares interesēm tiek vienpusēji piešķirta prioritāte salīdzinājumā ar patērētāju tiesībām; šķiet, ka nodoms vairāku valstu tiesībās iekļaut stingrus kriminālsodus ir šādas vienpusējas pieejas izpaušme. Tādējādi var izveidoties paradoksāla situācija, ka direktīvas priekšlikumā smagākais sods par pārkāpumu, kas veikts komerciālā mērogā, ir līdzvērtīgs vai pat vieglāks nekā pašreizējais sods par individuālu pārkāpumu.

4.2.4 Komiteja vēlētos, lai pēc Komisijas ierosinājuma — piemēram, veicot valstu tiesību aktu detalizētu un salīdzinošu izpēti pēc direktīvas transponēšanas — valsts krimināltiesības tiktu saskaņotas ar Kopienas krimināltiesībām, lai ES panāktu patiesu saskaņošanu, jo īpaši autortiesību un blakustiesību jomā, kurā dažkārt vērojama kriminālsankciju pārklāšanās, radot nesamērīgus un nevajadzīgus sankciju un sodu kopumus; tas vajadzīgs tādēļ, ka strauji attīstās darbu komerciālas izplatīšanas modeļi, drīzumā paredzēts atcelt DRM (pretkopēšanas aizsardzības mehānismus) un tādēļ, ka datu nesēju aplikšana ar

nodokļiem tiesību subjektiem lielā mērā nodrošina kompensāciju par pirātiskam kopijām.

4.3 Īpašas piezīmes

4.3.1 Komiteja vēlētos, lai tiktu precīzāk definēts tāds noziedzīga nodarījuma veids kā kūdīšana uz intelektuālā īpašuma produktu vai pakalpojumu viltošanu. Noziedzīga nodarījuma sastāvā ir tā izdarītāja vai viņa līdzdalībnieku nodoms: TRIP līgumā minēta “tīša viltošanas darbība”, un direktīvā ir minēta tīša, ar nodomu veikta darbība. Nodarījumam ir arī materiāls aspekts, proti, pārkāpuma izdarīšana vai vismaz nodarījuma sākšanai pielīdzināms mēģinājums to darīt. Abi minētie aspekti ir kumulatīvi; nodoms pats par sevi vēl nav noziedzīgs nodarījums (ja vien neizveido domu policiju). Kūdīšanu uz noziedzīgu nodarījumu parasti iespējams identificēt tikai tad, ja kūdītājs sagādā rīkus (parasti nelikumīgus) konkrētā nolūkā izdarīt attiecīgo noziegumu. Tāpēc Komiteja uzskata, ka nodrošināšanu tikai ar plaši izplatītiem palīg līdzekļiem vai programmatūru, vai piekļuvi internetam nevar uzskatīt par līdzdalību vai kūdīšanu (kas krimināltiesībās parasti ir ļoti retos gadījumos un ir grūti pierādāma), ja viltotāji izmanto šos piegādātos līdzekļus. Kopienas tiesībās pietiktu ar līdzdalības jēdzienu, jo ar līdzdalībniekiem saistītie jautājumi ir precīzi regulēti valsts tiesībās. Pretējā gadījumā var tikt izvirzīta apsūdzība, kuru nepamato nodoma elementi, tādējādi var rasties juridiska nenoteiktība daudziem materiālu piegādātājiem vai pakalpojumu sniedzējiem.

4.3.2 Ar pagaidu monopolu aizsargātu darbu, modeļu, procedūru vai izgudrojumu nelikumīga pavairošana ir noziedzīgs pārkāpums — viltošana. Šāda definīcija būtu jāsaģlabā, un tajā nav jāiekļauj pirātisma jēdziens (pirātisms parasti izpaužas kā krāpnieciska piekļūšana informātikas sistēmām, lai tās kontrolētu, zagtu datus vai bez atļaujas izmantotu interneta pieslēgumu, parasti nelikumīgos nolūkos). Pirātisms nav viltošana vārda tiešā nozīmē, un kriminālpārkāpumi arī turpmāk būtu jādefinē precīzi. Protams, ka neatļauta piekļūšana informātikas sistēmām, datu zādzība vai interneta pieslēguma izmantošana bez atļaujas un privātās dzīves neaizskaramības principa pārkāpšana ir nodarījumi, par kuriem iespējams sākt kriminālprocesu, tomēr tie nav uzskatāmi tieši par viltošanu. Datorpirātisma apkarošanā ir jāizmanto īpaša pieeja, kaut arī minētie jēdzieni daudzās politiskās deklarācijās tiek lietoti neprecīzi, tos jāaucot un radot zināmu neskaidrību; datorpirātismu izmanto teroristiskām darbībām, tāpēc tam jāpievērš īpaša uzmanība un jānodrošina atbilstīga starptautiska sadarbība.

4.3.3 Pamatojumā minētie jēdzieni “noziedzīga organizācija” un “organizētā noziedzība” jāpapildina ar jēdzienu “organizēta grupa”, kas jau iekļauts vairāku valstu krimināltiesībās kā vainu pastiprinošs apstāklis. Tas, ka komerciāla mēroga viltošanu izdara organizēta grupa vai noziedzīga organizācija, būtu jāuzskata par vainu pastiprinošu apstākli, kura dēļ piemēro smagākus sodus un lielākus naudas sodus.

⁽¹⁾ Licence “Creative Commons”, “General Public Licence”, “BSD”, BBC bezmaksas audiovizuālā licenc utt.

4.3.4 Komisija norāda, ka dalībvalstīm ir tiesības piemērot smagākus sodus vai sodīt par citiem pārkāpumiem. To iespējams interpretēt kā mudinājumu piemērot kriminālsankcijas par pārkāpumiem, kas nav izdarīti komercnolūkā, un pat paplašināt jēdzienu "viltošana", to attiecinot arī uz darbībām, kuras tiešā nozīmē nav uzskatāmas par kāda produkta, metodes vai darba reproducēšanu vai kopēšanu.

4.3.5 Komitejai nav drošas pārliecības par to, vai kopēšanas programmatūra, ar kuras palīdzību iespējams apiet vai atcelt DRM⁽¹²⁾ (pretkopēšanas aizsardzības metodes — palīg līdzekļi vai datorprogrammas — kas parasti ir vājas un nav šifrētas) ir pielīdzināma DRM sistēmu viltošanai; šāda pielīdzināšana veikta Kopienas un vairāku valstu tiesībās, kaut arī rīcība, kas saukta par "viltošanu", nav oriģinālās sistēmas kopēšana vai reproducēšana. Turklāt tā saucamie DRM noteikumi nav vispārpieņemti standarti, tie ir atkarīgi no platformas vai piegādātāja, datņu formāti var būt īpašums, un tas apgrūtina savietojamību vai arī veicina tirgus ierobežošanu, nepieļaujot konkurenci; tādu kopēšanas līdzekļu radīšana un lietošana, kuri nodrošina patērētājam vai uzņēmumam, kas ir licences īpašnieks, viņu tiesības (privātai lietošanai paredzētas kopijas, dublējumkopijas, izmantošana dažādos standartizētos materiālos) ir jānodrošina tikai gadījumos, kad pastāv morāli vai materiāli aspekti, kas liecina par komerciāla mēroga pārkāpumu.

4.3.6 Komiteja atbalsta principu, ka kriminālprocesam jānotiek neatkarīgi no jebkādam cietušā iesniegtām civilprasībām vai prasībām par krimināllietas ierosināšanu, jo no mafijas cietušie var baidīties iesniegt prasību, lai aizsargātu savas tiesības. Turklāt komerciāla viltošana, jo īpaši, ja to dara ar organizēto noziedzību vai terorismu saistītas grupas vai organizācijas, ietekmē valstu ekonomiku un sociālo labklājību, un par tās apkarošanu ir atbildīga valsts.

Briselē, 2007. gada 12. jūlijā

4.3.7 Komiteja cer, ka, dalībvalstīm sadarbojoties, būs iespējams efektīvi apkarot viltošanas tīklus, jo īpaši tos, kas saistīti ar noziedzīgām organizācijām un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, tomēr atgādina, ka daudzi no minētajiem tīkliem darbojas trešās valstīs un ka tādēļ, izmantojot starptautiskajās tiesībās paredzētās iespējas, jāpaplašina darbības mērogs un jārikojas arī ārpus ES teritorijas.

4.3.8 Komiteja uzskata, ka Kopienas līmenī kopējas policijas izmeklēšanas grupas varētu sadarboties ar muitas grupām, kā arī ar personām, kurām viltošanas dēļ nodarīts kaitējums, vai viņu pilnvarotiem ekspertiem. Komiteja atzinīgi vērtē cietušo iesaistīšanu izmeklēšanas procedūrās, tomēr ierosina, lai viņu līdzdalība izpaustos tikai kā valsts iestāžu informēšana. Nebūtu pieļaujams, ka, pamatojoties uz apsūdzību komerciāla mēroga viltošanā, uzņēmuma pārstāvji var, piemēram, piedalīties pārbaudēs un mantas konfiskācijā konkurējošā uzņēmumā, kam piemērojama nevainības prezumpcija līdz brīdim, kad tiesa ir pilnībā pierādījusi tā vainu un nolāsījusi spriedumu. Komiteja uzskata, ka jāizvairās no privātas tiesāšanās un valsts iestādēm nepiederīgu personu nevajadzīgas vai kaitīgas iejaukšanās kriminālprocedūrās.

4.3.9 Visbeidzot Komiteja izsaka bažas par interneta tīkla arvien plašāku komercializēšanos un par prasībām piemērot šim sektoram TRIP līgumos paredzētās kriminālsankcijas, šāds aicinājums izteikts ASV Tirdzniecības departamenta 2006. gada pārskata 301. un *super* 301. sadaļā⁽¹³⁾ attiecībā uz PĪO (Pasaules Intelektuālā īpašuma organizācijas, WIPO) līgumu piemērošanu intelektuālā īpašuma aizsardzībai internetā, kas ir brīvs, visiem pieejams un ieguvums visai sabiedrībai.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹²⁾ *Digital Rights Management* (digitālo tiesību pārvaldība, kas aizvieto novecojušo "pretkopēšanas aizsardzību").

⁽¹³⁾ 2006 SPECIAL 301 REPORT USA.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Uzņēmējdarbības, jo īpaši MVU, potenciāls (Lisabonas stratēģija)"

(2007/C 256/03)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 31. punktu 2006. gada 14. septembrī nolēma uzticēt Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētajai nodaļai izstrādāt informatīvo ziņojumu par "Uzņēmējdarbības, jo īpaši MVU, potenciāls (Lisabonas stratēģija)".

2007. gada 14. un 15. marta plenārajā sesijā tika pieņemts lēmums informatīvā ziņojuma vietā izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu (Reglamenta 29. panta 2. punkts).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2007. gada ... Ziņotāja — *Faes* kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (12. jūlija sēdē) ar 123 balsīm par, 1 pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Priekšvārds

1.1 2006. gada 23. un 24. marta Eiropadomes sanāksmē pieņemtajos secinājumos izteikts lūgums Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai 2008. gada sākumā iesniegt pārskata ziņojumus, atbalstot partnerību izaugsmei un nodarbinātībai.

1.2 Eiropadome arī ierosināja īpašas prioritārās darbības jomas laika posmā no 2005. līdz 2008. gadam:

- i) ieguldījumi zināšanās un inovācijā,
- ii) uzņēmumu, jo īpaši MVU, potenciāls,
- iii) prioritāru kategoriju nodarbinātība (...),
- iv) Eiropas enerģētikas politikas noteikšana (...),
- v) visaptveroši pasākumi, kas jāveic, lai saglabātu izaugsmes un nodarbinātības partnerības dinamiku (...).

2. Kopsavilkums un ieteikumi

2.1 Lai arī Lisabonas stratēģija ir devusi pozitīvus rezultātus, tomēr tā līdz šim nav pilnībā īstenota īpaši tādās jomās kā ekonomikas un rūpniecības izaugsme, kā arī vairāk un labāku darbavietu radīšana. Globālās konkurences apstākļos Eiropa saskaras ar tradicionālo un arī jaunu sāncensu radītajiem izaicinājumiem, ko tā nespēj pienācīgi pārvarēt.

2.2 Eiropas uzņēmējiem jāstrādā nepabeigtā vienotajā tirgū, kas īpaši attiecināms uz nodokļu likumu saskaņošanu, direktīvu pārāk lēno ieviešanu dalībvalstīs, vēl aizvien pastāvošajiem administratīvajiem šķēršļiem, darbaspēka mobilitātes trūkumu. Īpaši grūti pārvarēt šos šķēršļus ir MVU.

2.3 Jāpārvar arī tādās grūtības kā nepietiekama iniciatīva uzņēmējdarbības jomā, sabiedrības novecošanās un tās ietekme uz uzņēmējdarbību, darbaspēka piedāvājums un lielāka nepiecie-

šamība pievērst uzmanību uzņēmumu nodošanai, pieejami līdzekļi dibināšanas un izaugsmes posmā, pieejami pētniecības rezultāti un tāpat arī inovācijas iespējas.

2.4 Mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ir galvenā loma Lisabonas mērķu sasniegšanā. Stratēģijas īstenošanas pirmajos gados to nepieciešamajam ieguldījumam tomēr nav pievērsta pienācīga uzmanība. Būtu vairāk jāizvērs MVU pārstāvošo organizāciju iesaistīšana progresa novērtējumā, kā arī jāpalielina to nozīme MVU interešu aizstāvībā visos politikas līmeņos. Izmanojot izdevību, kad notiks 2008. līdz 2010. gada izaugsmes un darbavietu integrēto pamatnostādņu nākamā pārskatīšana, EESK aicina pieņemt mērķtiecīgākas un pilnīgākas integrētās MVU pamatnostādnes, īpaši sadaļā par mikroekonomikas reformām. Lai tās šajā procesā varētu plaši īstenot, EESK mudina Padomi nodrošināt mazo uzņēmumu hartai tiesisko pamatu, kā to pieprasījis Parlaments, tādējādi stiprinot pamatu arī turpmākai rīcībai. Šādas politiskās nostādnes uzskatāmas par svarīgām, lai varētu attīstīt MVU uzņēmējdarbības potenciālu.

2.4.1 EESK mudina Komisiju un Padomi pielikt visas pūles, lai attiecīgo tiesību normu izstrādes procesā ieviestu principu vispirms pievērsties mazajiem uzņēmumiem.

2.4.2 EESK aicina 2009. gadu noteikt par "Uzņēmēja gadu", lai uzsvērtu uzņēmēju svarīgo lomu izaugsmes un labklājības panākšanā un lai mudinātu jauniešus un arī pārējos apsvērt uzņēmēja karjeras iespējas.

2.4.3 EESK aicina pielikt pūles, lai izveidotu efektīvu konkurētspējas un inovāciju programmu, kas nodrošina efektīvu atbalstu un ir pieejama MVU, kā arī atvieglo MVU iespējas izmantot 7. pētniecības un attīstības pamatprogrammu un struktūrfondus. Būtu cieši jāuzrauga šo programmu, ieskaitot arī JEREMIE, efektivitāte un arī pieejamība.

2.4.4 Uzņēmuma vērtīgākie aktīvi ir tā cilvēku kapitāls. Piemērotām atbalsta struktūrām, individuāli pielāgotiem apmācības piedāvājumiem un labi izstrādātām finanšu iniciatīvām būtu jāpalīdz MVU uzlabot darbinieku un uzņēmēju prasmes un iemaņas, turpinot ieguldīt pastāvīgā apmācībā.

2.4.5 EESK aicina Komisiju sagatavot analīzi par MVU iesaistīšanu Kopienas programmās. Ja līdzdalības apjoms tiks atzīts par nepietiekamu, būtu jānosaka tās minimālā procentuālā daļa.

2.4.6 Būtisks instruments, lai palīdzētu MVU attīstīt savu darbību, ir publiskais iepirkums. MVU iesaistīšana būtu stingri jāuzrauga un jāizstrādā pasākumi, lai veicinātu MVU piekļuvi publiskajam iepirkumam. Būtu jāveicina paraugprakses apmaiņa.

2.4.7 Komisijas līmenī būtu jāizveido koordinācijas struktūra patiesai, efektīvai un iedarbīgai MVU politikai attiecībā uz visām programmām, darbībām un likumdošanas pasākumiem.

2.4.8 Ir jāisteno īpaši pasākumi paraugprakses attiecībā uz MVU sekmēšanai un popularizēšanai, konkurētspējas uzlabošanai, īpaši reģionos, kuru attīstības līmenis ir zemāks par Eiropas attīstības vidējo līmeni. Šādas iniciatīvas ir jāisteno, izmantojot MVU organizācijas.

3. Vispārējās piezīmes

3.1 Vispārējā izpratnē Lisabonas stratēģija vislabāk pazīstama kā apņemšanās līdz 2010. gadam izveidot Eiropu par pasaules dinamiskāko un konkurētspējīgāko uz zināšanām balstīto ekonomiku. Līdzās vispārīgam izklāstam Padome 2000. gada jūnija *Santa Maria da Feira* sanāksmē pieņēma arī mazo uzņēmumu hartu.

3.2 Komiteja atgādina, ka jau pašā sākumā, 2000. gada 24. martā, Lisabonas uzdevumos tika

- uzsvērtā vajadzība aktīvi iesaistīt stratēģijā sociālos partnerus un pilsonisko sabiedrību, izmantojot dažādas partnerības formas;
- norādīts, ka stratēģijas panākumi pirmām kārtām ir atkarīgi no privātā sektora un publiskā un privātā sektora partnerības, kā arī no dalībvalstu un Savienības līdzdalības;
- noteikts mērķis panākt stratēģijas trīs daļu, proti, ekonomiskās izaugsmes, sociālās kohēzijas un vides ilgtspējības līdzsvarotu attīstību, veicinot Eiropas konkurētspēju un jaunu darba vietu radīšanu un pielietojot piemērotus vides politikas pasākumus.

3.3 Eiropadomes 2005. gada marta pavasara sanāksmē Padome pievērsās Lisabonas stratēģijas vidusposma pārskatam un nolēma atkārtoti izvērst minēto stratēģiju, par Eiropas galvenajām politikajām prioritātēm nosakot izaugsmi un

nodarbinātību. Tika panākta vienošanās par integrētajām pamatnostādnēm izaugsmei un darbavietām⁽¹⁾, kam būtu jāveicina reformu pasākumu saskaņotība un jākalpo par ceļvedi nacionālo reformu programmu izstrādei.

3.4 Lisabonas stratēģijas attīstībā izšķiroša nozīme ir konkurētspējas un izaugsmes meklējumiem, lai tādējādi radītu lielāku ekonomisko labklājību, radītu jaunas darbavietas, aizsargātu un uzlabotu dzīves kvalitāti. Savukārt labāka dzīves kvalitāte, sociālie uzlabojumi un vides ilgtspējība var arī sekmēt izaugsmi. Jomas, kurās Lisabonas stratēģija līdz šim ir cietusi neveiksmi, ir pirmām kārtām ekonomiskā un rūpniecības izaugsmē, kā arī vairāk un labāku darbavietu radīšana. Eiropa saskaras ar grūtībām globālās konkurences jomā. Kopš Lisabonas procesa uzsākšanas ES ir ievērojami paplašinājusies, tās dalībnieku skaitam palielinoties no 15 līdz 25 un vēlāk līdz 27 dalībvalstīm.

3.5 Pirmkārt, Komiteja vēlētos atzīmēt, ka Lisabonas stratēģija jau ir sekmējusi tādu pozitīvu attīstību kā, piemēram:

- pārliecību par tādu reformu vajadzību, kuras pārsniedz tradicionālos priekšstatus;
 - informāciju tehnoloģiju un inovāciju procesu paātrinātu izplatību;
 - pieaugošu atbalstu uzņēmējdarbības uzsākšanai un MVU finansēšanai;
 - lielāku interesi par tādu ilgspējīgu attīstību, kas būtu izstrādāta, lai samazinātu valsts deficītu, atjaunotu stabilitāti sociālās aizsardzības budžetā un aizsargātu vidi;
 - sociālo partneru iniciatīvas sociālās reformas jomā;
 - pasākumus normatīvu un administratīvu procedūru vienkāršošanai, lai arī līdz šim šo pasākumu ietekme bijusi ierobežota.
- 3.6 Neskatoties uz minētajām pozitīvajām iezīmēm, galvenais secinājums ir tāds, ka Eiropai ir jāsaņem gan ar augsti attīstītām industriālām valstīm, gan ar aizvien lielāku skaitu valstu ar zemām ražošanas izmaksām, kuras aizvien plašāk pielieto jaunas tehnoloģijas, tātad Eiropa sastopas ar pastāvīgi pieaugošu konkurences izaicinājumu. Pamats raizēm ir virkne rādītāju kā, piemēram:
- zemāks iekšējais pieprasījums, mazākas investīcijas, ražīgums un izaugsmes rādītāji Eiropas Savienībā, kas nostāda to zaudētājas lomā salīdzinājumā ar galvenajiem konkurentiem un jauniem tirgiem;

⁽¹⁾ Padomes 2005. gada 12. jūlija lēmums par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādnēm (2005/600/EK), OV L 205, 6.8.2005., 21. lpp.

- globalizācija, kuras rezultātā jaunas valstis iekļaujas starptautiskajā ekonomikas sistēmā;
 - nenasniegtie nodarbinātības mērķi;
 - pastāvīgs valsts budžeta deficīts atsevišķās dalībvalstīs, lai arī ne vienmēr vienās un tajās pašās;
 - ļoti atšķirīgi nodokļu noteikumi un nodokļu likmes uzņēmumiem;
 - joprojām pastāvoši administratīvie šķēršļi uzņēmējdarbībai un direktīvu lēna ieviešana dalībvalstīs;
 - Eiropas iedzīvotāju novecošanās, kas radīs milzīgu spriedzi publisko līdzekļu un darbaspēka piedāvājuma jomā;
 - aizvien lielāka izejvielu trūkuma vai cenu svārstību draudi, klimata pārmaiņas un bioloģiskās daudzveidības zudums;
 - nepietiekama darbaspēka mobilitāte, kas ir ļoti svarīga iekšējā tirgus izveidei;
 - Eiropas uzņēmumu pārceļšanās uz jauniem un ātri augošiem tirgiem;
 - Eiropas iedzīvotāju aizvien mazākā interese par Eiropas Savienību.
- augstu bezdarba līmeni, īpaši dažās mērķa grupās;
 - augstu priekšlaicīgas pensionēšanās līmeni, neraugoties uz saistībām;
 - nepiemērotām izglītības un apmācības sistēmām, īpaši IKT prasmēm un uzņēmējdarbībai paredzētajām;
 - nepietiekamu mūžizglītības iespēju piedāvājumu;
 - izdevumiem pētniecībai, kas kopumā ir vēl vairāk samazinājušies, nevis pietuvojušies Lisabonas mērķim, proti, 3 % no IKP;
 - nepietiekamām inovācijām, lai arī nesena ziņojums par inovāciju rādītājiem uzrāda labākus rezultātus;
 - MVU nepietiekamu piekļuvi finansējumam kopā ar nepietiekamu informāciju par iespējām, tai skaitā ES līmenī;
 - pastāvīgu valsts budžeta deficītu, lai arī ne vienmēr vienās un tajās pašās valstīs.

3.7 Tajā pašā laikā Lisabonas Stratēģijas reformas atpaliel:

3.7.1 Eiropas līmenī dalībvalstis apņēmas pabeigt vienotā tirgus izveidi vairākās jomās (enerģētika, pakalpojumi, publiskais iepirkums, Eiropas līmeņa tīkli, publisko pakalpojumu pielāgošana), bet neizmantoja izdevību noteiktajā laika posmā īstenot nepieciešamos pasākumus.

3.7.1.1 Kopš 1990. gada Komisija Eiropas līmenī ir īstenojusi neskaitāmus pasākumus, lai, pirmkārt, labāk izprastu MVU vajadzības un darbības veidu un, otrkārt, lai atbalstītu MVU attīstību un lai palīdzētu labāk izmantot to potenciālu darbavietu radīšanā. Pēdējo gadu laikā šīs darbības ir pastiprinātas, pateicoties MVU sūtņa iecelšanai, rīcības plāna uzņēmējdarbībai pieņemšanai 2004. gadā, centieniem labākai tiesību aktu izstrādei, labākām iespējām izmantot finansējumu (EIF un EIB), kā arī konkurētspējas un inovāciju programmai (KIP).

3.7.2 Atsevišķu valstu līmenī rezultāti ir dažādi, nepilnības galvenokārt saistītas ar:

- normatīvo aktu un administratīvo procedūru struktūras sarežģītību;

3.7.3 Jaunajām dalībvalstīm bieži jāpārvar papildu traucēkļi sakarā ar attīstības atšķirībām, piemēram, nodarbinātības, tehnoloģiju vai vides jomās, lai gan dažreiz šie traucēkļi tiek kompensēti arī ar atjaunināšanas pasākumiem, kas ir radikālāki nekā ES 15 vecajās dalībvalstīs.

3.8 Jānorāda uz ziņojumu ⁽²⁾, ko atbilstoši Eiropadomes 2005. gada marta pieprasījumam izstrādāja Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK), ietverot tajā EESK un partneru apspriešanās rezultātus par Lisabonas stratēģijas īstenošanu, sociālo partneru lomu un citiem organizētas pilsoniskās sabiedrības aspektiem gan dalībvalstu, gan arī Eiropas līmenī. Pēdējos gados Komiteja ir publicējusi vairākus ziņojumus par Lisabonas stratēģiju un dažādiem tās īpašiem aspektiem ⁽³⁾.

4. Uzņēmējdarbības, jo īpaši MVU, potenciāla paaugstināšana

4.1 MVU nozīmīgums Eiropas ekonomikā

4.1.1 Lielākā daļa (99,8 %) Eiropas uzņēmumu ir MVU. Tipisks Eiropas uzņēmums ir mikrouzņēmums (91 %); mazo uzņēmumu īpatsvars ir 7 %. Jāatzīmē ne tikai tas, ka lielākā daļa Eiropas uzņēmumu ir mazi, bet ka tie arī nodrošina ievērojamu daļu nodarbinātības (divas trešdaļas visu privātajā sektorā nodarbināto) un saimnieciskās darbības (57 % no IKP) Eiropā ⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Lisabonas stratēģijas īstenošana. Saīsinātais ziņojums Eiropadomei.

⁽³⁾ OV C 185, 8.8.2006. + CCMI/032.

⁽⁴⁾ Pieejami dati par 2003. gadu. Eurostat 2006. gada kabatas grāmata.

4.1.2 Lai uzlabotu MVU ekonomisko rādītāju kontroli, EESK aicina Eiropas Komisiju atsākt MVU novērošanas centra darbību.

4.1.3 Gandrīz visās pasaules valstīs, tostarp Eiropas Savienībā, tieši MVU ir tie, kas rada darbavietas, un ir viens no galvenajiem valsts budžeta ienākumu avotiem (nodokļi, PVN u.c.), piedāvājot profesionālās un sociālās izaugsmes iespējas nozīmīgai iedzīvotāju daļai, īpaši tās aktīvākajam un radošākajam segmentam, kas vedina ekonomiku mainīt tās tradicionālās formas un kas uzskatāms par būtiskāko elementu ekonomikas sistēmas virzīšanai uz tirgus ekonomiku, turklāt segmentam raksturīga elastība, inovācija un dinamika un tajā rodami potenciālie lielo nākotnes uzņēmumu vadītāji, īpaši jaunajās ekonomikas nozarēs, mūsdienīgos sektoros, kuri izmanto sarežģītās un jaudīgas tehnikas un tehnoloģijas.

4.2 Konkurētspēja

4.2.1 Līdz ar konkurētspējas uzsvēršanu atzīta vajadzība sasniegt ilgtspējīgu konkurētspēju atvērtā un globālā ekonomikā, paaugstinot jaunu tehnoloģiju pielietojumu, nosakot efektīvāku profesionālo apmācību, nodrošinot augstu kvalifikāciju darba ņēmējiem un uzlabojot ražīgumu. Stratēģijas galvenā koncepcija ir kvalitāte (preču, pakalpojumu, noteikumu, pārvaldības, nodarbinātības, sabiedrisko attiecību un vides kvalitāte).

4.2.2 Lai panāktu ekonomisko stabilitāti, dalībvalstīm būtu jāsiglabā to vidējā termiņa budžeta mērķi visa ekonomikas cikla laikā vai arī jāveic visi nepieciešamie korektīvie pasākumi. Šajā nolūkā dalībvalstīm būtu jāizvairās no procikliskas fiskālās politikas. Dalībvalstīm, kas šobrīd uzrāda tekošā konta deficītu un ir pakļautas ilgtnespējības riskam, būtu jārikojas, lai mainītu situāciju, īstenojot strukturālas reformas ārējās konkurētspējas uzlabošanai un veicinot situācijas maiņu ar fiskālās politikas palīdzību. Eiropas iedzīvotāju novecošanās dēļ šie pasākumi noteikti ir nepieciešami.

4.2.3 EESK uzskata, ka vienīgi ekonomikas politikas un īpaši makroekonomikas politikas fundamentāla pārorientācija ļaus novērst šķēršļus ilgtspējīgai un pārdomātākai Eiropas ekonomikas atveseļošanai. ES jāpaļaujas pašai uz saviem spēkiem, ja nolūks ir atgūt Eiropas ekonomikas izaugsmi un pilnīgu nodarbinātību. Tam būs nepieciešama līdzsvarota mikroekonomikas politika, par mērķi nosakot Lisabonas stratēģijā ietvertu mērķu, īpaši pilnīgas nodarbinātības, sasniegšanu, konkurētspējas stiprināšanu un pietiekamas uzmanību veltīšanu saistībai panākt ilgtspējīgu attīstību saskaņā ar Ģeteborgas sammita secinājumiem.

4.2.4 EESK atgādina, ka monetārās politikas mērķim būtu jābūt centieniem panākt līdzsvaru cenu stabilitātes, ekonomiskās izaugsmes un nodarbinātības jomās. Būtu lietderīgi mudināt ECB centienus panākt stabilitāti plašākā nozīmē, proti, ne tikai

cenu stabilitāti, bet arī stabilitāti izaugsmes, pilnīgas nodarbinātības un sociālās kohēzijas jomā⁽⁵⁾. Rezultātu sasniegšanai ir svarīgi, lai valstu budžeti atbilstu ECB noteiktajai politikai un lai tiktu ievērots stabilitātes un izaugsmes pakts.

4.2.5 Turklāt EESK uzsvēr uzņēmējdarbības pakalpojumu, kas ir saistīti ar MVU, īpašo nozīmīgumu Lisabonas procesa un ES konkurētspējas sekmīgai attīstībai. Izskatot atbilstošo Komisijas paziņojumu⁽⁶⁾, EESK uzsvēr vajadzību radīt tādu tiesisko vidi, kurā attiecīgie MVU spētu izpildīt tās sociālās prasības, ar kurām tiem jāsasakar.

4.2.6 EESK arī atbalsta Komisijas dokumentā par integrētu rūpniecības politiku iekļauto plašo analīzi par apstrādes rūpniecības 27 nozarēm nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, tomēr uzstāj uz politikas patiesu īstenošanu sadarbībā ar dalībvalstīm⁽⁷⁾.

4.3 Labāks tiesiskais regulējums⁽⁸⁾

4.3.1 EESK pilnībā atbalsta Eiropas Komisijas neseno priekšlikumu līdz 2012. gadam samazināt uzņēmumu administratīvo slodzi par 25 %⁽⁹⁾. Tāpēc ES IKP iespējams paaugstināt par 1,5 %. EESK mudina Komisiju pieņemt skaidru stratēģiju apjomīgai normatīvās vides vienkāršošanai, lai tādējādi izvairītos no neizdošanās riska⁽¹⁰⁾.

4.3.2 Mazāks administratīvais slogs var palielināt ekonomikas dinamiku. Normatīvo un administratīvo saistību apjoma ierobežošanai ir nepieciešama visaptveroša vietējo, reģionālo un valsts iestāžu pieeja, iesaistoties arī Eiropas Savienībai. Ir svarīgi, lai tiesiskais regulējums ir labi izstrādāts un atbilst samērīguma principam.

⁽⁵⁾ EESK vairākkārt ir pieprasījusi noteikt, ka ar monetārās politikas palīdzību būtu jācenšas sasniegt pilnas nodarbinātības un izaugsmes un mērķus.

⁽⁶⁾ "Ar uzņēmējdarbību saistītu pakalpojumu konkurētspēja un to ieguldījums Eiropas uzņēmumu darbībā", COM (2003) 747 galīgā redakcija, 2003. gada 4. decembris.

⁽⁷⁾ Komisijas paziņojums "Kopienas Lisabonas programmas īstenošana: politikas pamats ES apstrādes rūpniecības stiprināšanai — ceļā uz integrētāku pieeju rūpniecības politikai", COM (2005) 474 galīgā redakcija par tematu "Mūsdienīga rūpniecības politika".

⁽⁸⁾ EESK nesen publicējusi vairākus atzinumus par vienkāršošanu un par tiesību akti labāku izstrādi. OV C 24, 31.1.2006., Tiesību aktu labāka izstrāde, saskaņā ar Apvienotās Karalistes pieprasījumu izstrādāts izpētes atzinums, ziņotājs *Retureau* kgs.

OV C 24, 31.2.2006., Kā uzlabot ES tiesību aktu ieviešanu un izpildi, pašiniciatīvas atzinums, ziņotājs *van Iersel* kgs.

OV C 112, 30.4.2004., Atzinums par *acquis communautaire* aktualizēšanu un vienkāršošanu, COM (2003) 71 galīgā redakcija, ziņotājs *Retureau* kgs.

⁽⁹⁾ COM (2006) 689, 690 un 691, 2006. gada 14. novembris.

⁽¹⁰⁾ Rīcības programma administratīvā sloga samazināšanai Eiropas Savienībā. COM (2007) 23 galīgā redakcija, 24.1.2007.

4.3.3 EESK atbalsta Ietekmes (uz uzņēmējdarbību) novērtējuma padomes izveidi, par ko savā stratēģijas pārskatā ⁽¹¹⁾ par tematu "Tiesību aktu labāka izstrāde" paziņojusi Komisija ar mērķi uzlabot ietekmes analīžu kvalitāti un efektivitāti. Tomēr šīs padomes darbības apjoms nav aprobežojams tikai ar vienkāršu koordināciju, tai jāpievēršas arī ar MVU saistītā darba kvalitātei un tiesiskā regulējuma priekšlikumu ekonomiskās un sociālās ietekmes analīzei. Būtu vajadzīga valstu un Kopienas līmeņa jaunu tiesību aktu analīze, lai izvērtētu to ietekmi uz MVU.

4.3.4 Ir rūpīgi jāizvērtē jaunu vai pārskatītu tiesību aktu ekonomiskā, sociālā un vides ietekme, lai tādējādi noteiktu iespējamās dažādu politisko mērķu korelācijas un sinerģijas. Turklāt arī jau spēkā esošajos tiesību aktos ir jāmeklē iespējas vienkāršošanai un jānovērtē to ietekme uz konkurētspēju. Īpaša uzmanība būtu jāvelta visu Eiropas Komisijas normatīvu un regulatīvu priekšlikumu ietekmes uz uzņēmējdarbību neatkarīgam novērtējumam, tai skaitā sevišķu uzmanību pievēršot mazajiem uzņēmumiem. Visbeidzot, ir jāizstrādā vienota pieeja to administratīvo izmaksu noteikšanai, kas saistītas ar jauniem un jau spēkā esošiem tiesību aktiem. Pārskatot spēkā esošos tiesību aktus un pieņemot jaunus, vispirms būtu jāpievēršas mazajiem uzņēmumiem. Tas nozīmē, ka tiesību aktu izstrādē būtu jāņem vērā MVU īpatnības.

4.3.5 EESK uzsver, ka uzlabojumi ir īpaši svarīgi tieši mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU), kam parasti ir ierobežoti resursi ar Kopienas un valstu tiesību aktiem saistīto administratīvo jautājumu risināšanai.

4.3.6 Būtu jāveic nepieciešamās darbības, lai dalībvalstis savlaicīgi un ar kvalitatīvu tiesību aktu palīdzību ieviestu visas direktīvas un lai pārliecinātu valstu un reģionālās valdības un likumdevējus uzsākt uz tiesiskā regulējuma vienkāršošanu vērstus projektus gadījumos, kad Eiropas tiesību ieviešanas procesā notikusi šo aktu "uzlabošana" (*gold-plating*).

4.3.7 Lielākā daļa politiķu reģionālajā, valsts un Eiropas līmenī nepietiekami pārzina mazo uzņēmumu patieso stāvokli un to patiesās vajadzības. Priekšnosacījums Eiropas MVU politikas uzlabošanai ir labāka MVU pārstāvošo apvienību ⁽¹²⁾ iesaistīšana. Mazo uzņēmumu apvienību stiprināšana ir arī Eiropas mazo uzņēmumu hartas (2000) viens no galvenajiem aspektiem. MVU pārstāvošās apvienības kā svarīgas ieinteresētās puses būtu jāiesaista lēmumu pieņemšanas procesā visos līmeņos.

⁽¹¹⁾ Eiropas Komisijas 2006. gada 14. novembra paziņojums.

⁽¹²⁾ Ar MVU apvienībām domātas organizācijas, kas pārstāv MVU (Eiropas definīcija) dažādās jomās vai darbībās: amatniecība, rūpniecība, pakalpojumi, tirdzniecība, brīvās profesijas. Arī organizācijas, kas pārstāv dažādas nozares vai vairākas nozares.

4.3.8 EESK stingri atbalsta Eiropas mazo uzņēmumu hartu, kas ir labs instruments īstenota progresā turpināšanai un MVU darbībā sastapto problēmu noteikšanai, kā arī dalībvalstu mudināšanai rīkoties, lai visā Eiropā uzlabotu uzņēmējdarbības politiku koordināciju. Ir svarīgi saglabāt noturīgu ritmu procesā, kas paredzēts ziņojumu par hartas īstenošanu iekļaušanu Lisabonas programmas gada ziņojumos. Obligātā kārtā harta ir jāpasargā un jāpildinveido saistībā ar pārskatīto Lisabonas stratēģiju un vērienīgo ES paplašināšanas procesu.

4.4 Uzņēmējdarbības kultūra un uzņēmējdarbības uzsākšana ⁽¹³⁾

4.4.1 Uzņēmējdarbība ir sarežģīts jēdziens, kas apvieno spēju izrādīt iniciatīvu, uzņemties risku un atvērtību inovācijām. Mazi jauni uzņēmumi veicina inovācijas, aizpilda tirgus nišas, rada darbavietas un palielina konkurenci, tādējādi sekmējot ekonomikas efektivitāti.

4.4.2 Visā Eiropas Savienībā vērojama nepietiekama jaunu uzņēmumu dibināšanas iniciatīva. Pēdējā GEM (Globālās uzņēmējdarbības novērošanas struktūra) ziņojumā neviena ES dalībvalsts nav ierindota vadošo valstu desmitniekā ⁽¹⁴⁾. Turpretī 8 dalībvalstis ieņem kādu no 10 vietām ar viszemāko uzņēmējdarbības aktivitātes līmeni ⁽¹⁵⁾.

4.4.3 Uzņēmējdarbība ir svarīga sabiedrībai kopumā. Lai veicinātu un palielinātu izpratni par uzņēmējdarbības veikšanai nepieciešamās domāšanas kultūru, kā arī par uzņēmējdarbības nozīmi valsts attīstībā kopumā, Komiteja ierosina 2009. gadu pasludināt par Eiropas uzņēmējdarbības gadu. Šajā sakarā Komiteja atzīmē, ka vairāku svarīgu Kopienas programmu termiņa vidusposma pārskatīšana notiks 2010. gadā. Jāizveido pozitīva sabiedrības attieksme pret uzņēmējdarbību. Uzņēmējdarbības gadā būtu arī iespēja nostiprināt un paplašināt esošo paraugprakses apmaiņu.

4.4.4 ES nepieciešamas ievērojamas izmaiņas izglītības un apmācības programmās, īpaši augstākās izglītības līmenī, vairāk uzsverot augsta līmeņa izglītību uzņēmējdarbības jomā, informācijas pārvaldības vērtību, IKT un tīklu veidošanu. Skolām un universitātēm ir nozīmīga loma, lai sekmētu uzņēmēju domāšanas veidu jauniešu vidū. Ieteicama ir, piemēram, uzņēmumu pārstāvju aktīva līdzdalība izglītības procesā un arī uzņēmējdarbības organizāciju iesaistīšana. Svarīga ir plašsaziņas līdzekļu darbība un tēls, ko tās veido par uzņēmējdarbību.

⁽¹³⁾ OV C 309, 12.12.2006., Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums: Kopienas Lisabonas programmas īstenošana: izmantojot izglītību un mācības, stimulēt uzņēmējdarbības garu", COM (2006) 33 galīgā redakcija.

⁽¹⁴⁾ Īrija ieņem 11. vietu.

⁽¹⁵⁾ Ungārija, Beļģija, Zviedrija, Slovēnija, Nīderlande, Dānija, Itālija un Somija.

4.4.5 Jāizvērs politikā uzņēmējdarbības uzsākšanas un attīstības atbalstam, ieskaitot pasākumus, kas ieviestu paātrinātu un izmaksu ziņā izdevīgu uzņēmumu dibināšanas procesu, uzlabotu riska kapitāla pieejamību, nodrošinātu vairāk uzņēmējdarbības apmācības programmu, pasākumus, kuru mērķis ir atvieglot pieeju tīkliem un sabiedriskajiem pakalpojumiem, kā arī ciešāku atbalsta pakalpojumu tīklu mazajiem uzņēmumiem. Turklāt ir vajadzīgi politiskie lēmumi attiecībā uz nodokļu sistēmu reformu, tiesisko regulējumu, piekļuvi tirgum, sanācījas un restrukturizācijas procedūrām, kā arī mantojuma tiesībām. Ir nepieciešams mainīt attieksmi pret uzņēmumu bankrotu.

4.4.6 Ļoti svarīgs jautājums ir finansējuma pieejamība uzņēmējdarbības sākuma posmā. Beļģijā valdība ir īstenojusi pasākumus ar mērķi novērst pašu kapitāla nepietiekamības problēmu. Piemērs tam ir *ARKimedes* fonds, kas ar Flandrijas reģionālās valdības nodrošinātām akcijām un obligācijām sagādāja 110 miljonus *euro*.

4.4.7 Tikpat svarīgi ir nodrošināt informāciju un uzņēmējdarbības atbalsta pakalpojumus, īpaši jaunajiem uzņēmējiem. Padomdevēju programmas Flandrijā (Beļģijā) ir pierādījušas savu lietderību.

4.4.8 Iespējamo jauno uzņēmumu izveidi ļoti nelabvēlīgi ietekmē bailes no neveiksmes. Līdzvērtīgi sociālie pamatnosacījumi jāievieš arī pašnodarbinātajiem. Neveiksmes gadījumā arī pašnodarbinātajiem būtu jāpiedāvā otra iespēja.

4.5 Iekšējais tirgus ⁽¹⁶⁾

4.5.1 Jāatrasa vienotā tirgus potenciāls. Eiropas Savienībai šobrīd jāizmanto priekšrocības tādā tirgū, kas ir lielāks nekā ASV vai Ķīnā, taču

- pārāk daudz direktīvu nav pilnībā transponētas valstu tiesību aktos,
- standartizācijas nodrošināšanā un pakalpojumu piedāvājuma savstarpējā atzīšanā nav panākts pietiekams progress,
- aizkavējusies tirgu liberalizācija, ieskaitot arī publisko sektoru,
- radušās grūtības panākt vienošanos par izmantojamām Eiropas intelektuālā īpašuma tiesībām,
- izkropļojumus izraisījušas fiskālās atšķirības.

⁽¹⁶⁾ Izpētes atzinums par tematu "Pārskats par vienoto tirgu". OV C 93, 27.4.2007.

4.5.2 Tas, cik Eiropas Savienība ir pievilcīga investīcijām, ir atkarīgs no tās tirgu izmēriem un atvērtības, no tiesiskā regulējuma vides un infrastruktūras kvalitātes. Lielākas investīcijas palielinās Eiropas ražīgumu, jo darba ražīguma līmenis ir atkarīgs no investīcijām finanšu un cilvēku kapitālā, kā arī investīcijām zināšanās un infrastruktūrā.

4.5.3 Eiropas ražotāju spēja konkurēt un pastāvēt iekšējā tirgū ir izšķiroši svarīga viņu konkurētspējai pasaules tirgos. Preču iekšējais tirgus ir salīdzinoši ļoti integrēts, turpretī pakalpojumu tirgus joprojām ir visai sadrumstalots gan tiesiski, gan arī faktiski. Lai sekmētu izaugsmi un nodarbinātību un stiprinātu konkurētspēju, iekšējam pakalpojumu tirgum jābūt pilnībā spējīgam darboties, tajā pašā laikā saglabājot Eiropas sociālo modeli. Efektivitāti arī ievērojami palielinātu ar pārrobežu darbībām saistīto nodokļu šķēršļu novēršana un darba ņēmēju mobilitātes kavēkļu likvidēšana. Visbeidzot, finanšu tirgu pilnīga integrācija ļautu paaugstināt ražīgumu un nodarbinātību, pieļaujot efektīvāku kapitāla sadali un radot labākus nosacījumus uzņēmumu finansēšanai.

4.5.4 Kas attiecas uz MVU, īpaši pakalpojumu jomā, iekšējais tirgus joprojām nav pilnībā īstenots. Liela administratīvā slodze pārrobežu darbībai un nepieņemti Eiropas standarti neļauj maziem uzņēmumiem izmantot lielāka tirgus priekšrocības.

4.5.5 Standartiem ir galvenā nozīme tirgus pieejamības jomā. Pašreizējā standartizācijas procesā nepietiekami tiek ņemtas vērā amatniecības un MVU īpatnības. Mazie uzņēmumi labāk jāiesaista Eiropas un starptautisko standartu izstrādē. Lai arī Komisija ir ievērojami atbalstījusi tādas struktūras kā, piemēram, *NORMAPME* ⁽¹⁷⁾, MVU ir vajadzīgi papildu pasākumi, īpaši attiecībā uz mazām partijām un pēc pasūtījuma ražotām precēm, zemākām standartu izmaksām, līdzsvarotāku pārstāvību tehniskajās komitejās, sertifikācijas sistēmu vienkāršošanu.

4.5.6 Ir vērā ņemamas iespējas turpmākiem uzlabojumiem publiskā iepirkuma norisē. Šādi uzlabojumi izpaustos tādu publisko iepirkumu īpatsvara palielinājumā, kas ir publiski izsludināti. Galvenā uzmanība būtu jāpievērš MVU iespējām piedalīties publiskā iepirkuma procedūrās. EESK atbalsta Komisijas veidoto paraugprakses apkopojumu, ko ES dalībvalstis, kā arī Savienotās Valstis un Japāna ir panākušas šajā jomā un kuru rezultātā paplašinājās MVU piekļuve publiskajam iepirkumam.

⁽¹⁷⁾ *NORMAPME*: Eiropas amatniecības, tirdzniecības un MVU standartizācijas birojs — www.normape.com.

4.5.7 MVU Eiropā jāsaskaras ar 27 atšķirīgām nodokļu sistēmām, kas saistītas ar pārmērīgām atbilstības izmaksām un kas iekšējā tirgū rada nopietnus šķēršļus. Atbilstības izmaksas maziem uzņēmumiem ir daudz augstākas nekā lieliem uzņēmumiem ⁽¹⁸⁾. Šajā ziņā ir vēlama vienkāršošana MVU interesēs.

4.6 Cilvēku kapitāls, iemaņu uzlabošana un sociālais dialogs

4.6.1 Globalizētas un uz zināšanām balstītas ekonomikas vidē uzņēmumiem ir nemitīgi jāpielāgojas pārmaiņām. Veiksmīgiem uzņēmumiem šodien vairāk nekā jebkad ir nepieciešams stabils zināšanu un kvalifikācijas pamats, lai varētu stāties pretī aizvien pieaugošai konkurencei un gūt panākumus inovāciju sacensībā. Turklāt attīstoties tehnoloģijām, nepieciešams pastāvīgi attīstīt jaunas iemaņas, īpaši IKT jomā, un kā uzņēmumiem, tā arī darba ņēmējiem ⁽¹⁹⁾ apgūt aizvien atjaunotas prasmes.

4.6.2 Kopš 2000. gada ar Lisabonas stratēģijas ietekmi Eiropā krietni vairāk uzsvērti apmācības mērķi un mūžizglītības stratēģijas, tomēr ir nepieciešami uzlabojumi arī turpmāk, kā tas noteikts 2006. gada novērtējuma ziņojumā par Eiropas sociālo partneru (EAK, *Business Europe*, CEEP, UEAPME) 2002. gadā pieņemtajiem "Pamatprincipiem par rīcību mūžīgai iemaņu un kvalifikācijas attīstībai". Šajā sakarā arī Komisijas jaunā "Mūžizglītības integrētā rīcības programma" būtu pilnībā jāiesaista šajā darbā, jo tās formālais mērķis ir dot ieguldījumu Lisabonas mērķu sasniegšanā, proti, "Eiropas Savienības izveidošana par progresīvu zināšanu sabiedrību ar ilgtspējīgu ekonomisko attīstību, vairāk un labākām darbavietām un lielāku sociālo kohēziju".

4.6.3 Kā EESK jau pamatoti atzīmējusi ⁽²⁰⁾: "Savienības izglītības programmas ir pieskaitāmas tām retajām Kopienas darbībām, kas vērstas tieši pie iedzīvotājiem. Tādēļ jaunajai programmai ir jāatbalsta demokrātiska attīstība, pamatojoties uz līdzdalību un aktīvu pilsoniskumu" un "jāveicina nodarbinātība un daudzpusīgs darba tirgus". Tā kā šajā programmā integrētas arī galvenās Eiropas mobilitātes programmas, proti, *Leonardo da Vinci*, kas domāta mācekļiem, sākotnējo profesionālo apmācību uzsākušiem jauniešiem un jauniem strādājošajiem, tāpat arī studentiem paredzētā programma *Erasmus*, šīm programmām būtu jābūt vieglāk pieejamām individuālas mobilitātes interesēs. Noteikts laiks, kas pavadīts ārzemēs mācoties un strādājot, ne tikai bagātina personas prasmes un zinātību, bet arī palielina izpratni par Eiropu un Eiropas pilsonību. Turklāt tas arī palīdz cilvēkam rīkoties proaktīvi un atvērti, pašam uzņemoties atbildību par savām spējām iesaistīties darba dzīvē.

4.6.4 EESK arī uzsvēra, cik "svarīgas ir MVU piekļuves iespējas programmai" un "ierosina ieviest īpašu pieeju MVU,

vienkāršojot attiecīgās procedūras, lai MVU līdzdalību programmās padarītu iespējamu un arī efektīvu". Uz pakalpojumiem balstītā ekonomikā uzņēmuma vērtīgākie aktīvi ir tā cilvēku kapitāls. Lai uzņēmumi un īpaši MVU varētu īstenot uz kvalifikācijas uzlabošanu vērstu stratēģiju, būtu jāsigaravojas atbalsta iniciatīvas, piemēram, individuāli izstrādāti apmācības piedāvājumi, finansiāls atbalsts vai iniciatīvas nodokļu jomā, tādējādi veicinot MVU investīcijas pastāvīgā apmācībā.

4.6.5 Sociālais dialogs ir svarīgs instruments, lai pārvarētu ekonomiskās un sociālās problēmas. Viens no sociālā dialoga galvenajiem panākumiem ir darba tirgus darbības uzlabojumi un pārmaiņu savlaicīga paredzēšana. Turklāt sociālais dialogs palīdz uzņēmumos radīt uzticības gaisotni. Tas arī var sniegt individuāli pielāgotas atbildes mazajiem uzņēmumiem, ja vien tajā ņemta vērā darba vides un darba attiecību kvalitāte un īpatnības, kā arī tie īpašie apstākļi, kādos strādā un attīstās mazie un amatniecības uzņēmumi.

4.7 Inovācija

4.7.1 Lisabonas stratēģijā noteiktais mērķis bija investēt P&I 3 % no IKP, pie kam divas trešdaļas no šīs summas jāfinansē privātajam sektoram. Šobrīd privāto uzņēmumu ieguldījuma īpatsvars ir tikai 56 %. Diemžēl mums jāatzīmē, ka Eiropa P&I velta daudz mazāku daļu no sava IKP nekā ASV un Japāna (1,93 % salīdzinājumā ar 2,59 % ASV un 3,15 % Japānā). Turklāt attīstība Ķīnā liecina, ka līdz 2010. gadam pētniecības intensitātes jomā tā var panākt Eiropu. Pētniecība un izstrāde: 2002. gadā Amerikas Savienotajās Valstīs privātais sektors pētniecībā un izstrādē ieguldīja par 100 miljardiem *euro* vairāk salīdzinājumā ar atbilstošiem privāto uzņēmumu ieguldījumiem Eiropā.

4.7.2 Iecerētajam Eiropas Tehnoloģijas institūtam (ETI), kura izveides mērķis ir sasniegt iespējami augstu izglītības, pētniecības un inovācijas integrāciju izcilības līmenī, būtu noteikti jāatzīst un augstāk jānovērtē MVU potenciāls. Būtu jāstiprina universitāšu, pētniecības centru un uzņēmumu, īpaši mazo uzņēmumu, sadarbība. Būtu jāiedrošina zinātnieku vēlme veidot kontaktus ar uzņēmumiem. Nedrīkst par zemu novērtēt to nozīmi, kāda ir tehnoloģiju tālākas nodošanas veicināšanai, izmantojot tehnoloģiju centrus un inkubatorus. Jaunajos pamatprincipos par valsts palīdzību pētniecībai, izstrādei un inovācijai (P&I&I) būtu arī jāparedz pasākumi inovācijas veicinošu pakalpojumu sniedzēju, klasteru un tīklu atbalstam. Eiropas pētniekiem būtu jāpiedāvā vairāk iespēju visās 27 ES dalībvalstīs. Ir labāk jāveicina un jāizplata pētījumu rezultāti, lai darītu zināmu, kā tie ietekmē uzņēmējdarbību un ekonomiku.

⁽¹⁸⁾ Tas attiecināms uz atbilstības izmaksām nodokļu jomā pārrobežu aktivitātēs.

⁽¹⁹⁾ Pat tādu tradicionālo profesiju pārstāvjiem kā santehniķiem un namdariem jāņem vērā enerģijas taupīšanas tehnoloģijas.

⁽²⁰⁾ OV C 221, 8.9.2005.

4.7.3 Eiropai būtu jānodrošina visā ES saskaņota un inovācijai labvēlīga normatīvā vide. Ir nepieciešamas jaunas iniciatīvas Eiropas Kopienas patentam, lai varētu aizsargāt inovāciju un pievērsties Eiropas uzņēmumu vajadzībām. Šādās sistēmas ietvaros būtu jāparedz samazinātas nodevas MVU un piemērota apdrošināšanas struktūra ar patentiem saistītajiem tiesiskajiem strīdiem.

4.7.4 Savos pēdējos paziņojumos Eiropas Komisija ir atzinusi nepieciešamību paplašināt inovācijas jēdzienu, pievērsties arī MVU, un ņemt vērā ar tehniku nesaistītu inovāciju visās ekonomikas nozarēs. Šo jauno pieeju tagad jāievieš visās politikas jomās, lai to varētu izmantot mazie uzņēmumi.

4.7.5 MVU ir ļoti svarīgi paaugstināt sava cilvēku kapitāla kvalifikāciju, kā arī iesaistīt akadēmiski izglītotu darbaspēku ražošanā un inovācijā. Septītās pamatprogrammas ietvaros būtu jāsniedz atbalsts MVU, lai tie varētu ieviest augsta līmeņa tehnoloģisko izpēti un ražošanas tehnikas, kā arī izmantot citas MVU struktūrai nozīmīgas inovācijas formas.

4.7.6 ES līmenī nepieciešamie līdzekļi jāsaņem galvenokārt no konkurences un jauninājumu (CIP) programmas, pētniecības pamatprogrammas, struktūrfondi un izglītības programmām. Politiku, tai skaitā ar resursiem saistīto, koordinēšana būs sarežģīts un delikāts uzdevums, īpaši, kopš pieejamie Eiropas finanšu līdzekļi ir visai ierobežoti salīdzinājumā ar prasībām un vajadzībām. Lai nodrošinātu struktūrfondu finanšu līdzekļu izmantošanu inovatīviem MVU, jaunizveidotiem uzņēmumiem un uzņēmumu pārejai paredzētu programmu līdzfinansējumam (piemēram, izmantojot Eiropas Investīciju fondu — JEREMIE), dalībvalstīs ir jāveic piemēroti pasākumi un rūpīgi jāuzrauga efektivitāte un pieejamība.

4.7.7 Jaunu, progresīvu ražošanas metožu un aprīkojuma ieviešanai būs nepieciešami aizņēmumi ar izdevīgiem noteikumiem, īpaši MVU. EIB un EIF būtu cieši jāiesaista nozaru un starpnozaru plānošanas grupu darbā.

4.7.8 MVU ir jāvedina vairāk izmantot IKT, kas var samazināt to izmaksas, palielināt ražīgumu un paaugstināt konkurētspēju.

4.8 Uzņēmumu nodošana ⁽²⁾

4.8.1 Pētījumi Eiropā liecina, ka aptuveni viena trešdaļa Eiropas uzņēmēju, pārsvarā ģimenes uzņēmumu īpašnieki, turpmāko desmit gadu laikā uzņēmējdarbību pārtrauks. Saskaņā ar veikto novērtējumu tas ietekmēs aptuveni 690 000 uzņēmumus, kas nodrošina 2,8 miljonus darbavietu. Uzņēmumu

nodošana būtu jāveicina kā vērtīga alternatīva jaunu uzņēmumu izveidei.

4.8.2 Pretstatā pagātnei aizvien vairāk uzņēmumu tiek nodoti trešām personām, nevis ģimenes locekļiem. Tātad ir vērojama aizvien lielāka interese, nevis dibināt jaunus uzņēmumus, bet gan pārņemt jau izveidotus uzņēmumus. Pētījumu rezultāti parādīja, ka 96 % no pārņemtajiem uzņēmumiem spēj pastāvēt pirmos piecus gadus, salīdzinot ar tikai 75 % jaundibināto uzņēmumu.

4.8.3 Līdz ar to pirmais uzdevums ir izveidot īpašu forumu un veicināt iespējamo pircēju un pārdevēju kontaktus. Šim tirgum būtu jābūt pārredzamam, lai palielinātu iespējas veidot kontaktus un nodrošinātu jau izveidotu un darboties spējīgu uzņēmumu ilgstošu pastāvēšanu. Ļoti svarīgi ir augstas kvalitātes pakalpojumi, ieskaitot starpniecību kontaktu dibināšanā, konsultācijas un konfidencialitāti. Lielākajā daļā Eiropas valstu ir valdības veidoti vai atbalstīti uzņēmumu nodošanas tirgi ⁽²⁾. Šādas iniciatīvas ir jāattīsta visās ES dalībvalstīs.

4.9 Finansējuma pieejamība

4.9.1 Būtu jānodrošina MVU un īpaši jaundibinātu, pārņemtu un inovatīvu uzņēmumu labāka pieeja finansējumam, lai tie varētu pilnībā īstenot savu potenciālu, veicināt ekonomikas izaugsmi un radīt vairāk jaunu darbavietu Eiropā. Ir pierādījies, ka riska sadalījuma modeļi, piemēram, savstarpējo un publisko garantiju shēmas, ir ļoti efektīvi instrumenti, un šie modeļi arī turpmāk ir jāveicina kā ES, tā arī dalībvalstu līmenī.

4.9.2 Kapitāla pieejamība par samērīgu samaksu jauniem uzņēmumiem, MVU un ātri augošiem uzņēmumiem — tam nepieciešams pieņemamā līmenī saglabāt procentu līmeni un riska prēmijas, kā arī racionalizēt valsts atbalsta shēmas.

4.9.3 Būtu jāstiprina un jāatbalsta konsultāciju sniegšana MVU ar MVU organizāciju palīdzību. Tāpat nepieciešams ieviest tādas finanšu instrumentus, kas ir pielāgoti mazo uzņēmumu vajadzībām un līdzekļiem. EESK aicina Komisiju un EIB/EIF finansēt inovāciju mazajos uzņēmumos, piešķirot riska kapitālu un izmantojot garantiju shēmas.

4.9.4 Riska kapitāla investori un “biznesa eņģeļi” var piedāvāt MVU būtiskas finansējuma iespējas. Svarīgi ir veicināt tīklu veidošanos starp riska kapitāla investoriem un “biznesa eņģeļiem”, no vienas puses, un uzņēmējiem (darbības sākuma posmā), no otras puses, lai tādējādi mazinātu pašu kapitāla nepietiekamības problēmu.

⁽²⁾ Kopienas Lisabonas programmas izaugsmei un nodarbinātībai īstenošana. Uzņēmumu nodošana — nepārtrauktība ar jaunu sākumu. COM (2006) 117 galīgā redakcija, 14.03.2006.

⁽²⁾ Francija, Itālija, Luksemburga, Nīderlande, Austrija, Somija un Beļģija (kurai ir atsevišķa datu bāze katram reģionam). Šajās valstīs veiksmīgo darījumu līmenis ir aptuveni 25 %, proti, katrs ceturtais datu bāzē iekļautais uzņēmums tiek pārņemts.

4.9.5 Garantiju sistēmas ir sevi pierādījušas kā ļoti efektīvs un resursus taupošs mazo uzņēmumu atbalsta veids. Francijas *Caisse Mutuelle de Garantie de la Mécanique (CMGM)* ir 45 gadu pieredze šajā jomā. Šī iestāde piedāvā bankām garantijas gandrīz visu veidu kredītiem (kredīti investīcijām, uzņēmumu pārejai, banku galvojumiem, skaidras naudas kredītiem), ko tās izsniedz uzņēmumiem. Uzņēmumi piesakās uz kapitālu un garantiju fondu. Šī sistēma ļauj samazināt to nodrošinājuma apjoma daļu, kas uzņēmējiem jāsedz no saviem līdzekļiem, padara pieejamus lielāka apjoma kredītus un nodrošina uzņēmēju pret bankieru prasībām. ES dalībvalstis ir jārosina apmainīties ar labu praksi attiecībā uz piekļuvi MVU paredzētajiem finanšu līdzekļiem un garantiju fondiem.

4.10 Internacionalizācijas process

4.10.1 ES jāizmanto tās iespējas, ko piedāvā jaunu un strauji augošu Āzijas tirgu atvēršana, piemēram, Ķīnā un Indijā. Tajā pašā laikā ES jāreaģē uz jauno starptautiskā līmeņa darba dalīšanu, ņemot vērā īpaši to, ka Ķīna pastiprināti sāk pievērsties preču ar augstu pievienoto vērtību ražošanai un Indija attīstās par ārpakalpojumu nodrošinājuma centru. EESK uzsver to, ka

Briselē, 2007. gada 12. jūlijā

svarīga ir vienota pieeja attiecībā ar trešām valstīm, lai tādējādi uzlabotu ES uzņēmumu piekļuves nosacījumus tirgiem.

4.10.2 Lai arī vienotais tirgus pastāv jau 14 gadu, daudzi uzņēmumi joprojām darbojas tikai savā valstī. Galvenie šķēršļi ir valodas barjera, joprojām pastāvošās normatīvās un administratīvās atšķirības, kā arī zināšanu trūkums par citu valstu tirgiem. EESK atzinīgi vērtē uzņēmējiem paredzēto atbalsta dienestu izveidi, ko var salīdzināt ar Apvienotās Karalistes "eksporta pasi" (*Passport to export*)⁽²³⁾. Būtu jāveicina arī MVU iesaistīšanās publiskajā iepirkumā.

4.10.3 Būtu jāattīsta piemērotas atbalsta sistēmas, lai sekmētu pārrobežu darbību kā Eiropas Savienībā, tā arī ārējos tirgos.

4.10.4 EESK uzsver, ka īpaša uzmanība MVU būtu jāvelta Komisijas dokumentos par tirdzniecības politiku (Tirgus piekļuves stratēģija, Tirdzniecības aizsardzības instrumenti, Globāla Eiropa).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽²³⁾ Papildu informācijai par vienoto tirgu skatīt *Flash Barometer 180 — TNS Sofres/EOS Gallup Group Europe, Internal Market Opinions and Experiences of Businesses in EU-15*, publicēts 2006. gada jūnijā. Papildu informācijai par "eksporta pasi" — Apvienotās Karalistes tirdzniecības un investīciju programma, kas paredzēta britu eksportētāju atbalstam starptautiskajā tirdzniecībā — skatīt *Charter of Small Business, Selection of good practices*, 2006. gads, 9. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ieguldījumi pētniecībā un inovācijā (Lisabonas stratēģija)”

(2007/C 256/04)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 31. pantu 2006. gada 14. septembrī nolēma uzdot Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētajai nodaļai izstrādāt informatīvu ziņojumu par: “Ieguldījumi pētniecībā un inovācijā”.

Plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 14. un 15. martā, nolēma informatīvo ziņojumu pārveidot par pašiniciatīvas atzinumu (Reglamenta 29. panta 2. punkts).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 3. maijā. Ziņotājs — WOLF kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (12. jūlija sēdē), ar 120 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

SATURS

— “Eiropas enerģētikas politikas definēšana”.

1. Ievads

Minētie informatīvie ziņojumi būs nozīmīgas sastāvdaļas kopsavilkuma ziņojumā.

2. Kopsavilkums un ieteikumi

3. Vispārējās piezīmes

1.4 Šajā dokumentā, kurš tika izstrādāts sadarbībā ar vairāku dalībvalstu ekonomikas un sociālo lietu padomju pārstāvjiem, aplūkots ir temats “Ieguldījumi pētniecībā un inovācijā”.

4. Izglītība, apmācība un tālākizglītība

5. Finansiāli jautājumi un norises

6. Strukturāli aspekti un pamatnosacījumi

2. Kopsavilkums un ieteikumi

7. Cilvēka faktors — zinātnieki, inženieri un uzņēmēji

2.1 Eiropas spēks slēpjas tās iedzīvotāju darbībā.

1. Ievads

1.1 Eiropadome, pieņemot dokumentu “Atjauninātā Lisabonas stratēģija izaugsmei un nodarbinātībai”, Padomes prezidentūras 2006. gada 23. un 24. marta secinājumos (12. punkts) atzinīgi novērtēja Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas iniciatīvu Kopienas līmenī stiprināt pašu atbildību par Lisabonas stratēģijas īstenošanu. Eiropadome aicināja Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju turpināt darbu un lūdza līdz 2008. gada sākumam, atbalstot partnerību izaugsmei un nodarbinātībai, izstrādāt kopsavilkuma ziņojumu.

2.2 Amatniecības jaunrades gara un uzņēmējdarbības iniciatīvas brīvā mijiedarbība ar zinātniskām metodēm un sistēmām, kā arī minētajā procesā izstrādāto tehnoloģiju un ražošanas procesu mijiedarbība noteica Eiropas veiksmīgo attīstību, kas ļāvusi mums panākt pašreizējo dzīves līmeni un kura vēsturiski notika vienlaikus ar sabiedriski politisko attīstību, veidojoties mūsdienīgām valstīm, kurās dzīvo brīvi pilsoņi un kurās ir nodrošināta varas dalīšana, demokrātija un pamattiesības.

1.2 Tādēļ vispirms — jau 2007. gada 15. februārī — Komiteja pieņēma Eiropadomes 2007. gada pavasara sanāksmei adresētu rezolūciju par atjauninātās Lisabonas stratēģijas īstenošanu.

2.3 Būtiska nozīme minētajā procesā bija energoietilpīgu ražošanas metožu, iekārtu un transporta līdzekļu izstrādei un intensīvai izmantošanai: enerģija atbrīvoja cilvēkus no smaga fiziskā darba sloga, vairoja viņu darba ražīgumu, nodrošināja siltumu un apgaismojumu, kā arī pavēra līdz šim nepieredzētas mobilitātes un saziņas iespējas. Enerģija kļuva par mūsdienīgu tautsaimniecību darbības noteicošo elementu un dzinējspēku.

1.3 Lai Eiropadomes uzdevumā sagatavotu kopsavilkuma ziņojumu, tiks izstrādāti četri informatīvie ziņojumi par šādiem tematiem:

— “Ieguldījumi zināšanās un inovācijā”,

— “Uzņēmumu, it īpaši MVU, potenciāls”,

— “Prioritāro iedzīvotāju kategoriju nodarbinātība” un

2.3.1 Fakts, ka politisko diskusiju galvenais temats ir ilgtspējīga un klimatam nekaitīga enerģijas apgāde, izskaidrojams ar fosilo enerģijas avotu krājumu izsīkšanu, arvien lielāko pieprasījumu pēc enerģijas visā pasaulē un enerģijas patēriņa paredzamo ietekmi uz klimatu nākotnē. Lai atrisinātu šo ļoti sarežģīto uzdevumu, svarīgs priekšnoteikums ir spēcīga, plaša un efektīva pētniecības un izstrādes programma enerģētikas jomā.

2.4 Turklāt jārisina arī ļoti daudzas citas problēmas un uzdevumi, ko var izdarīt tikai ar pētniecības, izstrādes un inovāciju palīdzību. Šajā sakarā jāmin, piemēram, fizisku un psihisku slimību apkarošana, dzīves atvieglošana cilvēkiem ar invaliditāti un viņu līdzdalība sabiedriskajā dzīvē, demogrāfisko pārmaiņu ietekme, tajā skaitā pētījumi par sabiedrības novecošanu, vides aizsardzība, kā arī mūsu dzīves veida, Eiropas vērtību sistēmas un sociālā modeļa nodrošināšana un tālākā attīstība kopumā. Visbeidzot, pētniecība un izstrāde ļauj īstenot mūsu pamatmērķi — radīt vairāk un jaunas zināšanas. Jaunas zināšanas ne tikai palīdz risināt problēmas, bet arī paplašina mūsu pasaules redzējumu, ļauj objektīvi novērtēt konfliktsituācijas un bagātina mūsu kultūru.

2.5 Eiropas Kopienai jārisina arī problēmas, kuras izraisa globālās konkurences saasināšanās, cenšoties Eiropā saglabāt darbavietas, ienākumu līmeni, kā arī sociālos un vides standartus. Eiropai jākonkurē ne tikai ar ekonomiski attīstītām valstīm — ASV un Japānu, bet arī ar tādām valstīm kā Ķīna, Indija un Brazīlija, kurām ir arvien lielāki sasniegumi rūpniecībā un pētniecībā un kurās ir ievērojami zemāks atalgojuma līmenis, kā arī sociālie un vides standarti.

2.6 Vienīgais veids, kā nodrošināt Eiropas konkurētspēju, ir saglabāt arī turpmāk pašreizējo pārsvaru pētniecības, tehnoloģiju izstrādes un inovāciju jomā, kurš sakņojas sabiedrībā un kultūras vidē, kurai raksturīga demokrātija, tiesiskas valsts princips, uzņēmējdarbības brīvība, plānošanas drošība, vēlme gūt panākumus, sasniegumu novērtēšana un sociālā drošība.

2.7 Tāpēc izcili sasniegumi zinātnes un tehnikas jomā, kā arī to ieviešana uzņēmumos, veicinot ekonomikas konkurētspēju, ir izšķirošie nosacījumi, lai nodrošinātu mūsu nākotni, it īpaši arī tādās jomās kā enerģētikas un ar klimatu saistīto problēmu risināšana, saglabātu un uzlabotu mūsu pašreizējās pozīcijas pasaulē, kā arī neapdraudētu, bet spētu uzlabot Eiropas sociālo modeli.

2.8 Lai minēto mērķi īstenotu, svarīgākais priekšnoteikums ir radīt sabiedrībā attīstībai un inovācijām labvēlīgu vidi, kurā valda pilnīga izpratne par minēto jautājumu, lai visos politiskajos līmeņos tiktu radīti vajadzīgie pamatnosacījumi un pieņemti attiecīgi stratēģiskas nozīmes lēmumi, tādējādi vairojot uzņēmēju uzticību un optimismu, kas ļautu viņiem veikt Eiropā nepieciešamos ieguldījumus un izveidot jaunas darba vietas. Turklāt jāpaplašina arī izpratne par to, cik nozīmīgi ir fundamentālie pētījumi, kuri ir turpmāko inovāciju pamatā. Īpaši nepieciešams ir ne tikai uzņēmējdarbības gars apvienojumā ar gatavību izstrādāt un ieviest jauninājumus, kā arī uzņemties risku, bet arī politiskā vadība, uzticamība un realitātes apziņa.

2.9 Barselonā izvirzītais mērķis Lisabonas stratēģijas īstenošanai ir jāuztver ļoti nopietni visām iesaistītajām pusēm, lai

Eiropa pasaules mērogā vēl vairāk neatpaliktu tādā jomā kā ieguldījumi pētniecībā un izstrādē. Minētais mērķis paredz, ka Eiropas Savienībā ir jāpalielina kopējie izdevumi pētniecībai un izstrādei, lai 2010. gadā tie sasniegtu gandrīz 3 % no IKP. Privātajam sektoram jāveic divas trešdaļas nepieciešamo ieguldījumu.

2.10 Padome 2006. gada decembrī pieņēma 7. Pētniecības un attīstības pamatprogrammu (2007–2013), kurai ir ievērojami lielāks budžets nekā iepriekšējai programmai — aptuveni 50 miljardi EUR. Tas ir vēl viens ievērojams Eiropas politikas panākums, kas guva plašu Komitejas atbalstu. Tomēr jāpiebilst, ka Kopiena nodrošinās tikai 2 % (tātad, tikai vienu piecdesmito daļu) no kopējā ieguldījumu apjoma pētniecībā un izstrādē, kas sasniedzams saskaņā ar Barselonā izvirzīto mērķi. Komiteja vairākkārt uzsvērusi, ka tas ir nepietiekami, lai panāktu pēc iespējas lielāku Kopienas atbalsta sviras efektu un integrējošo ietekmi uz dalībvalstīs pētniecībai piešķirto finansējumu un rūpniecības gatavību veikt ieguldījumus.

2.11 Tādēļ Komiteja atkārtoti iesaka 2008. gadā paredzētās ES budžeta pārskatīšanas gaitā spert pirmo soli un uz pusi palielināt Kopienas atbalsta apjomu, proti, līdz 3 % no kopējo ieguldījumu apjoma, kas jāsasniedz saskaņā ar Barselonā izvirzīto mērķi. Tas ir īpaši svarīgi, ņemot vērā to, ka jānodibina Eiropas Tehnoloģiju institūts, kā arī steidzami jāveic vairāk pētniecības un izstrādes pasākumu, lai nodrošinātu klimatam nekaitīgu un ilgtspējīgu energoapgādi.

2.12 Turklāt ir jāveicina arī rūpniecības uzņēmumu, īpaši arī mazāko un vidēji lielo uzņēmumu gatavība veikt ieguldījumus pētniecībā un izstrādē, kā arī jāpanāk, lai šādas darbības būtu izdevīgas un rentablas, radot atbilstošus tiesiskus (arī atbildības jomā), administratīvus, fiskālus un finansiālus pamatnosacījumus. Šajā ziņā svarīga nozīme ir arī Kopienas noteikumiem, kas regulē valsts atbalsta piešķiršanu; tiem jāpaver dalībvalstīm iespēja efektīvāk un mazāk birokrātiskā veidā veicināt pētniecības un izstrādes ieceres universitātēs, pētniecības iestādēs un rūpniecībā, kā arī visu minēto struktūru sadarbību. Tādēļ rūpīgi jāpārlicinās, vai "Kopienas nostādnes par valsts atbalstu pētniecības, attīstības un jauninājumu jomā" patiešām sekmē minēto mērķu īstenošanu.

2.13 Zināšanu pamatā ir divi vienlīdz nozīmīgi un savstarpēji atkarīgi pilāri, proti, izglītība un pētniecība. Jaunas zināšanas varam iegūt vienīgi pētniecības un izstrādes procesā. Tā pamatu veido mūsu rīcībā esošās zināšanas. Tās apgūstamas un nododamas tālāk izglītības, apmācības un tālākizglītības procesā. Tādēļ jāpārbauda, vai šajos procesos izmatotās metodes un to saturs sekmē minēto mērķu īstenošanu. Nepieciešams arī ievērojami palielināt ieguldījumus un radīt atbilstošus pamatnoteikumus abās iepriekš minētajās jomās — gan izglītībā, gan pētniecībā.

2.14 Eiropas spēks slēpjas tās iedzīvotāju darbībā. Tādēļ īpaši svarīgi ir vēl vairāk veicināt minēto darbību un ļaut tai izpausties. Tādēļ Komiteja aicina dalībvalstis nostiprināt un pilnveidot izglītības iestādes, kā arī piešķirt ievērojamus līdzekļus minētā uzdevuma veikšanai. Plašu iedzīvotāju slāņu atbilstoša apmācība ir tikpat svarīga kā zinātniskās elites sagatavošana. Tāpēc nepieciešams, lai būtu pieejams pietiekams skaits labu un atbilstošu izglītības iestāžu, sākot ar sākumskolām un beidzot ar universitātēm. Tikai tādā veidā izdosies panākt, ka Eiropas sabiedrībā kopumā valda labvēlīga attieksme pret izglītību un zinātni.

2.15 Komiteja arī atkārtoti norāda, ka tā ieteica padziļināt visu dalībvalstu sadarbību izglītības, inovāciju un pētniecības jomā, lai izveidotu kopīgu Eiropas zināšanu telpu, kas papildinātu Eiropas pētniecības telpu. Šajā ziņā svarīga nozīme ir visiem stimuliem un pasākumiem, kas veicina mūžizglītību: zināšanu sabiedrības pamatā ir mūžizglītība. Pēc iespējas ātrāk iekšējā tirgū ir jālikvidē šķēršļi, kas kavē Eiropas zināšanu sabiedrības veidošanu.

2.16 Tādēļ dalībvalstīm vēl vairāk jāveicina arī iedzīvotāju mobilitāte, kā arī jāpaplašina atbilstošas Kopienas programmas, kas ir efektīvas (*Erasmus, Marie Curie*). Mobilitāte sekmē zināšanu apguvi un sniegšanu. Eiropas mērogā ir jānodrošina un, piešķirot atvieglojumus, jāatbalsta darba ņēmēju, pētnieku un studentu pārvietošanās brīvība; vienlaikus jānodrošina pieņemams atalgojums, darba apstākļi un atbalsts ģimenēm. Eiropā jāuzlabo arī piekļuve informācijai par brīvajām darba vietām visās dalībvalstīs.

2.17 Runājot par inovāciju nozīmi un to veicināšanu, Komiteja norāda ne tikai uz turpmākajā tekstā izklāstītajiem detalizētajiem ieteikumiem, bet jo īpaši arī uz izcilo *Aho* ziņojumu, ko tā atbalsta. Runa ir galvenokārt par tiesisko un sabiedrisko vidi inovācijām labvēlīgai uzņēmējdarbībai un tirgum. Komiteja norāda arī uz tās detalizēto atzinumu par tematu "Eiropas potenciāla atbrīvošana un stiprināšana pētniecības, izstrādes un inovācijas jomā".

2.18 Attīstības un inovāciju pamatā ir jaunu atziņu izmantošana, lai izstrādātu jaunus un labākus procesus un ražojumus (tajā skaitā nepārtraukti pilnveidojot jau esošos procesus un ražojumus), jaunus uzņēmējdarbības veidus un atbilstošas vadības metodes; runa, tātad, ir par inovatīvu uzņēmējdarbības garu un iniciatīvām. Attīstība un inovācijas ir atkarīgas arī no jauna veida pakalpojumiem, veselības aprūpes nozares tālākas attīstības, kā arī labākas sociālo jautājumu risināšanas pastāvīgo ekonomiskajos apstākļos.

2.19 Inovācijas nozīmē arī to, ka tiek izstrādāti un ieviesti jauni paņēmieni, metodes, organizācijas formas, uzņēmējdarbības un apmācības modeļi utt., kuri līdz šim nebija vai nevarēja būt iespējami. Tāpēc ir svarīgi, lai attiecīgie reglamentējošie noteikumi paredzētu pietiekamu brīvību un elastību, kas pavērtu

iespēju īstenot jaunās idejas, kuras līdz šim netika apsvērtas, un neļautu tās *a priori* noraidīt tikai tāpēc, ka tās neiekļaujas pārāk detalizētu noteikumu sistēmā. Pārlietu ierobežojoši noteikumi kavē inovāciju izstrādi un ieviešanu. Tāpēc Komiteja atbalsta visus pūliņus, lai vienkāršotu reglamentējošos noteikumus un pārbaudītu, kuras normas ir liekas, pārāk detalizētas un/vai nevajadzīgi ierobežojošas.

2.20 Inovācijas nozīmē arī atzīt, ka pastāv risks ciest neveiksmi un zaudējumus; jo jaunas idejas vai metodes piemērotību, kā arī tās trūkumus un blakusiedarbību parasti iespējams noteikt tikai praksē un salīdzinājumā ar konkurējošām idejām vai metodēm. Arī no neveiksmēm mēs gūstam jaunas atziņas. Izredzes un risks ir vienas medaļas divas puses. Jauninājuma sniegtajam labumam vienmēr jābūt lielākam nekā ar to saistītajam iespējamajam riskam. Nepieciešamības gadījumā īpaši būtu jāizvērtē sabiedrību apdraudošie riski. Būtu arī jāapsver, vai, piemēram, Eiropas Investīciju banka nevarētu izveidot riska fondu vismaz maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas atvieglotu uzņēmumu iespējamo zaudējumu atlīdzināšanu.

2.21 Komiteja jau vairākkārt norādījusi, ka cilvēku kapitāls ir visvērtīgākais zināšanu un jauninājumu avots, kam jāvelta īpaša uzmanība. Tāpēc nepieciešams pietiekams skaits labi aprīkoti un kvalitatīvu mācību iestāžu, lai apmierinātu pieprasījumu pēc labiem zinātniekiem, inženieriem un skolotājiem.

2.22 Gan sabiedrībai, gan arī atsevišķiem pētniekiem veicot ieguldījumus plašu un sarežģītu pamatzināšanu, kā arī ļoti īpašu zināšanu apguvē, sabiedrība — politiķu personā — uzņemas arī atbildību par to, lai minētie ieguldījumi sniegtu pēc iespējas lielāku labumu. Minētajai atbildībai jāizpaužas kā rūpēm par kvalificētu pētnieku un inženieru atbilstošām profesionālajām un izaugsmes iespējām, kā arī iespējām dibināt ģimeni un veidot atbilstošu karjeru ar plašām izvēles iespējām, nepieļaujot, ka viņiem jāmeklē papildu darbs vai viņi nonāk bezizejas situācijā! Kvalificētu zinātnieku un inženieru bezdarbs, nepietiekams atalgojums vai neatbilstoša nodarbinātība (arī pārmērīgi iesaistot viņus administrēšanā un dažādu komisiju darbā) nozīmē, ka tautsaimniecības investīcijas tiek izšķērdētas un jaunie talanti tiek atbaidīti, un tāpēc viņi izšķiras par labu ar zinātni un tehniku nesaistītai izglītībai vai izceļošanai no Eiropas!

2.23 Tāpēc pamatota ir prasība pieredzējušus nozaru ekspertus un ievērojamus zinātniski tehniskos darbiniekus vairāk nekā līdz šim iesaistīt nozīmīgu lēmumu pieņemšanā un administratīvā darbībā pētniecības, uzņēmējdarbības un jauninājumu politikas jomā. Pirmais daudzsološais solis minētajā virzienā ir Eiropas Pētniecības padomes izveidošana. Taču arī Kopienas (tajā skaitā Komisijai) un dalībvalstu iestādēm, kas piešķir finansējumu pētniecībai un inovācijām, jāpiesaista un jānodarbina pietiekams skaits attiecīgo nozaru ekspertu. Ar administratoru zināšanām vien nepietiek.

2.24 Īpašs jautājums ir pētniecības rezultātu un jauninājumu ieviešana ražojumos un ražošanas procesos. Ne velti Lisabonas stratēģijas mērķis paredz, ka 2/3 investīciju pētniecībā un izstrādē ir jāveic uzņēmumiem. Tāpēc īpaši svarīgi ir palielināt uzņēmēju profesionālo prestižu un sabiedrībā palielināt izpratni par viņu būtisko nozīmi, nodrošinot jauninājumu izstrādi un ieviešanu, ekonomikas attīstību un vispārēju labklājību. Tāpēc Komiteja kā iestāde, kas pārstāv organizētās pilsoniskās sabiedrības intereses, turpmākajā darba programmā lielu uzmanību veltīs “uzņēmējdarbībai ar humānu ievirzi”. Tikai aktīvi un idejām bagāti uzņēmēji, kuri apzinās savu atbildību un kuriem radītas vislabākās iespējas apliecināt sevi, spēs īstenot Lisabonas stratēģijas mērķus.

2.25 Jānorāda, ka daudzi citi apsvērumi un detalizēti viedokļi pausti ne tikai plašā dokumenta turpinājumā, bet īpaši arī Komitejas atzinumos par tematu “Ceļā uz Eiropas zināšanās balstītu sabiedrību — organizētas pilsoniskās sabiedrības ieguldījums Lisabonas stratēģijas īstenošanā” (1) un “Eiropas potenciāla atbrīvošana un stiprināšana pētniecības, izstrādes un inovācijas jomā” (2).

3. Vispārējās piezīmes

3.1 *Zinātnes un tehnikas attīstība.* Nepārtrauktā attīstībā esošās modernās zinātnes un pētniecības pirmsākumi ir meklējami Eiropā. Pieminot grieķu-ēģiptiešu kultūras sistēmu, kā arī periodisku savstarpēju bagātināšanos ar indiešu-arābu (3) kultūras sistēmu, tas sakāms arī par zinātnes pirmsākumiem kopumā. Neraugoties uz valstu robežām, kā arī laiku maiņām un karu izraisītiem pārtraukumiem, visā Eiropā pastāvēja zinātnes un pētniecības saikne. Zinātne un pētniecība, to metodika un domāšanas veids būtiski ietekmēja mūsdienu Eiropas sabiedrības, tās vērtību, dzīvesveida un dzīves līmeņa izveidi; tās bija Eiropas kultūras telpas būtiskas iezīmes (4). Minētā attīstības procesa sasniegumu pamatā bija amatniecības jaunrades gara un uzņēmējdarbības iniciatīvas brīvā mijiedarbība ar zinātniskām metodēm un sistēmām, kā arī minētajā procesā izstrādāto tehnoloģiju un ražošanas procesu mijiedarbība.

3.2 *Sabiedrības attīstība.* Gandrīz vienlaikus ar zinātniski tehnisko attīstību notika būtiski sabiedriski politiski procesi, kuros veidojās mūsdienu valstis, kurās dzīvo brīvi pilsoņi un nodrošināta varas dalīšana, demokrātija, pamattiesības un likumi, kas garantē sociālo labklājību.

3.3 *Dzīves apstākļu attīstība.* Abi minētie procesi tajās valstīs un reģionos, kuros tie notika, izmainīja un uzlaboja cilvēku dzīves apstākļus cilvēces vēsturē vēl nepieredzētos

apmēros. Pēdējo 135 gadu laikā iedzīvotāju (5) vidējais dzīves ilgums ir palielinājies vairāk nekā divas reizes (6). Pēdējo 50 gadu laikā noteiktā teritorijā lauksaimnieciski iegūtās ražas apjoms ir gandrīz trīskāršojies. Veiksmīgajās rūpnieciski attīstītajās valstīs notiek diskusijas par lieko svaru un nevis par pārtikas trūkumu, par informācijas pārpilnību un nevis par informācijas trūkumu, kā arī par novecošanos un nevis par bērnu mirstību. Ar pētniecības, izstrādes un inovāciju palīdzību radītās iespējas un sasniegumi mūsdienu mobilajā un industrializētajā sabiedrībā aptver visas cilvēku izpausmes un dzīves kvalitātes jomas.

3.4 *Enerģijas izmantošana.* Būtisks gūto panākumu faktors bija energoietilpīgu ražošanas metožu, iekārtu un transporta līdzekļu izstrāde un intensīva izmantošana: enerģija atbrīvoja cilvēkus no smaga fiziskā darba sloga, vairoja viņu darba ražīgumu, nodrošināja siltumu un apgaismojumu, kā arī pavēra līdz šim nepieredzētas mobilitātes, saziņas un kultūras attīstības iespējas. Enerģija kļuva par mūsdienīgu tautsaimniecību darbības noteicošo elementu un dzinējspēku.

3.5 *Ar klimatu saistītās problēmas un energoapgāde.* Taču šāda strauja attīstība rada arī jaunas problēmas un uzdevumus. Globālajai sasilsanai, tās iespējamajām sekām un ierobežošanas stratēģijai veltīti nozīmīgi politiski lēmumi (7) un daudzi pētījumi (8), kuros dažkārt pausti viedokļi, kas izraisa polemiku. 2006. gada oktobrī publicētajā STERN ziņojumā (9) (STERN REVIEW) “Klimata pārmaiņu ekonomika” (*The Economics of Climate Change*) secināts, ka tikai siltumnīcas efektu izraisīto gāzu radītās globālās sasilsanas ierobežošanai vien ir nepieciešami ieguldījumi aptuveni 1 % apmērā no IKP, kuri tiktu novirzīti arī citiem pētniecības un izstrādes pasākumiem, lai īstenotu minēto mērķi. Pat neņemot vērā ar klimatu saistītās problēmas, droša un stabila Eiropas (arī pasaules!) energoapgāde ir viens no svarīgākajiem politiskajiem uzdevumiem, un tā atrisināšanai jāvelta daudz lielāki pūliņi pētniecības un izstrādes jomā (10).

3.6 *Citas problēmas un uzdevumi* (11). Protams, klimata pārmaiņas un energoapgāde nav vienīgās problēmas. Arī fizisku un psihisku slimību apkarošana, dzīves atvieglošana cilvēkiem ar invaliditāti vai cilvēkiem citādi nelabvēlīgā stāvoklī, lai uzlabotu

(3) Vācijā.

(4) Viens no svarīgākajiem iemesliem ir arī bērnu mirstības samazināšana.

(5) Eiropadomes sanāksme 2007. gada 23. un 24. martā — Prezidentūras secinājumi (ilgtspējīga enerģija).

(6) Piemēram,

1) WMO/UNEP Intergovernmental Panel on Climate Change — “Climate Change 2007: The Physical Science Basis — Summary for Policy Makers” vai

2) Open letter by 61 Scientists to the Canadian Prime Minister <http://www.lavoisier.com.au/papers/articles/canadianPMletter06.html>.

(9) http://www.hm-treasury.gov.uk/independent_reviews/stern_review_economics_climate_change/sternreview_index.cfm.

(10) OV C 241, 7.10.2002. “Nepieciešamie pētījumi drošas un stabilas energoapgādes nodrošināšanai”. Skatīt arī ISBN 92-79-02688-7 “Transition to a sustainable energy system for Europe — The R&D perspective”, kā arī “nature” Vol 444, Issue no. 7119, 519. lpp., (2006. gada novembris) “Our emperors have no clothes”.

(11) Skatīt arī OV C 185, 8.8.2006.

(1) OVC 65, 17.3.2006.

(2) OVC 325, 30.12.2006.

(3) Iespējams, arī ar ķīniešu kultūras sistēmu.

(4) Ļoti izsmelošs un diferencēts šo norišu apskats atrodams Komitejas pašiniciatīvas atzinumā par tematu “Zinātne, sabiedrība un iedzīvotāji Eiropā”, OVC 221, 7.8.2001.

viņu profesionālās attīstības iespējas un līdzdalību zināšanu sabiedrībā, demogrāfisko pārmaiņu ietekme, tajā skaitā pētījumi par sabiedrības novecošanu, izpratnes palielināšana par sarežģītām ekonomikas, sociālās un kultūras dzīves sakarībām un norisēm, vides aizsardzība, kā arī mūsu dzīves veida, Eiropas vērtību sistēmas un sociālā modeļa nodrošināšana un tālākā attīstība kopumā ir nozīmīgu pētniecības tēmu piemēri, par kuriem Komiteja sniegusi detalizētus ieteikumus iepriekš pieņemtos atzinumos, piemēram, atzinumos par 7. Pētniecības un attīstības pamatprogrammu⁽¹²⁾ un ar to saistītajām "īpašajām programmām"⁽¹³⁾.

3.7 *Globālā konkurence.* Eiropas Kopienai jārisina arī ļoti nopietnas problēmas, kuras izraisa globālās konkurences saasināšanās, kas liek īpašu uzmanību veltīt darbavietu, ienākumu līmeņa, kā arī sociālo un vides standartu saglabāšanai Eiropā. Eiropai jākonkurē ne tikai ar ekonomiski attīstītām valstīm — ASV un Japānu, bet arī ar tādām valstīm kā Ķīna, Indija un Brazīlija, kurām ir arvien lielāki sasniegumi rūpniecībā un pētniecībā (līdz 2050. gadam Ķīna grib apsteigt ASV un kļūt par pasaules vadošo valsti tehnoloģiju jomā!⁽¹⁴⁾) un kurās ir ievērojami zemāks atalgojuma līmenis, kā arī sociālie un vides standarti. Īpaši ņemot vērā minēto pasaules mēroga konkurenci, kā arī ar to saistīto vispasaules sacensību tādā jomā kā investīcijas pētniecībā un izstrādē, tajā skaitā vispasaules sacensību par labākajiem zinātniekiem un inženieriem, jāoptimizē Eiropas Kopienas politika attiecīgajā jomā. Runa galvenokārt ir tieši par pasaules mēroga nevis Eiropas iekšējo konkurenci!

3.8 *Pārsvars pētniecībā, izstrādē un inovāciju jomā.* Tātad, vienīgais veids, kā nodrošināt Eiropas konkurētspēju, ir saglabāt arī turpmāk pašreizējo pārsvaru pētniecības, tehnoloģiju izstrādes un inovāciju jomā, kurš sakņojas sociālā un kultūras vidē, kurai raksturīga demokrātija, tiesiskais valsts princips, politiskā stabilitāte un uzticamība, uzņēmējdarbības brīvība, plānošanas drošība, vēlme gūt panākumus un sasniegumu novērtēšana. Eiropas pētniecības telpa ir jāattīsta un jāpaplašina. Minētais mērķis pēdējā laikā gan vienmēr tiek izvirzīts politisko nodomu deklarācijās, tomēr Kopienas līmenī un arī lielākajā daļā dalībvalstu diemžēl joprojām pastāv ievērojami trūkumi, īstenojot to dzīvē, nosakot prioritātes (piemēram, pētniecības budžetos) un pieņemot atbilstošus reglamentējošos noteikumus (piemēram, tarifu sistēmās⁽¹⁵⁾, nodokļu tiesībās⁽¹⁶⁾). Neraugoties uz dažu dalībvalstu iepriecinošajiem pūliņiem uzlabot situāciju minētajā jomā⁽¹⁷⁾, šo faktu, kas izraisa lielas bažas, nedrīkstam nenovērtēt.

⁽¹²⁾ OV C 65, 17.3.2006.

⁽¹³⁾ OV C 185, 8.8.2006.

⁽¹⁴⁾ Periodiskais izdevums "Bild der Wissenschaft", 09/2006, 109. lpp.

⁽¹⁵⁾ Īpaši tajās, kas ietekmē jaunu zinātnieku un inženieru ienākumus un darba līgumus.

⁽¹⁶⁾ Skatīt Komisijas paziņojumu "Par efektīvāku P&A nodokļu atvieglojumu piemērošanu", COM(2006) 728 galīgā redakcija.

⁽¹⁷⁾ Frankfurter Allgemeine Zeitung, Nr. 49, 17.lpp., 2007. gada 27. februāris, "Zwischen Fortschritt und Stillstand" ("Starp attīstību un stagnāciju").

3.9 *Izcili sasniegumi zinātnes un tehnikas jomā.* Tādēļ izcili sasniegumi zinātnes un tehnikas jomā, pateicoties kuriem uzņēmumos tiek ieviesti jauninājumi, nodrošinot ekonomikas konkurētspēju, ir būtiski nosacījumi, lai nodrošinātu mūsu nākotni, piemēram, tādās jomās kā enerģētikas un ar klimatu saistīto problēmu risināšana, saglabātu un uzlabotu mūsu pašreizējās pozīcijas pasaulē, kā arī neapdraudētu, bet uzlabotu Eiropas sociālo modeli. Visbeidzot, pētniecība un izstrāde ļauj īstenot mūsu pamatmērķi — radīt vairāk jaunu zināšanu. Jaunas zināšanas ne tikai palīdz atrisināt problēmas, bet arī paplašina mūsu pasaules redzējumu, ļauj objektīvi novērtēt konfliktu situācijas un bagātina mūsu kultūru.

3.10 *Tradīciju atjaunošana.* Eiropai šobrīd ir jāapzinās, ka tā tradicionāli ir bijusi vadošā pētniecības un inovācijas telpa, un minētā tradīcija ir jāatjauno. Eiropas spēks slēpjas tās iedzīvotāju darbībā. Tieši minētās darbības attīstīšanai tāpēc jāvelta vairāk pūļu nekā līdz šim. Tādēļ jāveic arī daudz lielāki ieguldījumi pētniecībā un izstrādē, jāpaaugstina tās efektivitāte, jāstiprina rūpniecības un tirdzniecības uzņēmumu, kā arī pārvaldes iestāžu gatavība ieviest jauninājumus un to novatoriskās iespējas, jāveicina un jānovērtē sasniegumi, kā arī jālikvidē attīstību kavējošie šķēršļi.

3.11 *Ieguldījumu palielināšana.* Kopienai un dalībvalstīm jāiegulda vēl daudz vairāk līdzekļu pētniecībā un izstrādē, atbilstošajā iedzīvotāju izglītošanā, kā arī nepieciešamo (abu dzimumu!) zinātnieku un inženieru sagatavošanā. Ļoti svarīgi ir arī sekmēt rūpniecības uzņēmumu, īpaši arī mazāko un vidēji lielo uzņēmumu, gatavību veikt ieguldījumus pētniecībā un izstrādē, kā arī veicināt šādu darbību pievilcību un rentabilitāti, radot atbilstošus tiesiskus, administratīvus, fiskālus⁽¹⁸⁾ un finansiālus pamatnosacījumus.

3.12 *Attīstībai labvēlīga sabiedriskā vide.* Lai to panāktu, svarīgākais priekšnoteikums ir radīt sabiedrībā attīstībai, inovācijām un uzņēmējdarbībai labvēlīgu vidi, kurā šī atziņa izpaužas visā pilnībā, lai visos politiskajos līmeņos tiek radīti vajadzīgie pamatnosacījumi un pieņemti attiecīgi stratēģiskie lēmumi, lai tiek izveidotas jaunas darba vietas un vairota uzņēmēju uzticība un optimisms, kas ļautu viņiem veikt Eiropā nepieciešamos ieguldījumus. Tas nozīmē arī, ka iedzīvotāji plašāk nekā līdz šim jāinformē par zinātnes un tehnikas sasniegumiem un nozīmi, kā arī par īpašiem sasniegumiem uzņēmējdarbības jomā. Jāatzīst arī, cik nepieciešami ir tieši fundamentālie pētījumi⁽¹⁹⁾, kas ir jaunu zināšanu un turpmāko inovāciju pamatā.

⁽¹⁸⁾ Skatīt Komisijas paziņojumu "Par efektīvāku P&A nodokļu atvieglojumu piemērošanu", COM(2006) 728 galīgā redakcija. Komiteja izstrādās savu atzinumu par minēto tematu.

⁽¹⁹⁾ Šajā sakarā īpašu uzmanību pievērst, (OV C 110, 30.4.2004.). Vēsturiski tieši fundamentālo pētījumu projektu īstenošanai tika veltītas pirmās zinātniskās sadarbības iniciatīvas (Rietum)eiropā. Tas bija izskaidrojams ar nepieciešamību izveidot centrus, kuros izvietotas lielas zinātniskās iekārtas, un uzkrāt kritisko masu, kuras izmaksas pārsniedza atsevišķo dalībvalstu finansiālās iespējas vai vēlmi piešķirt nepieciešamos līdzekļus.

3.13 *Sasniegumu novērtēšana.* Sabiedrībai ir jāapzinās minēto sasniegumu svarīgā nozīme mūsu pašreizējā dzīves veida nodrošināšanā, kā arī to priekšnosacījumi un ar tiem saistītais veikums zinātnes un tehnikas, uzņēmējdarbības un kultūras jomā; skolās par tiem ir jāmauc un jānovērtē to nozīme mūsu dzīves pamata nodrošināšanā.

3.14 *Citi priekšnoteikumi.* Attīstība un nepārtraukts inovācijas process nav atkarīgs tikai no zinātnes un tehnikas, bet arī no iesaistīto pušu motivācijas, spējas un gatavības strādāt, kā arī jauna veida uzņēmējdarbības modeļiem, pareizām vadības metodēm un labvēlīgiem tiesiskiem pamatnosacījumiem.

3.15 *Riska pieļaušana.* Lai sāktu jaunus pētniecības projektus, izstrādātu inovatīvas tehnoloģijas, ražošanas procesus vai uzņēmējdarbības modeļus, ir jāpieļauj, ka pastāv risks ciest neveiksmi un zaudējumus; jo jaunas idejas vai metodes piemērotību, kā arī tās trūkumus un blakusiedarbību parasti iespējams noteikt tikai praksē un salīdzinājumā ar konkurējošām idejām vai metodēm. Arī no neveiksmēm mēs gūstam jaunas atziņas. Izredzes un risks ir vienas medaļas divas puses. Jauninājuma sniegtajam labumam vienmēr jābūt lielākam nekā ar to saistītajam iespējamajam riskam. Nepieciešamības gadījumā īpaši būtu jāizvērtē sabiedrību apdraudošie riski. Būtu arī jāapsver, vai, piemēram, Eiropas Investīciju banka nevarētu izveidot riska fondu vismaz maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas atvieglotu uzņēmumu iespējamo zaudējumu atlīdzināšanu.

4. Izglītība, apmācība, mācības un tālākizglītība

4.1 *Zināšanu bāze.* Zināšanas ir balstītas uz diviem vienlīdz nozīmīgiem pilāriem — izglītību un pētniecību. Jaunas zināšanas var veidot vienīgi pētniecības un izstrādes rezultātā. Kā pamats kalpo pašreizējās zināšanas: tās ir jāpaplašina un jānostiprina ar izglītības, apmācības, mācību un tālākizglītības palīdzību. Minētā joma ir vērsta uz šādiem mērķiem:

4.1.1 *Pamatzināšanas.* Pirmkārt, kā izglītības standarts visiem iedzīvotājiem ir jāparedz nopietnas pamatzināšanas par zinātni, tehniku un ekonomiku un par būtiskākajām likumsakarībām šajās jomās. Tikai šādā veidā ir iespējams panākt, lai viņi spētu spriest par nereti visnotaļ sarežģītām likumsakarībām, kuru pārzināšana ir arī kvalitatīvas politisko uzskatu veidošanas priekšnoteikums. Atbilstoši tam arī mācību plāni un pieejamo mācību stundu skaits visās izglītības pakāpēs ir jāvērtē uz to, lai bērņus un jauniešus ar uzskatāmu piemēru un saistošu skaidrojumu un mācību vielas palīdzību pakāpeniski tuvinātu zinātnes, tehnikas un ekonomikas domāšanas veidam un pieejamajām

zināšanu bagātībām⁽²⁰⁾, kā arī lai izskaidrotu viņiem zinātniskā darba un tehniskās izstrādes, inovatīvu tehnisko un sociālo risinājumu, ka arī zināšanu sabiedrības būtisko nozīmi attiecībā uz viņu nākotni un dzīves perspektīvām kopumā. Tādēļ mācību plānos šīm jomām piešķirama daudz lielāka nozīme. Komiteja atzinīgi vērtē un atbalsta *Rocard* ziņojumā⁽²¹⁾ sniegtos ieteikumus minēto mērķu īstenošanai.

4.1.2 *Stimuli profesijas izvēlē.* Otrkārt, minētajā jomā talantīgie jaunieši ir jārosina izvēlēties atbilstošu profesiju un zināmā mērā grūtas studijas, tāpēc viņiem jāsniedz stabilas pamatzināšanas. Arī tādēļ skolu, īpaši ģimnāziju, mācību programmas ir jāpilnveido ar paplašinātu un augstvērtīgu mācību vielu.

4.1.3 *Veicamais darbs paplašināšanas un padziļināšanas aspektā.* Ir nepieciešams arī ievērojams darbs mācību vielas pilnveidošanā dabas zinātņu un tehnikas jomā, neierobežojot zināšanu un talantu veicināšanu arī sociālo un ekonomisko zinātņu jomā, kā arī humanitārajos priekšmetos. Plašu iedzīvotāju slāņu nopietna izglītošana, kam ir nepieciešama arī gatavība un disciplīna no apmācāmo puses, ir ne mazāk svarīga kā akadēmiskās elites veidošana. Kvalitatīvi augstvērtīgs mācību nodrošinājums, no pamatskolām līdz augstskolām, ir pamatnosacījums izglītotas un zinātnei atvērtas sabiedrības veidošanai.

4.1.4 *Eiropas zināšanu telpa.* Komiteja vēlreiz atkārtoti savu ieteikumu padziļināt visu dalībvalstu sadarbību izglītības, inovāciju un pētniecības jomā, lai izveidotu kopīgu Eiropas zināšanu telpu, kas papildinātu un padarītu pilnvērtīgāku Eiropas pētniecības telpu. Tādēļ pēc iespējas ātrāk iekšējā tirgū ir jānovērš šķēršļi, kas kavē pāreju uz Eiropas zināšanu sabiedrības izveidošanu. Šajā sakarā Komiteja norāda uz arī savu atzinumu par tematu "Ceļā uz Eiropas zināšanās balstītu sabiedrību — organizētas pilsoniskās sabiedrības ieguldījums Lisabonas stratēģijas īstenošanā"⁽²²⁾.

4.1.5 *Mūžizglītība un mobilitāte.* Šajā ziņā svarīga nozīme ir visiem mūžizglītības stimuliem un pasākumiem: zināšanu sabiedrības pamatā ir mūžizglītība. Šajā nolūkā dalībvalstīm vēl vairāk jāveicina personu mobilitāte, kā arī jāpaplašina atbilstošas Kopienas programmas, kas ir efektīvas (*Erasmus*, *Marie Curie*). Mobilitāte savieno Eiropu un ir viens no iemaņu gūšanas un nodošanas veidiem. Ir jāveicina darbaspēka, zinātnieku un

⁽²⁰⁾ Šeit domāta ne tik daudz liela skaita formulu apguve un izmantošana, bet drīzāk — tehnikas un elementāru dabas likumu pamata izpratne, kā arī kvantitatīvu kopsakarību un matemātikas lietderības nozīme.

⁽²¹⁾ "Atjaunināta pedagoģija Eiropas nākotnei", Pētniecības un zinātnes ģenerāldirektorāts, 2007. gads, EUR 22845, Augsta līmeņa grupa izglītības un zinātnes jautājumos, *Michel Rocard* (priekšsēdētājs), *Peter Csermely*, *Doris Jorde*, *Dieter Lenzen*, *Harriet Walberg-Henriksson*, *Valerie Hemmo* (ziņotājs).

⁽²²⁾ OV C 65, 17.3.2006.

studentu brīva aprīte, kā arī jānodrošina pienācīgs ienākumu līmenis, darba apstākļi un atbalsts ģimenēm. Eiropā jāuzlabo arī piekļuve informācijai par brīvajām darba vietām visās dalībvalstīs.

4.2 *Profesionālās izglītības standarti.* Arī universitātēs un tehniskajās augstskolās ir jānodrošina labākajiem starptautiskajiem standartiem vismaz līdzvērtīga zinātniski tehniskā augstākā izglītība: svarīgākais pētniecības un inovāciju kapitāls ir motivēti abu dzimumu zinātnieki un inženieri ar visaugstāko kvalifikāciju, kuri savu profesionālo kompetenci ar mūžizglītības palīdzību saglabā un pilnveido visa profesionālā mūža garumā, un viņu vidū ir pietiekams skaits tādu, kas spēj uzņemties vadību un celmlauža lomu visgrūtākajās jomās.

4.3 *Iespējas visiem.* Progress un panākumi nākotnē vairāk nekā jebkad agrāk būs atkarīgi no strukturēta kolektīva darba, rezultātiem, veicot darba dalīšanu, kurā visiem tajā iesaistītajiem jāpiešķir vislabākās iespējas izpausties un parādīt iniciatīvu atbilstoši viņu apdāvinātībai, darbaspējām un radošajam garam. Tam ir nepieciešams arī, lai skolu sistēma būtu pietiekami efektīva, nodrošinot visiem talantiem, arī tiem, kuri izpaužas salīdzinoši vēlu, optimālas izglītības iespējas. Obligāts priekšnoteikums tam ir atbilstošas augstvērtīgas izglītības iestādes, kurās sagatavo visu nepieciešamo speciālistu un mācībspēku kvalifikāciju klāstu šodienas un nākotnes daudzveidīgo tehnisko, zinātnisko un saimniecisko jautājumu risināšanai.

4.4 *Tīklu veidošana.* Mācību un tālākizglītības jomā ir īpaši vajadzīga vēl ciešāka trīs pīlāru — izglītības, pētniecības un rūpnieciska pielietojuma — savstarpējā saikne, kam ir acīmredzama saistība ar mūžizglītības un mobilitātes tematiku (skat. 4.1.5. punktu). Ir jāpaplašina arī pārrobežu tīklu veidošanu starp universitātēm un tehniskajām universitātēm/augstskolām. Tādēļ Komiteja atzinīgi vērtē Eiropas Tehnoloģiju institūta (ETI) ⁽²³⁾ izveides plānus, kam jādod ieguldījums Kopienas un dalībvalstu inovācijas spējas tālākā attīstībā, visaugstākajā līmenī apvienojot izglītības, pētniecības un inovācijas aktivitātes. Pēdējais attiecas ne vien uz izglītību un apmācību, bet arī uz rūpniecības uzņēmumu "pirmskonkurences" pētniecību un izstrādi ⁽²⁴⁾ kopumā, piemēram, attiecībā uz uzlabotu dzinēju tehnoloģiju ieviešanu automobiļu ražošanas nozarē.

5. Finansiāli jautājumi un procedūras

5.1 *Ieguldījumi ir visu iesaistīto pušu uzdevums.* Kopienai, dalībvalstīm un privātajam sektoram vajadzētu mobilizēt visus spēkus — ievērojami vairāk nekā patlaban, nodrošinot nepieciešamos ieguldījumus pētniecības un izstrādes jomā.

⁽²³⁾ OV C 93, 27.4.2007.

⁽²⁴⁾ Skatīt arī, 7. nodaļa, (OV C 204, 18.7.2000.).

5.2 *Barselonas mērķis.* Lisabonas stratēģijas īstenošanai Barselonā noteiktais mērķa līmenis ir jāuztver ļoti nopietni un visiem spēkiem jācenšas sasniegt visām tajā minētajām pusēm, lai neatpaliktu attiecībā uz globālo konkurenci pētniecības un izstrādes ieguldījumu jomā. Šis mērķa līmenis nosaka, ka Savienības kopējie izdevumi pētniecības un izstrādes jomā ir jāpalielina, lai 2010. gadā tie sasniegtu gandrīz 3 % līmeni no IKP. Privātajam sektoram būtu jānodrošina divas trešdaļas nepieciešamo ieguldījumu.

5.3 *7. Pētniecības un attīstības pamatprogrammas sviras efekts.* Padome 2006. gada decembrī pieņēma 7. Pētniecības un attīstības pamatprogrammu (2007.–2013. gadam), kuras budžets — aptuveni 50 miljardi EUR — ir ievērojami lielāks nekā iepriekšējai programmai. Tas ir vēl viens ļoti ievērojams Eiropas politikas panākums, kas guva plašu Komitejas atbalstu. Tomēr jāpiebilst, ka minētā Kopienas programma ar tai paredzēto budžetu aptuveni 50 miljardu EUR apjomā nodrošinās tikai aptuveni 2 % (tātad tikai vienu piecdesmito daļu) no kopējā Barselonā noteiktā ieguldījumu apjoma, kas jāveic pētniecībā un izstrādē. Komiteja vairākkārt uzsvērusi, ka tas tomēr nav pietiekami, lai Kopienas atbalsta ievērojamo sviras efektu un integrācijas jaudu pilnībā varētu izmantot dalībvalstu veicināšanas politikā un nepieciešamajā rūpniecības gatavībā veikt investīcijas un šajā jomā panāktu ievērojamo izaugsmi, kas ir nepieciešama Barselonas mērķa sasniegšanai.

5.4 *Atkārtots ieteikums.* Tādēļ Komiteja, ņemot vērā to, ka jānodibina Eiropas Tehnoloģiju institūts (ETI), kā arī steidzami jāveic vairāk pētniecības un izstrādes pasākumu, lai nodrošinātu klimatam nekaitīgu un stabilu energoapgādi, atkārtoti iesaka 2008. gadā paredzētās ES budžeta pārskatīšanas gaitā ⁽²⁵⁾ spert pirmo soli un uz pusi palielināt Kopienas atbalsta/veicināšanas līdzekļu apjomu, proti, līdz tieši 3 % no kopējo ieguldījumu apjoma, kas jāsasniedz saskaņā ar Barselonā izvirzīto mērķi. Tas būtu sevišķi iedarbīgs Kopienas pasākums, lai ātrāk, nekā tas šobrīd šķiet iespējams, varētu sasniegt arvien aktuālākos Lisabonas un Barselonas mērķus, kā arī ātrāk un efektīvāk risināt iepriekš minētās problēmas.

5.4.1 *Konkurence ar Ķīnu.* Pētniecības jomā notiek strauja attīstība, piemēram, Ķīnā, tādēļ Eiropai ir jāpieliek visas pūles, lai izturētu konkurenci starptautiskajā tirgū, kur svarīga nozīme ir progresīvām tehnoloģijām. Tomēr no politiskā viedokļa ir maz ticams, ka privātais sektors varētu būt gatavs veikt nepieciešamos ieguldījumus, iekams Kопiena un dalībvalstis nav veikušas savu ieguldījumu pašu formulētā Barselonas mērķa finansēšanā.

5.4.2 *Pamatfinansējums no dalībvalstu puses.* Dalībvalstīm būtu vismaz jāpūlejas par pietiekama pamatfinansējuma pieejamību to universitātēm un pētniecības iestādēm, lai tās vispār spētu izmantot līdzfinansējuma iespējas paredzētajā apmērā ar 7. Pētniecības un attīstības pamatprogrammas palīdzību.

⁽²⁵⁾ OV C 325, 30.12.2006.

5.5 *Kopienas nostādnes valsts atbalsta jomā.* Kopienas tiesiskie nosacījumi atbalsta jomā (*E state aid*) jāveido tā, lai rosinātu dalībvalstis un atvieglotu to iespējas efektīvākā un mazāk birokrātiskā veidā un vairāk nekā līdz šim veicināt pētniecības un izstrādes ieceres universitātēs, pētniecības iestādēs, rūpniecībā, kā arī visu minēto struktūru sadarbību. Tādēļ rūpīgi jāpārlicinās, vai “Kopienas nostādnes par valsts atbalstu pētniecības, attīstības un jauninājumu jomā”⁽²⁶⁾ patiešām sekmē minēto mērķu īstenošanu.

5.6 *Dalībvalstu budžeta tiesības.* Atsevišķu dalībvalstu budžeta tiesībās, veicinot pētniecības un izstrādes pasākumus, būtu jāparedz elastīgi iedalīt/novirzīt līdzekļus, pielāgojot tos attiecīgā projekta norisei, piemēram, pieļaujot piešķirto līdzekļu pārnesu uz nākamo kalendāro vai budžeta gadu.

5.7 *Zinātniskās infrastruktūras izveide.* Šajā sakarā Komiteja jau vairākkārt ieteikusi⁽²⁷⁾ ievērojami lielāku daļu no Kopienas struktūrfondu līdzekļiem izlietot zinātnes infrastruktūras attīstībai. Šajā ziņā ļoti lietderīga varētu būt arī Eiropas Investīciju bankas līdzekļu izmantošana.

5.8 *MVU potenciāls.* Šajā ziņā arī turpmāk jāstiprina MVU un jo īpaši jaundibināto uzņēmumu potenciāls inovāciju jomā, kā arī jārada spēcīgāki stimuli atbilstošām un apjomīgākām rūpniecības investīcijām. Komiteja arī norāda uz saviem ieteikumiem⁽²⁸⁾ attiecībā uz ES programmu “Uzņēmumu un uzņēmējdarbības daudzgadu programma, jo īpaši attiecībā uz maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU)” un uz šajā izpratnē ļoti svarīgo atbalstu uz zināšanām balstītas ekonomikas jomā. Ņemot vērā faktu, ka ES 98 % no visiem uzņēmumiem ir MVU, kļūst saprotams, kāda nozīme piešķirama tieši šīs uzņēmumu kategorijas inovatīvo spēju stiprināšanai (tādēļ Komiteja atzinīgi vērtē to, ka 7. Pētniecības un attīstības pamatprogrammā 1,3 miljardus EUR ir paredzēts rezervēt MVU). Pašreizējās apgrūtinotās prasības attiecībā uz MVU vajadzētu pārskatīt un pēc iespējas samazināt birokrātiju; turklāt iestādes ar “Biznesa Engēļiem” (*“Business Angels”*) palīdzību varētu veicināt atbalsta iespēju pieejamību. Eiropa varētu gūt ierosmes arī no citu valstu atbalsta politikas šajā jomā.

6. Strukturālie aspekti un pamatnosacījumi

6.1 *Atsauce uz citiem un iepriekšējiem ziņojumiem.* Šajā sakarā Komiteja norāda uz abiem nesen publicētajiem Komisijas paziņojumiem⁽²⁹⁾ par tematu “inovācijas”, kā arī teicamo *Aho*

ziņojumu⁽³⁰⁾. Komiteja norāda arī uz savu atzinumu par tematu “Eiropas potenciāla atbrīvošana un stiprināšana pētniecības, izstrādes un inovācijas jomā”⁽³¹⁾, kas daudzviet savstarpēji pārklājas ar šā dokumenta saturu, turklāt daudz detalizētāk pievērsoties vairākiem tajā risinātajiem tematiem.

6.2 *Inovācija nozīmē vairāk.* Komiteja, atbalstot un papildinot iepriekš minētos ziņojumus, atkārto, ka attīstības un inovācijas pamatā ir ne tikai zinātne un tehnoloģijas, bet arī zināšanu izmantošana, lai attīstītu jaunus un labākus procesus un ražojumus, jaunus komercdarbības modeļus un atbilstošas vadības metodes; runa tāpat ir arī par inovatīvu uzņēmējdarbības garu un iniciatīvām. Attīstība un inovācijas ir atkarīgas arī no jauna veida pakalpojumiem, veselības aprūpes sektora tālākas attīstības, kā arī labākas sociālo jautājumu risināšanas — piemērs tam ir elastīguma un sociālās drošības koncepcija, ar ko nodarbojas Komiteja⁽³²⁾.

6.3 *Inovācija — solis ceļā uz jauniem horizontiem.* Inovācijas nozīmē, ka tiek izstrādāti un ieviesti jauni paņēmieni, metodes, organizācijas formas, uzņēmējdarbības un apmācības modeļi utt., kuri līdz šim nebija iespējami. Tādēļ to efektivitāte lielākoties pierādās tikai vēlāk, apliecinot sevi praktiskās konkurences apstākļos.

6.4 *Tiesiskā regulējuma atvērtība.* Turpretim tiesiskais regulējums tiek veidots uz jau esošo zināšanu bāzes. Tāpēc ir svarīgi, lai attiecīgie reglamentējošie noteikumi paredzētu pietiekamu brīvību un elastību, kā arī pietiekamu daudzveidību un mainību, kas pavērtu iespēju īstenot jaunās idejas, kuras līdz šim netika apsvērtas, un neļautu tās *a priori* noraidīt vai atstāt novārtā tikai tāpēc, ka tās neiekļaujas pārāk detalizētu noteikumu sistēmā. Attiecībā uz visiem tiesiskajiem regulējumiem jāraugās, lai tiktu aptverti un sakārtoti pamatjautājumi, izvairoties no pārmērīgi detalizētu priekšrakstu izstrādāšanas; jebkura pārmērīga reglamentācija, jebkuri pārlieku ierobežojoši priekšraksti, arī tad, ja tie ir bijuši balstīti uz labiem nodomiem, ir jauninājums kavējošs un bremzējošs faktors. Tāpēc Komiteja atbalsta visus pūliņus, lai vienkāršotu reglamentējošos noteikumus un pārbaudītu, kuras normas ir liekas un/vai nevajadzīgi ierobežojošas. Tas veicinātu arī ekspertu (skat. zemāk) atslogošanu no nevajadzīgas birokrātijas. Turklāt atsevišķu personu kļūdas nedrīkst novest pie pārmērīgas reglamentācijas attiecībā uz visiem pārējiem.

6.5 *Pētniecības brīvība.* Vēlreiz jāuzsver, ka inovācijām ir nepieciešama pietiekama uzņēmējdarbības rīcības brīvība. Pētniecības brīvība, arī atbrīvošana no neprofesionāliem, ierobežojošiem⁽³³⁾ vai pat ideoloģiskiem priekšrakstiem ir radošas zinātnes un jaunu atklājumu un izgudrojumu pamatnosacījums,

⁽²⁶⁾ OV C 323/I, 30.12.2006.

⁽²⁷⁾ Tostarp (OV C 65, 17.3.2006.).

⁽²⁸⁾ OV C 234, 22.9.2005.

⁽²⁹⁾ COM(2006) 502 galīgā redakcija, 13.09.2006., “Zināšanu izmantošana praksē. Plaša mēroga inovācijas stratēģija ES”; COM (2006) 589 galīgā redakcija, 12.10.2006., “Inovācijām labvēlīga un moderna Eiropa”.

⁽³⁰⁾ EUR 22005 “Inovatīvas Eiropas veidošana”, ISBN 92-79-00964-8.

⁽³¹⁾ OV C 325, 30.12.2006.

⁽³²⁾ Piemēram, “Elastīgums un sociālā drošība — Dānijas piemērs” (OV C 195, 18.8.2006).

⁽³³⁾ Skatīt arī (OV C 65, 17.3.2006), 4.13.2. punkts (“Harta”), kopā ar zemsvitras piezīmi.

nekaitējot tām robežām, ko novelk tiesiskais regulējums saistībā ar ētiskiem problēmjautājumiem un neierobežojot piešķirto līdzekļu atbilstošu izlietojumu.

6.6 *Atzinuma CESE 1566/2006 apstiprinājums.* Attiecībā uz citiem svarīgiem aspektiem tiek vēlreiz norādīts uz 5.1. punktā minēto atzinumu⁽³⁴⁾, nepārprotami apliecinot tajā izteikto viedokli. Minētā atzinuma 4.7.–4.11. punktā ir sniegti šādi ieteikumi attiecībā uz konkrēto tematiku: *No dabas izpratnes līdz novatoriskiem izstrādājumiem, procesiem un pakalpojumiem. Mobilitāte starp akadēmiskajām aprindām un rūpniecību. Publiski pieejamas informācijas sistēmas. "Klasteri". Jaundibinātie uzņēmumi. Fundamentālie pētījumi. Novatoriski ražojumi. Publiskais iepirkums. Intelektuālais īpašums un nepieciešamais Kopienas patents. Izgudrojumu novitātei nekaitējošs sākotnējās publicēšanas termiņš. Valodu problēma. Jauno dalībvalstu īpašā situācija.*

6.6.1 *Intelektuālā īpašuma aizsardzība.* Vēlreiz īpaši jāuzsver pietiekamas intelektuālā īpašuma aizsardzības nozīme: uzņēmēju ieguldījumiem pētniecībā⁽³⁵⁾, izstrādē un inovācijās ir jāatmaksājas, un intelektuālā īpašuma tiesību iegūšanai un aizsardzībai nepieciešamo finansiālo, kā arī tiesisko/administratīvo līdzekļu apjoms nedrīkst būt lielāks kā konkurentiem visā pasaulē un kavēt Eiropas ekonomisko attīstību. Par to liecina arī steidzamā nepieciešamība ieviest Eiropas Kopienas patentu (paredzēt attiecīgo "labvēlības periodu").

7. Cilvēka faktors

7.1 *Vērtīgākais resurss.* Pirmām kārtām Komiteja norāda uz īpaši šim tematam lokam veltīto atzinumu⁽³⁶⁾, kurā izteiktos apgalvojumus tā atkārtoti apstiprina un uzsver. Tāpat kā iepriekš, arī minētajā atzinumā Komiteja ir vērsusi uzmanību uz to, ka cilvēku kapitāls ir jutīgākais un vērtīgākais zināšanu un inovācijas resurss. Tātad svarīgākais uzdevums ir atbilstoši apdāvinātus, jaunus cilvēkus motivēt iegūt zinātnisku vai tehnisku izglītību un piedāvāt viņiem arī iespējami augstu izglītības kvalitāti.

7.2 *Mācību iestāžu kvalitāte (skatīt 4. punktu).* Tāpēc būtisks priekšnoteikums, lai apmierinātu pieprasījumu pēc labiem zinātniekiem, inženieriem un uzņēmējiem, ir šim nolūkam nepieciešamo mācību iestāžu skaits, aprīkojums un kvalitāte. Tātad ir jāveido vai attiecīgi jā saglabā pietiekamā skaitā un attiecīgi aprīkotas labākās, pievilcīgākās universitātes, jo īpaši tehniskās universitātes, ar izciliem pasniedzējiem, apvienojot pētniecību ar apmācību⁽³⁷⁾. Tām jābūt konkurētspējīgām salīdzinājumā ar labākajām ASV vai citu valstu, kas nepieder ES, universitātēm un arī jāpiesaista labākie studenti no citām valstīm ārpus ES.

⁽³⁴⁾ OV C 325, 30.12.2006.

⁽³⁵⁾ Skatīt arī: komisārs Günter Verheugen, SPEECH/07/236 "Intelektuālais īpašums — dzinējspēks jauninājumiem Eiropā", 2007. gada 19. aprīlis.

⁽³⁶⁾ "Pētnieki Eiropas pētniecības telpā: profesija ar daudzpusīgām karjeras iespējām", (OV C 110, 30.4.2004).

⁽³⁷⁾ Šim mērķim varētu kalpot vēl labāka universitāšu un ar universitātēm nesaistītu pētniecības institūtu sadarbība, jo īpaši, lai to tehnisko aprīkojumu un infrastruktūru izmantotu pētniecībā un apmācībā, kā arī lai tādējādi apmācībā iekļautu jaunākās pētniecības atziņas.

7.3 *Sabiedrības atbildība.* Ar investīcijām, ko gan sabiedrība, gan arī atsevišķi pētnieki ir ieguldījuši plašu un sarežģītu nepieciešamo pamatzināšanu un augsta līmeņa speciālo zināšanu ieguvē, ar politikas palīdzību pārstāvētā sabiedrība uzņemas atbildību par minēto investīciju iespējami lietderīgāku izmantošanu. Šādai atbildībai ir jāizpaužas rūpēs par izglīto to pētnieku piemērotām profesionālām un izaugsmes iespējām, kā arī atbilstošu karjeras attīstību ar pievilcīgām izvēles iespējām bez profesionālās atstumtības vai nonāksanas bezizejas situācijā. Kvalificētu zinātnieku un inženieru bezdarbs, nepietiekams atalgojums vai nepiemērota nodarbināšana ir tautsaimniecības investīciju izšķērdēšana un vieš šaubas nākamo paaudžu jaunajos talantos, kā rezultātā viņi izšķiras par labu ar zinātni un tehniku nesaistītai izglītībai vai izceļošanai no Eiropas. Arī pārmērīga birokrātija (skatīt 7.7. punktu) ir nepiemērota nodarbināšana.

7.4 *Spēju pilnveidošana.* Cilvēkiem — tātad arī visiem uzņēmumu, universitāšu un pētniecības institūtu darbiniekiem — ir jāpiedāvā vislabākās iespējas pilnveidoties un parādīt iniciatīvu atbilstoši viņu apdāvinātībai, darbaspējām un radošajam garam, kā arī nodrošināt tādu sociālo vidi, kas ļauj dibināt ģimeni un kalpo viņu radīšanas spējam, un veicina tās. Tas nozīmē arī, ka jauni cilvēki, kas guvuši šādu izglītību un atbalstu, dara visu, lai ar pienākuma apziņu un atdevi pēc iespējas labāk izmantotu iegūtās prasmes un spējas. Tie ir ļoti svarīgi sociālās politikas, ģimenes politikas, uzņēmējdarbības vadības un vispārējās vadības kultūras jautājumi. Šajā sakarā ir atzīta arī saprātīga darba un dzīves līdzsvara ("Work-Life-Balance") nozīme radošo spēju un ražīguma veicināšanā⁽³⁸⁾.

7.5 *Speciālistu atpazīšana un novērtēšana⁽³⁹⁾.* Izcilas prasmes un sasniegumi nav nosakāmi tikai, pamatojoties uz formālām novērtēšanas sistēmām, kuru ietvaros pastāv arī ļaunprātīgas izmantošanas iespēja. Problēmas rada, piemēram, tādi zinātnisko darbu autori, kuri savās publikācijās galvenokārt citē viens otru, veidojot "citēšanas kartelus" un tādējādi gūstot labumu no shematiska novērtējuma. Ne publikāciju, ne citātu vai patentu skaits vai citi šāda veida rādītāji nav pietiekami vai atbilstīgi novērtēšanas kritēriji; svarīgāka ir kvalitāte, novatoriskums un nozīmīgums. Turklāt dažreiz tieši īpaši novatoriskas atziņas vai izgudrojumi ir tie, kas tikai ar zināmu novilcināšanos kļūst pazīstami, tiek atzīti, izmantoti vai citēti. Tādēļ, lai novērtētu personību un sasniegumus visās to izpaušmēs un daudzveidībā, attiecīgās nozares (kurā ir, respektīvi, tiks veikts darbs) vadošajiem pārstāvjiem jābūt pieredzes bagātiem un jāspēj izteikt savu personīgo spriedumu (ja arī pat tādā gadījumā nav iespējams pilnībā izvairīties no kļūdaiem vērtējumiem).

⁽³⁸⁾ Skatīt "Frankfurter Allgemeine Zeitung", Nr. 257, 2005. gada 4. novembris, C1.

⁽³⁹⁾ Skatīt arī (OV C 110, 30.4.2004.).

7.6 *Līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesos.* Turklāt pieredzējuši nozaru eksperti un zinātniski tehniskie darbinieki vairāk nekā līdz šim jāiesaista nozīmīgu lēmumu pieņemšanā un administratīvajā darbībā pētniecības, uzņēmējdarbības un inovācijas politikas jomā. Šajā sakarā Eiropas Pētniecības padomes dibināšana ir ļoti iedrošinošs pirmais solis, ko Komiteja ir uzsvērti atbalstījusi⁽⁴⁰⁾. Taču arī Kopienas (t.i., pirmām kārtām Komisijas!) un dalībvalstu pasākumos pētniecības un inovācijas veicināšanai jāiesaista attiecīgo nozaru eksperti. Tajos jāiesaista pirmām kārtām arī panākumiem bagāti jaunie inženieri un pētnieki. Pētniecības un inovācijas veicināšanai jābūt plašākai nekā tikai administratīvā vadība.

7.7 *Atbrīvošana no pārmērīga, ar darbības jomu nesaistītu uzdevumu sloga.* Pētniecība, izstrāde un izgudrošana, kā arī zināšanu iegūšana un nodošana ir laikietilpīgs garīgais un laboratorijas darbs, kam nepieciešami arī netraucētas koncentrēšanās un pārdomu brīži. Komiteja kopš 2000. gada ir atkārtoti norādījusi,⁽⁴¹⁾ ka aizvien vairāk augošais darba komisijās, pieteikumu un atzinumu, kā arī ziņojumu rakstīšanas slogs, t.i., kopumā birokrātijas slogs u.c., pašlaik prasa daudz ekspertu lielāko darba laika daļu, kas tiek atņemta viņu tiešo uzdevumu pildīšanai, un tādējādi kaitē arī izcilu nozares pārstāvju radošajām spējām un darbībai. Šāda nepareiza attīstība pašlaik aizvien vairāk tiek kritizēta arī plašsaziņas līdzekļos⁽⁴²⁾. Komiteja atzīnīgi vērtē Komisijas nodomu pievērsties minētajam tematam un kopā ar dalībvalstīm meklēt risinājumu. Šajā sakarā prasība pēc nozaru ekspertu iesaistīšanas lēmumu pieņemšanas procesos pētniecības politikas jomā nav pretrunā ar nepieciešamo atbrīvošanu no administratīvajiem pienākumiem, kuri var pat veicināt minētā mērķa sasniegšanu. Konkrēti būtu jāvienkāršo un jāapvieno dažādu līdzekļu piešķirēju, partnerinstitūtu,

tīklu, kā arī uzraudzības un ekspertu kolēģiju izmantotās daudzās pieteikumu un ziņojumu iesniegšanas, kā arī uzraudzības procedūras. Tādējādi tiktu nodrošināta arī daudz lielāka pārredzamība.

7.8 *Intelektuālā darbaspēka emigrācija un mobilitāte.* Inženiera vai zinātnieka profesijā zināmu iemeslu dēļ (skatīt arī 4.1.5. punktu) ir nepieciešama mobilitāte un elastīgums. Tā rezultātā tomēr nedrīkst pasliktināties personīgās un ģimenes dzīves apstākļi, kā arī sociālais nodrošinājums⁽⁴³⁾. Turklāt nedrīkst pieļaut labāko speciālistu izceļošanu no Eiropas. Arī darba apstākļiem Eiropā jābūt pietiekami pievilcīgiem, lai novērstu minēto izceļošanu un kopumā panāktu vismaz līdzsvarotu bilanci attiecībā uz augsti kvalificētu speciālistu globālo mobilitāti. Tomēr arī dažas dalībvalstis pauž bažas, ka ES mērogā varētu rasties intelektuālā darbaspēka vienaspusēja emigrācija. Tādēļ, kā Komiteja jau vairākkārt ir ieteikusi (skatīt arī 5.7. punktu), ievērojami lielākā daļa Kopienas struktūrfondu līdzekļu jāizmanto zinātniskās infrastruktūras pilnveidošanai, lai visās dalībvalstīs radītu pievilcīgus zinātniskos institūtus, kas tad varētu būt pievilksanas punkti tiem, kuri vēlas atgriezties, un tajā pašā laikā partneri tīklos.

7.9 *Uzņēmēja profesijas novērtējums.* Īpaši problemātiska ir pētniecības un izstrādes pārvēršana novatoriskos produktos un procesos. Ne velti Lisabonas stratēģijas mērķis paredz, ka rūpniecība piešķir 2/3 pētniecībai nepieciešamo finanšu līdzekļu. Tāpēc īpaši svarīgi ir lielāku nozīmi piešķirt arī uzņēmēja profesijai un sabiedrībā labāk nostiprināt izpratni par viņa būtisko lomu jauninājumu, ekonomikas attīstības un vispārējās labklājības nodrošināšanā. Tāpēc Komiteja kā iestāde, kas nodrošina organizētās pilsoniskās sabiedrības interešu pārstāvību, turpmākajā darba plānā lielu uzmanību veltīs tematam "Uzņēmējdarbība ar humānu ievirzi". Tikai, pateicoties aktīviem un darbīgiem uzņēmējiem ar atbildības izjūtu, kuriem ir labākās iespējas attīstīt uzņēmējdarbību, beidzot izdosies sasniegt Lisabonas stratēģijas mērķus.

Briselē, 2007. gada 12. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁴⁰⁾ Skatīt arī (OV C 110, 30.4.2004.).

⁽⁴¹⁾ Skatīt pirmām kārtām atzinuma 9.8. punktu (OV C 204, 18.7.2000.); piemēram, tā 9.8.2. punktā teikts: "Šajā sakarā katram panākumiem bagātam zinātniekam ir ierobežotas iespējas un viņa rīcībā ir tikai neliela daļa laika, lai, netraucējot savai zinātniskajai darbībai, uzturētu kontaktus ar citām personām, grupām, kolēģijām, komisijām u.c., kā arī gūtu lietderīgu informāciju, pateicoties tiem. Pārāk daudz un pārāk dārgas pieteikumu un atzinumu iesniegšanas procedūras u.c. — jo īpaši, ja tās ir bijušas neveiksmīgas — laupa pētniecības jomā vajadzīgo personu darbību. Tas notiek galvenokārt tādēļ, ka daudzi, uz vienu un to pašu projektu piemērojami veicināšanas instrumenti un novērtēšanas procedūras bieži vien dublējas."

⁽⁴²⁾ Piemēram, "FAZ" (*Frankfurter Allgemeine Zeitung*) Nr. 60, 2007. gada 12. marta raksts "Ein Forscher geht", kā arī "FAZ" Nr. 67, 2007. gada 20. martā publicētā intervija ar Harald Uhlig kgu.

⁽⁴³⁾ Skatīt arī (OV C 110, 30.4.2004.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Zaļā grāmata par patērētāju *acquis* pārskatīšanu"

COM (2006) 744 galīgā redakcija

(2007/C 256/05)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 8. februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu "Zaļā grāmata par patērētāju *acquis* pārskatīšanu".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2007. gada 4. jūnijā. Ziņotājs — Adams kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (12. jūlija sēdē), ar 55 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 EESK pieņem zināšanai Zaļo grāmatu, bet izsaka šaubas par to, vai tajā ierosinātā pieeja var nodrošināt vienotu un augsta līmeņa patērētāju aizsardzību visā ES. Šādas aizsardzības nodrošināšana ar vienkāršota, saskaņota un spēkā esoša patērētāju *acquis* palīdzību ir jau vairākkārt iztirzāta EESK atzinumos par patērētāju aizsardzību, taču pārskatīšanas process liecina, ka mērķis varētu būt grūti sasniedzams. Tādēļ *acquis* pārskatīšana ir patiens mēģinājums īstenot "tiesību aktu labākas izstrādes" iniciatīvu. Šāda uzdevuma veikšanai nepieciešamajam pamatojumam un mērķiem ir jābūt skaidriem un iesaistīto pušu jau iepriekš saskaņotiem.

1.2 Pārskatītajam patērētāju *acquis* ir vajadzīga patiesi demokrātiska leģitimitācija, kā arī skaidrs tiesiskais un konceptuālais pamats.

1.3 EESK īpaši atzinīgi vērtētu *acquis* principu piemērošanu ātri augošajā un vāji reglamentētajā digitālajā vidē.

1.4 EESK patērētāju politikā saskata ne tikai ES iekšējā tirgus stratēģijas neatņemamu sastāvdaļu, bet arī svarīgu un apstiprinātu pilsoniskuma elementu. EESK atbalsta labāka tiesiskā regulējuma principu ieviešanu patērētāju tiesību jomā. Jebkādi priekšlikumi noteikumu saskaņošanai šajā jomā būtu jāpamato ar pienācīgu ietekmes novērtējumu, un tiem vajadzētu būt vēršiem uz esošo normatīvo aktu vienkāršošanu un precizēšanu.

1.5 Par prioritāti būtu jāuzskata efektīvāki izpildes pasākumi, kā arī skaidru un vienkāršu kompensācijas saņemšanas procedūru nostiprināšana vai ieviešana.

1.6 EESK aicina Komisiju ņemt vērā Komitejas 2006. gada aprīļa atzinumu par tematu "Patērētāju politikas tiesiskais pamats" ⁽¹⁾, kurā tiek ierosināta patstāvīgu, nevis tikai iekšējā

⁽¹⁾ OVC 185, 8.8.2006.

tirgus veidošanu papildinošu patērētāju aizsardzības pasākumu iespēja.

1.7 Patērētāju tiesību aktu saskaņošanā visā ES kā galvenais princips jāisteno vislabākā un visaugstākā patērētāju aizsardzības līmeņa pārņemšana, kāds vien pastāv kādā no dalībvalstīm. Visu "horizontālo instrumentu" pamatā vajadzētu būt visaugstākajiem standartiem, bet nepieciešamā "vertikālā integrācija" pievērštos tehniska rakstura jautājumu precizēšanai. Tomēr horizontālajā instrumentā varētu iekļaut pilnībā saskaņotus noteikumus kādās īpašās jomās, piemēram, attiecībā uz atteikuma tiesībām un patērētāja definīciju, kā arī negodīgām atrunām, piegādi vai patērētāju tiesībām uz kompensāciju, bet minimālā saskaņošana būtu jāveic citās jomās. Cerams, ka gan Komisija, gan visas dalībvalstis izvēlēsies šo pieeju.

2. Ievads

2.1 Komisija 2007. gada februāra sākumā pieņēma ilgi gaidīto **Zaļo grāmatu par patērētāju *acquis* pārskatīšanu** (likumdošana patērētāju tiesību jomā). Ar to tika pabeigts tā dēvētais pārskatīšanas "diagnostikas posms". Tajā tika apzināti viedokļi par iespējām vienkāršot, modernizēt un saskaņot spēkā esošos Kopienas tiesību aktus patērētāju aizsardzības jomā. Ir uzsvērts viedoklis, ka spēkā esošo tiesību aktu stipro un vājo pušu analīze un attiecīgu izmaiņu veikšana var uzlabot kā patērētāju, tā arī komersantu stāvokli. Komisija pārskatīšanā arī saskata iespēju, nepārkāpjot subsidiaritātes principu, panākt saskaņotību visās dalībvalstīs un kopumā uzlabot tiesību aktu, no kuriem daži ir spēkā jau divdesmit gadus, izstrādi patērētāju aizsardzības jomā ES, galvenokārt nosakot, kādās jomās pastāv tiesiskā regulējuma atšķirības, un vai tas iekšējā tirgū veicina šķēršļu rašanos patērētājiem un uzņēmējiem. Tādēļ šajā atzinumā galvenā uzmanība pievērsta tam, kā ir izprastas un risinātas patērētāju *acquis* pamattēmas. Pagaidām ir ierosinātas tikai iespējas izmaiņām.

2.2 Patēriņa izdevumi veido 58 % no ES IKP, taču joprojām ir lielā mērā sadrumstaloti 27 valstu tirgos. Iekšējais tirgus varētu būt viens no lielākajiem pasaulē, un Komisija savu stratēģiju ir raksturojusi kā “snaudoša milža — vienotā tirgus mazumtirdzniecības sektora”⁽²⁾ modināšanu. Šobrīd Komisija savu patērētāju politiku raksturo kā “augsta vispārējā aizsardzības līmeņa nodrošināšanu visiem ES patērētājiem pret visiem riskiem un apdraudējumiem viņu drošībai un ekonomiskajām interesēm neatkarīgi no tā, kur ES teritorijā viņi dzīvo, uz kuriem ceļo vai kur iepērkas, kā arī patērētāju pirkspējas palielināšanu, lai atbalstītu viņu intereses”⁽³⁾.

2.3 Plašs atbalsts ir mērķim visā ES nodrošināt vienotas patērētāju tiesību aizsardzības pamatsistēmas vienveidīgu piemērošanu. Šāda pamatsistēma nodrošinātu skaidras, pienācīgas tiesības un aizsardzību visiem patērētājiem, vienlaicīgi radot vienlīdzīgus nosacījumus preču un pakalpojumu piegādātājiem. Zaļajā grāmatā par patērētāju tiesībām ir nepārprotami atzīts, ka progress šī mērķa sasniegšanā ir bijis lēns, nepastāvīgs, un to ir kavējušas visdažādākās valstu prioritātes un izņēmumi. Gaidītā jaunu dalībvalstu iekļaušana vēl vairāk sarežģīja vispārējo izpratni par patērētāju aizsardzību. Patērētāju *acquis* pārskatīšana parāda Komisijas viedokli par procesu, kas varētu sekmēt lielāku skaidrību, saskaņotību un esošo direktīvu piemērošanu. Tomēr daudzas patērētāju organizācijas norāda, ka tā arī rada jautājumus par patērētāju politikas vispārējo virzību.

2.4 Minētajā dokumentā pārskatītās direktīvas aptver daudzas patērētāju līgumu tiesību aktos regulētas jomas, ieskaitot sliekšņa darījumus, daļlaika īpašuma tiesības, kompleksos ceļojumus, tālpārdošanu, preču pārdošanu un negodīgus līgumu nosacījumus. Tomēr pārskatīšanas procesā nav ņemtas vērā visas direktīvas, kuru priekšmets ir patērētāju aizsardzība, jo dažas no tām tiek uzskatītas par pārlieku nesnen pieņemtām, lai tiktu iekļautas, vai arī Komisija tās izskata citā kontekstā. Zaļajā grāmatā ir uzsvērts, ka daļlaika īpašumtiesību direktīvai nepieciešama steidzama pārskatīšana, un pārstrādātā direktīva drīz būs pieejama. Digitālā “vide”, kurā atspoguļojas e-komercijas globālās problēmas, ir izcelta kā jauna un nozīmīga nozare, kurā nepieciešams piemērot *acquis* principus.

2.5 Komisija pārskatīja direktīvas, izmantojot:

- salīdzinošo analīzi par ietekmi, kas saistīta ar direktīvu transponēšanu valstu tiesībās;
- patērētāju un uzņēmēju viedokļu izpēti;
- seminārus ar dalībvalstu ekspertu un līgumtiesību jomā ieinteresēto pušu līdzdalību.

⁽²⁾ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/320&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/consumers/overview/cons_policy/index_en.htm.

2.6 Patērētāju aizsardzības jomā plaši lietota terminoloģija var izraisīt pārpratumus, tādēļ Komisijas dokumentā jau ir izskaidroti daži galvenie jēdzieni. “Minimālā saskaņošana” nozīmē, ka direktīvā izvirzīta virkne minimālo prasību, kas dalībvalstij jāizpilda. Šajā gadījumā dalībvalstij saglabājas iespēja izvirzīt prasības, kas ir stingrākas par direktīvā noteiktajām. “Maksimālā” (vai “pilnīga”) saskaņošana nozīmē, ka dalībvalstīm jāpilda direktīvas prasības un ka tās nedrīkst izvirzīt stingrākas prasības (“minimālo un maksimālo prasību saskaņošana”). Daudzas patērētāju organizācijas uzskata, ka pilnīga saskaņošana ir minimāla patērētāju aizsardzības līmeņa sinonīms un ka minimālās saskaņošanas gadījumā ir iespēja nodrošināt daudz augstāku aizsardzības līmeni.

2.7 Zaļās grāmatas publicēšana iezīmē Komisijas pārskata izpētes posma noslēgumu. Komisija lūdza līdz 2007. gada 15. maijam izteikt viedokļus par Zaļo grāmatu. Pašlaik Komisija analizē konsultāciju rezultātus, sagatavos viedokļu kopsavilkumu un lems par likumdošanas instrumenta nepieciešamību, kaut gan tas ilgs vairākus mēnešus. Kopā ar jebkādu šāda veida priekšlikumu tiks veikts ietekmes novērtējums. “Būtu labi, ja pēc šīs aptaujas varētu ES patērētājiem teikt: Lai kurā ES valstī jūs atrastos un lai ko jūs pirktu, jūsu pamattiesības nemainās”⁽⁴⁾.

3. Zaļās grāmatas kopsavilkums

3.1 Zaļā grāmata paredz izveidot ietvaru, kurā varētu apkopot ieinteresēto pušu viedokļus par politiskajām iespējām attiecībā uz patērētāju *acquis* un citiem īpašiem jautājumiem. Tajā ietvertas šādas galvenās tēmas:

- Jaunas tirgus tendences: lielākā daļa patērētāju *acquis* ietilpstošo direktīvu neatbilst “šodienas ātri augošo tirgu vajadzībām”. Mūzikas lejupielāde un tiešsaistes izsoles ir minētas kā piemēri tam, ka programmatūra un elektroniski dati ir palikuši ārpus preču pārdošanas direktīvas.
- Noteikumu sadrumstalotība: šobrīd spēkā esošās direktīvas ļauj dalībvalstīm noteikt valstu tiesību aktos augstāku patērētāju aizsardzības līmeni. Virknē jautājumu trūkst saskaņotības atsevišķu valstu tiesiskajos regulējumos, piemēram, attiecībā uz līgumu uzteikuma termiņa ilgumu.
- Uzticības trūkums: vairums patērētāju uzskata, ka uzņēmumi citās dalībvalstīs mazāk ievēro patērētāju aizsardzības tiesību aktus.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/green-paper_cons_acquis_lv.pdf.

3.2 Pamatojoties uz iepriekš veikto darbu, Komisija izziņē divas pozitīvas stratēģijas patērētāju *acquis* pārstrādei.

— Pirmā iespēja: vertikālā pieeja, kas nozīmētu grozījumus atsevišķi katrā spēkā esošajā direktīvā, kas pakāpeniski tiktu saskaņotas, panākot atbilstību.

— Otrā iespēja: jauktā pieeja, kam būtu nepieciešams noteikt un izvēlēties visām direktīvām kopīgos aspektus un tos vienoti reglamentēt ar “horizontāla instrumenta” palīdzību. Būtu vajadzīga arī atsevišķu direktīvu daļēja “vertikāla” pielāgošana.

3.3 Īsumā ir pieminēta trešā stratēģija, kurā nav paredzēta “nekāda rīcība tiesību aktu izstrādes jomā”, tomēr uzsverts arī, ka tas nebūtu risinājums pastāvošajām problēmām, un dalībvalstu atšķirības varētu vēl vairāk palielināties.

3.4 Zaļajā grāmatā arī apskatīts horizontālā instrumenta iespējamais darbības apjoms. Ir ierosinātas trīs iespējas.

I Kā valsts iekšējiem, tā arī pārrobežu darījumiem piemērojams pamatinstruments, kurš tomēr neaizstāj spēkā esošo un noteiktām nozarēm raksturīgo regulējumu, kas būtu saistošs arī turpmāk. Kā piemēri ir minēti finanšu pakalpojumi un apdrošināšana.

II Tikai pārrobežu līgumiem piemērojams instruments. Tas piedāvātu lielāku drošību un palāvību tiem patērētājiem, kas precēs un pakalpojumus iegādājas ārpus savas valsts, taču šāds risinājums varētu radīt atšķirīgus valsts un pārrobežu līmeņa aizsardzības standartus.

III Horizontāls instruments, kas piemērojams tikai tālpārdošanai neatkarīgi no tā, vai darījums ir valsts vai pārrobežu līmeņa. Tas aizstātu tālpārdošanas direktīvu, taču varētu arī veicināt tiesisko sadrumstalotību dažādā aizsardzības līmeņa dēļ tālpārdošanas un tiešās pārdošanas aizsardzības jomā.

3.5 Nākamā Zaļajā grāmatā iekļautā tēma — **saskaņošanas pakāpe** — daudziem varētu šķist izšķirošs jautājums patērētāju *acquis* pārskatīšanas procesā. Šobrīd dalībvalstis var nodrošināt augstāku patērētāju aizsardzības līmeni salīdzinājumā ar direktīvās noteikto. Tas ir pazīstams kā “minimālā saskaņošana”. Patērētāju aizsardzības tematikai pievērstā uzmanība un prioritāte dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras, kas veicina patērētāju nedrošību un attur uzņēmumus piedalīties pārrobežu tirdzniecībā. Apspriešanai ir ierosinātas divas iespējas.

1. Pārskatīti un pilnībā saskaņoti tiesību akti. Tajās jomās, kurās nav iespējams īstenot pilnīgu saskaņošanu, būtu spēkā savstarpējas atzīšanas klauzula, kas “paredz savstarpēju atzīšanu attiecībā uz ierosinātā tiesību akta konkrētiem aspektiem, kuri nav pilnībā saskaņoti”.

2. Pārskatīto tiesību aktu pamatprincips būtu minimālā saskaņošana apvienojumā ar savstarpējas atzīšanas klauzulu vai izcelsmes valsts principu ⁽⁵⁾.

3.6 I pielikums — apspriešanās

Lielākajā Zaļās grāmatas daļā aprakstīts detalizētais un lielā mērā strukturētais apspriešanās process, kura ietvaros respondenti ir aicināti izteikt savu viedokli par plašu tēmu loku, kas aptver vispārējus politikas jautājumus, jautājumus par jēdzieniem, līgumtiesībām, principiālus jautājumus, kā arī jautājumus par apjomu un detaļām. Apspriešanās sākas ar trīs iepriekš pieminētajiem “politikas” jautājumiem.

— Vispārēja pieeja, izmantojot tiesību jaunradi.

— Horizontāla instrumenta piemērošanas apjoms.

— Saskaņošanas pakāpe.

Komisija uzdod svarīgāko jautājumu par katru no tēmām un ierosina trīs vai četrus iespējamus risinājuma variantus. Tālāk seko 27 konkrēti jautājumi par apspriežamajām direktīvām. Arī šeit iecerētā struktūra — īss ievada paskaidrojums par tēmu un svarīgākā jautājuma uzdošana, piemēram, “cik lielā mērā regulējums par *negodīgiem līgumu nosacījumiem būtu jāattiecinā arī uz atsevišķu indivīdu noslēgtajiem līgumiem?*” un “vai līguma uzteikuma termiņš būtu jāsaskaņo attiecībā uz visu patērētāju *acquis*?”, pēc tam varētu piedāvāt trīs vai četrus iespējamo atbilžu variantus.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1 Ar savu darbu un atzinumiem EESK jau gadiem ilgi atbalsta galveno mērķi ES patērētāju politikas jomā, proti, panākt vienotu un saskaņotu aizsardzību, kas pieejama visiem. Komiteja atbalsta arī otru mērķi, proti, panākt, lai patērētāji ir labi informēti un lai viņi var izdarīt uz informāciju balstītu izvēli tirgū bez šķēršļiem. Zaļās grāmatas struktūra atklāj, ka centieni pilnībā sasniegt šos divus mērķus ir saistīti ar grūtībām.

⁽⁵⁾ Savstarpēja atzīšana izpaustos tā, ka dalībvalstīm saglabātos iespēja ieviest stingrākus patērētāju tiesību aizsardzības noteikumus valsts tiesību aktos, tomēr tām nebūtu tiesību piemērot šādas stingrākas prasības citās valstīs reģistrētiem uzņēmumiem tādā veidā, kura dēļ tiktu nepamatoti ierobežota preču brīva kustība vai tiesības sniegt pakalpojumus. Izcelsmes valsts principa piemērošana izpaustos tādejādi, ka dalībvalstij saglabātos iespēja ieviest stingrākus patērētāju tiesību aizsardzības noteikumus valsts tiesību aktos, tomēr citās valstīs reģistrētiem uzņēmumiem būtu jāpilda tikai tie noteikumi, kas ir spēkā viņu mītnes valstī.

4.2 Jau tagad ir skaidrs, ka patērētāju *acquis* saglabāšanu tā pašreizējā formā nebūtu jāuzskata par ilgtermiņa iespēju. Vienotā tirgus darbību zināmā mērā traucē tādi apstākļi kā dažādie tiesību akti dalībvalstīs, pretrunīgi jēdzieni, atšķirības spēkā esošo patērētāju aizsardzības tiesību aktu piemērošanā un izpildē, neskaidrības attiecībā uz patērētāju sūdzību izskatīšanas procedūram (vai pat šādu procedūru trūkums) un atbildzības mehānismiem.

4.3 Tāpat arī šķiet, ka Komisija pārskatīšanas procesā saskata iespēju pievērstiem dažiem patērētāju politikas aspektiem, kas līdz šim tika uzskatīti par būtiski svarīgiem, un izpētīt, vai tie atbilst dinamiska vienotā tirgus, īpaši tāda, kas ir konkurētspējīgs globalizācijas apstākļos, prasībām. Šajā ziņā saskatāmas līdzības ar citiem pārskatīšanas pasākumiem, kas tika aizsākti, īstenojot Lisabonas stratēģiju. Augstu, vienotu patērētāju aizsardzības līmeni daudzi uzskata par Eiropas sociālā modeļa neatņemamu sastāvdaļu, tādēļ prioritāšu maiņa ar mērķi "*mainīt ES patērētāju politiku, lai tādējādi vairāk veicinātu divu galveno ES mērķu sasniegšanu — sasniegtu lielāku ekonomisko izaugsmi un nodarbinātību, kā arī Eiropu atkal tuvinātu iedzīvotājiem*", varētu tikt uzskatīta par minētās koncepcijas apšaubīšanu ⁽⁶⁾.

4.4 Lai arī uzdevums būs sarežģīts, EESK atzinīgi vērtē patērētāju *acquis* pārskatīšanu un izsaka atbalstu Komisijas noteiktajiem mērķiem, proti, samazināt šķēršļus iekšējā tirgū, vienlaicīgi arī saglabājot augstu patērētāju aizsardzības līmeni. Komiteja tomēr uzskata, ka šie pasākumi nedrīkstētu aprobežoties ar pašreiz izskatāmajām 8 direktīvām, bet tiem nākotnē jāaptver vismaz tās 22 direktīvas, kas iekļautas Komisijas 2003. gada maijā sagatavotajā sarakstā.

4.5 EESK vēlas aktīvi piedalīties šajās debatēs ar mērķi stiprināt iekšējo tirgu visu tajā iesaistīto pušu — patērētāju, profesionāļu, uzņēmumu un iedzīvotāju — interesēs.

5. Īpašas piezīmes

5.1 Zaļajā grāmatā apskatīti sarežģīti politiski, ar pamatprincipiem un ar tiesību aktiem saistīti jautājumi. Patērētāju aizsardzības jomā dalībvalstīs ir izstrādāts tiesību aktu kopums, un galvenās tā nostādnes dažādās dalībvalstīs gan bieži vien ir līdzīgas, tomēr atšķirības pastāv detaļās un tiesību piemērošanā. Augsto sarežģītības pakāpi apliecina sistemātiskais un plašais

apspriešanās process, kas izklāstīts dokumenta pielikumā. Šī detalizētā apspriešanās procesa ietvaros tiek lūgtas atbildes no vairākiem simtiem organizācijās apvienotu ieinteresēto personu, kuras vēlas publiski paust savu viedokli. Tomēr šajā atzinumā EESK aprobežojas ar piezīmēm tikai par pašiem svarīgākajiem politikas jautājumiem, uzskatot, ka tai būtu jāizsaka viedoklis par katru pārskatāmo direktīvu atsevišķi, kā tas tika darīts atzinumā attiecībā uz direktīvu par distancē līgumiem (atzinums INT/334 par Komisijas paziņojumu COM (2006)514 galīgā redakcija, 21.09.2006).

5.2 Par galveno prioritāti būtu jānosaka mērķis novērst trūkumus spēkā esošajās direktīvās un tās savstarpēji saskaņot.

5.3 Šķiet, ka tuvākajā nākotnē lielākā daļa patērētāju tiesības regulējošu tiesību aktu pamatosies uz "minimālās saskaņošanas" principu, kā arī dalībvalstu pozitīvu pieeju, kuras mērķis ir būtiski paaugstināt patērētāju aizsardzības standartus. Vairāku (un dažādu) sociālo un ekonomisko iemeslu dēļ dalībvalstis vēlēties vai nu saglabāt tajās jau šobrīd pastāvošo patērētāju aizsardzības līmeni, vai arī pakāpeniski, pašu noteiktā ritmā virzīties uz atšķirīgu aizsardzības līmeni. Šāda nostāja atbilst subsidiaritātes principam un ir daudz vieglāk tam pieskaņojama. Tomēr līdz ar šādu nostāju tiek arī atzīts viedoklis, ka dažādām patērētāju grupām visā ES šobrīd ir noteikts sliktāks aizsardzības līmenis vai tām ir mazāk iespēju saņemt atbildzību un ka vajadzīga rīcība gan ES, gan dalībvalstu līmenī.

5.3.1 Tas nebūt nenozīmē, ka veicot konkrētu gadījumu analīzi īpašās jomās, kur vissvarīgākās ir iekšējā tirgus īstenošanas intereses, nebūtu apsverama maksimālās saskaņošanas iespēja, ņemot vērā nosacījumu, ka tiek nodrošināts augstāks patērētāju aizsardzības līmenis, iespējams, ar tiesiskā regulējums palīdzību.

5.4 Noteiktajā mērķī — nodrošināt patērētājiem lielākas iespējas attiecībā uz informētību par patērētāju tiesībām, viņu spēju spert tiesiskus soļus pret komersantiem un saņemt atbildzību — nevajadzētu saskatīt alternatīvu skaidrai un proaktīvi nodrošinātai aizsardzībai, izmantojot ES un valstu tiesību aktu apvienojumu. Informācija nebūt nav tas pats, kas aizsardzība. Tirgus darījumu attiecībās lielāka ietekme tik tiešām parasti ir komersantam, un lielākā daļa tiesību aktu patērētāju aizsardzības jomā ir izstrādāti, lai nodrošinātu pircēja tiesības.

Briselē, 2007. gada 12. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁶⁾ Patērētāju aizsardzības politikas komisāre *Meglena Kuneva* kundze
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/256&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par lauksaimniecības un mežsaimniecības riteņtraktoru atpakaļskata spoguļiem (kodificēta versija)”

COM (2007) 236 galīgā redakcija — 2007/0081(COD)

(2007/C 256/06)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 95. pantu 2007. gada 29. maijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Tā kā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja ir pilnībā apmierināta ar priekšlikuma saturu un tai nav nekādu piezīmju, tā 437. plenārajā sesijā (11. jūlija sēdē) 2007. gada 11. un 12. jūlijā ar 145 balsīm par, 2 balsīm pret un 4 atturoties pieņēma labvēlīgu atzinumu par ierosināto priekšlikumu.

Briseļē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas enerģētikas politikas izstrāde (Lisabonas stratēģija)”

(2007/C 256/07)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 31. pantu 2006. gada 14. septembrī nolēma (apstiprināts 2006. gada 26. oktobrī) izstrādāt informatīvu ziņojumu par tematu “Eiropas enerģētikas politikas izstrāde”.

Plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 14. un 15. martā, nolēma informatīvo ziņojumu pārveidot par pašiniciatīvas atzinumu (Reglamenta 29. panta 2. punkts).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 19. jūnijā. Ziņotāja — **Sirkeinen kdze**.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (12. jūlija sēdē), ar 126 balsīm par un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi

1.1 Enerģētika kļuvusi par svarīgu politisku jautājumu, kas ir cieši saistīts ar Lisabonas stratēģiju izaugsmei un nodarbinātībai.

— Enerģētika kļūst Eiropas ekonomikā aizvien nozīmīgāka. Lai enerģētikas politikas jomā sekmīgi risinātu problēmas, kas saistītas ar klimata pārmaiņām, piegādes drošību un konkurētspēju, ES ekonomikā ir nepieciešams panākt augstu efektivitāti un zemu oglekļa emisijas līmeni.

— Lai šo mērķi sasniegtu, ir nepieciešama vispārēja pieeja un ES līmenī jāapspriež tādi jautājumi kā Eiropā pastāvošā enerģijas pieprasījuma ierobežošana, piegādes nodrošināšanas iespējas, balstoties uz enerģijas avotu dažādošanu, tīklu pieejamību un vienotu nostāju ārējās attiecībās energoresursu

nodrošinājuma jomā, kā arī veicot citus iespējamus pasākumus.

— Lai izstrādātu un ieviestu jauninājumus, kas ļaus veikt minētās pārmaiņas, ES, dalībvalstu, reģionālajā un vietējā līmenī jārada noteikti priekšnosacījumi un jāīsteno īpaši pasākumi.

1.2 Lisabonas stratēģijas svarīgākais mērķis ir vairāk un labāku darba vietu izveidošana. Mainoties tirgus nosacījumiem, enerģētikas nozarē tiek likvidētas darba vietas. Taču jauni risinājumi enerģētikas jomā var arī būtiski veicināt kvalitatīvi augstvērtīgu darba vietu izveidošanu. Minēto procesu būtiski veicina izglītība un apmācība.

1.2.1 Lisabonas stratēģijas īstenošanas sakarā svarīga nozīme ir ne tikai nodarbinātībai, bet arī citiem enerģētikas sociālās dimensijas aspektiem. Te, pirmkārt, jāmin kvalitatīvi augstvērtīgi publiskie pakalpojumi par pieņemamām cenām. Enerģētikas politikas izstrādē aktīvi jāiesaista pilsoniskā sabiedrība, tajā skaitā sociālie partneri.

1.3 EESK sadarbībā ar valstu ekonomikas un sociālo lietu padomēm sagatavojusi šādus ieteikumus ("Enerģētikas politika zināšanu sabiedrībā") enerģētikas politikas īstenošanai saskaņā ar Lisabonas stratēģiju:

- pārskatīt enerģētikas politiku un citus būtiskus pamatnosacījumus, ņemot vērā izvirzīto mērķi — ES ekonomikā panākt augstu efektivitāti un zemu oglekļa emisijas līmeni;
- nodrošināt augstu izglītības sistēmas kvalitāti, tādējādi sekmējot kvalificēta un pienācīgi motivēta darbaspēka sagatavošanu;
- piešķirt pietiekamu publisko finansējumu pētniecībai un izstrādei, kas būtu līdzvērtīgs galveno konkurentu līmenim, kā arī veicināt lielāka privātā finansējuma piešķiršanu minētajam mērķim;
- attīstīt starptautisku sadarbību energotehnoloģiju jomā, it īpaši ar citām nozīmīgām tehnoloģiju izstrādē iesaistītām pusēm. Sistemātiski uzraudzīt galveno konkurentu īstenoto politiku un pasākumus energotehnoloģiju jomā;
- nodrošināt riska finansēšanas iespējas MVU dibināšanas un darbības sākuma posmā, kā arī ieguldījumiem jaunās tehnoloģijās;
- nodrošināt atklātu un veselīgu konkurenci enerģijas tirgū, lai uzņēmumi būtu spiesti izstrādāt un ieviest jauninājumus. Atjaunīgās enerģijas jomā tīklu pieejamība var būt faktors, kas nosaka veiksmīgu jauninājumu izstrādi un ieviešanu.
- likvidēt šķēršļus, kas kavē nepieciešamos ieguldījumus, lai ieviestu jaunas tehnoloģijas. Prasības, kas jāizpilda, lai veiktu plānošanu un saņemtu atļauju, palēnina un pat kavē ieguldījumu veikšanu. Lai mazinātu ar ieguldījumiem saistīto risku, tiesiskajam regulējumam jābūt prognozējamam un stabilam.
- nodrošināt jaunu tehnoloģiju piekļuvi Eiropas un pasaules tirgiem;
- nodrošināt līdzvērtīgus konkurences apstākļus, piemēram, panākot, ka visā pasaulē tiek noteikta maksa par CO₂ emisijām, vienlaikus tomēr uzmanību pievēršot tam, lai tās neklūtu par precī, jo planētas izdzīvošana ir atkarīga no minēto emisiju patiesas samazināšanas;
- izvirzīt tālejošus mērķus, kas ļautu stiprināt ES pozīcijas tādā pasaules tirgus sektorā kā energoefektīvas un atjaunīgās enerģijas ražošanas tehnoloģijas. Taču, izvirzot mērķus un nosakot termiņus, jāievēro piesardzība, lai tos patiešām varētu īstenot;

- lai nodrošinātu jauninājumu rentabilitāti, to aktīva atbalsta pasākumi rūpīgi jāizvēlas no šādu pasākumu kopuma:
 - pētniecības un izstrādes finansēšana;
 - izglītība un apmācība
 - sabiedrības informēšana;
 - cenu mehānismi, nodokļi;
 - subsīdijas;
 - saistoši mērķi un pienākumi;
 - regulējums un saistošas normas;
 - brīvprātīgi standarti, brīvprātīgas vienošanās;
 - publiskais iepirkums.

1.4 Lai panāktu steidzami nepieciešamo enerģētikas nozares pārveidi, ir nepieciešams palielināt inovācijas tempu. Komiteja aicina pievērst īpašu uzmanību

- pasākumiem, lai noteiktu pienācīgu globālu ekonomiski pamatotu cenu par oglekļa emisijām,
- publiskās un privātās pētniecības un izstrādes paplašināšanai, lai veicinātu jaunus enerģijas veidus un energoefektivitāti,
- regulācijas izmantošanai, lai paātrinātu progresu visu veidu izstrādājumu energoefektivitātes uzlabošanā,
- publiskā iepirkuma procedūru aktīvākai piemērošanai, lai sekmētu augstākus energoefektivitātes standartus, īpaši būvniecībā.

2. Ievads

2.1 EESK sadarbībā ar valstu ekonomikas un sociālo lietu padomēm 2008. gada sākumā ir jāsagatavo "kopsavilkuma ziņojums" par Lisabonas stratēģijas izaugsmei un nodarbinātībai prioritātēm. Šis atzinums par enerģētikas politiku tiks iekļauts minētajā kopsavilkuma ziņojumā. Atzinums izstrādāts sadarbībā ar valstu ekonomikas un sociālo lietu padomēm, un īpaši jāatzīmē Francijas, Itālijas un Maltas ekonomikas un sociālo lietu padomju aktīvā līdzdalība.

2.2 Šī atzinuma pamatā ir Integrēto pamatnostādņu izaugsmei un nodarbinātībai (2005.-2008. gads) B daļa — Mikroekonomiskās reformas Eiropas izaugsmes potenciāla paaugstināšanai. Atzinums īpaši attiecas uz 8. pamatnostādni par konkurētspējas nostiprināšanu, 12. pamatnostādni par pētniecību un izstrādi, 13. pamatnostādni par inovācijām un informācijas un saziņas tehnoloģijām, kā arī 14. pamatnostādni par resursu ilgtspējīgu izmantošanu ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ COM(2005) 141 galīgā redakcija, Integrētās pamatnostādnes attiecībā uz izaugsmi un darbavietām.

Eiropadomes 2006. gada marta sanāksme

2.3 Eiropadomes sanāksmes, kas 2006. gada 23. un 24. martā notika Briselē, secinājumos atzinīgi novērtētas "Eiropas Parlamenta, Reģionu komitejas un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas iniciatīvas, lai Kopienas līmeni palielinātu ieinteresētību (atjauninātās Lisabonas stratēģijas nodarbinātībai un izaugsmei īstenošanā). Tā aicina Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju un Reģionu komiteju turpināt iesākto darbu un līdz 2008. gada sākumā iesniegt kopsavilkuma ziņojumus, tādējādi sekmējot partnerību nodarbinātībai un izaugsmei" (Prezidentvalsts secinājumi, 12. punkts).

2.4 Eiropadome atzīmē, ka "situācijai Eiropā šobrīd ir raksturīga pastiprināta ārēja konkurence, novecojoša sabiedrība, paaugstinātas enerģijas cenas un nepieciešamība nodrošināt enerģijas drošību" (Prezidentvalsts secinājumi, 7. punkts). Eiropadome arī apstiprina, ka "integrētās pamatnostādnes 2005.-2008. gadam izaugsmei un nodarbinātībai paliek spēkā. Šajā sakarā tā atbalsta īpašas prioritāras rīcības jomas attiecībā uz ieguldījumiem zināšanās un jauninājumos, uzņēmējdarbības potenciālu, īpaši MVU, un prioritāro iedzīvotāju kategoriju nodarbināšanu; kā arī Eiropas enerģētikas politikas izstrādi" (16. punkts).

2.5 Runājot par enerģiju, Eiropadome arī atzīmē, ka pašreizējā sarežģītā situācija naftas un gāzes tirgū, pieaugošā atkarība no importa un līdz šim panāktā nelielā enerģijas avotu dažādība, augstas un nestabilas enerģijas cenas, pieaugošais globālais pieprasījums pēc enerģijas, drošības riski ražotājvalstīs un tranzīta valstīs, kā arī saistībā ar transportēšanas ceļiem, klimata pārmaiņu arvien lielākie apdraudējumi, lēnais progress energoefektivitātes jomā un neizsīkstošo enerģijas avotu izmantošanā, vajadzība pēc lielākas pārskatāmības enerģijas tirgos un vajadzība plašāk integrēt un savstarpēji savienot valstu enerģijas tirgus, enerģētikas tirgus liberalizācijai tuvojoties noslēgumam (2007. gada jūlijs), ierobežotā koordinācija starp enerģētiskā iesaistītajām pusēm papildus tam, ka nepieciešamas investīcijas enerģētikas infrastruktūrā (43. punkts).

2.6 Pievēršoties minētajām problēmām un pamatojoties uz Komisijas Zaļo grāmatu "Eiropas stratēģija ilgtspējīgai, konkurētspējīgai un drošai enerģijai", kā arī Padomes ieguldījumu, Eiropadome aicina izstrādāt Eiropas enerģētikas politiku, kuras mērķis būtu efektīva Kopienas politika, saskaņotība dalībvalstu starpā un konsekvence dažādu politikas jomu darbībās, kā arī trīs mērķu līdzsvarota sasniegšana saistībā ar piegādes drošumu, konkurētspēju un ilgtspējību vides jomā (44. punkts).

2.7 Eiropadome uzsvēra — lai panāktu šādu ES iekšējās un ārējās politikas konsekvenci, enerģētikas politikai ir jāatbilst daudzvu politikas jomu vajadzībām. Kā izaugsmes stratēģijas sastāvdaļa, kā arī izmantojot atvērta un konkurētspējīgus tirgus,

tā veicina investīcijas, tehnoloģisku attīstību, iekšzemes un ārējo tirdzniecību. Tā ir cieši saistīta ar vides politiku un nodarbinātību, reģionālo politiku un jo īpaši — transporta politiku. Turklāt ārējās un attīstības politikas aspektiem ir pieaugoša nozīme enerģētikas politikas mērķu sasniegšanas veicināšanā ar citām valstīm (45. punkts).

2.8 Eiropas enerģētikas politikai (EEP) būtu jābalstās uz kopīgiem plāniem par ilgtermiņa piegādi un pieprasījumu, kā arī uz objektīvu, pārskatāmu novērtējumu par visu enerģijas avotu priekšrocībām un trūkumiem, un tai būtu līdzsvaroti jāpalīdz sasniegt tās trīs galvenos mērķus (46. un 47. punkts):

- piegādes drošuma palielināšana;
 - Eiropas ekonomikas konkurētspējas un enerģijas piegādes pieejamības nodrošināšana stabilā normatīvajā vidē, lai tas būtu izdevīgi gan uzņēmējdarbībai, gan patērētājiem;
 - vides ilgtspējības veicināšana.
- 2.9 Īstenojot šos galvenos uzdevumus, EEP vajadzētu:
- nodrošināt pārskatāmību un nediskrimināciju tirgos,
 - konsekventi ievērot konkurences noteikumus,
 - konsekventi ievērot sabiedrisko pakalpojumu saistības,
 - pilnībā ievērot dalībvalstu suverenitāti attiecībā uz primārajiem enerģijas avotiem un enerģijas avotu kombinācijas izvēli.

"Enerģētikas pakete" 2007. gadam

2.10 Sākot ar 2007. gadu Komisijai regulāri jāsapulcē stratēģiskais enerģētikas pārskats. 2007. gada 10. janvārī Komisija publicēja pirmo pārskatu un Paziņojumu Eiropadomei un Eiropas Parlamentam "Enerģētikas politika Eiropai" — tā dēvēto "Enerģētikas paketi".

2.11 Komisija uzskata, ka Eiropas enerģētikas politikas pamatā ir trīs aspekti, proti, klimata pārmaiņu ierobežošana, nodarbinātības un izaugsmes veicināšana, kā arī ES atkarības no gāzes un naftas importa izraisītās ārējās neaizsargātības samazināšana.

2.12 Komisija norāda, ka Eiropas enerģētikas politikas galvenais mērķis ir līdz 2020. gadam Eiropas Savienībā samazināt siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas par vismaz 20 %. Minētais ES mērķis ir jāaplūko saistībā ar nepieciešamību iesaistīt rūpnieciski attīstītās valstis starptautiskajos pasākumos, kas vērsti uz klimata pārmaiņu ierobežošanu. Tiklīdz šāda vienošanās būs panākta, ES jācenšas paveikt vēl vairāk. Tādēļ jāizvirza vēl tālejošāks mērķis — samazinājums par 30 % līdz 2020. gadam un par 60-80 % līdz 2050. gadam.

2.13 Jārisina ne tikai problēmas saistībā ar klimata pārmaiņām, bet arī jautājumi, kas skar Eiropas energoapgādes drošību, ekonomiku un iedzīvotāju labklājību. Komisija uzskata, ka, sasniedzot minēto mērķi, izdosies samazināt pieaugošos draudus, kurus Eiropas Savienībai rada arvien lielākā naftas un gāzes cenu nepastāvība, izveidot ES enerģētikas tirgu, kurā valda lielāka konkurence, kā arī veicināt tehnoloģisko attīstību un nodarbinātību.

2.14 Lai īstenotu vispārējo mērķi, proti, samazināt siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas enerģētikas jomā, ES nākamo 13 gadu laikā par 20 % (iespējams, vēl vairāk) būs jāsamazina CO₂ apjoms, kas rodas, patērējot enerģiju. Tas nozīmē, ka ES būs jāklūst par jaunās vispasaules rūpnieciskās revolūcijas virzītājspēku.

2.15 Lai sasniegtu minēto mērķi, Komisija ierosina arī veikt virkni svarīgu pasākumu enerģētikas jomā: paaugstināt energoefektivitāti, palielināt atjaunīgās enerģijas īpatsvaru kopējā enerģijas patēriņā, kā arī īstenot jaunus pasākumus, lai vienotā enerģētikas tirgus priekšrocības sniegtu labumu visiem, stiprināt dalībvalstu solidaritāti, kas veicinātu energotehnoloģiju izstrādi ilgākā laika periodā, atkal pievērst uzmanību kodoldrošības jautājumiem, kā arī noteikti panākt, lai ES būtu "vienota nostāja" sarunās ar starptautiskajiem partneriem, tajā skaitā enerģijas ražotājiem, importētājiem un jaunattīstības valstīm.

2.16 Pārskatā iekļauts rīcības plāns enerģētikas jomā, kas ietver 10 punktus, un pasākumu īstenošanas grafiks. Rīcības plānā paredzēts īstenot pirmos konkrētos pasākumus. Tajā ietilpst:

- ziņojums par dalībvalstu paveikto, lai izveidotu vienoto gāzes un elektroenerģijas tirgu, kā arī abās minētajās nozarēs pastāvošās konkurences stāvokļa analīzes rezultāti;
- prioritāru pasākumu plāns dalībvalstu elektroenerģijas un gāzes tīklu savienošanai, lai izveidotu vienotu Eiropas tīklu;
- priekšlikumi, lai veicinātu ilgtspējīgu elektroenerģijas ražošanu, izmantojot izrakteņu kurināmo;
- ceļvedis un citas iniciatīvas, lai veicinātu atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu, it īpaši biodegvielas izmantošanu transporta nozarē;
- analīze par stāvokli Eiropas kodolenerģijas nozarē;
- darbu grafiks, lai izstrādātu Eiropas stratēģisko plānu energo- tehnoloģiju jomā.

2.17 Energoefektivitātes rīcības plāns, ko Komisija pieņēma 2006. gada 19. oktobrī, ir arī viena no iepriekš minētā rīcības plāna sastāvdaļām. Komisijas paziņojums "Klimata pārmaiņu ierobežošana līdz 2 °C — Politikas alternatīvas ES un pasaulē 2020. gadam un turpmākajiem gadiem" un enerģētikas stratēģijas pārskats papildina un pastiprina viens otru.

2.18 Sanāksmē, kas notika 2007. gada 8. un 9. martā, Eiropadome pilnībā atbalstīja Komisijas priekšlikumus. Ievērojot augstākā līmeņa sanāksmes secinājumus, Komisija tagad gatavos sīki izstrādātas likumdošanas iniciatīvas un citus būtiskus priekšlikumus. Tā kā valstu un valdību vadītāji ir apņēmušies regulāri apspriest enerģētikas jautājumus, otrajā enerģētikas stratēģijas pārskatā, kas tiks gatavots pēc diviem gadiem, tiks novērtēti sasniegumi.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas līdzšinējie atzinumi par enerģētikas politiku

2.19 EESK pilnvaru periodā no 2002. līdz 2006. gadam sagatavoja vairākus atzinumus par enerģētikas politikas jautājumiem, it īpaši par dažādu enerģijas avotu un tehnoloģiju īpatnībām un nozīmi. Plenārsesijā, kas notika 2006. gada septembrī, EESK beidzot pieņēma izpētes atzinumu (tā pamatā ir galvenokārt minētie iepriekš pieņemtie atzinumi) par tematu "Eiropas Savienības energoapgāde — optimāla enerģijas veidu izmantošanas stratēģija" (²). Minētajā atzinumā aplūkoti daudzi jautājumi, kas tika apspriesti Eiropadomes sanāksmē, kas notika 2006. martā. Minētā atzinuma svarīgākie secinājumi bija:

2.20 EESK uzskatīja, ka Eiropai jāizvirza stratēģisks mērķis — arvien plašāk jāizmanto dažādi enerģijas veidi, cenšoties pēc iespējas labāk īstenot izvirzītos mērķus ekonomikas, piegāžu stabilitātes un klimata politikas jomā. Īstenojot minētos mērķus, visiem enerģijas avotiem un tehnoloģijām ir savas priekšrocības un trūkumi, kas ir atklāti jāapspriež un līdzsvarotā veidā jāņem vērā.

2.21 Jāizmanto iespējas, kuras paver plašāka atjaunojamo enerģijas avotu izmantošana. Tomēr pat tādā gadījumā, ja tiktu sasniegts izvirzītais mērķis un 2020. gadā atjaunīgās enerģijas īpatsvars būtu 20 %, nav paredzams, ka atjaunojamie enerģijas avoti tuvākajā nākotnē pilnībā spēš aizstāt tradicionālos enerģijas avotus.

2.22 Visas enerģijas ražošanas iespējas ir jāsaģlabā. Šo secinājumu apstiprina arī minētajā atzinumā aplūkotie 25 valstu ES attīstības scenāriji. Arī scenārijs, kura pamatā ir pieņēmums, ka energoefektivitāte tiks būtiski paaugstināta un vairāk tiks izmantoti atjaunojamie enerģijas avoti, neparedzēja iespēju atteikties no vienas vai otras enerģijas ražošanas tehnoloģijas, nekaitējot apkārtējai videi vai ekonomikai.

2.23 Pastāvošā situācija dažādu enerģijas avotu izmantošanas jomā jāmaina tā, lai samazinātu atkarību no ārējiem enerģijas avotiem un Eiropā vairāk būtu pieejami emisijas ziņā neitrāli enerģijas avoti, vienlaikus ievērojot, ka lēmumus par ieguldījumiem dažādu tehnoloģiju izstrādāšanā pieņem tirgus dalībnieki.

(²) OVC 318, 23.12.2006., 185. lpp.

2.24 EESK ieteica izstādāt optimālas dažādu enerģijas avotu izmantošanas stratēģiju. Tāpēc ir svarīgi ir noskaidrot, kāda ir ES, dalībvalstu, neatkarīgo iestāžu un tirgus dalībnieku loma.

Komiteja ierosināja optimālas dažādu enerģijas avotu izmantošanas stratēģijā iekļaut šādus elementus:

- energoefektivitāte, tostarp siltumenerģijas un elektroenerģijas koģenerācija,
- atjaunojamie enerģijas avoti, tostarp biodegvielas izmantošana transporta nozarē,
- energoefektivitāte transporta nozarē,
- kodoldrošības palielināšana un izlietotās kodoldegvielas problēmas atrisināšana,
- ekoloģiski nekaitīgas ogļu izmantošanas tehnoloģijas un ES vietējo ogļu krājumu plašāka izmantošana,
- ieguldījumu veicināšana sašķidrīnātas dabas gāzes termiņāņu izveidošanā,
- atbilstoši pamatnosacījumi, lai nodrošinātu pietiekamus ieguldījumus enerģijas ražošanā un pārvadē,
- ES, kurai ir liela ietekme starptautiskajā līmenī, vienota nostāja,
- novērtējums par pašreizējo un turpmāko klimata un vides politikas pasākumu ietekmi uz citu enerģētikas politikas mērķu īstenošanu,
- vispārējs klimata problēmu risinājums pēc Kioto protokola pirmā saistību perioda beigām, iesaistot vismaz visas tās valstis, kuras ir vislielākās emisiju izraisītājas,
- lielāki pūliņi pētniecības un izstrādes jomā, kā arī ES atbalsts pētniecībai un izstrādei enerģētikas jomā (kā īstermiņā, tā ilgtermiņā).

3. EESK piezīmes par enerģētikas politiku un tās saistību ar Lisabonas stratēģiju.

3.1 Mūsdienu sabiedrības dzīve nav iedomājama bez enerģijas. Lai apmierinātu mūsu vajadzības pēc pārtikas, apkures aukstā laikā, apgaismojuma, transporta, izejvielām, patēriņa precēm un mūsdienās arvien vairāk arī pēc telekomunikācijām un informācijas apstrādes, nepieciešama droša energoapgāde. Taču mēs varam un mums jāmaina veids, kā mēs apmierinām minētās vajadzības. Ņemot vērā pašreizējās problēmas, it īpaši klimata pārmaiņu izraisītās problēmas, mums steidzami pašos pamatos jāmaina priekšstati par problēmu risināšanu un jāveido ekonomika ar augstu efektivitāti un zemu oglekļa emisijas līmeni.

3.2 Enerģētika ir cieši saistīta ar Lisabonas stratēģiju izaugsmei un nodarbinātībai. Lai sasniegtu Lisabonas stratēģijas mērķus, mums nepieciešama enerģija par pieņemamām un konkurētspējīgām cenām. Jauni risinājumi enerģētikas jomā, it īpaši tie, kas guvuši atzinību pasaules tirgū, var būtiski palielināt Eiropas konkurētspēju un veicināt kvalitatīvu augstvērtīgu darba vietu izveidošanu.

3.3 Enerģētikas politikas vispārējie mērķi — konkurētspēja, piegādes drošība un ilgtspējība — joprojām ir un būs aktuāli.

Lai ierobežotu klimata pārmaiņas (kas ir ļoti svarīgs uzdevums), arvien lielākais pieprasījums pēc enerģijas ir jāapmierina, paaugstinot energoefektivitāti un ievērojami palielinot atjaunojamo enerģijas avotu un mazoglekļa enerģijas ražošanas tehnoloģiju izmantošanu, piemēram, nākotnē tās varētu būt oglekļa uztveršanas un uzglabāšanas tehnoloģijas. Energoapgādes drošību veicinās arī energoefektivitātes paaugstināšana, piegādes avotu dažādošana un vienota ES nostāja attiecībā ar citām valstīm. Jāpalielina konkurētspēja, veidojot atvērtu tirgu, kurā valda spēcīga un godīga konkurence, tostarp nodrošināta piekļuve tīkliem un augsta publisko pakalpojumu kvalitāte.

3.4 Vairāk un labāku darba vietu izveidošana ir Lisabonas stratēģijas pamatmērķis. Konkurence tirgū parasti liek paaugstināt produktivitāti, un tāpēc arī uzņēmumiem, kas darbojas enerģijas tirgū, jādarbojas efektīvāk. Kad enerģētikas nozarē tiek likvidētas darba vietas, attiecīgajiem darbiniekiem ir jāsniedz pienācīgs atbalsts. Vienlaikus jāatzīmē, ka enerģiju patērējošajās nozarēs darba vietu skaits ir lielāks, un tas var palielināties. Tieši cenšoties paaugstināt energoefektivitāti, vairāk izmantot atjaunojamās enerģijas avotus un izstrādāt jaunas tehnoloģijas, tiks izveidotas daudzas, galvenokārt kvalitatīvi augstvērtīgas darba vietas.

3.4.1 Īstenojot Lisabonas stratēģiju, pienācīga uzmanība jāvelta enerģētikas politikas sociālajai dimensijai. Tā iever jautājumus, kas skar nodarbinātību un darba vietas, kā arī jautājumus saistībā ar enerģijas par pieejamām cenām, proti, kvalitatīvu augstvērtīgu publisko pakalpojumu pieejamību ikvienam. Enerģētikas politikas izstrādē aktīvi jāiesaista pilsoniskā sabiedrība, tajā skaitā sociālie partneri.

3.5 Pēdējā laikā pieņemtajos atzinumos EESK ir paudusi pamatotus viedokļus par iepriekš minētajiem nozīmīgajiem enerģētikas politikas jautājumiem un attiecīgajā brīdī sniegs atzinumus par Komisijas likumdošanas iniciatīvām un citiem sīki izstrādātiem priekšlikumiem, kas sagatavoti, pamatojoties uz Eiropadomes secinājumiem saistībā ar Enerģētikas paketi.

3.6 Lai novērstu darba dublēšanu un enerģētikas jautājumu apspriešanā panāktu pēc iespējas lielāku pievienoto vērtību, EESK šajā atzinumā pievērš galveno uzmanību enerģētikas politikas saiknei ar Lisabonas stratēģijas stūrakmeni — Eiropas zināšanu sabiedrības veidošanu. Šajā atzinumā ir aplūkoti tie jautājumi, kuri ietilpst Enerģētikas paketē un attiecas uz inovācijām.

Tehnoloģiju un inovāciju nozīme šī gadsimta enerģētikas problēmu risināšanā

3.7 Politiskie mērķi un pasākumi veido pamatstruktūru, bet reāls progress nav iespējams bez tehnoloģijām un citiem jauninājumiem, tajā skaitā pārmaiņām mūsu izturēšanās veidā. Tas attiecas uz energoefektivitātes paaugstināšanu gan enerģijas pārveides, gan enerģijas izmantošanas procesā. Inovācijām var būt svarīga nozīme, lai samazinātu atkarību no ārējiem enerģijas avotiem, jo tās paplašina iespējas izmantot dažādus enerģijas veidus. Noteikti ir jāizstrādā un jāievieš jauninājumi, lai samazinātu siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas, izstrādājot un izmantojot atjaunojamus enerģijas avotus, tīras ogles un citus izrakteņu kurināmajus veidus, kā arī drošu kodolenerģiju.

3.8 Plašākā izpratnē jauninājumu izstrāde un ieviešana ir atjaunošanas process. Tas nozīmē, ka jaunas idejas tiek izstrādātas, plaši izmantotas, un, pateicoties tām, tiek radītas ekonomiskās vērtības. Minētais process aptver gan tehnoloģiskus jauninājumus, gan arī jaunus risinājumus vadības un organizācijas jomā. Tas notiek ne tikai rūpniecībā, bet arī pakalpojumu un publiskajā sektorā. Bieži, bet ne vienmēr, jauninājumi tiek izstrādāti pētniecības procesā. Šajā sakarā Komiteja norāda arī uz savu atzinumu par tematu "Drošai un ilgtspējīgai energoapgādei nepieciešamie pētījumi" ⁽³⁾.

3.8.1 Uzmanības centā pašreiz ir tādas energotehnoloģijas kā efektīvāka sadedze, vēja spēkstacijas, saules kolektori, nākotnē — kurināmā elementi, ūdeņraža tehnoloģija un kodolsintēze. Vienlīdz nozīmīgas ir ar iepriekš minētajām saistītās tehnoloģijas, piemēram, materiālu izstrāde un meteoroloģija, kas, sniedzot precīzākas prognozes, ļauj panākt efektīvu optimizāciju.

3.8.2 Tehniskās iespējas, kas ļauj enerģiju izmantot efektīvāk, ir gandrīz neierobežotas: labāka izolācija, elektriskās ierīces, kas patērē mazāk enerģijas, vieglāki materiāli, labāka produktu un procesu plānošana rūpniecībā, efektīvākās iekārtas. Šajā ziņā svarīga nozīme ir energoietilpīgām nozarēm — ja to ieguldījumi un speciālās zināšanas neveicinās pieprasījumu, Eiropas Savienībā daudzās jomās apstāsies jaunu, rūpniecībai paredzētu energoefektīvu tehnoloģiju izstrāde.

3.8.3 Plašas iespējas paver informācijas un saziņas tehnoloģijas. To izmantošana enerģijas ražošanā, pārveidošanā un sadalē — kā ikvienā procesā — ļauj paaugstināt efektivitāti un produktivitāti. Tas pats sakāms par (īpaši pārvades tīklu) darbības drošību un drošumu. Ar informācijas un saziņas tehnoloģiju palīdzību to lietotāji un patērētāji var regulēt savu enerģijas patēriņu. Maksimālās slodzes samazināšana, piedāvājot enerģijas lietotājiem iespēju nekavējoties reaģēt uz cenu izmaiņām, ir viens no piemēriem, kas sniegtu ievērojamu labumu. Informācijas un saziņas tehnoloģiju lietošana, piemēram, tālrunis un video konferences, kopumā varētu mazināt nepieciešamību izmantot transportu.

3.8.4 Mums jāmeklē jauni risinājumi, proti, jāievieš jauninājumi energosistēmu un ar enerģētiku saistītu sistēmu darbībā un vadībā. Tas jādara, lai nodrošinātu kvalitatīvi augstvērtīgus pakalpojumus par pieejamu cenu. Kā piemērus var minēt vadību, kas nodrošina ražošanas un pārvades sistēmu drošu ekspluatāciju un uzturēšanu, kā arī tirgus (apmaiņas) vadību, maksimālās slodzes pārvaldību un ar dienas gaismas izmantošanu saistītus pielāgojumus. Visbeidzot, efektīva loģistika var būt nozīmīgs faktors, lai uzlabotu gan enerģijas pieprasījuma, gan degvielas pārvaldību.

3.8.5 Pārmaiņas nepieciešamas arī mūsu izturēšanās veidā. Patērētājiem ir būtiska nozīme — saprātīgāks enerģijas patēriņš ir katra cilvēka ziņā, un tam nepieciešamas jaunas idejas un plašākas zināšanas. Lai ietekmētu viņu izvēli, svarīgs uzdevums ir izpratnes paplašināšana un atbilstoša patērētāju informēšana.

⁽³⁾ OVC 241, 7.10.2002., 13. lpp.

Reģionālā un pilsētu plānošana, kā arī arhitektoniskie risinājumi un celtniecības prasības var būtiski ietekmēt iedzīvotāju izvēli, kas nosaka viņu enerģijas patēriņu; tāpēc jāisteno oficiālas informācijas kampaņas, kas veicina enerģijas efektīvu izmantošanu un taupīšanu.

3.9 Nepieciešami pilnīgi jauni problēmu risinājumi, un steidzami jāveic pārmaiņas. Radikālām pārmaiņām ir nepieciešams laiks, tādēļ ir svarīgi nekavējoties sākt līdzekļu piešķiršanu. Vienlaikus ir plaši jāizmanto vislabākās esošās tehnoloģijas, lai, piemēram, samazinātu enerģijas patēriņu mājāsaimniecībās.

3.10 Lai nodrošinātu jauninājumu un ieguldījumu rentabilitāti, būtu jāizvērtē uzlaboto tehnoloģiju izmaksu lietderība kvantitatīvā izteiksmē. Būtisks piemērs ir dažādu tehnoloģiju izmaksas 1 tonnas CO₂ izmešu novēršanai — piemēram, vēja spēkstacijas izmaksā daudz vairāk nekā ēku izolācija.

Priekšnosacījumi un politiskie pasākumi jauninājumu veicināšanai

3.11 Jauninājumu izstrādei un ieviešanai nepieciešami noteikti priekšnosacījumi un īpaši politiski pasākumi vietējā, reģionālajā, valstu un ES līmenī. Tā kā ES vēlas kļūt par pasaules līderi energoefektivitātes jomā un zema oglekļa satura tehnoloģiju izmantošanā, ļoti svarīgi ir pārbaudīt, vai enerģētikas politika un citi būtiskie pamatnosacījumi sekmē minētā mērķa īstenošanu.

3.12 Pirmais sekmīga inovācijas procesa priekšnosacījums ir kvalificēts un augsti motivēts darbaspēks, kā arī augsta izglītības sistēmas kvalitāte. Lai izstrādātu jaunas tehnoloģijas, nepieciešami pietiekami pūliņi pētniecības un izstrādes jomā, kā arī riska finansēšanas iespējas MVU dibināšanas un darbības sākuma posmā. Veselīga un atklāta konkurence liek uzņēmumiem ieviest un izstrādāt jauninājumus. Jānodrošina piekļuve (arī pasaules) tirgum. Atjaunīgās enerģijas jomā tīklu pieejamība var būt faktors, kas nosaka veiksmīgu jauninājumu izstrādi un ieviešanu. Jāveido tāda regulācijas sistēma, kas sekmē inovācijas procesu, tostarp paredzot stimulus jauninājumu ieviešanai (piemērs: emisiju kvotu tirdzniecības sistēma (ETS) neparedz stimulus tiem, kas savlaicīgi veikuši emisiju samazināšanas pasākumus). Pārmerīga reglamentācija rada šķēršļus inovācijas procesam.

3.12.1 Lai ieviestu jaunas tehnoloģijas, jāveic ieguldījumi. To spēj uzņēmumi, kas gūst peļņu. Tas attiecas arī uz ieguldījumiem energoefektivitātes paaugstināšanai, arī tādā gadījumā, ja atmaksāšanās laiks ir īss. Pēdējos gados energouzņēmumi strādājuši ar ievērojamu peļņu, taču veikto ieguldījumu apjoms ir neliels. Kā zināms, prasības, kas jāizpilda, lai veiktu plānošanu un saņemtu attiecīgās atļaujas, palēnina un pat kavē ieguldījumu veikšanu. Lai mazinātu ar ieguldījumiem saistīto risku, tiesiskajam regulējumam jābūt prognozējamam un stabilam. Tā kā ieguldījumiem enerģētikas infrastruktūrā bieži ir garš atmaksāšanās laiks, būtu lietderīgi izmantot dažāda veida ilgtermiņa līgumus.

3.12.2 Uzņēmumi var ieguldīt jaunu tehnoloģiju izstrādē un ieviešanā, ja tiem ir pieejams pietiekami liels tirgus, kas nodrošina ieguldījumu rentabilitāti. Vairumā gadījumu tas tā nav, jo attiecīgo valstu tirgi nav pietiekami lieli — arvien būtiskāks ieguldījumu priekšnosacījums ir piekļuve pasaules tirgum. Vienlīdz nozīmīgs ir pieprasījums pasaules tirgū un līdzvērtīgi konkurences apstākļi. Vienpusēji ES pasākumi nerada pieprasījumu citviet pasaulē, tomēr laika gaitā tas varētu notikt. Piemēram, maksa par CO₂ emisijām var būt nozīmīgs stimuls, ja tā tiek noteikta visā pasaulē.

3.12.3 ES spēcīgās pozīcijas pasaules energoefektīvu un atjaunīgas enerģijas ražošanas tehnoloģiju tirgū ir jāuzlabo un jānoskaidrina arī turpmāk. Minētā mērķa īstenošanu var sekmēt ES apņemšanās kļūt par līderi klimata politikas jomā, izvirzot tālājošus mērķus saistībā ar energoefektivitātes paaugstināšanu un atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu. Taču tas nenotiks pats par sevi. Mērķu izvirzīšana un to īstenošanas termiņu noteikšana jāveic pārdomāti, lai mērķus patiešām varētu sasniegt — pretējā gadījumā var rasties papildu izdevumi un iespējama darba vietu skaita samazināšanās. Piemēram, attiecīgo tehnoloģiju izstrādei jānotiek savlaicīgi, lai tās būtu izmantojamas noteiktajā termiņā. Jāņem vērā arī tas, kāds ir ieguldījumu cikls dažādās nozarēs.

3.12.4 Rodas iespaids, ka Eiropa paļaujas uz tirgus intervenci kā inovācijas procesa veicināšanas līdzekli, kas, iespējams, nav pietiekami efektīvs. ASV un dažās citās valstīs pētniecībai un izstrādei tiek piešķirts lielāks valsts finansējums. Eiropā jāpalielina ne tikai valsts, bet arī privātais finansējums pētniecībai un izstrādei enerģētikas jomā. Jāattīsta sadarbība tehnoloģiju jomā ar citām nozīmīgām tehnoloģiju izstrādē iesaistītām pusēm, kā arī sistemātiski jāuzrauga to īstenošana politika un pasākumi. Ir jāpadziļina ES dalībvalstu sadarbība, kā arī jāuzlabo dalībvalstu un ES pūliņu koordinācija, vienlaikus neierobežojot konkurenci. Valsts finansētajām pētniecības iestādēm un uzņēmumiem ir jāsadarbjas ciešāk, plānojot un īstenojot pētniecības programmas, lai nodrošinātu, ka pētniecības procesā tiek radīti jauninājumi. Šajā ziņā nozīmīga varētu būt paredzētā Eiropas Tehnoloģiju institūta dibināšana.

3.13 Lai aktīvi atbalstītu inovācijas procesu, parasti nepieciešami dažādi instrumenti. Dažādos izstrādes posmos un dažādās tirgus situācijās ir jāīsteno dažādi pasākumi, lai tie būtu efektīvi. Piemēram, atkarībā no tā, kādi pasākumi jāveic, lai inovācijām būtu noiets tirgū, tehnoloģijas varam iedalīt trīs grupās:

- 1) tālu līdz realizācijai tirgū, tehnoloģija ir pētniecības un izstrādes stadijā: šajā gadījumā jāsniedz mērķorientēts atbalsts pētniecībai un izstrādei, kā arī demonstrējumiem. Cenu signāli, piemēram, maksa par CO₂ emisijām, ir nepietiekams pasākums.
- 2) tuvu realizācijai tirgū, tehnoloģija darbojas, bet ir pārāk dārga, lai tai būtu noiets tirgū: piemērots stimuls varētu būt maksa par CO₂ emisijām, kā arī īpašs atbalsts, lai strauji

palielinātu pieprasījumu un tādējādi nodrošinātu lielus ražošanas apjomus;

- 3) labs produkts, kuram tirgū ir mazs pieprasījums (kā piemēri minamas atsevišķas energoefektīvas tehnoloģijas): šajā gadījumā vissvarīgākais uzdevums ir veicināt informētību, ko var sekmēt ar energoaudita un tamlīdzīgu pasākumu palīdzību.

3.14 ES, valstu un reģionālajā līmenī iespējams īstenot dažādus pasākumus un izmantot dažādus instrumentus. Lai nodrošinātu jauninājumu rentabilitāti, pasākumi attiecīgo mērķu īstenošanai jāizvēlas ļoti rūpīgi. Kritiski jānovērtē rīcības ātrums, lai izvairītos no resursu nelietderīgas izmantošanas un neparedzētām sekām. Cik vien ātri iespējams jāīsteno tādi pasākumi, kuru lietderība nerada šaubas un kas nepārprotami kalpo gan tiešo, gan netiešo mērķu īstenošanai. Sarežģītāki un bieži vien jauna veida pasākumi, piemēram, CO₂ tirgus cenas noteikšanas mehānismi, vispirms rūpīgi jāapsver. Lai izvairītos no sarežģījumiem, negaidītām blakus parādībām un nepietiekami efektīviem risinājumiem, viena mērķa īstenošanai nebūtu jāparedz vairāki pasākumi. Izvēloties īstenojamus pasākumus, svarīgi ir ņemt arī vērā, kā tie ietekmēs vienotā tirgus darbības efektivitāti — līdz šim tas ne vienmēr ir izdevies.

3.14.1 Finansējums pētniecībai un izstrādei: šajā jautājumā Komiteja īpaši norāda uz savu atzinumu par tematu "Ieguldījumi pētniecībā un inovācijā (Lisabonas stratēģija)", INT/325. ES kopumā ievērojami atpaliek no ASV un citiem lielākajiem konkurentiem. Septītajā pētniecības un izstrādes pamatprogrammā pētījumiem enerģētikas jomā septiņu gadu laikā paredzēts piešķirt aptuveni 4 miljardus *euro* (šajā summā nav iekļauti Starptautiskā kodoltermiskā eksperimentālā reaktora celtniecībai paredzētie līdzekļi), savukārt ASV enerģētikas likumprojekts paredz, ka 2007. gada federālajā budžetā vien minētajam mērķim tiks piešķirti 4,4 miljardi ASV dolāru un finansējums turpmāk tiks palielināts. Jāpalielina ne tikai valsts finansējums pētniecībai un izstrādei enerģētikas jomā, bet arī jāparedz atvieglojumi, kas veicinātu privāto līdzekļu piesaisti pētniecībai un izstrādei enerģētikas jomā, vienlaikus veicinot ES dalībvalstu sadarbību.

3.14.2 Izglītība un apmācība: Līdztekus centieniem uzlabot vispārējās un profesionālās izglītības kvalitāti Eiropā ir jāpalielina izpratne par to, ka jauniešiem paveras plašas un izredzēm bagātas profesionālās izaugsmes iespējas enerģētikas nozarē. Arvien straujākās tehnoloģiju attīstības dēļ būtiska nozīme ir mūžizglītībai.

3.14.3 Sabiedrības informētība: Svarīgs uzdevums ir panākt izmaiņas mūsu izturēšanās veidā, lai enerģijas patēriņš būtu saprātīgāks. Minētajā procesā jāiesaistās skolām, un jāriko informācijas kampaņas. Nākotnes iedzīvotāju izglītošanu minētajā jautājumā varētu sākt jau pamatskolā, jo bērni šajā vecumā ļoti interesējas par jautājumiem, kas skar planētas nākotni, un vēlas darboties. Profesionālajā sfērā un uzņēmumos labi rezultāti bijuši energoauditam, kas veikts, piemēram, uz brīvprātīgas vienošanās pamata.

3.14.4 Cenu mehānismi, nodokļi: Cenu izmaiņas, ja veiktas pārdomāti, var ietekmēt patērētāju izvēli un būt efektīvs inovācijas procesa veicināšanas līdzeklis. Cenu paaugstināšana nav īpaši efektīvs kopējā enerģijas patēriņa samazināšanas līdzeklis — vispārzināms ir fakts, ka cenas enerģētikas nozarē nav īpaši elastīgas.

3.14.5 Subsīdijas: Pārdomāta subsidēšana var būt efektīvs izvēles ietekmēšanas līdzeklis. Jauninājumu ieviešanas sākumposmā bieži ir nepieciešamas subsīdijas, lai mazinātu citādi pārāk augsto risku. Lai neradītu konkurences izkropļojumus, tās var izmantot tikai saskaņā ar spēkā esošajiem ES noteikumiem, proti, lai novērstu tirgus nepilnības. Subsīdijām jābūt laika ziņā ierobežotām, un tās pakāpeniski jāpārtrauc. Energoefektivitātes veicināšanas nolūkā ir jāparedz piemēroti atvieglojumi, lai sākuma posmā palīdzētu segt papildu izmaksas, kuras rodas, iegādājoties energoefektīvas iekārtas, kurām bieži ir īss atmaksāšanās laiks.

3.14.6 Politiskie mērķi un saistības: Gan mērķi, gan saistības norāda vēlamo attīstības virzienu. Lai pieņemtu lēmumus veikt ieguldījumus, vienlīdz nozīmīgi ir politiskie instrumenti, kas pašreiz tiek pielietoti mērķu sasniegšanai. Izvirzot mērķus, jāievēro, ka parasti šādā gadījumā dažas ekonomikas nozares gūs labumu, bet citām būs jāsamierinās ar zaudējumiem, un ka pārāk tālejoši mērķi var radīt lielāku kaitējumu nekā labumu. Pašreiz vērojama tendence izvirzīt vispārēju mērķi un ar to saistītus apakšmērķus, piemēram, lai sasniegtu CO₂ emisiju samazināšanas mērķus, tiek izvirzīti vēl citi, proti, palielināt atjaunīgās enerģijas izmantošanu. Tādējādi var izrādīties, ka risinājumi vispārējā mērķa sasniegšanai nav vispiemērotākie. Rūpīgi jānovērtē gan izvirzīto mērķu, gan it īpaši izvēlēto instrumentu, piemēram, Vācijā un Somijā ar rūpniecību noslēgto līgumu ietekme.

3.14.7 Emisiju tirdzniecība, zaļie/baltie sertifikāti: Ja pareizi izveidoti, tie ir efektīvi instrumenti, kas ļauj sasniegt izvirzītos mērķus. Taču izmaksas sākotnēji ir grūti novērtēt, un tās var būt ļoti mainīgas. Jo lielāks tirgus un jo vairāk tirgus dalībnieku, kas vēlas iegūt tirdzniecības tiesības vai sertifikātus, jo labāk. Ja sistēma tiek attiecināta uz uzņēmumiem, kas

konkurē pasaules tirgū, tā jāievieš visā pasaulē, lai neradītu konkurences izkropļojumus.

3.14.8 Regulējums un saistošas normas: Rūpīgi plānots regulējums var sekmēt inovāciju. It īpaši regulējums var būt efektīvs līdzeklis, lai atbrīvotos no novecojušām tehnoloģijām. Izvirzot tālejošus vidējā termiņa efektivitātes standartu palielināšanas mērķus, tas var arī veicināt jaunu energoefektīvu produktu izstrādi. Taču vienmēr pastāv risks, ka inovācijas process tiks kavēts. Jebkurā gadījumā ir jānodrošina, lai regulējums nerada tirgus barjeras.

3.14.9 Brīvprātīgi standarti, brīvprātīgas vienošanās, sertifikācija: Tie ir inovācijas procesam labvēlīgi politikas instrumenti. Tie var ne vienmēr nodrošināt nosprausto mērķu izpildi, tomēr tie veicina lielus sasniegumus inovāciju jomā, neradot praktiski nekādu negatīvu blakusparādību risku.

3.14.10 Publiskais iepirkums: Iepirkumam var būt svarīga nozīme inovācijas procesa veicināšanā enerģētikas jomā. Jāizstrādā un plaši jāpopularizē minētā mērķa īstenošanas metodes. Parasti "videi draudzīgāka" iepirkuma procedūra nozīmē, ka jāveic dzīves cikla analīze, un tāpēc bieži iestādēm jāapgūst jaunas zināšanas minētās un citu jaunu metožu lietošanā. ES publiskā iepirkuma noteikumi, kuri ir jāievēro, paredz "ekoloģiskākas" publiskā iepirkuma prasības, kuru izpildei ir nepieciešami mūsdienīgi risinājumi.

3.14.11 Lai panāktu steidzami nepieciešamo enerģētikas nozares pārveidi, ir nepieciešams palielināt inovācijas tempu. Komiteja aicina pievērst īpašu uzmanību

- pasākumiem, lai noteiktu pienācīgu globālu ekonomiski pamatotu cenu par oglekļa emisijām,
- publiskās un privātās pētniecības un izstrādes paplašināšanai, lai veicinātu jaunus enerģijas veidus un energoefektivitāti,
- regulācijas izmantošanai, lai paātrinātu progresu visu veidu izstrādājumu energoefektivitātes uzlabošanā,
- publiskā iepirkuma procedūru aktīvākai piemērošanai, lai sekmētu augstākus energoefektivitātes standartus, īpaši būvniecībā.

Briselē, 2007. gada 12. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu
komitejas priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu

- “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par Kopienas dzelzceļu sistēmas savstarpēju izmantojamību (kodificētā versija)”
- “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 881/2004 par Eiropas Dzelzceļa aģentūras izveidošanu”
- “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2004/49/EK par drošību Kopienas dzelzceļos”

COM(2006) 783 galīgā redakcija — 2006/0273 (COD)

COM(2006) 785 galīgā redakcija — 2006/0274 (COD)

COM(2006) 784 galīgā redakcija — 2006/0272 (COD)

(2007/C 256/08)

Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 71. un 156. pantu Eiropas Padome 2007. gada 16. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minētiem tematiem.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras, informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 19. jūnijā (ziņotājs: **Confalonieri kgs**).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sēdē), ar 137 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi**1.1 Priekšlikumi**

- regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 881/2004 par Eiropas Dzelzceļa aģentūras izveidošanu;
- direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2004/49/EK par drošību Kopienas dzelzceļos;
- Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Kopienas dzelzceļu sistēmas savstarpēju izmantojamību

šķiet, atbilst nolūkam atvieglot uzņēmumu piekļuvi Eiropas dzelzceļu sistēmai.

Minētie priekšlikumi

- vienkāršo savstarpēji izmantojamas sistēmas ritošā sastāva sertificēšanas procedūras;
- standartizē lielāko daļu pārbažu, ko valstu līmenī veic attiecībā uz ritošo sastāvu, tehniskās apkopes procedūru, ekspluatācijas un tehniskās apkopes uzņēmumiem;
- izveido valstu sertificēšanas standartu visaptverošas salīdzināšanas sistēmu, ietverot elementus, uz ko neattiecas savstarpējas izmantojamības tehniskās specifikācijas (SITS).

1.2 EESK atbalsta mērķi vienkāršot nodošanas ekspluatācijā procedūru.

1.3 EESK uzskata, ka šāda vienkāršošana palielinātu Eiropas dzelzceļa sistēmas izmantošanu, samazinot pieprasījumu pēc citiem transporta veidiem, vienlaikus palīdzot uzlabot vidi un izmantojot enerģijas avotus atbilstīgi ES enerģētikas plānošanai.

1.4 EESK uzsver, ka ir svarīgi, lai Eiropas savstarpējās izmantojamības standartu piemērošana un sertificēšanas pārbažu sadale starp valstu un Kopienas struktūrām neizraisītu drošības apdraudējumu.

1.5 EESK jo īpaši ierosina, lai tiktu rūpīgi ievērots ar jauno sistēmu izveidotais kompetenču sadalījums dažādām struktūrām.

1.6 EESK uzskata, ka attiecībā uz kravas un pasažieru vagoniem, ko nodos ekspluatācijā pēc direktīvas stāšanās spēkā, vajadzētu pietikt ar vienu ekspluatācijas atļauju, kuru izdevusi viena Kopienas dalībvalsts. Jaunā regula par Eiropas Aģentūru ļaus dzelzceļa uzņēmumiem, infrastruktūru pārvaldītājiem, vagonu apsaimniekotājiem, bet jo īpaši valstu sertificēšanas iestādēm

— saīsināt sertificēšanas termiņus;

— samazināt pārbažu skaitu, attiecībā uz vienotu standartu gadījumā novēršot dubultas pārbaudes dažādās valstīs;

— rīkoties saskaņā ar skaidru tiesisko regulējumu un izmantot Aģentūras tehniskās rekomendācijas.

1.7 EESK pieņem zināšanai, ka, rīkojoties atbilstīgi paredzētajam, Aģentūra kļūs par Eiropas dzelzceļa sistēmas (ko veido ātrsatiksmes dzelzceļa tīkli, Eiropas transporta koridori (TEN) un nākotnē visi pārējie valstu dzelzceļa tīkli) izveides koordinācijas iestādi, jo saskaņos un paplašinās Eiropas Dzelzceļu satiksmes pārvaldības sistēmu (ERTMS — *European Rail Traffic Management System*), publicējot valstu noteikumu savstarpējās salīdzināšanas sistēmu un sniedzot tehnisku atbalstu valstu sertificēšanas iestādēm.

1.8 Līdz ar Eiropas Aģentūras kā dzelzceļa savstarpējās izmantojamības procesa un tehnoloģiskās attīstības virzīšanas un kontroles iestādes lomas pakāpenisku nostiprināšanu būs daļēji jāmaina arī valstu sertificēšanas iestāžu loma.

1.9 EESK lūdz Komisijai izvērtēt, vai būtu lietderīgi izveidot kopīgu Eiropas satiksmes drošības trūkumu reģistru, par ko kopīgi vienotos dalībvalstīs, lai nodrošinātu pamatdatus vienotu parametru noteikšanai.

1.10 Paredzētais mērķis ir izveidot Eiropas ritošā sastāva, ritošā sastāva un sistēmu uzturēšanas darbību un transporta pakalpojumu pārvaldes cilvēkresursu tirgu.

1.11 Tas piedāvās Eiropas ritošā sastāva ražotājiem vienreizēju iespēju, jo īpaši, ja tehniskie lēmumi attiecībā uz SITS ļaus saglabāt pietiekamu ražotāju skaitu, lai Eiropā nodrošinātu konkurētspējīgu ritošā sastāva (un tā uzturēšanas) tirgu.

1.12 EESK rūp, lai tad, ja ritošo sastāvu nodod ekspluatācijā pirms direktīva stājas spēkā (bez EK verifikācijas deklarācijas), dzelzceļa drošības direktīvas ieviešana nepalielinātu birokrātiju attiecībā uz dzelzceļa uzņēmumiem.

1.13 EESK uzskata, ka Eiropas statistikas sistēmas (ESS) valstīs ir jāparedz sertificēšanas iestādes.

1.14 Izvērtējot SITS izņēmuma noteikumus, no projekta ekonomiskā līdzsvara viedokļa ir konkrēti jānovērtē Kopienas līdzfinansējuma ietekme uz kāda projekta ekonomisko dzīvotspēju.

1.15 EESK uzskata, ka izņēmumu analīzi nevajadzētu veikt katram SITS atsevišķi, bet tā jāveic visai SITS sistēmai kopumā.

1.16 EESK iesaka, lai Aģentūra, publicējot SITS, piemērotu pašreizējos noteikumus par valodu lietojumu.

Tā uzskata, ka Aģentūras novērtējums un atzinumi jāpieprasa visu būvniecības un atjaunošanas pasākumu gadījumā — pat ja

tos nefinansē Eiropas Kopiena — lai kā valstu tā Kopienas pasākumus orientētu uz Eiropas drošības sistēmu.

1.17 Visiem iesaistītajiem dalībniekiem jāpiešķir iespēja pieprasīt Eiropas Aģentūras atzinumus, pat ja tie būtu pretrunā ar valstu sertificēšanas iestāžu novērtējumu. Jo sevišķi jānodrošina, lai šo iespēju varētu izmantot Kopienas dzelzceļa uzņēmumi un nozares darba ņēmēju organizācijas.

2. Pamatojums un piezīmes

2.1 Priekšlikuma galvenie punkti un saturs

2.1.1 Pakāpeniski veidojot Eiropas dzelzceļu telpu bez robežām, rodas nepieciešamība pēc tehniskiem noteikumiem attiecībā uz drošību, pārvaldes aspektiem un sistēmas piekļuves procedūrām.

2.1.2 Padomes 1991. gada 29. jūlija Direktīva Nr. 91/440/EKK, Padomes 1995. gada 19. jūnija Direktīva Nr. 95/18/2001, Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 26. februāra Direktīva Nr. 2001/14/EK par Kopienas dzelzceļa attīstību paredz nodrošināt pakāpeniskas Kopienas infrastruktūru piekļuves tiesības visiem Kopienas dzelzceļa uzņēmumiem, kam ir kādas dalībvalsts izsniegta licence un kas vēlas piedāvāt kravas pārvaldījumu pakalpojumus saskaņā ar jauno pamatprincipu kopumu.

2.1.3 Lai sasniegtu divkārtšo drošības un savstarpējās izmantojamības mērķi, ir jāveic tehniski uzdevumi, tos pārvaldot specializētai struktūrai. Tādēļ tika izveidota Eiropas Dzelzceļa drošības un savstarpējās izmantojamības aģentūra.

2.1.4 Aģentūras galvenie uzdevumi ir šādi:

- veicināt Eiropas dzelzceļa telpas izveidi, sekmēt nozares attīstību un palielināt drošību,
- izstrādāt rādītājus, mērķus un vienotas drošības metodes,
- atvieglot drošības sertifikātu izsniegšanas procedūras dzelzceļa uzņēmumiem,
- nodrošināt pēc iespējas lielāku pārredzamību un efektīvu informācijas izplatīšanu,
- nodrošināt SITS pasākumu turpinājumu un attīstību laikā, ievērojot pastāvīgus tehniskos principus,
- veicināt Eiropas transporta tīkla savstarpējo izmantojamību, pieņemot jaunus Kopienas atbalstītus investīciju projektus, ņemot vērā savstarpējās izmantojamības mērķi.

— atbalstīt tehniskās apkopes darbnīcu sertificēšanas sistēmas izveidi,

— sniegt nepieciešamo tehnisko atbalstu, lai Eiropas līmenī tiktu pienācīgi ņemta vērā vilcienu vadītājam nepieciešamā profesionālā kvalifikācija,

— nodrošināt tehnisko atbalstu tādas reģistrācijas sistēmas izveidei, kas paredzēta, lai apliecinātu ritošā sastāva piemērotību izmantošanai īpašos apstākļos,

— nodrošināt maksimālu pārredzamību un vienlīdzīgu piekļuvi vajadzīgajai informācijai visām iesaistītajām pusēm,

— veicināt inovācijas dzelzceļa drošības un savstarpējās izmantojamības jomās.

2.1.5 Valstu lokomotīvu apstiprināšanas procedūras patlaban tiek uzskatītas par vienu no lielākajiem šķēršļiem jaunu dzelzceļa uzņēmumu veidošanai kravu pārvadājumu nozarē, kā arī par lielu bremzējošu faktoru Eiropas dzelzceļa sistēmas savstarpējās izmantojamības nodrošināšanai.

2.1.6 Tā kā neviena dalībvalsts vienpusēji nevar noteikt, ka tās izdotā ekspluatācijas atļauja būs derīga citu dalībvalstu teritorijā, ir nepieciešama Kopienas iniciatīva, lai saskaņotu valstu procedūras, vienkāršotu tās un ļautu sistemātiskāk izmantot savstarpējās atzīšanas principu.

2.1.7 Turklāt īstenojot tiesību aktu vienkāršošanas programmu, Komisija vēlas konsolidēt un apvienot direktīvas par dzelzceļa savstarpēju izmantojamību nolūkā izveidot vienotu noteikumu sistēmu Eiropas dzelzceļa sistēmai.

2.1.8 Minētās iniciatīvas ļaus palielināt dzelzceļa transporta konkurētspēju, samazinot izmaksas dzelzceļa nozarē.

2.2 Eiropas Dzelzceļa aģentūra

2.2.1 Aģentūras uzdevums ir vienkāršot esošā ritošā sastāva sertificēšanas procedūru, izveidojot atsaucē dokumentu, kas ļauj salīdzināt visus dalībvalstu piemērojamo noteikumu savstarpējo atbilstību.

2.2.2 Aģentūrai jāizvērtē nozares Kopienas finansējumam pieteiktos projektus saistībā ar infrastruktūru un ritošo sastāvu, lai novērtētu "savstarpējās izmantojamības" aspektu.

2.2.3 Aģentūrai jāizvērtē vagonu apsaimniekotāju un dzelzceļa uzņēmumu, sadarbība (bijušais RIV līgums), jo īpaši techni-

skās apkopes jomā, un jāiesniedz Komisijai priekšlikumi attiecībā uz tiesisko regulējumu.

2.2.4 Aģentūra jāformulē ieteikumi attiecībā uz kopīgajiem kritērijiem profesionālo iemaņu noteikšanai un dzelzceļa sistēmas pārvaldes un tehniskās apkopes personāla novērtēšanai.

2.2.5 Aģentūrai jāuzņemas ERTMS projekta atbildīgās iestādes funkcija.

2.3 Savstarpēja izmantojamība

2.3.1 Priekšlikuma mērķis ir vienkāršot un modernizēt Eiropas līmeņa tiesisko regulējumu. Šajā sakarā priekšlikumā ir ierosināta direktīvu par dzelzceļa savstarpēju izmantojamību konsolidācija un apvienošana.

2.3.2 Pamatojoties uz desmit gadu ilgo pieredzi savstarpējās izmantojamības direktīvu ieviešanā, Komisija ierosina arī vairākus tiesiskā regulējuma tehnisko aspektu uzlabojumus.

2.4 Eiropas dzelzceļu drošība

2.4.1 Dzelzceļu drošības direktīvas 14. pantā veiktie grozījumi ļauj precizēt, kura atļaujas daļa valstīm ir savstarpēji jāatzīst un kura ir cieši saistīta tikai ar attiecīgā transportlīdzekļa atbilstību noteiktai infrastruktūrai.

2.4.2 Grozījumi noteikumos nozīmē, ka:

— nododot ekspluatācijā transportlīdzekli, vienmēr ir skaidri jānorāda, kas nodrošina tehnisko apkopi;

— dzelzceļa uzņēmumiem ir jāpierāda, ka to izmantotie vagoni tiek ekspluatēti un uzturēti saskaņā ar spēkā esošajiem noteikumiem;

— dzelzceļa pārvadājumu uzņēmumiem ir jāpierāda, kādu sistēmu un procedūras tie ir ieviesuši, lai nodrošinātu, ka dažādiem apsaimniekotājiem piederošu vagonu lietošana nepazemina dzelzceļu drošību;

— Aģentūra jāizvērtē dzelzceļa uzņēmumu ieviestās procedūras, lai pārvaldītu sadarbību ar vagonu apsaimniekotājiem.

3. Vispārējās piezīmes

3.1 Eiropas Dzelzceļa aģentūra

3.1.1 Dzelzceļa sistēmas galvenā iezīme ir tā, ka visi tās elementi veicina sistēmas drošību.

3.1.2 Aģentūras atbildībai paplašinoties un ietverot ne tikai savstarpējās izmantojamības sistēmu, bet arī drošības sistēmu, ar laiku visi sistēmas elementi būs tās kompetencē.

3.1.3 Var uzskatīt, ka procesa noslēgumā būs tikai viena Kopienas sistēma un viena Dzelzceļa aģentūra.

3.1.4 Tiesiskā regulējuma salīdzināšanas posms ir uzskatāms par vienu no nepieciešamajiem soļiem šajā virzienā.

3.1.5 Būtu jānovērtē lēmumi SITS jomā un jauno sertificēšanas procedūru ietekme dažādās dalībvalstīs, kā arī uz infrastruktūru pārvaldītājiem, dzelzceļa uzņēmumiem, vagonu apsaimniekotājiem un gala patērētājiem.

3.1.6 Dažādu valstu tīklu un dažādu tirgus dalībnieku ekonomiskā līdzsvara saglabāšana ir jāņem vērā, galvenokārt tehnisko standartu un sertificēšanas procedūru saskaņošanas posmos.

3.1.7 Aģentūrai būtu jāuzdod palīdzēt veikt tehnoloģiju izvēli tādām tīklam, kas pašreiz un nākotnē ir var nodrošināt — pat bez finansiāliem stimuliem — savstarpējo izmantojamību.

3.1.8 Jāņem vērā, ka saskaņā ar priekšlikumu direktīvai par savstarpēju izmantojamību viss Kopienas dzelzceļu tīkls būs Aģentūras kompetencē.

3.2 Savstarpēja izmantojamība

3.2.1 Priekšlikumā direktīvai ir paredzēta SITS vienkāršošana ātrsatiksmes un parastajiem dzelzceļiem, ja tie ir salīdzināmi.

3.2.2 Direktīvas priekšlikumā SITS piemērojami ne tikai ātrsatiksmes dzelzceļu tīklos un Eiropas transporta koridoros, bet ar dažiem izņēmumiem visos valstu dzelzceļa tīklos.

3.2.3 Tas nozīmē pagrieziena punktu Eiropas dzelzceļu sistēmas tehnoloģiskās attīstības politikā nolūkā izveidot vienotu Eiropas dzelzceļu tīklu. Attiecīgā saimnieciskā un stratēģiskā ietekme ir lielāka, nekā norādīts paskaidrojuma rakstā.

3.2.4 Lēmumi par to, kādas SITS piemērot jaunajiem projektiem un kādas, būtiski atjaunojot esošo infrastruktūru, lielākoties būs Kopienas kompetencē.

3.2.5 Kopienas lēmumiem par SITS noteikšanu un tālāku izstrādi salīdzinājumā ar pašreizējo situāciju katrā dalībvalstī būs

liela saimnieciska ietekme uz investīciju — tehnoloģijās un infrastruktūrās — plānošanu dažādās valstīs.

3.2.6 Šķiet, ka katrā dalībvalstī nepieciešams jauno SITS ietekmes ekonomisks novērtējums, lai pamatotu lēmumu par to pieņemšanu.

3.2.7 Minētais novērtējums jāveic atšķirīgi attiecībā uz SITS, kas ietekmē dalībvalstu publiskos ieguldījumus, un tiem SITS, kuri ietekmē dzelzceļa uzņēmumu un privāto uzņēmumu veiktos ieguldījumus.

3.2.8 SITS piemērošana visam Eiropas dzelzceļu tīklam ar dažiem izņēmumiem nozīmē arī jaunu attiecību sistēmu starp Eiropas Dzelzceļa aģentūru un dalībvalstu sertificēšanas iestādēm.

3.2.9 Iespējams, ka nākotnē dalībvalstu sertificēšanas iestādes veiks sertificēšanas darbu uzņēmumiem un operatoriem, nevis pārvaldīs tehnoloģisko standartu izstrādi.

3.2.10 Direktīvas par drošību grozījums ir viena no tehnišķām izmaiņām nolūkā atvieglot savstarpēji izmantojama ritošā sastāva satiksmi.

3.2.11 Līdztekus tiek ieviests jauns jēdziens — vagonu "apsaimniekotājs".

3.2.12 Ritošā sastāva sertificēšanas procedūra norisinās tā, ka ritošo sastāvu novērtē dažādas iestādes pēc dažādiem tehniskiem parametriem.

3.2.13 SITS iekļautos parametrus apstiprinās viena no valsts sertifikācijas iestādēm.

3.2.14 Papildu aspektus valstī kontrolēs attiecīgā dzelzceļa tīkla valsts sertificēšanas iestāde. Valsts sertificēšanas iestāde pieņems zināšanai "Kopienas" sertifikāciju, pārbaudīs īpašu valstu sertifikāciju un izsniegs drošības sertifikātu. Tai ir tiesības noraidīt sertifikācijas pieprasījumu un tādēļ tā ir atbildīga par visu sertificēto aspektu atbilstību.

3.2.15 Eiropas Dzelzceļa aģentūra darbojas kā neatkarīga apelācijas iestāde sertifikācijas pieprasījuma procesa galā.

3.2.16 Izņemot vispārējas piezīmes, kas ir minētas iepriekšējos punktos (nodaļā par izmantojamību un nodaļā par aģentūru), EESK nav citu piezīmju.

4. Īpašas piezīmes

4.1 Eiropas Dzelzceļa aģentūra

4.1.1 8. a pants: no vienas pusest, Aģentūrai pakāpeniski jāizstrādā un jāatjaunina atsaucis dokuments, kurā norādītas savstarpējas atsaucis uz valsts noteikumiem par katru parametru (2. punkts), u, no otras puses, tā sniedz tikai tehniskus atzinumus par

- tehnisko noteikumu atbilstību,
- papildu informācijas pieprasījumiem,
- pamatojumu atļaujas atteikuma gadījumā.

Aģentūras darbs būtu efektīvāks, ja tās atzinumi būtu saistoši un ja tos varētu pieprasīt arī ieinteresētās puses: infrastruktūras pārvaldītāji, ritošā sastāva apsaimniekotāji.

4.1.2 15. pants: Aģentūras atbildības jomā būtu jāietver arī ikviens atjaunošanas, modernizācijas vai būvniecības projekts saistībā ar tādas infrastruktūras daļām, uz ko attiecas pašreizējās vai nākotnes SITS.

4.1.3 16. a pants: Aģentūrai jāiesniedz novērtēšanas parametri, lai tā izvēlētos "brīvprātīgu vai obligātu" sertificēšanas sistēmu, pamatojoties uz:

- drošības līmeni,
- attiecību starp uzņēmumiem pārredzamību,

— tirgus un regulējuma pārredzamību.

Jāuzsver jebkāda sertificēšanas sistēmas ietekme uz dzelzceļa uzņēmumiem, kas ir vagonu apsaimniekotāji.

4.1.4 18. pants: jāuzsver, ka izstrādājot reģistrācijas pieteikuma veidlapas, Aģentūrai vajadzētu pēc iespējas samazināt to specifikāciju skaitu, kas nav iekļautas kopējās daļās.

4.1.5 21. b pants: šķiet, ka Aģentūras pilnvaras atbilst tās mērķiem. Subsidiaritātes princips nav ievērots.

4.2 Savstarpēja izmantojamība

4.2.1 1. pants: jomās, kurās ir paredzēts piemērot SITS Eiropas ekonomikas zonā, ir jāparedz arī valstu sertificēšanas iestāžu atzišana.

4.2.2 6. pants: Aģentūras brīvība valodu lietojumā SITS tehnisko pielikumu publikācijās neveicina vienkāršu un vispārēju piekļuvi Kopienas tiesību aktiem par savstarpēju izmantojamību.

4.2.3 7. pants: izņēmumu jēdziens, jo īpaši attiecībā uz finansiāliem apsvērumiem, šķiet esam ļoti plašs, jo nav prasības ņemt vērā Kopienas finansējuma ietekmi uz ekonomiskās dzīvotspējas izpēti. Būtu labāk, ja izņēmumu sistēmu piemērotu kopā visām SITS, kas attiecas uz attiecīgo projektu, nevis piemērotu izņēmumus atsevišķām SITS.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par bīstamo kravu iekšzemes pārvadājumiem"

COM(2006) 852 — 2006/0278 (COD)

(2007/C 256/09)

Eiropas Savienības Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 71. un 251. pantu 2007. gada 19. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 19. jūnijā (ziņotājs: KRZYSZTOF OSTROWSKI kgs).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sēdē), ar 136 balsīm par un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. EESK viedoklis

1.1 Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas direktīvas priekšlikumu par bīstamo kravu iekšzemes pārvadājumiem, kuras stratēģiskais mērķis ir saskaņot Kopienas tiesības šajā jomā. Šāds pasākums uzlabotu šo kravu pārvadāšanas drošību.

1.2 Direktīvas priekšlikums aktualizē četras spēkā esošas direktīvas un četrus Komisijas lēmumus par bīstamo kravu pārvadāšanu un tos apkop vienā tiesību aktā, paplašinot ES tiesību aktu darbības jomu ne tikai uz autotransportu un dzelzceļa transportu, bet arī uz iekšējo ūdensceļu transportu.

1.3 Komiteja piekrīt Komisijas viedoklim, uzskatot, ka ir grūti plānot iespējami drošāku apstākļu ieviešanu bīstamo kravu pārvadāšanā, ja netiek pieņemti vienoti Kopienas tiesību akti, kas aptver visus iekšzemes pārvadājumu veidus (autoceļus, dzelzceļu un iekšējos ūdensceļus).

1.4 Komiteja piekrīt Komisijas apgalvojumam, ka spēkā esošo noteikumu bīstamo kravu pārvadāšanā pa autoceļiem un dzelzceļu saskaņošana, būtiski neizmainot esošos tiesību aktus, un Kopienas tiesību aktu piemērošanas jomas paplašināšana uz iekšējo ūdensceļu transportu ir tiesību aktu un administratīvo procedūru vienkāršošanas gan valsts iestādēm, gan privātajiem dalībniekiem.

1.5 Visu trīs iekšējo pārvadājumu veidu aptveršana ar vienu tiesību aktu un iespējas radīšana, ka direktīvas pielikumos vienkārši ir atsauce uz starptautiskām konvencijām un līgumiem par bīstamu kravu pārvadāšanu (kas nebūtu iekļauti direktīvā, kā tas ir pašreiz), radīs ievērojamu Kopienas *acquis* apjoma samazinājumu.

1.6 Komiteja uzskata, ka ierosinātā juridiskā forma jaunu noteikumu pieņemšanai, proti, direktīva, ir labs risinājums. Tomēr, ņemot vērā dalībvalstīm šajā jomā paredzēto plašo izņēmumu un izvēles iespēju klāstu, Komiteja tās visas aicina pēc iespējas ciešāk sadarboties šajā jomā ar Komisiju, lai tiesību aktu saskaņošana tiktu reāli panākta.

1.7 Komiteja vēlas uzsvērt, ka, ņemot vērā priekšlikumā iekļauto noteikumu detalizētību attiecībā uz bīstamo kravu pārvadāšanas tehnisko specifikāciju, kā arī kravu veidiem, tā var aplūkot tikai vispārīgākos priekšlikuma aspektus.

1.8 Komiteja ar gandarījumu pieņem zināšanai Komisijas sniegto informāciju, ka priekšlikuma saturu būtiski ietekmējuši dalībvalstu un ieinteresēto pušu — nozaru organizāciju, kas pārstāv uzņēmumus, kuri nodarbojas ar bīstamo kravu pārvadāšanu, viedokļi, kā arī to, ka apspriešanās procesa gaitā, cik vien iespējams, tika meklēta kopēja nostāja.

1.9 Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Komisijai arī turpmāk palīdzēs īpaša bīstamo kravu pārvadājumu regulatīvā komiteja, kas tai palīdzēs veikt komitoloģijas procedūru.

1.10 Tā izsaka arī gandarījumu par faktu, ka, pateicoties iespējai piedalīties regulatīvās komitejas sēdēs, nozaru organizācijas varēja paust savu viedokli priekšlikuma izstrādes gaitā, ka notika konsultēšanās ar Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas (EBTA) dalībvalstīm un ka Eiropas Parlaments tika nepārtraukti informēts.

1.11 Komiteja atzinīgi vērtē faktu, ka notika apspriešana arī ar Reinas Kuģniecības centrālo komisiju, jo pa šo upi tiek pārvadāti 80 % Eiropas bīstamo kravu.

1.12 Komiteja pieņem arī zināšanai Komisijas sniegto informāciju, ka ārējie konsultanti 2004.–2005. gadā veica politikas jomas novērtējumu “ES politikas novērtējums bīstamo kravu pārvadājumu jomā kopš 1994. gada” un novērtējumā tika apstiprināta priekšlikumā ierosinātās pieejas pamatotība, turklāt pārliecinošs vairākums publisko aptauju respondentu atbalstīja Komisijas ierosinātos pasākumus.

1.13 Komiteja uzskata, ka sakarā ar nepieciešamo direktīvas tehnisko pielikumu tulkošanas un publicēšanas pārvirzīšanu no Kopienas uz dalībvalstīm, Komisijai būtu jāsniedz finansiāls atbalsts šo tulkojumu veikšanai valsts līmenī.

1.14 Sakarā ar iepriekš minēto Komiteja ir pārliecināta par to, ka Komisijas iesniegtais priekšlikums, kuru ir izstrādājuši dažādu dalībvalstu bīstamo kravu iekšzemes pārvadājumu augsta līmeņa eksperti, ir atbalstāms.

1.15 Tomēr Komiteja vēlas vērst uzmanību uz dažiem jautājumiem, kas, pēc Komitejas domām, vēl ir jāprecizē vai jāizskaidro: izmantošanai direktīvā nav sniegta definīcija pašam jēdzienam “bīstamā krava”; dalībvalstīm piešķirtās tiesības aizliegt bīstamu kravu pārvadāšanu to teritorijā vienīgi citu iemeslu dēļ nekā pārvadājuma drošums, kā arī pilnīgais informācijas trūkums III.2. un III.3. pielikumos.

Komitejas piezīmes par šiem jautājumiem atrodas punktā “Īpašās piezīmes”.

2. Priekšlikuma galvenie elementi

2.1 Bīstamo kravu (ķīmisku vielu, tīrīšanas līdzekļu, benzīna, sprāgstvielu, mazkalibra ieroču patronu, aerosolu, radioaktīvu materiālu, pesticīdu u.c.) iekšzemes pārvadājumi saistīti ar ievērojamu nelaimes gadījumu risku. Tas attiecas uz visiem pārvadājumu veidiem — autoceļiem, dzelzceļu vai ūdensceļiem. Tas apdraud ne tikai to cilvēku veselību un dzīvību, kas piedalās pārvadāšanā, bet arī daudzus pilsētu un lauku iedzīvotājus.

2.2 Jau ir uzsākti pasākumi, lai nodrošinātu pēc iespējas drošākus šāda veida kravu pārvadājumu apstākļus. Pašlaik bīstamo kravu starptautiskos pārvadājumus regulē ar starptautiskiem konvencijām un nolīgumiem, kas noslēgti, pamatojoties uz Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) ieteikumiem. Lai nodrošinātu bīstamo kravu pārvadājumu drošumu un starptautisko pārvadājumu pakalpojumu brīvu kustību un attīstītu vairāku veidu pārvadājumus, Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO) ir izstrādājusi un atjauninājusi dokumentu “Ieteikumi par bīstamo kravu pārvadājumu paraugnoteikumiem”.

2.3 Bīstamās kravu pārvadājumu reglamentēšanas nozīme izriet ne tikai no šīs kravu specifikas, bet arī no pārvadātā apjoma. Kopējais Eiropas Savienībā pārvadātās bīstamās kravu svars sasniedz jau 110 miljardus tonnkilometru gadā, kas ir aptuveni 8 % no ES kravu pārvadājumiem. No šiem pārvadājumiem 58 % ir pārvadājumi ar autotransportu, 25 % — pa dzelzceļu un 17 % — pārvadājumi pa ūdensceļiem. Izņemot dzelzceļu, ir vērojama pārvadājumu palielināšanās tendence.

2.4 Eiropā starptautiskie nolīgumi iekšzemes pārvadājumu jomā ir ieviesti ar trīs instrumentu palīdzību:

- a) “ADR” jeb Eiropas valstu nolīgums par bīstamo kravu starptautiskajiem pārvadājumiem ar autotransportu, kas noslēgts Ženēvā 1957. gada 30. septembrī, ar grozījumiem;
- b) “RID” jeb noteikumi par bīstamo kravu starptautiskajiem dzelzceļa pārvadājumiem, kas ir C pielikums Konvencijai par starptautiskajiem dzelzceļa pārvadājumiem (COTIF). Tie tika pieņemti Viļņā 1999. gada 3. jūnijā, un vēlāk tajos tika ieviesti grozījumi;
- c) “ADN” jeb Eiropas valstu nolīgums par bīstamo kravu starptautiskajiem pārvadājumiem pa iekšējiem ūdensceļiem, kas noslēgts Ženēvā 2000. gada 26. maijā, ar grozījumiem.

2.5 Eiropas Savienības tiesību akti par bīstamo kravu iekšzemes pārvadājumiem tiek attiecināti vienīgi uz pārvadājumiem pa autoceļiem un dzelzceļu. Attiecībā uz šiem diviem transporta veidiem spēkā esošie tiesību akti jau nodrošina augstu pārvadājumu drošības līmeni, pārvadājumu pakalpojumu sniegšanas brīvību un transportlīdzekļu brīvu pārvietošanos ES teritorijā. Kopienas tiesības, kas nosaka šo jomu, satur četrus tiesību aktus. Tie ir:

- a) Padomes 1994. gada 21. novembra Direktīva 94/55/EK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz bīstamo kravu pārvadāšanu pa autoceļiem;
- b) Padomes 1996. gada 23. jūlija Direktīva 96/49/EK par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz bīstamo kravu pārvadāšanu pa dzelzceļu;
- c) Padomes 1996. gada 3. jūnija Direktīva 96/35/EK par drošības konsultantu iecelšanu bīstamo kravu autopārvadājumu, dzelzceļa pārvadājumu un iekšējo ūdensceļu pārvadājumu jomā un par šo konsultantu profesionālo kvalifikāciju;
- d) Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 17. aprīļa Direktīva 2000/18/EK par minimālajām eksaminācijas prasībām drošības konsultantiem bīstamo kravu pārvadājumos pa autoceļiem, dzelzceļu un iekšējiem ūdensceļiem.

2.6 Toties nav nekādu Kopienas līmeņa noteikumu par bīstamo kravu pārvadājumiem pa iekšējiem ūdensceļiem. Tomēr attiecībā uz bīstamo kravu pārvadājumiem pa iekšējiem ūdensceļiem darbojas divas noteikumu sistēmas, ar ko regulē pārvadājumus Reinas (*ADN-R*) un Donavas reģionā (*ADN-D*), bet tie ir tikai reģionālie noteikumi. Papildus tam spēkā ir valstu noteikumi par pārvadājumiem valsts teritorijā. Tiesību aktu trūkums šajā jomā izriet citastarp no *ADN* neparakstīšanas. Komisijas 1997. gadā izstrādātais priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par dalībvalstu tiesību aktu tuvināšanu attiecībā uz bīstamo kravu pārvadājumiem ar kuģiem pa iekšējiem ūdensceļiem netika pieņemts, un 2004. gadā to atsaucā.

2.7 Tomēr nolīgums par pārvadājumiem pa iekšējiem ūdensceļiem pašreiz ir ratifikācijas procesā un paredzams, ka tas stāsies spēkā ne vēlāk kā 2009. gadā. Ņemot to vērā, Komiteja piekrīt Komisijas apgalvojumam, ka būtu loģiski iekļaut iekšējo ūdensceļu transportu Kopienas tiesībās kaut vai tikai saskaņošanas nolūkā. Tādējādi rodas iespēja atjaunināt un saskaņot spēkā esošos tiesību aktus. Turklāt būtu jānovērš divu atšķirīgu režīmu — starptautisko pārvadājumu un pārvadājumu valsts teritorijā — veidošanās. Cits iemesls, kas pamato grozījumus, ir fakts, ka pašreizējie Eiropas Savienības tiesību akti attiecībā uz bīstamo kravu pārvadāšanu ir pārāk sarežģīti. Tiesību akti, kas attiecas uz vienu vai otru transporta veidu, satur neatbilstības un daži noteikumi jau ir novecojuši vai drīz tādi kļūs. Piemēram, divas direktīvas var uzskatīt par liekām, jo to noteikumi ir iekļauti *ADR*, *RID* un *ADN*. Pastāv arī tehniskas dabas problēma, kas saistīta ar spēkā esošo direktīvu pašreizējo struktūru. Reizi divos gados, kad tiek pārskatītas starptautiskas konvencijas un nolīgumi, to apjomīgie pielikumi saskaņā ar direktīvām ir pilnībā jāpārulko. Tas izrādās grūts un dārgs uzdevums.

2.8 Saskaņā ar Komisijas sniegto informāciju, iepriekš minētās problēmas neizzudīs, bet pastāv risks, ka tās var pat padziļināties, ja nekas netiek darīts šajā jomā. Jau tagad sarežģītie noteikumi pēc starptautisko konvenciju un nolīgumu grozīšanas, visticamāk kļūs vēl sarežģītāki, turpinās būt spēkā novecojušas prasības, kuras radīs pārpratumus lietotāju vidū, kā arī palielināsies spēkā esošo noteikumu pārkāpšanas risks. Tā vietā, lai kļūtu lietotājiem draudzīgāki, ES noteikumi draud kļūt pilnīgi nepārskatāmi. Līdz ar vairākveidu pārvadājumu pieejas izmantošanas pieaugumu atšķirīgu noteikumu pastāvēšana katram pārvadājuma veidam draud padziļināt praktiskās ikdienas problēmas, kas saistītas ar pārvadājumiem, un nevajadzīgi palielināt izmaksas. Iekšējo ūdensceļu transporta jomā atšķirīgi noteikumi attiecībā uz starptautiskajiem pārvadājumiem un pārvadājumiem valsts teritorijā kavēs šī transporta veida attīstību, kas citādi daudzos gadījumos varētu būt iecienītākais transporta veids, kā to liecina statistika.

2.9 Minēto iemeslu dēļ Komisija piedāvā pieņemt jaunu direktīvu, kas aktualizētu četras direktīvas un četras Komisijas lēmumus par bīstamo kravu pārvadājumiem ar autotransportu

un pa dzelzceļu, tos iekļaujot vienā tiesību aktā (visiem trim iekšējo pārvadājumu veidiem būs tikai viens tiesību akts) un paplašinot ES tiesību aktu darbības jomu uz iekšējo ūdensceļu transportu.

2.10 Ar jauno direktīvu atceļ spēkā esošo Direktīvu 94/55/EK un Direktīvu 96/49/EK (ar grozījumiem) par bīstamo kravu pārvadājumiem, Direktīvu 96/35/EK un Direktīvu 2000/18/EK par drošības konsultantiem bīstamo kravu pārvadājumu jomā, un Komisijas Lēmumu 2005/263/EK un Lēmumu 2005/180/EK (ar grozījumiem) par dalībvalstīm atļautajiem izņēmumiem attiecībā uz Direktīvu 94/55/EK un Direktīvu 96/49/EK. Jāatzīmē, ka Direktīvu 96/35/EK un 2000/18/EK noteikumi pašlaik ir iekļauti Direktīvu 94/55/EK un 96/49/EK pielikumos. Tādējādi tās kļūst liekas attiecībā uz autotransportu un dzelzceļa transportu.

2.11 Priekšlikumā iekļauti Kopienas tiesībās spēkā esošie noteikumi par starptautiskajiem pārvadājumiem un starptautisko noteikumu piemērošana attiecināta uz pārvadājumiem valsts teritorijā. Priekšlikums būtiski vienkāršo Kopienas tiesības bīstamo kravu pārvadājumu nozarē, kaut arī tiesību aktu piemērošanas joma plašinās.

2.12 Priekšlikumā paredzēts arī direktīvas tehnisko pielikumu tulkošanu un publicēšanu attiecīgā gadījumā no Kopienas, tas ir, Komisijas, atbildības novirzīt dalībvalstu pārziņā. Viens no galvenajiem šīs rīcības iemesliem ir fakts, ka Kopienas tulkojumi ne vienmēr atbilda augstākajai kvalitātei, un līdz ar to dalībvalstis jebkurā gadījumā bija spiestas veikt savus tulkojumus vai labojumus. Pielikumus atjaunina ik pēc diviem gadiem. Tādēļ Komisijai finansiāli jāatbalsta valstu tulkojumi. Tomēr Komisija ir pārliecināta, ka Kopienas tulkošanas un publicēšanas izmaksu ietaupījums atsvērs dalībvalstīm sniegto atbalstu.

2.13 Priekšlikums radītu sistēmu, pateicoties kurai direktīvas pielikumos vairs neiekļautu, kā tas ir pašlaik, starptautiskos nolīgumus par bīstamo kravu pārvadājumiem, bet tikai norādītu atsauci uz tiem. Paredzams, ka tas ļaus samazināt Kopienas *acquis* par aptuveni 2000 lappusēm.

2.14 Vienkāršoti Kopienas tiesību akti veicinās Kopienas tiesību transponēšanu valsts tiesību aktos. Saskaņojot noteikumus, ar ko regulē bīstamo kravu pārvadājumus, izpildiestāžu darbs, tostarp ziņojumu sagatavošana, kļūs vienkāršāks un efektīvāks.

2.15 Vienkāršoti un saskaņoti noteikumi atvieglos administratīvo procedūru visām bīstamo kravu pārvadājumos iesaistītajām pusēm, no kravas nosūtītāja līdz kravas saņēmējam.

2.16 Saskaņoti noteikumi vienkāršos arī transporta darbību un transportlīdzekļu dokumentāciju, kā arī iesaistīto personu apmācību un drošības konsultantu darbību bīstamo kravu pārvadājumu jomā.

2.17 Priekšlikums ir iekļauts Komisijas programmā par Kopienas *acquis* atjaunināšanu un vienkāršošanu un tās Darba un likumdošanas programmā.

3. Īpašas piezīmes.

Komiteja vēlas vērst uzmanību uz dažiem jautājumiem, par kuriem tai ir zināmas iebildes:

3.1 Pirmkārt, priekšlikuma, kura virsraksts ir "Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva par bīstamo kravu iekšzemes pārvadājumiem", nodaļā, kas veltīta definīcijām, ir paskaidrota atsevišķu vārdu vai izteicienu (piemēram, *ADR*, *RID*, *ADN*, autotransporta līdzeklis, vagoni, kuģis) nozīme atbilstoši izskatāmās direktīvas mērķiem. Tomēr tajā nav nekādu norāžu, kā jāsaprot jēdziens "bīstama krava". Neapšaubāmi, tas nav vienkārši, ņemot vērā esošo kravu veidu daudzumu un tehnisko progresu, kura rezultātā saraksts kļūst arvien garāks. Tomēr Komiteja uzskata, ka būtu vajadzīga informācija par to, kā jāsaprot jēdziens "bīstama krava" atbilstoši izskatāmās direktīvas mērķiem.

3.2 Otrkārt, direktīvas priekšlikumā noteikts, ka dalībvalstis saglabā tiesības regulēt vai aizliegt bīstamo kravu pārvadājumus to teritorijā vienīgi citu iemeslu dēļ nekā pārvadājuma drošums. Kaut arī Komiteja saprot, ka dalībvalstīm jāpiešķir tiesības regulēt vai aizliegt bīstamo kravu pārvadājumus, tomēr tā nesaprot, kādēļ tiesības rīkoties piešķirtas vienīgi "citu iemeslu dēļ nekā pārvadājuma drošums". Komiteja uzskata, ka šī priekšlikuma, kura mērķis ir palielināt bīstamo kravu pārvadājumu drošību, gadījumā piedāvātais formulējums nozīmē, ka dalībvalsts nevarēs aizliegt bīstamo kravu pārvadājumus savā teritorijā tieši sakarā ar drošību pārvadājuma laikā, kas šķiet neloģiski. Turklāt Komiteja nesaprot, kādā veidā tiks nodrošināta šo aizliegumu koordinācija attiecībā uz pārrobežu pārvadājumiem gadījumā, ja dalībvalstis ievieš atšķirīgus aizliegumus.

3.3 Treškārt, trešā pielikuma (pārvadājumi pa ūdensceļu) punkti III.2. un III.3. nesatur nekādu informāciju par paredzētajiem papildu pārejas noteikumiem un valsts papildu noteikumiem. Šajā sakarā Komiteja lūdz precizēt, vai šie noteikumi netiek paredzēti vispār, vai arī tos pašlaik izstrādā.

Brišēlē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Zaļā grāmata par satelītu navigācijas lietojumiem"

COM(2006) 769 galīgā redakcija

(2007/C 256/10)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2006. gada 8. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu "Zaļā grāmata par satelītu navigācijas lietojumiem."

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras, informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 19. jūnijā. Ziņotājs — *BUFFETAUT* kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sēdē), ar 134 balsīm par un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads

1.1 *Galileo* ir Eiropas kosmosa politikas vadošā programma. Ņemot vērā projekta vērienīgumu un stratēģisko nozīmi, Eiropas Kosmosa aģentūra (*ESA*) ir nolēmusi sadarboties ar Eiropas Savienību. Tādējādi valstu un Kopienas sadarbībai, apvienojot dažādas pieejas, vajadzētu veicināt projekta veiksmīgu īstenošanu. Tādā pašā sadarbības gaisotnē projekts būtu jāīsteno kā publiskā un privātā partnerība.

1.2 Pirmo eksperimentālo satelītu — paredzētās 30 satelītu konstelācijas priekšteci — palaida orbītā 2005. gada beigās, un projekts turpina attīstīties, vienlaikus tomēr sastopoties ar grūtībām un kavēšanos.

1.3 *Galileo* būs globāla satelītu navigācijas sistēma, kas nodrošinās pozicionēšanas, navigācijas un laika sinhronizācijas pakalpojumus.

1.4 *Galileo* sistēmas 30 satelīti un tās zemes satelītstacijas ļaus sniegt informāciju par lietotāju, kas darbojas daudzās tautsaimniecības nozarēs, ģeogrāfisko atrašanās vietu. Šajā sakarā var minēt tādas nozares kā, piemēram, transports (transportlīdzekļu, kuģu un gaisa kuģu atrašanās vieta, vadības sistēmas, maršruta noteikšana u.t.t.), tieslietu iestādes, policija un muiža (robežkontrole), valsts būvdarbi (topogrāfija, ģeodēzija un ģeogrāfiskās informācijas sistēmas), brīvā laika pavadīšana (orientēšanās uz jūras un kalnos), sociālie pakalpojumi (piemēram, palīdzība personām ar invaliditāti vai vecāka gadagājuma cilvēkiem), valsts drošība, un, visbeidzot — pateicoties iespējai noteikt avārijas bāku atrašanās vietu — personu glābšana tālījumā vai pasaules nomaļos reģionos.

1.5 Tiek prognozēts, ka līdzekļu apgrozība ar satelītu navigācijas lietojumiem saistīto preču un pakalpojumu tirgū līdz 2025. gadam sasniegs 400 miljardus *euro*.

1.6 Patlaban sarunas par koncesiju līgumu ir apstājušās, jo dažādo partneru vidū pastāv domstarpības par *Galileo* sistēmas ekonomisko modeli un uzņēmumu konsorcijs pārvaldību. Jāsecina ka līdz šim novērotā kavēšanās un tālākvirzības trūkums sarunās apdraud pašu projektu.

1.7 Ņemot vērā minētās grūtības, transporta ministru marta Padome lūdza Eiropas Komisiju sniegt pārskatu par stāvokli koncesiju līguma sarunās un apsvērt alternatīvus risinājumus. Komisija savā paziņojumā "Galileo krustcelēs", ņemot vērā strupceļā nonākušo situāciju, aicina Padomi un Eiropas Parlamentu atzīt pašreizējo sarunu par konsorcijs līgumu neveiksmīgo iznākumu un pieņemt lēmumu par to pārtraukšanu. Vienlaikus Komisija lūdz minētās iestādes apliecināt apņēmību īstenot un turpināt *Galileo* programmu. Komisija ierosina īstenot alternatīvu scenāriju, saskaņā ar kuru izstrādes un izvērtēšanas posmu atbalstīs un finansēs valsts struktūras, savukārt koncesiju līgums attieksies vairs tikai uz ekspluatācijas posmu. Eiropas Kosmosa aģentūra darbotos kā iepirkuma aģents un projektēšanas iestāde Eiropas Savienības vārdā.

2. Zaļās grāmatas kopsavilkums

2.1 Komisijas Zaļajā grāmatā, pirmkārt, ir īsi raksturota pašreizējā sistēma un tās paredzamā attīstība un, otrkārt, novērtēti dažādi iespējami lietojumu jauninājumi. Komisija norāda, ka *Galileo* sistēma nodrošinās piecus pakalpojumu veidus (atklātās piekļuves pakalpojumus, komerciālos pakalpojumus, dzīvības drošības pakalpojumu, meklēšanas un glābšanas dienestu, kā arī valsts regulētas ierobežotas pieejamības pakalpojumus). Zaļā grāmata neattiecas uz lietojumiem pēdējā minētajā jomā; lēmumu par minēto pakalpojumu iespējamo izmantošanu pieņem dalībvalstis. Tādēļ Komisija par šo jautājumu ievāks informāciju tieši no katras dalībvalsts un veiks atbilstošu kompilāciju un apkopošanu.

2.2 Komisija norāda, ka satelītu navigācijas pakalpojumi ietekmē un izraisa interesi šādās jomās:

- informācija par ģeogrāfisko atrašanās vietu (plašai sabiedrībai) un zvani neatliekamās palīdzības dienestiem,
- autoceļi,

- dzelzceļa transports,
- jūrniece, iekšzemes ūdensceļi un zivsaimniecība,
- gaisa transports,
- civilā aizsardzība, ārkārtēju situāciju vadība un humānā palīdzība,
- bīstamu kravu uzraudzība,
- dzīvnieku transportēšana,
- lauksaimniecība, zemes gabalu mērīšana, ģeodēzija un kadastrālā uzmērīšana,
- enerģija, nafta, gāze,
- meklēšana un glābšana,
- loģistika,
- vide,
- sports un tūrisms,
- kārtības uzturēšana.

2.3 Iespējamo lietojumu plašais saraksts liecina par to pielietojuma vērienīgumu un lielo daudzveidību.

2.4 Zaļās grāmatas noslēgumā kā parasti ir iekļauts saraksts ar jautājumiem iesaistītajām pusēm. EESK nav jāsniedz konkrētas atbildes uz minētajiem jautājumiem, bet gan jāpievērš uzmanība tiem jautājumiem, kurus tā uzskata par īpaši svarīgiem, kā arī jānorāda citi sarakstā iekļaujamo jautājumi.

2.5 Komisija analizē atsauksmes, ko tā par Zaļo grāmatu ir saņēmusi no ieinteresētajām pusēm. Atsauksmju ir samērā nedaudz, un tās dažkārt ir pārlieku vispārīgas, lai varētu izdarīt secinājumus. Tādēļ, noslēdzot šo procesu, Komisija plāno rīkot dziļākas konsultācijas, lai 2007. gada oktobrī publicētu rīcības plānu. Līdz šim neviena nozīmīga tautsaimniecības nozare nav izrādījusi patiesu interesi par maksas pakalpojumiem. Šis apstāklis labi atspoguļo grūtības, ar kādām jāstopas, konkurējot ar pakalpojumu sniedzējiem, kuri sabiedrībai piedāvā bezmaksas pakalpojumus (pat ja tie nav garantēti). Šajā sakarā rodas jautājums par Eiropas sistēmas ekonomisko un finansiālo līdzsvaru, jo tas ir civils pakalpojums, kas nesaņem tāda paša apjoma publisko atbalstu kā Amerikas *GPS* sistēma (kura tiek finansēta militārās sistēmas ietvaros).

3. Nozīmīgākie jautājumi

3.1 Otrais jautājums⁽¹⁾ par privātās dzīves aizsardzību ir īpaši nozīmīgs, un tam EESK jau ir pievērsusi lielu uzmanību, aicinot ļoti stingri aizsargāt privātās dzīves neaizskaramības principu. Šajā sakarā rodas jautājums par līdzsvaru starp tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību un tehnoloģiju piedāvātajām iespējām. Jāatzīmē, ka satelītu pozicionēšanas/navigācijas sistēmas ļauj lietotājiem noteikt viņu atrašanās vietu, bet šīs koordinātes ir zināmās vienīgi viņiem pašiem un nav pieejamas trešām pusēm, izņemot gadījumus, kad lietotājs izlemj nodot šādu informāciju tālāk, izmantojot, piemēram, tādu līdzekli kā *GSM* mobilās telekomunikācijas. Ņemot vērā to, ka

⁽¹⁾ COM(2006) 769, 4. punkts.

satelītu navigācijas sistēmas ir vienvirziena sistēmas, to operatoram — vai tā būtu GPS, Galileo vai Krievijas sistēma GLONASS — nav zināms lietotājs, un viņam nav nekādu iespēju uzzināt, kas izmanto navigācijas signālus, un vēl jo mazāk tas var noteikt lietotāju ģeogrāfisko atrašanās vietu. Tādēļ jautājums par privātās dzīves neaizskaramību ir jāizskata lietotājiem piedāvāto individuālo pakalpojumu līmenī. Saskaņā ar daudzu šādu sistēmu uzbūvi informācija par lietotāja ģeogrāfisko atrašanās vietu tūlīt jānosūta atpakaļ uz serveri, kas tādējādi var sniegt lietotāja pieprasīto informāciju (piemēram, informāciju attiecībā uz ceļu satiksmi).

3.2 Saistībā ar 5. jautājumu par starptautisko sadarbību ir jāpievērš uzmanība šādiem apstākļiem⁽²⁾. Eiropas Savienība ir parakstījusi sadarbības līgumus ar Ķīnu, Izraēlu, Dienvidkoreju, Maroku un Ukrainu un plāno parakstīt līgumus ar Indiju, Brazīliju, Argentīnu un Austrāliju. Lai arī minētie sadarbības līgumi ir vēlami, lai pastiprinātu Galileo starptautisko dimensiju, it īpaši saistībā ar tādiem jautājumiem kā standartizācija, piekļuve tirgiem, sertifikācija, frekvences, kā arī intelektuālā īpašuma tiesības, attiecībā uz šādiem līgumiem tomēr vajadzētu ievērot zināmu piesardzību, jo dažu partneru galvenais sadarbības iemesls ir vēlme iegūt Eiropas speciālistu zināšanas un zinātību, lai iegūtu laiku un tādējādi attīstītu savas tehnoloģijas, kas konkurētu ar Galileo. Šodien ir kļuvis pilnīgi skaidrs, ka, 2003. gadā parakstot līgumu ar Eiropas Savienību attiecībā uz Galileo, tās ir bijis Ķīnas mērķis. Turklāt ir pārsteidzoši, ka ne Norvēģija, ne Šveice vēl nav parakstījušas līgumu ar Eiropas Savienību par sadarbību attiecībā uz Galileo programmu, neskatoties uz to, ka tās finansē minētās programmas attīstības/pārbaudes posmu, iesaistoties Eiropas Kosmosa aģentūras darbībā. Tādēļ jautājums par minēto valstu iespējamo pieeju valsts regulētiem pakalpojumiem, ko nodrošinās Galileo, vēl ir jānoregulē.

3.3 Starptautiskā sadarbība uz valsts regulētiem ierobežotas pieejamības pakalpojumiem parasti neattiecas. Turklāt sarunas par starptautisko sadarbību vairs nav tik aktīvas, jo nozīmīgākā prioritāte ir satelītnavigācijas projekta efektīva īstenošana Eiropas mērogā. Šis apstāklis ir bijis par iemeslu sarežģījumiem.

3.4 Attiecībā uz 6. un 7. jautājumu⁽³⁾ par standartiem un sertifikāciju jāpievēršas problēmām saistībā ar aprīkojuma un pašas sistēmas, kā arī iebūvētu navigācijas ierīču sertifikāciju. Minētais jautājums ir īpaši problemātisks gaisa un dzelzceļa transporta jomā, jo tās abas ir nozares, kurās attiecībā uz drošības un signalizācijas aprīkojumu ir jāievēro stingras starptautiski atzītas sertifikācijas procedūras. Galileo sistēmas sertifikācijai nozīme ir tikai tad, ja to veic attiecībā uz konkrētu lietojuma jomu, tādu kā, piemēram, civilā aviācija, nosakot sertifikācijas procesā piemērojamās normas un procedūras. Attiecībā uz ierīcēm un aprīkojumu, kas atrodas uz mobilitātes transportlīdzekļiem, kuri izmanto Galileo sistēmas pakalpojumus, sertifikācija nozīmē ne tikai pozicionēšanas ierīču sertifikāciju. Tā attiecas arī uz visu cita veida aprīkojumu, kas izmanto informāciju par atrašanās vietu un beigās apstrādāto informāciju nogādā pilotam vai kapteinim. Tādēļ katram attiecīgajam lietojumam ir jāpiemēro ierastās sertifikācijas procedūras. Tādējādi šis jautājums jārisina katrā gadījumā atsevišķi, ņemot vērā konkrēto lietojumu.

⁽²⁾ COM(2006) 769, 5.3. punkts.

⁽³⁾ COM(2006) 769, 5.4. punkts.

3.5 Lai arī citam ar šiem jautājumiem saistītam aspektam, proti, atbildībai, ir liela nozīme, tam tiek pievērsta vienīgi neliela uzmanība. Jāatzīst, ka tas ir īpaši sarežģīts jautājums. Jāpaver gan tādi relatīvi vienkārši jautājumi kā līgumattbildība, gan arī jautājums par papildu līgumattbildību, kas ir daudz sarežģītāks. Turklāt jāievēro, ka atbildības līmenis var būt atšķirīgs atkarībā no tā, vai tie ir brīvi pieejami, komerciāli vai valsts pakalpojumi. Eiropas Komisija apsver iespēju izveidot sistēmu, kas līdzinātos civilās aviācijas sistēmai, t.i., noteiktu summu sedz apdrošināšanas kompānijas un pārējo — valsts iestādes. Šajā gadījumā būtiski svarīgi ir noteikt sliekšni, kad riska segšanā iesaistāmas valsts iestādes. Patlaban iecerētais sliekšnis ir augsts — apmēram viens miljards euro.

3.6 Kādā mērā operators garantē signāla darbību? Minētais jautājums ir īpaši nozīmīgs gaisa, dzelzceļa, kā arī jūras transporta jomā.

3.7 Ja, piemēram, signāla sliktas kvalitātes dēļ notiktu lidmašīnas vai kuģa avārija, kas varētu izraisīt naftas noplūdi, kurš par to būtu atbildīgs un kādā mērā? Šajā gadījumā ir jānoskaidro līgumattbildība no papildu līgumattbildības.

3.8 Vai Galileo sistēmas operatoram būtu jāuzņemas pilnīga atbildība vai arī tā jādala ar valstīm? Ar kurām valstīm? Ar valsti, kas atbildīga par sistēmas palaišanu, ar Eiropas Savienību vai valstīm, kuras piedalās Galileo projektā? Minētie jautājumi ir jārisina un jānoregulē, lai Galileo komerciāla rakstura lietojumus varētu attīstīt normālā un drošā tiesiskajā vidē.

3.9 Šajā sakarā var minēt dažus precedentus, piemēram, attiecībā uz ARIANE [nesējraķetēm]. Kaitējuma risku, ko trešām pusēm rada palaišana, līdz 100 miljoniem EUR sedz ARIANE-SPACE un pārējo risku, kurš pārsniedz minēto summu, sedz Francijas valsts. Līdzīga riska segšanas sistēma pastāv arī civilās aviācijas jomā, atbildību sadalot starp komercoperatoriem un attiecīgajām valstīm, un to varbūt varētu piemērot arī attiecībā uz Galileo. Īpašs jautājums tomēr ir atbildības robežu noteikšana: kā sadalāma valsts iestāžu un operatora atbildība, jo īpaši attiecībā uz jaunu pakalpojumu?

3.10 Galileo programmai piemērojot uz šādiem principiem pamatotu sistēmu, noteikti būtu skaidri jāparedz, kura publiskā iestāde varētu dalīt atbildību ar Galileo sistēmas operatoru.

3.11 Svarīgs ir 9. jautājums⁽⁴⁾ par intelektuālo īpašumu. Pat tad, ja sākotnējiem pētījumiem tiek piešķirts publiskais finansējums, būtu svarīgi panākt, lai ar lietojumiem saistītā intelektuālā īpašuma tiesības piederētu uzņēmumiem, tostarp MVU, kas tās attīsta un īsteno.

⁽⁴⁾ COM(2006) 769, 5.6 punkts.

3.12 Visbeidzot ir jāpievēršas jautājumam par *Galileo* sistēmas izmantošanu militāros nolūkos. Pretēji *GPS*, kas ir civilām vajadzībām diskrecionāri izmantojama militārā sistēma, *Galileo* ir civila sistēma. Lai arī attiecībā uz *GPS* civilo signālu ikvienas valsts bruņotos spēkus, protams, nekas nekavē militāros nolūkos izmantot *Galileo* brīvi pieejamo sistēmu, valsts regulētie ierobežotas pieejamības pakalpojumi, kam piekļuvi precīzi regulē Eiropas Savienības dalībvalstis, salīdzinājumā ar citiem *Galileo* sistēmas pakalpojumiem tomēr ir kvalitatīvāki, jo pastāv mazāki sakaru sistēmas traucējumi un minētie pakalpojumi ir neatkarīgāki (jo atšķiras izmantotās frekvenču joslas).

3.13 Tā kā jautājums par *Galileo* signāla un valsts regulēto pakalpojumu izmantošanu dažādos militāros nolūkos nav atzinuma interešu lokā un Zaļajā grāmatā nav izskatīts, tas netiks plašāk analizēts, vienlaikus tomēr secinot, ka no tā daļēji ir atkarīgs *Galileo* sistēmas ekonomiskais līdzsvars. Jāpiebilst, ka Komisijas ierosinātajā *Galileo* projekta jaunajā versijā šis jautājums noteikti tiks apspriests atkārtoti. Komisija savā paziņojumā atzīmē, ka, "ja sistēma tiek saglabāta kā civila sistēma, ievērojamus ienākumus var vienlaikus gūt no lietotājiem, kas darbojas militārajā jomā".

4. Secinājumi

4.1 Zaļā grāmata par satelītu navigācijas lietojumiem sniedz labu pārskatu par jomām, kurās tiem ir liela nozīme. Tā tomēr ir jāpapildina attiecībā uz būtiskiem jautājumiem, piemēram, tādu metožu intelektuālā īpašuma tiesības, kas ir jaunu lietojumu veidu pamatā, kā arī sertifikācija un atbildības mehānisms.

4.2 Jautājums par to, ka ES dalībvalstis *Galileo* sistēmu varētu izmantot valsts pakalpojumu jomā vai pat militāros nolūkos, ir nozīmīgs tiktāl, ciktāl tas ietekmē *Galileo* ekonomisko modeli. Attiecībā uz minēto jautājumu starp Komisiju un dalībvalstīm ir noticis tiešs dialogs, un šo jautājumu dalībvalstis ir analizējušas arī *Galileo* Drošības padomē. Skaidrs, ka minētais jautājums būs jāizskata atkārtoti, vēl jo vairāk tādēļ, ka sākotnēji iecerētās publiskās un privātās partnerības shēmas neveiksmes dēļ ir izteikts aicinājums ievērojami palielināt publiskā sektora ieguldījumu.

4.3 Jautājums par satelītu navigācijas lietojumiem ir ļoti interesants, un tam pievēršties ir lietderīgi; vienlaikus tomēr ir jāgūst pārliecība, ka konstelācija tiks pabeigta. Komisijas jaunie priekšlikumi uzskatāmi par *Galileo* projekta pēdējo iespēju. EESK skaidri apzinās dalībvalstīm uzlikto finansiālo slogu, tomēr laikā, kad debates par Eiropas Konstitucionālo līgumu ir izraisījušas Eiropas sabiedībā skepticismu un sava veida nelabvēlīgu attieksmi, atteikšanās no *Galileo* programmas radītu katastrofālas sekas Eiropā un ārpus tās. Šāda neveiksme pasaulei liecinātu par Eiropas Savienības nespēju apvienot spēkus zinātniski, tehniski un ekonomiski ļoti nozīmīga projekta īstenošanai. *Galileo* projekta īstenošana ir ļoti svarīga; tādējādi tiktu pierādīta Eiropas Savienības spēja atgūties un sekmīgi īstenot vērienīgus nākotnes projektus.

4.4 Iepriekš minēto iemeslu dēļ *Galileo* projekta īstenošana patlaban ir problemātiska. EESK uzskata, ka šā vadošā projekta iespējama neveiksmīgā iznākums ievērojami samazinātu Eiropas Savienības iedzīvotāju ticību Eiropas projekta nākotnei, un ir jāpieliek visas pūles, lai tas nenotiktu.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam — Kodolenerģētikas paraugprogramma, kas iesniegta saskaņā ar *Euratom* Līguma 40. pantu, lai saņemtu Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu”

COM(2006) 844 galīgā redakcija

(2007/C 256/11)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 40. pantu 2007. gada 10. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 19. jūnijā. Ziņotāja — **Sirkeinen kdze**.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (12. jūlija sēdē), ar 81 balsi par, 28 balsīm pret un 15 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums

1.1 EESK 2004. gada atzinumā par tematu “Jautājumi saistībā ar kodolenerģijas izmantošanu elektroenerģijas ražošanā” norādīja, ka “jāvelta pūles, lai sniegtu informāciju par kodolrūpniecībai nozīmīgiem jautājumiem, piemēram, piegādes drošība, CO₂ emisiju samazināšana, konkurētspējīgas cenas un izlietotās degvielas drošība un pārvaldība, lai organizētā pilsoniskā sabiedrība varētu kritiski izvērtēt minēto jautājumu apspriešanu”. Šāda informācija sniegta jaunajā Kodolenerģētikas paraugprogrammā (PINC). EESK kopumā piekrīt Komisijas paziņojumā sniegtajai analīzei un raksturojumam. Tajā ir minēti un, pēc mūsu domām, pareizi aprakstīti būtiskākie kodolenerģētikas aspekti. Komiteja norāda uz dažiem ar kodolenerģiju saistītiem aspektiem, kas arī jāņem vērā.

1.2 Kodolenerģijai, kas veido 31 % no elektroenerģijas un 15 % no kopējā primārās enerģijas patēriņa apjoma ES, ir izšķirīga loma enerģijas tirgū. Kodolenerģētika arī pilnībā atbilst ES enerģētikas politikas mērķiem. Kodolenerģijas izmaksas mūsdienās noteikti ir konkurētspējīgas. Ārējā atkarība ir maza, un degvielas avoti ir diversificēti un droši, kas atbilst energoapgādes drošības prasībām. Pašlaik Eiropā kodolenerģija ir lielākais tādas enerģijas avots, kuru iegūstot, nerodas oglekļa dioksīds.

1.3 Ņemot vērā Eiropadomes lēmumu par siltumnīcefekta gāzu emisijas mērķiem līdz 2020. gadam un turpmāk, ir skaidrs, ka papildu enerģijas ražošanas jaudām ar zemu oglekļa emisiju — atjaunojamiem enerģijas avotiem, kodolenerģijai vai potenciāli tīras ogļu izmantošanas tehnoloģijām — būtu jāaizstāj CO₂ emitējošās jaudas un tādējādi jāpalielina elektroenerģijas ražošanas ar zemu oglekļa emisiju kopējais apjoms. Ja netiks saglabāts vismaz pašreizējais kodolenerģijas īpatsvars, līdz varētu kļūt pieejami citi jauni risinājumi enerģētikas jomā, klimata un citi ar enerģētikas politiku saistītie mērķi praktiski nebūs sasniedzami.

1.4 EESK uzsver, ka ES ir īpaši svarīga nozīme visprogresīvāko kodolenerģētikas struktūru attīstībā tajās dalībvalstīs, kuras vēlas ražot un izmantot kodolenerģiju, saskaņā ar visaugstākajiem drošības, aizsargātības un kodolmateriālu neizplatīšanas standartiem, kā paredzēts *Euratom* līgumā.

1.5 Vissvarīgākais uzdevums ir rast risinājumu radioaktīvo atkritumu problēmai, it īpaši jautājumiem, kas skar izlietotās degvielas galīgo apglabāšanu, kuras tehnoloģija ir izstrādāta, bet politiskie lēmumi nav pieņemti. EESK piekrīt Komisijai arī citos jautājumos, kas joprojām pelna uzmanību ES līmenī: jautājumā par kodoldrošību un aizsardzību no radiācijas, kura risināšanā Eiropā ir sasniegti ļoti labi rezultāti, kā arī jautājumā par kodolspēkstaciju ekspluatācijas pārtraukšanas ilgtermiņa finansējuma nodrošinājumu.

1.6 EESK vērš uzmanību uz dažiem citiem ar kodolenerģiju saistītiem aspektiem, kuri nav aplūkoti Kodolenerģētikas paraugprogrammas projektā. Tie ir terorisma draudi un jautājums par pietiekama dzesējošā ūdens daudzuma pieejamību dažās spēkstacijās.

1.7 Dalībvalstīm, kas arī turpmāk vēlas izmantot atomenerģiju, var radīt grūtības tas, ka kodolenerģētikas nozare ir zaudējusi pievilcību kā darba devējs un pētniecības joma. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka ES ļoti nozīmīgs jautājums ir īpašo zināšanu radioloģiskās aizsardzības un kodoltehnoloģiju jomā saglabāšana, un tādēļ ir jāpievērš uzmanība izglītībai, apmācībai un pētniecībai minētajās jomās.

1.8 Visbeidzot EESK uzsver, ka katrai dalībvalstij ir tiesības izvēlēties savu enerģētikas struktūru, tostarp kodolenerģijas izmantošanu, kā tas minēts Kodolenerģētikas paraugprogrammā.

2. Ievads

2.1 Saskaņā ar *Euratom* Līguma 40. pantu Eiropas Komisija “regulāri publicē pārskata programmas, kurās īpaši ir norādīti kodolenerģijas ražošanas mērķi un visu veidu ieguldījumi, kas vajadzīgi minēto mērķu sasniegšanai. Pirms šādu programmu publicēšanas Komisija saņem Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumu par tām.” Kopš 1958. gada ir publicētas četras šādas paraugprogrammas un viena atjaunināta programma, pēdējoreiz — 1997. gadā.

2.2 Pašreizējo Kodolenerģētikas paraugprogrammas projektu (PINC) Komisija publicēja 2007. gada 10. janvārī saistībā ar enerģētikas un klimata paketi "Eiropas Enerģētikas politika". Galīgā redakcija tiks sagatavota un publicēta, tiklīdz kā Komisija būs saņēmusi EESK atzinumu.

2.3 Paketes pārējās sadaļas pirmām kārtām attiecas uz priekšlikumu klimata pārmaiņu jomā par siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanu attīstītajās valstīs līdz 2020. gadam 30 % apmērā salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni vai jebkurā gadījumā 20 % apmērā tikai ES. Pakete attiecas arī uz gāzes un elektroenerģijas iekšējo tirgu, elektroenerģijas un gāzes pārvades un sadales tīklu savstarpējo savienošanu un priekšlikumiem par ilgtspējīgas enerģijas ieguves no fosilajiem kurināmajiem veicināšanu; atjaunojamo enerģijas avotu veicināšanas programma paredz kā saistošu mērķi atjaunojamo enerģijas avotu īpatsvaru 20 % apmērā ES kopējā enerģētikas struktūrā un energotaupības palielinājumu 20 % apmērā līdz 2020. gadam, kā arī jauno Eiropas Enerģētikas stratēģijas tehnoloģijas plānu. Eiropadome 2007. gada 9. martā atbalstīja šajā paketē izvirzītos mērķus un galvenās politiskās nostādnes.

2.4 EESK ir sagatavojusi atzinumus par katru no Kodolenerģētikas paraugprogrammas projektiem, kā tas paredzēts Līgumā. Komiteja ir arī pievērsusies kodolenerģētikas jautājumiem vairākos iepriekšējos atzinumos, īpaši 2004. gadā pieņemtajā pašiniciatīvas atzinumā par kodolenerģētikas lomu, secinājumos norādot: "EESK uzskata, ka kodolenerģētika būtu jāpadara par vienu no dažādās, līdzsvarotās, ekonomiskas un ilgtspējīgas ES enerģētikas politikas sastāvdaļu. Ņemot vērā ar to saistītās problēmas, nevajadzētu visu balstīt tikai uz kodolenerģētiku; no otras puses, EESK uzskata, ka daļēja vai pilnīga atteikšanās no kodolenerģētikas izmantošanas varētu kaitēt ES saistību ievērošanai klimata pārmaiņu novēršanas jomā".

3. Komisijas dokuments

3.1 Komisijas dokumentā ir sniegts pārskats par ieguldījumiem kodolenerģētikā pēdējo desmit gadu laikā un aplūkota kodolenerģijas ražošanas ekonomika, tās ietekme uz enerģētikas struktūru un sociālās pieņemamības nosacījumi. Sīkāk satura izklāsts ir šāds.

3.2 Lēmumi par kodolenerģētikas izmantošanu elektroenerģijas ražošanā ir katras dalībvalsts ziņā. Lēmumus par kodolenerģētikas paplašināšanu nesen ir pieņēmusi Somija un Francija. Nīderlande, Polija, Zviedrija, Čehija, Lietuva, Igaunija, Latvija, Slovākija, Apvienotā Karaliste, Bulgārija un Rumānija ir atsākušas apspriedes par kodolenerģētikas politiku. Vācija, Spānija un Beļģija, neraugoties uz nemitīgajām debatēm, pagaidām turpina pakāpeniskas kodoliekārtu slēgšanas politiku. No 27 ES

dalībvalstīm 12 ir pilnībā atteikušās no kodolenerģijas izmantošanas.

3.3 Ar 152 reaktoriem visā ES-27 kodolenerģētika patlaban nodrošina 30 % Eiropas elektroenerģētikas, tomēr, ja plānotā pakāpeniskās samazināšanas politika dažās ES dalībvalstīs tiks turpināta, šis īpatsvars būtiski samazināsies. Lai apmierinātu paredzamo enerģijas pieprasījumu un mazinātu Eiropas atkarību no energoresursu importa, jāpieņem lēmumi par jauniem ieguldījumiem vai dažu elektrostaciju darbības laika pagarināšanu.

3.4 Komisija uzskata, ka kodolenerģijas ražošanas palielināšana varētu būt viena no iespējām CO₂ emisiju samazināšanai un būtiski veicināt pasaules klimata pārmaiņu problēmas risināšanu. Kodolenerģija nav saistīta ar oglekļa emisiju un ir iekļauta Komisijas oglekļa emisiju samazināšanas scenārijā, kurā ietverts CO₂ emisiju samazināšanas mērķis. Tas varētu arī būt svarīgs aspekts, apspriežot emisijas kvotu tirdzniecības turpmākās sistēmas.

3.5 Visizšķirošākais faktors saistībā ar kodolenerģētikas attīstības turpmākajām perspektīvām ir ekonomiskais pamatojums, ņemot vērā, ka kodolspēkstacijai ir vajadzīgs ieguldījums 2 līdz 3,5 miljardu EUR apmērā. Kodolenerģijas ražošana ir saistīta ar lielākām būvniecības izmaksām nekā fosilo kurināmo izmantošana, savukārt ekspluatācijas izmaksas pēc sākotnējo ieguldījumu veikšanas ir ievērojami zemākas. Komisija jo īpaši uzsver šādus aspektus.

3.5.1 Atomelektrostaciju ekonomiskie riski ir saistīti ar lieliem kapitālieguldījumiem sākumposmā un prasa pilnīgi nekļūdīgu ekspluatāciju pirmajos 15-20 darbības gados no kopējiem 40-60 darbības gadiem, lai sākotnējie ieguldījumi atmaksātos. Turklāt ekspluatācijas pārtraukšana un atkritumu apsaimniekošana prasa finanšu līdzekļus, kam ir jābūt pieejamiem 50-100 gadus pēc reaktora slēgšanas.

3.5.2 ES-27⁽¹⁾ darbojas pavisam 152 kodolreaktori, kas atrodas 15 dalībvalstīs. Atomelektrostaciju (AES) vidējais vecums tuvojas 25 gadiem⁽²⁾. Francijā, kur ir vislielākais kodolreaktoru skaits (59) un kur tie saražo gandrīz 80 % elektrības, un Lietuvā, kur ir tikai viena AES un kur tā saražo 70 % elektrības, AES vidējais vecums ir aptuveni 20 gadu. Apvienotajā Karalistē, kur ir 23 AES, to vidējais vecums tuvojas 30 gadiem, savukārt Vācijā, kur darbojas 17 AES, to vidējais vecums ir 25 gadi.

3.5.3 Kodolenerģijai tradicionāli ir raksturīgas augstākas celtniecības un zemākas darbības izmaksas nekā enerģijas ražošanai no fosilā kurināmā, kam ir zemākas kapitāla izmaksas, bet augstākas un potenciāli svārstīgas kurināmā un līdz ar to operatīvās izmaksas.

⁽¹⁾ 2. pielikums -Valstu specifiskā informācija par pašreizējiem kodoldegvielas cikla pasākumiem.

⁽²⁾ 1. pielikums: skat. 5. un 6.attēlu, kurā AES norādītas pēc vecuma un vecuma sadalījuma pa valstīm.

3.6 Kodolenerģijas ražošana praktiski nav atkarīga no izejvielu piegādes izmaksu svārstībām, tā kā ar nelielu daudzumu urāna, kura piegāde tiek nodrošināta galvenokārt no stabiliem pasaules reģioniem, var nodrošināt reaktora darbību desmitiem gadu ilgā laikā. Saprātīgi nodrošināti un atjaunojami zināmie urāna resursi par konkurētspējīgām cenām var apmierināt kodolnozares prasības vismaz nākamos 85 gadus, saglabājoties pašreizējiem patēriņa līmeņiem. Tādēļ lielākajā daļā industrializēto valstu jaunās atomelektrostacijas piedāvā ekonomisku pamatslodzes elektrības ražošanas veidu.

3.7 Kodolenerģētikas nozarē kopš 1997. gada ir veikti ievērojami ieguldījumi. Komisija atzīst to, cik svarīgi ir saglabāt vadošo lomu kodolenerģētikas tehnoloģiju jomā, un atbalsta visprogresīvāko kodolenerģētikas struktūru attīstību, tostarp kodolmateriālu neizplatīšanas, kodolatkritumu apsaimniekošanas un kodolspēkstaciju ekspluatācijas pārtraukšanas jomā. Kopš *Euratom* līguma pieņemšanas kodoldrošība un sabiedrības aizsardzība no radiācijas ir bijusi Eiropas Kopienas uzmanības centrā, iegūstot vēl lielāku nozīmību, ņemot vērā iepriekšējo un pašreizējo paplašināšanu.

3.8 ES līmenī būtu jāpievēršas visprogresīvāko kodolenerģētikas struktūru attīstībai tajās dalībvalstīs, kuras ir izvēlējušās kodolenerģijas izmantošanu, saskaņā ar visaugstākajiem drošības, aizsargātības un kodolmateriālu neizplatīšanas standartiem, kā paredzēts *Euratom* līgumā. Tam būtu jāattiecas arī uz kodolatkritumu apsaimniekošanu un kodolspēkstaciju ekspluatācijas pārtraukšanu.

3.9 Komisija ierosina turpmāko perspektīvu apspriešanā pirmām kārtām pievērsties šādiem jautājumiem:

- kodolenerģijas drošības atsaucēs kopēju līmeņu atzīšana, pamatojoties uz dalībvalstu kodoldrošības iestāžu plašo kompetenci;
- kodolenerģētikas drošības un aizsargātības augsta līmeņa grupas izveide, kam būtu pilnvaras pakāpeniski izstrādāt kopēju redzējumu un nākotnē — Eiropas papildu noteikumus par kodolenerģētikas drošību un aizsargātību;
- nodrošināt, ka dalībvalstīs īsteno valsts plānus radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanai;
- tehnoloģisko platformu izveide 7PP sākumposmā, lai labāk koordinētu valstu, nozares un Kopienas programmas ilgtspējīgas kodoldališanās un atkritumu ģeoloģiskās apglabāšanas jomā;
- uzraudzīt ieteikumus par valstu pieeju saskaņošanu attiecībā uz ekspluatācijas pārtraukšanas fondu pārvaldību, lai nodrošinātu atbilstošu finanšu līdzekļu pieejamību;
- licencēšanas procedūru vienkāršošana un saskaņošana, pamatojoties uz ciešāku koordināciju starp valstu regulatīvajām iestādēm, lai panāktu augstākus drošības standartus;

— *Euratom* aizdevumu pieejamība ar nosacījumu, ka to maksimālais sliekšnis tiek atjaunots saskaņā ar tirgus vajadzībām, kā jau ir ierosinājusi Komisija;

— saskaņotu atbildības shēmu un mehānismu izstrāde, lai nodrošinātu līdzekļu pieejamību kodolnegadījuma izraisītu postījumu gadījumā;

— jauni stimuli starptautiskajai sadarbībai, jo īpaši ciešāk sadarbojoties ar SAEA, KEA, slēdzot divpusējus līgumus ar trešām valstīm un atjaunojot atbalstu kaimiņvalstīm.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1 EESK atzinīgi vērtē Komisijas jauno Kodolenerģētikas paraugprogrammas projektu. Enerģētikas vide ir ievērojami mainījies 10 gados kopš pēdējās publikācijas. Jo īpaši, pēdējo gadu laikā ir notikušas jaunas un krasas izmaiņas, liekot pievērst daudz uzmanības visiem trim enerģētikas politikas aspektiem — energoapgādes drošībai, konkurētspējai un saprātīgām cenām, kā arī videi, sevišķi klimata pārmaiņu kontekstā. ES ir reaģējusi uz šīm acīmredzamajām problēmām un izaicinājumiem, nākot klajā ar priekšlikumiem Eiropas enerģētikas politikas jomā. Šajā sakarā ir nepieciešama analīze un priekšlikumi kodolenerģētikas jomā. Tas iezīmē kodolenerģētikas vietu kopējā enerģētikas struktūrā un sniedz nepieciešamo informāciju Eiropas enerģētikas politikas apspriešanai un izstrādāšanai.

4.2 EESK 2004. gada atzinumā par tematu "Jautājumi saistībā ar kodolenerģijas izmantošanu elektroenerģijas ražošanā" norādīja, ka "jāvelta pūles, lai sniegtu informāciju par kodolrūpniecībai nozīmīgiem jautājumiem, piemēram, piegādes drošība, CO₂ emisiju samazināšana, konkurētspējīgas cenas un izlietotās degvielas drošība un pārvaldība, lai organizētā pilsoniskā sabiedrība varētu kritiski izvērtēt minēto jautājumu apspriešanu". Šāda informācija sniegta jaunajā Kodolenerģētikas paraugprogrammā, un EESK kopumā piekrit Komisijas paziņojumā sniegtajai analīzei un raksturojumam. Tajā ir minēta un, pēc mūsu domām, pareizi aprakstīta lielākā daļa būtiskāko kodolenerģētikas aspektu. Komiteja norāda uz dažiem ar kodolenerģiju saistītiem aspektiem, kas arī jāņem vērā.

4.3 Kodolenerģijai, kas veido 31 % no elektroenerģijas apjoma un 15 % no kopējā primārās enerģijas patēriņa apjoma ES 2004. gadā, ir izšķirīga loma enerģētikas tirgū. Kodolenerģētika arī pilnībā atbilst ES enerģētikas politikas mērķiem. Kodolenerģijas cenas šodien ir visnotaļ konkurētspējīgas, īpaši, izmantojot to kā pamatslodzes enerģijas avotu. Ārējā atkarība ir maza, un degvielas avoti ir diversificēti un droši, kas atbilst energoapgādes drošības prasībām. Pašlaik Eiropā kodolenerģija ir lielākais tādas enerģijas avots, kuru iegūstot, būtībā nerodas oglekļa dioksīds (skatīt 4.8. punktu dokumenta turpinājumā).

4.4 Augstāka energoefektivitāte, tostarp koģenerācija, un tādējādi arī mazāks pieprasījums ir enerģētikas politikas programmas pirmais un galvenais mērķis. Enerģijas ražošanā ES joprojām ir nepieciešams liels ieguldījumu apjoms, lai aizstātu vecās spēkstacijas un pēc iespējas apmierinātu papildu pieprasījumu, tā kā tirgus un tehnoloģiju attīstības rezultātā var palielināties elektroenerģijas īpatsvars kopējā enerģijas patēriņā.

4.4.1 Vidējā termiņā un ilgtermiņā ir iespējams, ka līdz ar jaunām enerģētikas tehnoloģijām, piemēram, ūdeņraža tehnoloģijas, siltumsūkņi, elektromobiļi u.c., elektroenerģijas pieprasījums kā kopējā enerģijas pieprasījuma daļa palielināsies straujāk nekā tiek prognozēts pašreizējos scenārijos. Šāda notikumu attīstība varētu padarīt kodolenerģētikas nozīmi ES enerģētikas struktūrā daudz būtiskāku, nekā tā ir patlaban.

4.5 Komiteja pauž bažas par pašreizējiem plāniem pagarināt spēkstaciju komerciālas ekspluatācijas termiņu no 30 gadiem līdz 40 gadiem. Eiropas spēkstaciju novecošanās problēma Komisijas izstrādātajā dokumentā nav padziļināti analizēta un par to nepieciešams iegūt vairāk informācijas. Tā kā Komisija norāda, ka "dalībvalstu valdībām aizvien vēl saglabājas daži finanšu un vides riski, tādi kā atbildība par ilgtermiņa atkritumu apglabāšanas un apsaimniekošanas iekārtām," šajā jomā nākotnē būs nepieciešami attiecīgi risinājumi.

4.6 Šiem jaunajiem ieguldījumiem vajadzētu būt pilnībā saskaņotiem ar energoapgādes drošības, konkurētspējas un klimata pārmaiņu samazināšanas mērķiem. Ņemot vērā citu enerģijas ražošanas veidu īpatnības un potenciālu, būs jāpieņem lēmumi par esošo atomelektrostaciju darbības laika pagarināšanu, ka arī par jauniem ieguldījumiem. Šajā ziņā mēs esam vienisprātis ar Komisiju.

4.7 Komisija uzskata, ka, saglabājoties pašreizējam patēriņa līmenim, urāna krājumu pietiks turpmākajiem 85 gadiem. Dažādos avotos sniegta atšķirīga informācija minētajā jautājumā, norādot, ka urāna krājumu pietiks no 85 līdz 500 gadiem. Tā kā degvielas pieejamībai ir svarīga nozīme saistībā ar energoapgādes drošību, Komisijai jāsniedz precīzāka informācija par kodoldegvielas pieejamību.

4.8 Veicot dažādu enerģijas avotu ietekmes uz vidi salīdzinājumu, ir svarīgi izvērtēt visa procesa kopējo ietekmi uz vidi — no izejvielu piegādes, rūpniecības, transporta un enerģijas ražošanas līdz atkritumu pārstrādei un apglabāšanai. Pasaules Enerģētikas padome (WEC) ir publicējusi kopsavilkuma ziņojumu ("Energosistēmu salīdzinājums, izmantojot aprites cikla novērtējumu", WEC, 2004. gada jūlijs), kurā tika identificēti un aplūkoti vairāki esošie aprites cikla novērtējuma pētījumi. Ziņojumā konstatēts, ka CO₂ emisija uz vienu kWh atomelektrostacijās ražotas elektroenerģijas ir zema un tādā pašā līmenī kā vēja

enerģijas, biomasas enerģijas un hidroenerģijas ražošanā, savukārt elektrostacijās, kurās par kurināmo izmanto ogles, emisijas līmenis ir 1-5 %.

4.9 Tādēļ ir svarīgi ņemt vērā kodolenerģijas pozitīvo lomu siltumnīcefekta gāzu novēršanā. Patlaban kodolenerģijas izmantošana ES novērs aptuveni 600 milj. tonnu CO₂ emisijas gadā, ņemot vērā pašreizējo enerģētikas struktūru. Pasaulē šis CO₂ emisijas novēršanas līmenis ir aptuveni 2 miljardi tonnu. Tas atbilst pašreizējam Francijas, Vācijas un Apvienotās Karalistes kopējam CO₂ emisiju daudzumam. Ja plānotā pakāpeniskās samazināšanas politika dažās dalībvalstīs tiks turpināta, daudzas Eiropā pašreiz darbojošās spēkstacijas būs jāaizstāj ar citiem emisiju ziņā neitrāliem enerģijas avotiem. Turklāt, ja esošās atomelektrostācijas, beidzoties to darbības ciklam, netiks aizstātas ar jaunām, vidējā termiņā visu kodolenerģētiku nāksies aizstāt ar citiem emisiju ziņā neitrāliem enerģijas avotiem.

4.10 Ņemot vērā Eiropadomes lēmumu par mērķiem attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisiju līdz 2020. gadam un turpmāk, ir skaidrs, ka papildu enerģijas ražošanas jaudām ar zemu oglekļa emisiju — atjaunojamiem enerģijas avotiem, kodolenerģijai vai potenciāli tīras ogļu izmantošanas tehnoloģijām — būtu jāaizstāj CO₂ emitējošās enerģijas ražošanas jaudas un tādējādi jāpalielina elektroenerģijas ražošanas ar zemu oglekļa emisiju kopējais apjoms. Ja netiks saglabāts vismaz pašreizējais kodolenerģijas īpatsvars, līdz varētu kļūt pieejami citi jauni risinājumi enerģētikas jomā, klimata un citi ar enerģētikas politiku saistītie mērķi praktiski nebūs sasniedzami saimnieciski pieņemamā veidā. No otras puses, ir skaidrs, ka arvien plašāka kodolenerģijas un atjaunojamo enerģijas avotu izmantošana ļautu palielināt rentabilitāti un cīnīties pret klimata pārmaiņām.

4.11 EESK atbalsta ārējo izmaksu internalizācijas mērķi visu enerģijas veidu cenās un citus tirgus pasākumus. Saskaņā ar Komisijas veikto pētījumu par ārējām izmaksām⁽³⁾ kodolenerģijas ārējās izmaksas ir 0,4 centi/kWh. Attiecīgās ārējās izmaksas elektrostacijās, kurās par kurināmo izmanto ogles, ir vairāk nekā 10 reizes augstākas, biomasas gadījumā vairākas reizes augstākas, vēja enerģijai zemākas un hidroenerģijai tādā pat līmenī kā kodolenerģijai.

4.12 Komisija norāda, ka būtiskākais ir jautājums, vai nepieciešami politiski pasākumi kodolenerģētikas nozarē. Attieksmei pret visām tīras enerģijas ražošanas tehnoloģijām jābūt vienādi. Jāatrod mehānismi, lai veicinātu pētījumus par nākamās paaudzes reaktoriem un ar tiem saistīto kodoldegvielas ciklu. Varētu paredzēt subsīdijas pilnīgi jaunām, eksperimentālām izstrādēm. Tradicionālajai kodolenerģijas ražošanai nav nepieciešamas subsīdijas, un tā nebūtu jāsubsīdē.

⁽³⁾ Ārējās izmaksas — elektroenerģijas un transporta radīto sociāli ekonomiskajām izmaksu pētījuma rezultāti, Eiropas Komisija, 2003. g.

4.13 Komisija atzīst, ka sabiedrības viedoklis un izpratne par kodolenerģiju ir ļoti svarīga turpmākajai kodolenerģētikas politikai. Tam mēs piekrītam, atgādinot, ka sabiedrības attieksme dažādās dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga. Būtu jāuzlabo informācijas pieejamība sabiedrībai un lēmumu pieņemšanas procedūru pārredzamība, jo apsekojumi liecina, ka ES sabiedrība nav labi informēta par kodolenerģētikas jautājumiem. Komisijas darbam varētu būt liela nozīme minētajā jomā. Nepieciešami tomēr ir arī reāli pasākumi, lai kļiedētu sabiedrības bažas, kā EESK ir jau vairākkārt norādījis.

4.14 Mēs uzsveram ES īpaši svarīgo lomu visprogresīvāko kodolenerģētikas struktūru attīstībā tajās dalībvalstīs, kuras ir izvēlējušās kodolenerģētiku, saskaņā ar visaugstākajiem drošības, aizsargātības un kodolmateriālu neizplatīšanas standartiem, kā paredzēts *Euratom* līgumā.

4.15 Visaktuālākais uzdevums ir rast risinājumu radioaktīvo atkritumu problēmai, it īpaši jautājumiem, kas skar izlietotās degvielas galīgo apglabāšanu, kuras tehnoloģija ir izstrādāta, bet politiskie lēmumi nav pieņemti. Tas ir svarīgs jautājums, kas skar ietekmi uz vidi un veselību un sabiedrības attieksmi pret kodolenerģiju. Kodolenerģētikas paraugprogrammā ir norādīts, ka vēl neviena valsts nav īstenojusi ierosināto galīgo risinājumu. Tomēr šajā ziņā ir veicies Somijā, kur ir izraudzīta apglabāšanas vieta, kā arī nozīmīgi panākumi vietas izvēlē ir Zviedrijā un Francijā.

4.16 Mēs piekrītam Komisijai arī citos jautājumos, kas joprojām pelna uzmanību ES līmenī: jautājumā par kodoldrošību un radiācijas drošību, kura risināšanā Eiropā ir sasniegti ļoti labi rezultāti, kā arī jautājumā par finansējuma nodrošināšanu kodolspēkstaciju ekspluatācijas pārtraukšanai.

4.17 Kodolenerģētikas paraugprogrammas projektā nav minēti jaunie terorisma draudi. Tie nopietni apdraud atomelektrostacijas, kā arī daudzus citus rūpniecības objektus un sabiedriskās ēkas visā pasaulē. Visas atomelektrostacijas būtu jāprojektē tādējādi, lai tās izturētu lielas pasažieru lidmašīnas ietriekšanos, neradot radioaktīvas emisijas ārpus elektrostacijas. Arī tehniskās un uz cilvēkiem balstītās drošības sistēmas būtu jāplāno un jāveido tādējādi, lai novērstu visu veidu teroristu uzbrukumus atomelektrostacijas iekšienē. Komisijai sadarbībā ar atbildīgajām iestādēm un operatoriem būtu jāuzsāk iniciatīvas, lai nodrošinātu to, ka katrā atomelektrostacijā tiek veikti atbilstoši pasākumi terora aktu novēršanai.

4.18 Pēdējo gadu karstajās un sausajās vasarās aktuāls kļuvis jautājums, vai no upēm būs pieejams pietiekams daudzums ūdens spēkstaciju dzesēšanas iekārtām. Līdz šim tā ir bijusi vietēja rakstura problēma, kas nav bijusi ilgstoša un nav bieži atkārtojusies, bet dažos gadījumos tā varētu laika gaitā saasinā-

ties. Tas jāievēro, projektējot un izvēloties vietu spēkstaciju iekārtām.

4.19 Bažas rada arī kodolenerģijas jomas kā darba devēja un pētniecības objekta pievilcība pēc aptuveni 20 gadus ilga gandrīz moratorija Eiropā. Tā rezultātā izveidojies intereses trūkums studentu un profesionālu ekspertu vidū ir kodolenerģētikas vispārējo attīstību kavējošs faktors un var arī radīt risku drošībai. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka ES ļoti nozīmīgs jautājums ir īpašo zināšanu radioloģiskās aizsardzības un kodoltehnoloģiju jomā saglabāšana, un tādēļ ir jāpievērš uzmanība izglītībai, apmācībai un pētniecībai minētajās jomās. Tāpat ir jāpievērš uzmanība zināšanu saglabāšanai un pārņemšanai no tās zinātnieku un inženieru paaudzes, kura ir izveidojusi esošo atomelektrostaciju tīklu Eiropā, ņemot vērā, ka daudzās valstīs ilgus gadus šajā nozarē nav ienākuši gadus jaunāki eksperti.

4.20 Komisija atgādina, ka lēmumi par kodolenerģētikas izmantošanu elektroenerģijas ražošanā ir katras dalībvalsts ziņā. EESK atbalsta katras dalībvalsts tiesības izvēlēties savu enerģētikas struktūru, tostarp kodolenerģijas izmantošanu. Šīs tiesības būtu jāatzīst ne tikai ES, bet arī pārējām dalībvalstīm. Vienas dalībvalsts lēmumi tomēr daudzējādā ziņā ietekmē stāvokli citās dalībvalstīs, un šī mijiedarbība palielināsies, padarot atvērtākus iekšējos tirgus.

5. Piezīmes par pasākumu priekšlikumiem

5.1 Kodolenerģētikas paraugprogrammas 6.5. nodaļā "Turpmākais ceļš" tiek izvirzīti apspriešanai priekšlikumi par pasākumiem, galvenokārt ES līmenī (skat. 3.9. punktu). EESK viedoklis par ierosinātajiem priekšlikumiem ir šāds.

5.1.1 EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka kodolenerģijas drošības kopēju atsauces līmeņu atzīšanai vajadzētu būt balstītai uz dalībvalstu kodoldrošības iestāžu plašo kompetenci, sadarbojoties WENRA (*) ietvaros. Jebkāda cita pieeja varētu pakļaut riskam pašreizējos augstos drošības rādītājus dažās dalībvalstīs.

5.1.2 Kodolenerģētikas drošības un aizsargātības augsta līmeņa grupa, kurā ietilpst valstu kompetento iestāžu pārstāvji, varētu veicināt saskaņošanas procesu un palīdzēt uzlabot saikni ar starptautiskajām kodoldrošības konvencijām.

5.1.3 EESK uzskata, ka dalībvalstīm, kas izmanto kodolenerģiju, vajadzētu steidzami īstenot valsts plānus kodoldegvielas un radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanai. Valsts plānos var piemērot tīri valstisku pieeju, starpvalstu pieeju vai arī vienlaikus piemērot abas minētās pieejas. Jebkura citāda pieeja ir uzskatāma par bezatbildīgu, pārliekot pašreizējās paaudzes pienākumus uz nākamo paaudžu pleciem.

(*) (Rietumeiropas atomenerģijas regulatīvās iestādes).

5.1.4 Tehnoloģiskās platformas ir sevi pierādījušas kā sekmīgi instrumenti publiskā un privātā sektora partnerības izveidē Eiropas stratēģisko pētniecības darba programmu izstrādāšanai. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumu izmantot šo instrumentu ilgtspējīgas kodoldalīšanās un atkritumu ģeoloģiskas apglabāšanas jomā. Tas varētu būt ļoti noderīgs instruments, lai minētajai nozarei piesaistītu jaunos zinātniekus.

5.1.5 Lai pilnībā nodrošinātu darba cikla ekspluatācijas izmaksu segšanu un līdzvērtīgus konkurences apstākļus, ir būtiski, lai ES un visā pasaulē spēkstaciju īpašnieki minētajiem mērķiem piešķirtu atbilstošus līdzekļus ar ekspluatācijas pārtraukšanas fondu starpniecību. Komiteja tomēr nesaskata nepieciešamību panākt minēto līdzekļu pārvaldības pilnīgu saskaņošanu, ciktāl tiek ievēroti pilnīga un nodrošināta seguma un pārredzamības principi.

5.1.6 Vienlaikus ar visaugstāko drošības standartu ievērošanu ir nepieciešama licencēšanas procedūru vienkāršošana un pakāpeniska saskaņošana, sadarbojoties valstu regulatīvajām iestādēm, lai būvniecības projektu sagatavošanas laiki kļūtu paredzamāki, kas ļautu precīzāk plānot un aprēķināt izmaksas. Drošības jautājumos nav pieļaujami nekādi kompromisi.

5.1.7 EESK piekrīt Komisijas priekšlikumiem atjaunināt EURATOM aizdevumu maksimālos apmērus un nodrošināt to labāku pieejamību. Principā ieguldījumiem visos enerģijas veidos būtu jānodrošina vienāda finansēšanas instrumentu pieejamība ar vienādiem noteikumiem, ko paredz EIB.

5.1.8 EESK uzskata, ka kodolenerģijas lielākai pieņemamībai ir nepieciešama arī saskaņota atbildības sistēma, neiesaistot valsts finanšu līdzekļus, lai nodrošinātu attiecīgo fondu pieejamību gadījumā, ja tiktu radīti zaudējumi kodolnegadījuma rezultātā. Pašreizējā sistēma, kurā operatoru atbildība kodolnegadījumā ir aptuveni 700 miljoni ASV dolāru, neatbilst minētajam nolūkam. Ar apdrošināšanu saistītā problēma, ko raksturo ļoti niecīga avārijas iespējamība savienojumā ar ļoti būtiskiem un lieliem zaudējumu apmēriem, ir jārisina atvērtā, konstruktīvā un

praktiskā veidā. Viena no iespējām varētu būt kopēja apdrošināšanas fonda sistēma.

5.1.9 EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu dot jaunu impulsu starptautiskajai sadarbībai ar Starptautisko atomenerģijas aģentūru un Kodolenerģētikas aģentūru, kā arī divpusēju nolīgumu slēgšanai. Ievērojama nozīme būtu jāpiešķir atbalstam kaimiņvalstīm.

5.2 Papildus Komisijas priekšlikumiem EESK uzskata, ka Komisijas turpmākā darba sagatavošanā ievēribu pelna šādi jautājumi.

5.2.1 Būtu jāvērs dalībvalstu uzmanība uz iespējamo izglītības un apmācības vajadzību palielināšanos kodolenerģētikas, kodoltehnoloģiju un jo īpaši kodoldrošības jomā. Izglītība ir ne tikai veids, kā nodrošināt jaunus speciālistus kodolenerģētikas jomā, bet arī veids, kā uzlabot sabiedrības informētību par minēto jautājumu, kas ir būtiski svarīgi sabiedriskās domas veidošanas procesā.

5.2.2 Būtu jāizvērtē turpmākās iespējamās problēmas, kas saistītas ar ieguldījumiem kodolenerģētikā atvērta enerģijas tirgus apstākļos, ņemot vērā apjomus un ilgos sagatavošanas laikus, kā arī iespējamie tirgus principiem atbilstošie risinājumi.

5.2.3 Eiropas kodoltehnoloģiju nozare ieņem vadošo pozīciju pasaulē, nodrošinot augstvērtīgas darbavietas un vienlaikus sekmējot kodoldrošību pasaules mērogā, par ko liecina Eiropas izcilie rādītāji drošības jomā. Lai saglabātu šo līderpozīciju un, ņemot vērā paredzamo ieguldījumu kodolenerģētikā palielināšanos pasaulē, šī nozare, tāpat kā tās komponentu piegādes nozare, būtu jāizvirza par Komisijas rūpniecības politikas jaunās nozaru piecejas mērķi.

5.3 Visbeidzot EESK atzinīgi vērtē Komisijas nodomu palielināt kodolenerģētikas paraugprogrammu publicēšanas biežumu, tādējādi nodrošinot aktuālāku informāciju par situāciju ES minētajā jomā.

Briselē, 2007. gada 12. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Šādi grozījumi saņēma vairāk nekā vienu ceturtdaļu balsu, bet debašu laikā tika noraidīti:

1.1. punkts

Grozīt šādi:

“EESK 2004. gada atzinumā par tematu “Jautājumi saistībā ar kodolenerģijas izmantošanu elektroenerģijas ražošanā” norādīja, ka “jāvelta pūles, lai sniegtu informāciju par kodolrūpniecībai nozīmīgiem jautājumiem, piemēram, piegādes drošība, CO₂ emisiju samazināšana, konkurētspējīgas cenas un izlietotās degvielas drošība un pārvaldība, lai organizētā pilsoniskā sabiedrība varētu kritiski izvērtēt minēto jautājumu apspriešanu”. Šāda informācija ir daļēji sniegta jaunajā Kodolenerģētikas paraugprogrammā (PINC). EESK kopumā piekrīt Komisijas paziņojumā sniegtajai analīzei un raksturojumam, tomēr konstatē, ka tajā nav apspriesti vairāki svarīgi jautājumi (sk., piemēram, šā atzinuma 1.6. punktu). Tajā ir minēti un, pēc mūsu domām, pareizi aprakstīti būtiskie kodolenerģētikas aspekti. Komiteja norāda uz dažiem ar kodolenerģiju saistītiem aspektiem, kas arī jāņem vērā.”

Pamatojums

Izriet no citiem grozījumu priekšlikumiem, kā arī atzinuma projekta 1.6. punkta, kur norādīts, ka nav pietiekami aplūkoti vairāki svarīgi aspekti (terorisms, dzesēšanas ūdens).

Balsojuma rezultāti:

Par: 49

Pret: 52

Atturējās: 11

1.2. punkts

Izteikt šādā redakcijā:

“Kodolenerģijai, kas veido 31 % no elektroenerģijas un 15 % no kopējā primārās enerģijas patēriņa apjoma ES, ir izšķirīga loma enerģijas tirgū. Kodolenerģētika arī pilnībā atbilst ES enerģētikas politikas mērķiem. Kodolenerģijas izmaksas mūsdienās noteikti ir konkurētspējīgas. Ārējā atkarība ir maza, un degvielas avoti ir diversificēti un droši, kas atbilst energoapgādes drošības prasībām. Pašlaik Eiropā kodolenerģija ir lielākais viens no lielākajiem tādas enerģijas avots, kuru iegūstot, nerodas oglekļa dioksīds. Kodolenerģijas cita veida ietekme uz vidi ir ierobežota un apturēta.”

Pamatojums

Komisijas dokumentā ir runa nevis par “lielākajiem”, bet par “vienu no lielākajiem” tādas enerģijas avotiem, kuru iegūstot, nerodas oglekļa dioksīds. Mums būtu jācītē pareizi.

Par cita veida ietekmi uz vidi skat. citus grozījumu priekšlikumus.

Balsojuma rezultāti (NB: Grozījuma pēdējā daļa — teikuma svītrojums — pieņemta plenārsesijā):

Par: 57

Pret: 60

Atturējās: 3

1.3. punkts

Izteikt šādā redakcijā:

“Nemot vērā Eiropadomes lēmumu par siltumnīcefekta gāzu emisijas mērķiem līdz 2020. gadam un turpmāk, ir skaidrs, ka papildu enerģijas ražošanas jaudām ar zemu oglekļa emisiju — atjaunojamiem enerģijas avotiem, kodolenerģijai vai potenciāli tīras ogļu izmantošanas tehnoloģijām — būtu jāaizstāj CO₂ emitējošās jaudas un tādējādi jāpalielina elektroenerģijas ražošanas ar zemu oglekļa emisiju kopējais apjoms. Komiteja pieņem zināšanai Komisijas paziņojumā teikto, ka “pašlaik vairāk nekā 110 kodoliekārtu Eiropas Savienībā ir dažādos ekspluatācijas pārtraukšanas posmos. Tiek prognozēts, ka vismaz vienai trešai daļai no 152 AES, kas pašlaik darbojas paplašinātajā Eiropas Savienībā, būs jāpārtrauc ekspluatācija līdz 2025. gadam (ņemot vērā iespējamu AES darbības pagarinājumu)”. Tā kā līdz šim Komisija ir paziņojusi tikai par viena jauna reaktora būvniecību, visticamāk, ka kodolenerģijas īpatsvars kopējā enerģijas ražošanā ievērojami samazināsies. Tomēr, kā rāda Vācijas Federālās kancelejas pētījums, mērķi klimata jomā ir sasniedzami ar nosacījumu, ka tiks pieliktas turpmākas pūles energoefektivitātes paaugstināšanā un atjaunojamo energoresursu izmantošanā. Ja netiks saglabāts vismaz pašreizējais kodolenerģijas īpatsvars, līdz varētu kļūt pieejami citi jauni risinājumi enerģētikas jomā, klimata un citi ar enerģētikas politiku saistītie mērķi praktiski nebūs sasniedzami.”

Pamatojums

Izriet no Komisijas paziņojuma teksta un iepriekš minētā pētījuma.

Balsojuma rezultāti:

Par: 49

Pret: 65

Atturējās: 6

1.7. punkts

Grozīt šādi:

“Bažas rada arī nozāres kā darba devēja un pētniecības objekta pievilcība pēc gandrīz 20 gadus ilguša moratorija Eiropā Dalībvalstīm, kas arī turpmāk vēlas izmantot atomenerģiju, var radīt grūtības tas, ka kodolenerģētikas nozare ir zaudējusi pievilcību kā darba devējs un pētniecības joma. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka ES ļoti nozīmīgs jautājums ir īpašo zināšanu radioloģiskās aizsardzības un kodoltehnoloģiju jomā saglabāšana, un tādēļ ir jāpievērš uzmanība izglītībai, apmācībai un pētniecībai minētajās jomās.”

Pamatojums

Nav pareizi minēt “moratoriju”, un apmācība utt. ir pirmām kārtām uzņēmumu, nevis valsts vai valstu kopienas ziņā.

Balsojuma rezultāti (balsojums bija tikai par grozījuma otro daļu, 1. daļa tika pieņemta):

Par: 45

Pret: 71

Atturējās: 2

3.6.1. punkts

Pievienot jaunu 3.6.1 punktu:

“Attiecībā uz urāna resursu pieejamību Komiteja konstatē atšķirības starp Komisijas paziņojumu un IAEO pēdējās Sarkanās datu grāmatas secinājumiem. Tajā ir teikts (precīzs citāts): “Saskaņā ar pašreizējām prognozēm nodrošinājums ar dabiskā urāna resursiem, ņemot vērā visas esošās, paredzētās, plānotās un potenciālās ieguves vietas uz apzināto resursu bāzes ... ir pietiekams, lai apmierinātu pasaules urāna resursu pieprasījumu līdz 2010. gadam, ja visu ieguves vietu paplašināšana un jaunu raktuviņu izveide noritēs kā plānots un ieguve visur tiks veikta ar pilnu jaudu. Sekundāro avotu nozīme varētu samazināties, īpaši pēc 2015. gada, un reaktoru vajadzības arvien lielākā mēra nāksies nodrošināt, paplašināšot ražošanas jaudas un izveidojot papildu ražotnes vai ieviešot alternatīvus degvielas ciklus, kas abos gadījumos ir dārgs un ilglaicīgs pasākums. Kā stimulēt savlaicīgai apzināto urāna resursu apguvei tuvākajā nākotnē kalpos pastāvīgi lielais urāna pieprasījums. Ņemot vērā ilgos sagatavošanas laikus jaunu resursu apzināšanai un apguvei (parasti — 10 un vairāk gadus), var izveidoties urāna nodrošinājuma deficīts, un sekundāro urāna avotu samazināšanās rezultātā var izveidoties urāna cenu pieauguma tendences.” Komiteja sagaida, ka Komisija sniegs attiecīgu skaidrojumu.”

Pamatojums

Būtu jānorāda uz acīmredzamajām atšķirībām, nevis tās jānoklusē.

Balsojuma rezultāti:

Par: 49

Pret: 65

Atturējās: 6

4.1. punkts

Izteikt šādā redakcijā:

“EESK atzini vērē pieņem zināšanai Komisijas jauno Kodolenerģētikas paraugprogrammas projektu. Enerģētikas vide ir ievērojami mainījies 10 gados kopš pēdējās publikācijas. Jo īpaši, pēdējo gadu laikā ir notikušas jaunas un krasas izmaiņas, liekot pievērst daudz uzmanības visiem trim enerģētikas politikas aspektiem — energoapgādes drošībai, konkurētspējai un saprātīgām cenām, kā arī videi, sevišķi klimata pārmaiņu kontekstā. ES ir reaģējusi uz šīm acīmredzamajām problēmām un izaicinājumiem, nākot klajā ar priekšlikumiem Eiropas enerģētikas politikas jomā. Šajā sakarā ir nepieciešama analīze un priekšlikumi kodolenerģētikas jomā. Tas izīmē kodolenerģētikas vietu kopējā enerģētikas struktūrā un sniedz nepieciešamo informāciju daļu nepieciešamās informācijas Eiropas enerģētikas politikas apspriešanai un izstrādāšanai.”

Pamatojums

Ziņotāja pati norāda, ka ir aplūkoti ne visi aspekti (piemēram, terorisms u.c.).

Balsojuma rezultāti:

Par: 50

Pret: 69

Atturējās: 2

4.5. punkts

Izteikt šādā redakcijā:

“Šiem jaunajiem ieguldījumiem vajadzētu būt pilnībā saskaņotiem ar energoapgādes drošības, konkurētspējas un klimata pārmaiņu samazināšanas mērķiem. Ņemot vērā citu enerģijas ražošanas veidu īpatnības un potenciālu, EESK pieņem zināšanai dažās dalībvalstīs notiekošās diskusijas ~~būs jāpieņem lēmumi~~ par esošo atomelektrostaciju darbības laika pagarināšanu, ka arī par jauniem ieguldījumiem. ~~Šajā ziņā mēs esam vienprātis ar Komisiju.~~”

Pamatojums

Grozījuma iesniedzējam nav zināms, kurā vietā Komisija ir pateikusi, ka būtu “jāreķinās” ar darbības laika pagarināšanu. Tā ir tīra spekulācija.

Skat. arī 1.5. punktu, kas grozīts specializētās nodaļas sēdē, kurā paustas bažas par iespējamu darbības laika pagarināšanu.

Balsojuma rezultāti:

Par: 50

Pret: 67

Atturējās: 6

4.6. punkts

Punkta beigās pievienot:

“Komisija uzskata, ka, saglabājoties pašreizējam patēriņa līmenim, urāna krājumi pietiks turpmākajiem 85 gadiem. Dažādos avotos sniegta atšķirīga informācija minētajā jautājumā, norādot, ka urāna krājumu pietiks no 85 līdz 500 gadiem. Tā kā degvielas pieejamībai ir svarīga nozīme saistībā ar energoapgādes drošību, Komisijai jāsniedz precīzāka informācija par kodoldegvielas pieejamību. Vienlaikus tiek vēlreiz norādīts uz to, ka pastāv ievērojamas atšķirības jautājumā par urāna resursu pieejamību.”

Pamatojums

Pašizskaidrojošs.

Balsojuma rezultāti:

Par: 55

Pret: 68

Atturējās: 0

4.8. punkts

Izteikt šādā redakcijā:

“Tādēļ ir svarīgi ņemt vērā kodolenerģijas pozitīvo lomu siltumnīcefekta gāzu novēršanā. Patlaban kodolenerģijas izmantošana ES novērs aptuveni 600 milj. tonnu CO₂ emisijas gadā, ņemot vērā pašreizējo enerģētikas struktūru. Pasaulē šis CO₂ emisijas novēršanas līmenis ir aptuveni 2 miljardi tonnu. Tas atbilst pašreizējam Francijas, Vācijas un Apvienotās Karalistes kopējam CO₂ emisiju daudzumam. Ja plānotā pakāpeniskās samazināšanas politika dažās dalībvalstīs tiks turpināta, daudzas Eiropā pašreiz darbojošās spēkstacijas būs jāaizstāj ar citiem emisijas ziņā neitrāliem enerģijas avotiem, veicot attiecīgus pasākumus energoefektivitātes, tostarp energotaupības jomā. Turklāt, ja esošās atomelektrostacijas, beidzoties to darbības ciklam, netiks aizstātas ar jaunām, vidējā termiņā visu kodolenerģētiku nāksies aizstāt ar citiem emisijas ziņā neitrāliem enerģijas avotiem, energoefektivitātes un energotaupības pasākumiem.”

Pamatojums

Mums vajadzētu domāt ne tikai par vienu enerģijas ražotāja aizstāšanu ar citu. EESK ir to vairākkārtīgi norādījusi.

Grozījuma iesniedzēja papildu piezīme: “Esmu lūdzis ziņotāju pārbaudīt darba dokumentā ar atsauci uz avotiem norādītos skaitļus attiecībā uz CO₂ ietaupījumu — 300. milj. tonnas. Diemžēl tas nav noticis”.

Balsojuma rezultāti:

Par: 61

Pret: 61

Atturējās: 2

4.9. punkts

Punkta beigās pievienot šādu tekstu:

“Ņemot vērā Eiropadomes lēmumu par siltumnīcefekta gāzu emisijas mērķiem līdz 2020. gadam un turpmāk, ir skaidrs, ka papildu enerģijas ražošanas jaudām ar zemu oglekļa emisiju — atjaunojamiem enerģijas avotiem, kodolenerģijai vai potenciāli tīras ogļu izmantošanas tehnoloģijām — būtu jāaizstāj CO₂ emitējošās enerģijas ražošanas jaudas un tādējādi jāpalielina elektroenerģijas ražošanas ar zemu oglekļa emisiju kopējais apjoms. Ja netiks saglabāts vismaz pašreizējais kodolenerģijas īpatsvars, līdz varētu kļūt pieejami citi jauni risinājumi enerģētikas jomā, klimata un citi ar enerģētikas politiku saistītie mērķi praktiski nebūs sasniedzami ekonomiski pieņemamā veidā. No otras puses, ir skaidrs, ka arvien plašāka kodolenerģijas un atjaunojamo enerģijas avotu izmantošana ļautu palielināt rentabilitāti un cīnīties pret klimata pārmaiņām. Savukārt, kā pierāda Vācijas Federālās kancelejas pētījums, mērķi klimata jomā ir sasniedzami ar nosacījumu, ka tiks pieliktas turpmākas pūles energotaupības, energoefektivitātes paaugstināšanas un atjaunojamo energoresursu izmantošanas jomā”.

Pamatojums

Pašizskaidrojošs.

Balsojuma rezultāti:

Par: 58

Pret: 65

Atturējās: 1

4.11.1. punkts

Papildināt ar jaunu 4.11.1. punktu:

“Komisija norāda, ka “Atbildību par kodolnegadījumiem ES-15 dalībvalstīs reglamentē 1960. gada Parīzes Konvencija, ar ko tika izveidota saskaņota starptautiska atbildības sistēma par kodolnegadījumiem, pašlaik tajā noteiktā operatoru atbildība kodolnegadījumā ir aptuveni 700 miljoni ASV dolāru.” EESK šeit saskata kodolenerģētikas netiešu subsidēšanu un aicina noteikt attiecīgajiem uzņēmumiem pienākumu apdrošināt savu darbību pietiekamā apjomā pret visiem potenciālajiem kaitējumiem.”

Pamatojums

Izpētes grupas sēdēs ziņotāja norādīja, ka “jāatrod un var atrast risinājumu”. Tekstā tas nav redzams. Tieši tam ir paredzēts šis grozījums.

Norāde: Vācijā automašīnas tiek apdrošinātas, paredzot civiltiesiskās atbildības atlīdzību līdz 100 milj. euro apmērā, AES atbildība salīdzinājumā ar iespējamo potenciālo kaitējumu — smieklīga summa 700 milj. ASV dolāru apmērā!

Balsojuma rezultāti:

Par: 41

Pret: 44

Atturējās: 3

4.14. punkts

Izteikt šādā redakcijā:

~~“Visaktuālākais uzdevums ir rast risinājumu radioaktīvo atkritumu problēmai, it īpaši jautājumiem, kas skar izlietotās degvielas galīgo apglabāšanu, kuras tehnoloģija ir izstrādāta, bet politiskie lēmumi nav pieņemti. Tas ir svarīgs jautājums, kas skar ietekmi uz vidi un veselību un sabiedrības attieksmi pret kodolenerģiju. Kodolenerģētikas paraugprogrammā ir norādīts, ka vēl neviena valsts nav īstenojusi ierosināto galīgo risinājumu. Tomēr šajā ziņā labi veicies Somijā, kur ir izraudzīta apglabāšanas vieta, kā arī nozīmīgi panākumi vietas izvēlē ir Zviedrijā un Francijā.”~~

Pamatojums

Šī problēma nekur nav tehniski atrisināta.

Balsojuma rezultāti:

Par: 55

Pret: 69

Atturējās: 4

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Linijpārvadātāju konferences — Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija”

COM(2006) 869 galīgā redakcija — 2006/0308 (COD)

(2007/C 256/12)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 80. pantu 2007. gada 20. martā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Komitejas Birojs 2007. gada 14. februārī uzdeva Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sēdē) iecēla Dr. *Bredima-Savopoulou* kdzi par galveno ziņotāju un ar 86 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1 EESK atbalsta ierosinājumu atcelt Regulu Nr. 954/79, jo tas neizbēgami izriet no Regulas Nr. 4056/86, ar ko nosaka linijpārvadātāju konferenču grupālo atbrīvojumu, atcelšanas. EESK atzīmē, ka abas minētās regulas veido juridisku paketi.

1.2 Regulā Nr. 954/79 noteikta kārtība, kādā dalībvalstis pievienojas Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijai par linijpārvadātāju konferenču rīcības kodeksu (še turpmāk — ANKTA Linijpārvadātāju rīcības kodekss vai Kodekss) vai ratificē to. Šajā sakarā jāatzīmē, ka ANKTA Linijpārvadātāju rīcības kodeksu ir ratificējuši 81 valsts, tostarp pasaules tirdzniecības jaunie virzītājspēki (t.i., Ķīna, Indija, Krievija un Brazīlija), kā arī Austrālija, Kanāda, Japāna, Nigērija, Meksika, Indonēzija, Saūda Arābija un Singapūra. Kodeksu ratificējušas arī sešpadsmit ES dalībvalstis. Turklāt kuģu linijsatiksmē — galvenokārt konteineru transports — veido 60 % starptautiskās tirdzniecības kopējā apmēra. Tādēļ Regulas Nr. 954/79 (kā arī Regulas Nr. 4056/86) atcelšanai neapšaubāmi būs ietekme, kuru nevaradzētu novērtēt pārāk zemu.

1.3 EESK īpaši aicina Komisiju precizēt linijpārvadātāju starptautisko juridisko statusu pēc Regulas Nr. 954/79 atcelšanas. Tā kā integrētai ES jūrniecības politikai ir liela nozīme ES stāvokļa pasaules ekonomikā nodrošināšanā un ņemot vērā to, ka kuģniecība, tostarp ES kuģniecība, ir svarīga nozare ES un pasaules tirgū, EESK uzskata, ka šo jomu regulējoši tiesību akti jāatceļ ļoti piesardzīgi un ka rūpīgi jāapsver atcelšanas sekas gan Eiropas, gan pasaules mērogā. EESK uzskata, ka Komisijas priekšlikumā par Regulas Nr. 954/79 atcelšanu nav ņemti vērā šādi divi aspekti: a) tāda nevienlīdzīga izturēšanās pret ES linijpārvadātājiem, kas var būt šādas atcelšanas rezultāts un kura nebūtu pieļaujama (atbilstīgi EK Līguma 12. pantam); b) būtu jāaizsargā ES linijpārvadātāju (tostarp tuvsatiksmes pārvadātāju) konkurētspēja (saskaņā ar pārskatīto Lisabonas stratēģiju).

1.4 Saskaņā ar agrāk pieņemtiem EESK atzinumiem un Eiropas Parlamenta atzinumiem un nolūkā nepieļaut Eiropas kuģniecības nozares interesēm nelabvēlīgas sekas starptautiskā mērogā Komiteja aicina Komisiju risināt politiskas, juridiskas un praktiskas problēmas, kas rastos, atceļot Regulu Nr. 4056/86 un Regulu Nr. 954/79.

1.5 Skaidrs, ka pamatnostādnes par to ES konkurences noteikumu piemērošanu jūras transportam, kas pēc linijpārvadātāju konferenču aizlieguma maršrutos uz ES un no tās no 2008. gada 18. oktobra būs spēkā attiecībā uz kuģu linijsatiksmes pakalpojumiem, pirmām kārtām dos iespēju linijpārvadātājiem pašiem novērtēt savu nolīgumu atbilstību ES konkurences tiesībām. Tādēļ EESK par maz ticamu uzskata to, ka minētajās pamatnostādnēs paredzētie pasākumi būs pietiekami, lai pārvarētu Regulas Nr. 4056/86 atcelšanas izraisītas starptautiska mēroga (politiskās, juridiskās un praktiskās) sekas. Tomēr gan EESK, gan Eiropas Parlaments savos pēdējos atzinumos ir atkārtoti aicinājuši Komisiju analizēt minētās sekas un tās ņemt vērā, veidojot jaunu regulējumu. Tādēļ EESK vēlas, lai ar Komiteju pienācīgā kārtā notiktu konsultācijas par to pamatnostādņu projektu, kas attiecas uz EK konkurences noteikumu piemērošanu jūras transportam, un lai Komitejai tiktu dota iespēja paust viedokli par šo jautājumu.

1.6 Kaut arī EESK atbalsta Regulas Nr. 954/79 atcelšanu, Komiteja neizprot, kādēļ tā jāveic tik steidzami un pirms neseno ES linijpārvadājumu politiku starptautiska mēroga seku pienācīgas izvērtēšanas un attiecīgu pasākumu veikšanas.

2. Ievads

2.1 Konteineru linijpārvadājumi ir svarīgs ES ekonomikas faktors. Vērtības izteiksmē regulāri konteineru pārvadājumu pakalpojumi veido aptuveni 40 % no ES 25 dalībvalstu ārējās tirdzniecības, veicot pārvadājumus pa jūru. Trīs pasaulē lielākie linijpārvadātāji ir Eiropas uzņēmumi, un maršruti, kas savieno Āziju un Eiropu, kā arī Āziju un ASV, ir galvenie tirdzniecības

maršruti⁽¹⁾. Turklāt visā pasaulē ir aptuveni 150 starptautisku līnijpārvadātāju konferenču, no tām 28 strādā maršrutos uz ES un no tās. Pārvadātāji, kas piedāvā regulārus līnijpārvadātāju pakalpojumus, strādā Dānijā, Vācijā, Francijā, Itālijā, Apvienotajā Karalistē, Baltijas valstīs un Kiprā, kā arī citās valstīs. Saskaņā ar jaunākajiem pieejamajiem datiem⁽²⁾ regulāri pakalpojumi, tostarp līnijpārvadātāju konferences, veido 60 % no kopējā jūras tirdzniecības apgrozījuma un 25 % no 5,9 miljardiem tonnu pa jūru pārvadātas kravas.

2.2 Komisijas priekšlikuma mērķis ir atcelt Padomes 1979. gada 15. maija Regulu (EEK) Nr. 954/79 par to, kā dalībvalstis ratificē Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par līnijpārvadātāju konferenču rīcības kodeksu vai pievienojas tai. Komisijas priekšlikums ir rezultāts, kurš izriet no Regulas (EEK) Nr. 4056/86, ar ko nosaka līnijpārvadātāju konferenču grupālo atbrīvojumu, atcelšanas, kuru veica ar 2006. gada 25. septembra Regulu (EK) Nr. 1419/2006. Ar Regulu Nr. 1419/2006 paplašina arī Regulas (EK) Nr. 1/2003 darbības jomu, tajā iekļaujot kabotāžas un starptautisko līgumreisu kuģu pakalpojumus.

2.3 Ženēvas 1974. gada 6. aprīļa Konvencija par līnijpārvadātāju konferenču rīcības kodeksu tika izstrādāta Apvienoto Nāciju Organizācijas Konferences par tirdzniecību un attīstību (ANKTA) vadībā, un tās mērķis ir noteikt starptautiski saskaņotus līnijpārvadātāju konferenču dalībnieku darbības pamatprincipus. ANKTA Līnijpārvadātāju rīcības kodeksu pieņēma tādēļ, lai apmierinātu jaunattīstības valstu pamatoto vēlmi pēc savu valstu pārvadātāju lielākas līdzdalības līnijasatīkšanas kravu pārvadāšanā. Kodekss bija industriāli attīstītu un jaunattīstības valstu ilgu daudzpusēju sarunu rezultāts⁽³⁾. Tajā iekļauta formula, atbilstīgi kam kravas sadala starp eksportētāju valsti un importētāju valsti, kā arī trešo valstu pārvadātājiem un kura tika sastādīta nolūkā novērst protekcioniskas tendences. Regulas Nr. 954/79 mērķis bija padarīt Kodeksa mehānismus savietojamus ar EK Līguma principiem.

2.4 ANKTA Līnijpārvadātāju rīcības kodeksu ir ratificējušas vai tam pievienojušas ir šādas ES dalībvalstis: Apvienotā Karaliste, Beļģija, Bulgārija, Čehijas Republika, Dānija, Francija, Itālija, Malta, Nīderlande, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Somija, Spānija, Vācija un Zviedrija. Kodeksam pievienojusies arī EEZ ietilpstošā Norvēģija.

2.5 Apspriežot līnijpārvadātāju konferenču sistēmas atcelšanu ES, Eiropas Parlaments divos ziņojumos (pieņemti 2005. un 2006. gadā) uzsver: "Tā kā šīs regulas [ar ko atceļ Regulu Nr. 4056/86]⁽⁴⁾ piemērošana rada juridisku kolīziju, jo dažas dalībvalstis ir pievienojušas ANO Konferences par tirdzniecību un attīstību līnijpārvadātāju konferenču rīcības kodeksam, minētajām dalībvalstīm tiek ieteikts no tā izstāties, lai gan tām nevar

uzlikt par pienākumu šādi rīkoties. [...] Ņemot vērā šādu situāciju, ir vajadzīga precīza procedūra, kas ļautu risināt iespējamās starptautisko tiesību kolīzijas." [...] Komisijai būtu jāsniedz Eiropas Parlamentam "pārredzams pārskats par trešo valstu (Ķīna, ASV, Kanāda, Japāna, Singapūra un Indija) nostāju (pieņemšana, pielāgojumi, opozīcija, negatīva ietekme utt.) attiecībā uz ES jauno politiku līnijasatīkšanas pakalpojumu jomā un par to gatavību pielāgot savas sistēmas". [...] Komisijai būtu "rūpīgi jāizpēta šādas [ANKTA Koda] denonsēšanas komerciālās un politiskās sekas". [...] Komisijai "[...] jāizpēta, vai ir nepieciešams grozīt vai atcelt citus EK tiesību aktus, tādus kā [...] [1986. gada 22. decembra] Padomes Regula (EEK) Nr. 4055/86", ar ko brīvas pakalpojumu sniegšanas principu piemēro jūras satiksmē starp dalībvalstīm un starp dalībvalstīm un trešām valstīm⁽⁵⁾. Turklāt Eiropas Parlaments aicina Komisiju neatcelt "Regulas (EEK) Nr. 4056/86 9. pantu, kurā paredzēts, ka konflikti starp Kopienas tiesību normām un trešo valstu tiesību normām ir jārisina sarunu ceļā, jo īpaši ņemot vērā to, ka Komisija gatavojas pārskatīt konkurences likumu saistībā ar jūras transportu"⁽⁶⁾. Pretēji Eiropas Parlamenta ieteikumiem minētais 9. pants tomēr ir atcelts reizē ar pašu Regulu, un joprojām nav veikta pieprasītā ES līnijpārvadātāju konferenču sistēmas atcelšanas seku rūpīga izpēte.

2.6 Arī EESK ir apspriedusi Regulas Nr. 4056/86 atcelšanu un pieņēmusi divus atzinumus par minēto tematu — attiecīgi 2004. gadā un 2006. gadā. Turklāt 2006. gadā EESK atturējās paust viedokli, jo vēlējās pārbaudīt, vai ierosinājuma atcelt Regulu Nr. 4056/86 sekas būs ilgtspējīgas. Komiteja norāda, ka "uz konferenču sistēmu [...] joprojām attiecas daudzpusēji un divpusēji nolīgumi, kuru līgumslēdzējas puses ir ES dalībvalstis un Kopiena". EESK arī atzīmēja, ka "ka Komisija atzīst, ka minēto nolīgumu rezultātā Regulas Nr. 4056/86 1. panta 3. punkta b) un c) apakšpunkta, 3. līdz 8. panta un 26. panta atcelšana būtu jāatliek uz diviem gadiem, lai denonsētu vai pārskatītu minētos nolīgumus ar trešām valstīm." EESK puda viedokli, ka "Komisijai, atceļot Regulu Nr. 4056/86, būtu jāņem vērā arī mazo un vidējo uzņēmumu intereses. MVU ir ES ekonomikas pamats, un tiem ir svarīga nozīme pārskatītajā Lisabonas stratēģijā. Tirgiem joprojām jābūt atvērtiem pašreizējai un iespējamai konkurencei, ieskaitot mazos un vidējos kuģniecības uzņēmumus". Visbeidzot, EESK norādīja, ka "neraugoties uz to, ka konsolidācijai var būt labvēlīga ietekme uz ES rūpniecību (efektivitātes pieaugums, apjomradīti ietaupījumi, izmaksu ietaupījumi), jāievēro piesardzība, lai izvairītos no tā, ka konsolidācijas — kas var sekot Regulas Nr. 4056/86 atcelšanai — rezultātā attiecīgajā tirgū samazinās dalībnieku skaits, t.i., samazinās konkurence".

⁽¹⁾ Konsultāciju firmas "Global Insight" nobeiguma ziņojums par konkurences noteikumu piemērošanu līnijpārvadājumiem, 2005. gada oktobris.

⁽²⁾ (ANKTA (UNCTAD) — 2003, *Clarksons* — 2003).

⁽³⁾ OV C 157, 28.6.2005.

⁽⁴⁾ Eiropas Parlamenta 2006. gada 22. jūnija Ziņojums Nr. A6-0217/2006.

⁽⁵⁾ OVL 378, 31.12.1986., 1. lpp.

⁽⁶⁾ Eiropas Parlamenta 2005. gada 24. oktobra Ziņojums Nr. A6-0314/2005.

3. Eiropas Komisijas priekšlikums

3.1 Ierosinātajai regulai ir tikai divi panti, proti, 1. pants, ar ko atceļ Regulu Nr. 954/79, un 2. pants, ar kuru nosaka jaunās regulas stāšanos spēkā 2006. gada 18. oktobrī.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1 EESK vairāk nekā divdesmit gadus ir rūpīgi sekojusi līdzi konkurences noteikumiem jūras transporta jomā, it īpaši — līnijpāravadātāju konferenču jautājumam, un minētajā laika posmā tika pausti dažādi viedokļi par līnijpāravadātāju konferenču grupālā atbrīvojuma atcelšanas priekšrocībām. Sakarā ar to, ka Regulu Nr. 4056/86 atceļ ar Regulu Nr. 1419/2006, no 2008. gada 18. oktobra līnijpāravadātāju konferences maršrutos uz ES un no tās tomēr būs aizliegtas.

4.2 Regula Nr. 4056/86 un Regula Nr. 954/79 veido savstarpēji vienotu juridisku paketi, un Regula Nr. 954/79 tika pieņemta tādēļ, ka dažas ES dalībvalstis ratificēja ANKTA Līnijpāravadātāju rīcības kodeksu. Līdz ar to, atceļot Regulu Nr. 4056/86, radusies nepieciešamība atcelt arī Regulu Nr. 954/79. Tādēļ EESK, kas sākotnēji iebilda pret Regulas Nr. 4056/86 atcelšanu, tomēr vēlāk bija spiesta ar to samierināties, kaut arī brīdināja par atcelšanas sekām, neatliek nekas cits, kā vien atbalstīt priekšlikumu par Regulas Nr. 954/79 atcelšanu, lai vienkāršotu ES tiesību aktus. Tomēr — tāpat kā attiecībā uz Regulas Nr. 4056/86 atcelšanu — EESK vēlreiz vēlas uzsvērt, ka ir nopietni jāzvērtē visas iespējamās juridiskās un/vai politiskās sekas (kā arī iespējamie negatīvie rezultāti), ko varētu izraisīt ierosinātā Regulas Nr. 954/79 atcelšana. EESK tomēr atzīmē, ka priekšlikumā par Regulas Nr. 954/79 atcelšanu acīmredzot atkal nav izvērtētas iespējamās politiskās, juridiskās un praktiskās problēmas, kas varētu rasties minētās regulas atcelšanas gadījumā. Kaut arī EESK neapšaubā atcelšanas nepieciešamību, jo tā neizbēgami vajadzīga tādēļ, ka ir atcelta Regula Nr. 4056/86, Komiteja nemaina savu viedokli un vēlreiz atkārto, ka ES ir pienācīgi jārisina visas ar to saistītās iespējamās politiskās, juridiskās un praktiskās sekas.

4.3 ANKTA Līnijpāravadātāju rīcības kodekss un jēdziens "līnijpāravadātāju konference" ir minēts *acquis communautaire* un citos ES pieņemtos juridiskos instrumentos. Piemēram, uz Kodeksu pamatojas Regula Nr. 4055/86, Regula Nr. 4058/86 (7), kā arī Regula Nr. 823/2000 par konsorcijiem. Turklāt uz Kodeksu ir īpaši norādīts dažos divpusējos līgumos, piemēram, ES un Krievijas līgumā (39. panta 1. punkta a) apakšpunkts), kā arī 2005. gadā noslēgtajā ES un Alžīrijas Asociācijas nolīgumā (34. panta 3. punkts).

4.4 Atceļot Regulu Nr. 4056/86, Eiropas Komisija norādīja, ka ir paredzējusi publicēt pamatnostādnes, lai izskaidrotu, kā ES

(7) Padomes 1986. gada 22. decembra Regula (EEK) Nr. 4055/86 ("ar ko brīvas pakalpojumu sniegšanas principu piemēro jūras satiksmē starp dalībvalstīm un starp dalībvalstīm un trešām valstīm") pamatojas uz ANKTA Līnijpāravadātāju uzvedības kodeksu. Regulas 4. panta 1. punkta a) un b) apakšpunktā ir paredzēta spēkā esošo kravu sadales nolīgumu pakāpeniska pārtraukšana un sniegta tieša atsauce uz Līnijpāravadātāju uzvedības kodeksu; 1986. gada 22. decembra Regula Nr. 4058/86 ("par saskaņotu darbību, lai nodrošinātu brīvu pieeju kravām tāljiuru pāravadījumos") pamatojas uz Līnijpāravadātāju uzvedības kodeksu. Regulas 1. pantā ir paredzēti pasākumi attiecībā uz līnijpāravadājumiem kodeksa darījumos (Code trades) un līnijpāravadājumiem ārpuskodeksa darījumos — OVL 378, 31.12., 21. lpp.

konkurences noteikumi piemērojami jūras transportam, tostarp līnijpāravadājumu pakalpojumiem. Attiecībā uz minētajiem pakalpojumiem šādām pamatnostādnēm būtu jāpalīdz līnijpāravadātājiem pēc 2008. gada 18. oktobra (proti, datuma, no kura līnijpāravadātāju konferences būs aizliegtas maršrutos uz ES un no tās) pašiem izvērtēt to slēgto nolīgumu atbilstību ES konkurences noteikumiem (proti, EK Līguma 81. un 82. pantam). Tomēr vēl nav zināms, vai minētajās pamatnostādnēs būs iekļauti risinājumi visām potenciālajām juridiskajām problēmām, kas starptautiskā mērogā varētu rasties Regulas Nr. 954/79 atcelšanas dēļ. Šobrīd EESK ir zināms, ka pamatnostādņu projekts ir ļoti vispārīgs, tādēļ tas nenodrošina juridisku noteiktību, kas vajadzīga kuģniecības nozarei, no kuras gaida pašnovērtējumu. Turklāt ir skaidrs, ka pamatnostādņu projektā nav pievērsta uzmanība Regulas Nr. 4056/86 un Regulas Nr. 954/79 atcelšanas starptautiskajām sekām. Tādēļ EESK vēlas, lai ar Komiteju pienācīgā kārtā notiktu konsultācijas un lai Komitejai būtu iespēja rūpīgi uzraudzīt turpmāko norisi un vajadzības gadījumā palīdzēt izstrādāt pamatnostādņu galīgo redakciju un/vai šajā procesā sniegt speciālās zināšanas.

4.5 EESK uzskata, ka galvenais jautājums, uz ko jārod atbilde, ir tas, vai no Regulas Nr. 954/79 ierosinātās atcelšanas izriet arī juridisks pienākums denonsēt ANKTA Līnijpāravadātāju rīcības kodeksu. Komiteja atzīmē, ka priekšlikuma par Regulas Nr. 954/79 atcelšanu paskaidrojuma rakstā Eiropas Komisija minēto jautājumu nav izskatījusi. Tomēr ir skaidrs, ka Komisija uzskata, ka dalībvalstīm, kas ir Kodeksa līgumslēdzējas puses, nebūtu juridiska pienākuma denonsēt Kodeksu. Tādā gadījumā pēc Regulas Nr. 954/79 atcelšanas juridiskais stāvoklis būtu šāds — ES dalībvalstīm nebūs pienākuma denonsēt Kodeksu, tomēr tās vairs nespēs Kodeksu piemērot maršruti uz ES un no tās. Kodekss tomēr joprojām būs spēkā citos kontinentos. Tajā pašā laikā tās ES dalībvalstis, kas vēl nav ratificējušas Kodeksu, pēc 2008. gada 18. oktobra vairs nespēs to izdarīt — tā paskaidrots Komisijas priekšlikuma paskaidrojuma rakstā un priekšlikuma Regulai, ar ko atceļ Regulu Nr. 954/79, piektajā apsvērumā. Tādēļ tad, ja dalībvalsts, kas nav ANKTA Līnijpāravadātāju rīcības kodeksa līgumslēdzēja puse, vēlētos tam pievienoties nolūkā aizsargāt to savu līnijpāravadātāju intereses, kuri nodrošina satiksmi maršrutos ārpus ES, šādi dalībvalstij nebūtu iespējas to izdarīt.

4.6 Nemot vērā iepriekš minēto, pēc 2008. gada 18. oktobra varētu rasties šāds juridisks paradokss — to dalībvalstu pāravadātāji, kuras ir Līnijpāravadātāju rīcības kodeksa līgumslēdzējas puses, tomēr nenedonsē Kodeksu, joprojām gūst no tā priekšrocības attiecībā uz trešo valstu kuģošanas sabiedrību (cross-traders) tiesībām, kas noteiktas Kodeksa 2. panta 4. punkta a) un b) apakšpunktā, kā arī 2. rezolūcijā. Turpretī to dalībvalstu pāravadātāji, kas nav Kodeksa līgumslēdzējas puses un kurām pēc

2008. gada 18. oktobra vairs nebūs iespējas Kodeksu ratificēt vai tam pievienoties, negūs Kodeksa noteikumos paredzētās priekšrocības. Tādēļ rodas jautājums, vai pretēji EK Līguma 12. panta noteikumiem ir iespējams pieņemt priekšlikumu, kurā paredzēta nevienlīdzīga izturēšanās pret ES pārvadātājiem. Turklāt jāvaicā, vai šāds stāvoklis neietekmētu ES uzņēmumu konkurētspēju Eiropā un pārējā pasaulē tādā veidā, kas būtu pretrunā atjaunotajai Lisabonas stratēģijai. Vai šāds stāvoklis nebūtu uzskatāms piemērs tam, ka ES politikā, it īpaši — transporta un konkurences politikā — nepieciešama horizontālā pieeja jūras transporta nozarei; šāda pieeja paredzēta Zaļajā grāmatā par turpmāko jūrniecības politiku.

4.7 EESK aicina ES neuzskatīt par nenozīmīgām starptautiska mēroga sekas, kas varētu rasties, atceļot līnijpārvadātāju konferenču sistēmu. Komiteja norāda, ka citās jurisdikcijās vismaz pašlaik tiek saglabāta atbrīvojuma no konkurences noteikumiem sistēma. Dažas trešās valstis ir paudušas bažas par līnijpārvadātāju konferenču sistēmas atcelšanu ES. Šajā sakarā iespējams atsaukties uz Āzijas Kuģu īpašnieku foruma nesen sniegtu paziņojumu (Bussan, Koreja, 29.5.2007.).

"Dalībnieki norādīja uz jaunākajiem notikumiem Austrālijā, Ķīnā, Honkongā, Japānā un Singapūrā, kā arī pauda bažas par ES lēmumu atcelt tās noteikto grupālo atbrīvojumu līnijpārvadātāju konferencēm. Delegāti vēlreiz apliecināja ĀKIF jau sen pausto viedokli, ka atbrīvojuma no konkurences noteikumiem sistēma ir obligāts priekšnoteikums, lai nodrošinātu kuģniecības nozares sekmīgu darbību un tās spēju veikt ieguldījumus, kas vajadzīgi nolūkā apmierināt augošo pieprasījumu pēc starptautiskas tirdzniecības, un ka no minētās sistēmas ieguvēja ir visa tirdzniecības nozare. Tika nolemts, ka pārvadātājiem nepārtraukti jācenšas panākt, lai iesaistītās puses, piemēram, nosūtītāji un valstu valdība, izprastu pārvadātāju nolīgumu svarīgo nozīmi tirdzniecības veicināšanā. ĀKIF atzīmēja, ka tās locekļi, jo īpaši Korejas Kuģu īpašnieku savienība (KSA), Japānas Kuģu īpašnieku savienība (JSA) un Šanhajas Kuģu īpašnieku apvienība (SSA) Eiropas Komisijai un citām kompetentajām iestādēm rakstiski pauduši savu negatīvo nostāju pret atbrīvojuma no konkurences noteikumiem sistēmas atcelšanu, un ka KSA ir no EK saņēmusi atbildi, ka Komisija atcels Regulu Nr. 4056/86, tomēr ir paredzējusi sagatavot alternatīvu un saglabāt bez grozījumiem Regulu par konsorcijiem, kas ir viens no diviem galvenajiem

atbrīvojumu no konkurences noteikumiem regulējošās sistēmas balstiem." EESK pieņem zināšanai Āzijas Kuģu īpašnieku foruma paziņojumu kā piemēru, kurā atspoguļojas nepieciešamība izvērtēt vai vismaz pienācīgi apsvērt līnijpārvadātāju konferenču sistēmas atcelšanas sekas ES un pasaules mērogā, proti, globalizētajā ekonomikā; vairākus šim ierosinājumam līdzīgus aicinājumus ir izteikusi EESK un Eiropas Parlaments.

4.8 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, EESK ir pilnīgi pārliecināta, ka apspriežamo jautājumu nav iespējams analizēt, pievēršoties tikai konkurences noteikumu aspektam. Nedrīkst pārāk zemu novērtēt līnijpārvadātāju konferenču sistēmas ES un līdz ar to arī Regulas Nr. 954/79 atcelšanas politiskās sekas un ar to saistītos jūras transporta politikas aspektus. Tā kā, neraugoties uz vairākiem, tostarp arī EESK izteiktiem, aicinājumiem, vēl nav pienācīgi izvērtētas ES konkurences noteikumu jūras transporta jomā starptautiskās sekas un jo īpaši līnijpārvadātāju konferenču sistēmas atcelšanas sekas, EESK neizprot, kādēļ Komisija ierosinājusi Regulu Nr. 954/79 atcelt steidzamā kārtā.

5. Īpašas piezīmes

5.1 Attiecībā uz pašreizējo stāvokli saistībā ar līnijpārvadātāju rīcības kodeksa ratifikāciju EESK norāda, ka Komisijas priekšlikuma par Regulas Nr. 954/79 atcelšanu paskaidrojuma rakstā minēts, ka trīspadsmit ES dalībvalstis ir ANKTA līnijpārvadātāju rīcības kodeksa līgumslēdzējas puses, bet faktiski Koda līgumslēdzējas puses ir sešpadsmit ES dalībvalstis, jo Kodu ir ratificējušas arī Rumānija, Bulgārija un Malta.

Regulā Nr. 954/79 ir iekļautas vairākas atrunas nolūkā cita starpā aizsargāt trešo valstu kuģošanas sabiedrību (cross traders) intereses. Priekšlikumā par minētās regulas atcelšanu šādi aizsargpasākumi tomēr nav paredzēti. Šajā sakarā nebūtu vēlams pievērst par maz uzmanības to ES līnijasattiksmes pārvadātāju interesēm, kuri darbojas maršrutos starp citiem kontinentiem (gadījumos, kad ir piemērojams līnijpārvadātāju rīcības kodekss). Jāatzīmē arī tas, ka ANKTA līnijpārvadātāju rīcības kodeksu ir ratificējusi 81 valsts, tostarp pasaules tirdzniecības jaunie virzītājspēki, t.i., Ķīna, Indija, Krievija un Brazīlija (BRICS), kā arī Indonēzija, Meksika, Nigērija, Saūda Arābija, Austrālija, Kanāda, Japāna un Singapūra.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Radiofrekvenču identifikācija (RFID)"

(2007/C 256/13)

Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu Eiropas Komisija 2007. gada 26. februāra vēstulē lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt atzinumu "Radiofrekvenču identifikācija (RFID)".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2007. gada 19. jūnijā. Ziņotājs — Morgan kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sēdē), ar 138 balsīm par, 1 balsi pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Radiofrekvenču identifikācija (RFID) ir nozīmīga tehnoloģija, kas laika gaitā kļūs īpaši svarīga. Tās pašreizējie un turpmākie lietojumi paver iespēju būtiski uzlabot daudzus uzņēmējdarbības procesus gan publiskajā, gan privātajā sektorā un sniegt ievērojamu labumu gan fiziskām personām, gan uzņēmumiem. Tā paver arī iespējas būtiski veicināt interneta lietojumu attīstību, padarot iespējamu "lietisko internetu", kā to ir raksturojusi ANO aģentūra. Tomēr, ja netiek nodrošināta ļoti rūpīga RFID kontrole, minētā tehnoloģija var apdraudēt personu privātumu, pilsoniskās brīvības, kā arī fizisko personu un uzņēmumu drošību.

1.2 Paziņojuma pilnais nosaukums ir "Radiofrekvenču identifikācija Eiropā: ceļā uz politikas īstenošanas pasākumiem". Komisija jau ir rīkojusi plašu apspriešanu, un minētais paziņojums sagatavots, pamatojoties uz tās rezultātiem. EESK tagad ir aicināta sniegt izpētes atzinumu. Pamatojoties uz atsauksmēm par minēto paziņojumu, Komisija gada beigās publicēs ieteikumu dalībvalstīm. Likumdošanas iniciatīvas, kurām nepieciešams ilgāks laiks, tiks ierosinātas vēlāk. Tādēļ šajā atzinumā galvenā uzmanība jāvelta minētā paziņojuma saturam.

1.3 Lai palīdzētu formulēt attiecīgos ieteikumus, Komisija nolēma izveidot ieinteresēto aprindu grupu kopīgā viedokļa paušanai. EESK būtu ļoti gandarīta, ja tā varētu iepazīstināt ieinteresēto aprindu grupu ar šo atzinumu.

1.4 EESK atbalsta Komisijas ierosinātos pasākumus radiofrekvenču spektra, standartu, veselības, drošības un vides jomā. Komiteja uzsver, ka steidzami jānodrošina efektīva rūpniecības interešu pārstāvība Standartu forumā.

1.5 Tā kā ieteikumus dalībvalstīm Komisija publicēs šī gada beigās, ir pamats uzskatīt, ka tā akceptēs datu drošības un privātuma infrastruktūru tādu, kāda tā ir pašreiz. Konkrēti tas varētu izpausties tādējādi, ka katrā dalībvalstī esošās datu aizsardzības

iestādes kļūs par iestādēm, kas atbildīgas par privātumu un datu aizsardzību RFID jomā. Šis atzinums veltīts galvenokārt minētajiem jautājumiem.

1.6 Privātuma un pilsonisko brīvību jomā ar RFID saistītie apdraudējumi ir nopietni:

— RFID elektroniskos marķējumus var piestiprināt priekšmetiem un dokumentiem bez šo priekšmetu ieguvēja ziņas. Tā kā radioviļņi viegli šķērso audumus, plastmasas un citus materiālus, ir iespējams nolasīt RFID elektroniskos marķējumus, kas iešūti apģērbā vai piestiprināti priekšmetiem, kas atrodas rokassomās, iepirkumu somās vai koferos.

— Ar elektronisko izstrādājumu kodu palīdzību jebkuram priekšmetam varētu piešķirt noteiktu un vienreizēju identifikācijas (ID) numuru. Lietojot vienreizējus ID numurus, iespējams izveidot globālu priekšmetu reģistrācijas sistēmu, kurā jebkurš fizisks priekšmets tiek identificēts un piesaistīts tā pircējam vai īpašniekam tirdzniecības vai nodošanas vietā.

— RFID izvēršanai ir nepieciešams radīt liela apjoma datubāzes ar elektronisko marķējumu identifikācijas numuriem piesaistītajiem datiem. Tā kā datoru atmiņas apjoms un datu apstrādes veikspēja palielinās, minētos ierakstus var sasaistīt ar personu identifikācijas datiem.

— Elektroniskos marķējumus ir iespējams nolasīt no attāluma ar tādu nolasītāju palīdzību, kurus var neredzamā veidā izvietot gandrīz jebkurā vidē, kur uzturas cilvēki. Nolasītājus var izvietot zem grīdu seguma, iestrādāt paklajos, durvīs un plauktos, tādējādi fiziska persona var praktiski neuzzināt par to, ka tiek skenēta.

— Ja personas identitāte ir piesaistīta RFID elektroniskā marķējuma numerācijai, ir iespējama fizisku personu izsekošana vai profila izveidošana bez viņu ziņas vai piekrišanas.

— Ļoti iespējams, ka dzīvosim pasaulē, kurā RFID nolasītāji veido visaptverošu globālu tīklu. Šādam tīklam nebūtu nepieciešams, lai nolasītāji atrastos pilnīgi visur. Sastrēgumu novēršanai paredzētā maksas sistēma Londonā spēj izsekot visām automašīnām, kuras iebrauc Londonas centrālajā daļā, ar samērā nedaudzu stratēģiski izvietotu kameru palīdzību. Līdzīgā veidā ir iespējams izveidot stratēģiski izvietotu RFID nolasītāju tīklu. To nedrīkst pieļaut.

1.7 Minētie apdraudējumi liek izdarīt šādus secinājumus:

— RFID lietotājiem jāinformē sabiedrība par īstenotajiem pasākumiem un praksi, un attiecīgās datubāzes, kurās apkopota personīgā informācija, nedrīkst būt slepenas.

— Fiziskām personām ir tiesības zināt, vai uz mazumtirdzniecībā pārdotajām precēm ir RFID elektroniskais marķējums vai nolasītāji. Visām iesaistītajām pusēm jābūt informētām par ikvienu elektroniskā marķējuma lasījumu, kas notiek mazumtirdzniecības vidē.

— RFID lietotājiem jāinformē par elektroniskā marķējuma un nolasītāju lietošanas nolūkiem. Informācijas vākšana būtu jāierobežo līdz tādām apjomam, kāds ir nepieciešams norādītajam nolūkam.

— RFID lietotāji atbild par tehnoloģijas ieviešanu un izmantošanu saskaņā ar attiecīgajiem normatīvajiem aktiem un pamatnostādnēm datu aizsardzības jomā. Tie ir atbildīgi arī par sistēmas un tās datubāzes drošību un integritāti.

1.8 Nav skaidrs, kā šos principus īstenot praksē. Būtu ļoti labi, ja katrs uzņēmums, kas iesaistīts darījumos, kas vieno uzņēmējdarbības veicējus un gala patērētājus, t.i., mazumtirgotāji, biļešu un ieejas karšu sagatavotāji, piekļūšanas kontroles dienesti, kā arī transporta pakalpojumu sniedzēji klientiem sniegtu garantiju (klientu hartas formā), ka minētie principi tiks ievēroti. Šādas hartas koncepcijā varētu iekļaut visus 4.5. punktā minētos labas prakses principus datu aizsardzības jomā. Līdztekus tam EESK ierosina šādas pamatnostādes:

a) būtu jāaizliedz komersantiem uzspiest klientiem vai piespiest tos pieņemt aktīvus vai neaktīvus elektroniskos marķējumus izstrādājumos, kurus tie iegādājas. Piemēram, elektronisko marķējumu varētu piestiprināt iepakojumam vai varētu izmantot noņemamu elektronisko marķējumu, kā tas tiek darīts ar cenu norādēm;

b) klientiem būtu jānodrošina iespēja brīvi noņemt vai atiespējot savā valdījumā esošu priekšmetu elektronisko marķējumu;

c) RFID tehnoloģiju principā nedrīkstētu izmantot fizisku personu izsekošanai. Cilvēku izsekošana, izmantojot, piemēram, apģērbu, preces, biļetes vai citus priekšmetus, ir nepieļaujama;

d) RFID nekādā gadījumā nedrīkstētu izmantot veidā, kas varētu likvidēt vai mazināt anonimitāti;

e) atbildīgajai iestādei būtu skaidri jānorāda, ka c) un d) punktā minētās iespējas ir pieļaujamas tikai izņēmuma gadījumos un atbildīgā iestāde par tām iepriekš ir oficiāli jāinformē.

1.9 Varētu apsvērt noteiktus izņēmumus attiecībā uz iepriekš minētajām pamatnostādnēm gadījumos, kad

— privātpersonas izmanto iespēju saglabāt aktivizētu elektronisko marķējumu savu personīgo ērtību labad;

— privātpersonas piekūr, ka tiek izsekotas kritiskā vidē, piemēram, paaugstinātas drošības publiskās un privātās iestādēs un ēkās;

— privātpersonas izvēlas izmantot lietojumus, kas noteiks to atrašanās vietu un tās identificēs tādā pat veidā, kā tas jau notiek ar mobilo tālruni, ATM karšu, interneta adresu palīdzību u.tml.

Par jebkuriem šāda veida izņēmumiem būtu jāinformē atbildīgā iestāde.

1.10 RFID tehnoloģija nav nevainojama, un tās iespējas vēl nav pilnībā apzinātas. No vienas puses, tā var sniegt neiedomājamus labumus mūsu tehnoloģiski attīstītajai civilizācijai, bet, no otras puses, tā var radīt līdz šim nepieredzētu apdraudējumu privātamam un brīvībai. EESK uzskata, ka RFID lietojumi būtu jāizstrādā saskaņā ar stingru ētikas kodeksu attiecībā uz privātuma, brīvības un datu drošības ievērošanu, taču lietojumu attīstība būtu jāturpina ar nosacījumu, ka tiek nodrošinātas nepieciešamās garantijas.

1.11 Tātad, atļaujot RFID lietojumus, būtu jānodrošina, lai to izmantošana būtu pilnībā pārredzama jebkurai no iesaistītajām pusēm. Lietojumi, kas paredzēti darbībām ar precēm, kopumā ir pieņemami. Tādi lietojumi, kas ir saistīti ar cilvēku marķēšanu, kopumā nav pieņemami, izņemot vidēs, kur viņi uzturas īslaicīgi. Lietojumi, kuri uzrāda cilvēku saikni ar precēm, var būt pieņemami tirdzniecības nolūkos. Lietojumi, kuri identificē cilvēkus, izmantojot preces, ko viņi ir iegādājušies, principā nav pieļaujami. Turklāt daži lietojumi ir nepieļaujami brīvā sabiedrībā, un tos nedrīkstētu atļaut nekādā gadījumā. Komisijas ieteikumā dalībvalstīm vislielākā uzmanība jāvelta obligātajai prasībai nodrošināt privātumu un anonimitāti.

2. Kas ir RFID un kāda ir tās nozīme?

2.1 RFID ir tehnoloģija, ar kuru iespējams nodrošināt automātisku identifikāciju un datu ieguvu, izmantojot radiofrekvences. Tehnoloģijas galvenās iezīmes ir šādas: ar elektronisku marķējumu jebkuram objektam, dzīvniekam vai pat cilvēkam iespējams piesaistīt identifikācijas numuru un cita veida informāciju, kā arī, izmantojot bezvadu ierīci, nolasīt minēto informāciju.

2.2 Elektroniskie marķējumi sastāv no elektroniskas shēmas datu glabāšanai un antenas, kura nodrošina datu pārraidi ar radioviļņu palīdzību. RFID nolasītājs pārlūko elektroniskajā marķējumā glabāto informāciju. Nolasītājam pārraidot radioviļņus, notiek visu attiecīgajā diapazonā esošo elektronisko marķējumu savstarpēja komunikācija. Nolasītāja vadība un informācijas apkopošana un filtrēšana tiek nodrošināta ar attiecīgas programmatūras palīdzību.

2.3 Ir pieejamas dažādu veidu RFID sistēmas. Elektroniskie marķējumi var būt aktīvi vai pasīvi. Aktīvajos marķējumos ietilpst borta akumulators iekšējo shēmu barošanai un radioviļņu ģenerēšanai, lai varētu nodrošināt pārraidi arī bez RFID nolasītāja klātbūtnes. Pasīvo marķējumu barošana notiek, izmantojot nolasītāja pārraidītos radioviļņu enerģiju, un tiem nav sava strāvas avota. Elektroniskie marķējumi var būt "tikai lasošie" un "lasošie-rakstošie". "Tikai lasošie" elektronisko marķējumu ražošana ir lētāka, un tos izmanto vairumā lietojumu.

2.4 RFID sistēmas diapazons ir atkarīgs no radiofrekvences, nolasītāja jaudas un starp elektronisko marķējumu un nolasītāju esošā materiāla. Pasīvajām sistēmām tas var būt līdz dažiem metriem, bet aktīvajām sistēmām — lielāks par 100 metriem.

2.5 RFID ir zemākais posms bezvadu tehnoloģiju hierarhijā. Pēc signāla veiktajiem attālumiem augšējo pozīciju tajā ieņem satelītkomunikāciju sistēmas, piemēram, GPS. Tām seko plaša pārklājuma mobilo tālrunu tehnoloģijas, piemēram, GSM un GPRS, īsāka diapazona signāli ēku iekšienē, piemēram, Wi-Fi, personālie tīkli, piemēram *Bluetooth*, un visbeidzot — RFID. Katra no minētajām tehnoloģijām ir diskrēta un autonoma, tādējādi, piemēram, nepastāv risks, ka RFID elektroniskos marķējumus varētu nolasīt ar satelītsistēmu palīdzību. Tomēr ir iespējama datu pārraide starp dažādajām sistēmām, piemēram, ar mobilo tālrunu palīdzību.

2.6 Daži piemēri, kas liecina par RFID lietojuma iespējamajām priekšrocībām:

- fiziskām personām tas var nozīmēt drošību (piemēram, pārtikas nekaitīgums, veselības aprūpe, viltošanas novēršana), ērtības (īsākas rindas norēķinu vietās, labāka bagāžas apstrāde lidostās, automatizēti maksājumi) un uzlabota pacientu aprūpe, īpaši — hronisko slimību, piemēram, demences gadījumā;
- sagaidāms, ka transporta nozarē RFID paaugstinās efektivitāti, drošību un pakalpojumu kvalitāti pasažieru un preču pārvadājumos;
- veselības aprūpes jomā RFID spētu paaugstināt aprūpes kvalitāti un pacientu drošību, kā arī nodrošināt medikamentu atbilstības un loģistikas jomas izaugsmi. Notiek darbs, lai RFID elektronisko marķējumu ieviestu uz atsevišķiem medikamentiem;

— mazumtirdzniecībā tas varētu palīdzēt samazināt piegāžu nepietiekamību, krājumu apjomu un zādzību skaitu;

— daudzās nozarēs, kurās ir izplatīti viltojumi, ar RFID palīdzību varētu efektīvāk izņemt no apgrozības neatļautas preces un novērst to iekļūšanu piegādes ķēdē;

— RFID marķējums var arī veicināt ražojumu detaļu un izejvielu šķirošanas un pārstrādes procesu veikspējas uzlabošanu, kam būtu pozitīvi rezultāti atkritumu apsaimniekošanas un ilgtspējīgas attīstības jomā.

2.7 Daudzi RFID lietojumu aspekti atspoguļojas grāmatu aprītē. Iespiesto grāmatu sarežģītā numerācija rada ievērojamas ar loģistiku saistītas problēmas izdevējiem, izplatītājiem, bibliotēkām un mazumtirgotājiem. Papildus piegādes ķēdes loģistikai ir nepieciešams pārraudzīt grāmatu apriti pēc novietošanas plauktos, lai tās varētu viegli atrast un pārvietot. Turklāt bibliotēkām ir nepieciešams kontrolēt grāmatu izsniegšanas ciklu, savukārt pircējiem ir grūtības sekot savu grāmatu atrašanās vietai. RFID marķējums uz grāmatām var sniegt risinājumu visām šīm problēmām. Analogiski grāmatu izsniegšanai bibliotēkās ir iespējami arī citi lietojumi, kas saistīti ar priekšmetu aprites cikliem vai iznomāšanu.

2.8 Ar minēto tehnoloģiju saistītos apdraudējumus raksturo izvilks no IBM patenta pieteikuma (20020615758), kas datēts ar 2002. gada novembri. Tas attiecas uz personu identifikāciju un izsekošanu ar RFID elektroniskā marķējuma palīdzību.

"Metode un sistēma personu identifikācijai un izsekošanai, izmantojot RFID elektronisko marķējumu uz personu nestajiem priekšmetiem. Iepriekšējie dati par pirkumiem, ko persona veikusi mazumtirdzniecības vietās, tiek apkopoti tirdzniecības termināļos un glabāti tirdzniecības operāciju datu bāzē. Kad persona, kas nēsā priekšmetu, uz kura ir RFID elektroniskais marķējums, ierodas veikalā vai citā attiecīgi aprīkotā vietā, tajā esošais RFID elektroniskā marķējuma nolasītājs skenē uz attiecīgās personas esošo elektronisko marķējumu un nolasa tajā esošo informāciju. No RFID elektroniskā marķējuma iegūtā informācija tiek korelēta ar tirdzniecības operāciju datu bāzē esošajiem ierakstiem saskaņā ar attiecīgajiem korelācijas algoritmiem. Minētās korelācijas rezultāti ļauj precīzi noteikt attiecīgās personas identitāti vai noteiktas ziņas par šo personu. Šo informāciju izmanto, lai pārraudzītu personas kustību veikalā vai citās telpās."

American Express patenta pieteikuma Nr. 20050038718 saturs ir līdzīgs.

2.9 RFID ir katrā ziņā vairāk nekā tikai elektronisks svītrkods. Izvilks no patenta pieteikuma minētās galvenās atšķirības ir šādas:

- a) elektroniskais marķējums satur ne tikai priekšmeta aprakstu, bet arī diskrētu priekšmeta identifikatoru, ar kura palīdzību var identificēt pircēju;

- b) nav nepieciešams, lai elektroniskais marķējums būtu fiziska mikroshēma. Mikroshēmas var būt uzspiestas tiešā veidā uz vairuma materiālu, piemēram, apģērba;
- c) mikroshēma spēj darboties arī pēc pārdošanas, tādējādi to var pastāvīgi nolasīt no jauna;
- d) elektroniskā marķējuma nolasītāji var atrasties ne vien tirdzniecības vietās, bet arī jebkur citur un ne tikai mazumtirgotāja telpās;
- e) korelācija ar datubāzes starpniecību ievieš jaunas dimensijas datu vākšanas, privātuma un datu drošības jomā.

2.10 Tas, vai marķējumu atstāt aktivizētu pēc norēķināšanās par precīzi mazumtirdzniecības punktu, ir strīdīgs jautājums. No vienas puses, tas ir privātuma apdraudējums. No otras puses, tas var sniegt labumu pircējam. Piemēram, iespēja izmantot RFID nolasītājus mājas apstākļos var palīdzēt organizēt vīna pagrabus, ledusskapjus, apģērbu skapjus un bibliotēkas. Tādēļ būtu loģiski, ka izvēle paliek privātpersonas ziņā, taču ar attiecīgās tehnoloģijas un lietojumu palīdzību šīs izvēles iespēja būtu jānodrošina.

2.11 RFID ir daudz vairāk lietojumu iespēju nekā tikai produktu identifikācija. EESK identitātes karte ir RFID ierīce. Londonas metro sistēmā RFID kartes tiek plaši lietotas maksājumu veikšanai un piekļuves nodrošināšanai. Drīzumā kredītkartēs tiks iestrādāta RFID ierīce ar mazām summām saistītu norēķinu veikšanai bez PIN koda. RFID plāksnītes tiek izmantotas ceļu lietošanas maksas iekasēšanā un autovadītāju identifikācijai. Slēpošanas pacelāju izmantošana dažos Eiropas slēpošanas kūrortos tiek pārraudzīta, izmantojot RFID plāksnītes, kas atrodas slēpošanas kostīma kabatā. Ziņotājs, kas sagatavojis šo atzinumu, ikdienā nēsā trīs RFID kartes un vienu RFID plāksnīti. Viņa suns ir identificējams ar zemādas RFID mikroshēmas palīdzību. Šādas mikroshēmas tiek plaši ieviestas visā pasaulē dzīvnieku marķēšanai, lai nodrošinātu barības ķēdes izsekojamību. Varētu būt tikai neliels solis līdz tam, lai noziedzniekus un problemātiskus slimniekus marķētu tāpat kā suņus.

2.12 EESK izmantotās identifikācijas kartes ir "maigs" RFID lietojuma veids. Identitātes problēma kļūst būtiskāka, kad RFID marķējums tiek iestrādāts darba apģērbā vai formastērpos, un tādējādi šādā apģērbā tērptas personas var tikt pastāvīgi izsekotas ar attiecīgajās telpās uzstādītu skeneru palīdzību. Tomēr ir jāatzīst, ka noteiktos gadījumos tas ir vēlams, piemēram, drošības nolūkos. Jebkurā gadījumā privātpersonas atrašanās vietas izsekošana, ja tā nenotiek, veicot atbilstošus drošības pasākumus, ir būtiska iejaukšanās privātajā dzīvē, kam ir nepieciešams nopietns pamatojums un ļoti rūpīga kontrole.

2.13 Laikraksts *The Economist* ziņo par kuriozu gadījumu, kas ļauj spriest par RFID lietojumiem nākotnē. *Baja Beach* klubā Barselonā kā ieejas biļete VIP zonā kalpo mikroshēma, kas

implantēta pastāvīgajiem klientiem rokā. Šāda mikroshēma, kas ir nedaudz lielāka par rīsa graudu un pārklāta ar stikla un silikona apvalku, tiek izmantota, lai identificētu apmeklētājus, tiem uzturoties klubā un norēķinoties par dzērieniem. To ievada medmāsa zem vietējās anestēzijas. Būtībā tā ir RFID elektroniskais marķējums.

3. Komisijas dokumenta kopsavilkums

3.1 RFID ir politikas veidotāju uzmanības lokā, jo tai ir iespēja kļūt par jaunu izaugsmes un nodarbinātības virzītājspēku, līdz ar to RFID ir ietekmīgs Lisabonas stratēģijas īstenošanas veicinātājs, ja tiktu likvidēti šķēršļi, kas kavē inovācijas procesu.

3.2 Komisija 2006. gadā rikoja RFID sabiedrisko apspriešanu, kurā, pamatojoties uz pirmo lietotāju pieredzi, noskaidroja ne tikai ar tehnoloģiju saistītās sabiedrības cerības, bet arī iedzīvotāju bažas par RFID lietojumiem, kas ļauj personas identificēt un/vai izsekot.

3.3 Turpmāka attīstība un vērienīga RFID ieviešana varētu arvien palielināt informācijas un sakaru tehnoloģiju nozīmi inovāciju veicināšanā un ekonomiskās izaugsmes sekmēšanā.

3.4 Lai jaunā tehnoloģija kļūtu lietotājiem pieņemama, ir vajadzīgs nepārprotams un iepriekš paredzams tiesiskais regulējums un politika. Tā kā RFID tehnoloģijai raksturīgas pārrobežu tehnoloģijas iezīmes, minētajiem pamatnosacījumiem jānodrošina tās vienota lietošana iekšējā tirgū.

3.5 Drošība, privātums un ētika

3.5.1 Tiek paustas lielas bažas, ka šī visaptverošā un nozīmīgā tehnoloģija varētu apdraudēt privātumu: RFID tehnoloģiju var izmantot, lai vāktu informāciju, kas ir tieši vai netieši saistīta ar identificētu vai identificējamu personu, un tādēļ uzskatāma par personas datiem; RFID marķējums var uzglabāt personas datus; RFID tehnoloģiju var izmantot, lai izsekotu cilvēku pārvietošanos vai veidotu viņu izturēšanās aprakstus. RFID var būt tehnoloģija, kas apdraud privātumu. Tiek paustas bažas par iespējamiem pamatvērtību un privātuma neaizskaramības pārkāpumiem un plašāku uzraudzību, jo īpaši darba vietā, kas kalpotu par iemeslu diskriminācijai, atstumtībai, viktimizācijai un, iespējams, darba vietas zaudēšanai.

3.5.2 RFID lietojumam neapšaubāmi jābūt sabiedriski un politiski vēlamam, ētiski pieņemamam un juridiski pieļaujamam. Virkni ekonomisku un sociālu ieguvumu RFID spēs nodrošināt tikai tad, ja ir nodrošināta datu un privātuma aizsardzība, kā arī atrisināti ar to saistītie ētiskie jautājumi, kas ir galvenais temats diskusijās par to, vai RFID tehnoloģija ir sabiedrībai pieņemama.

3.5.3 Kopienas tiesību akti par datu aizsardzību un privātumu Eiropā izstrādāti tā, lai inovācijas process to neietekmētu. Personas datu aizsardzību reglamentē vispārējā datu aizsardzības direktīva ⁽¹⁾, kuru piemēro visām tehnoloģijām, tostarp arī RFID. Vispārējo datu aizsardzības direktīvu papildina e-privātuma direktīva ⁽²⁾. Saskaņā ar minētajām direktīvām dalībvalstu iestāžu pienākums ir nodrošināt, lai RFID lietojumu ieviešana notiktu saskaņā ar tiesību aktiem par privātuma un datu aizsardzību. Tādēļ, iespējams, būtu nepieciešami detalizēti norādījumi par jauno tehnoloģiju, piemēram, RFID, ieviešanu praksē un attiecīgu rīcības kodeksu izstrāde.

3.5.4 Attiecībā uz drošību nozares pārstāvjiem, dalībvalstīm un Komisijai jāapvieno pūliņi, lai padziļinātu izpratni par sistēmiskiem jautājumiem un attiecīgiem draudiem drošībai, kas, iespējams, saistīti ar plašu RFID tehnoloģiju un sistēmu ieviešanu. Nozīmīgs aspekts, risinot iepriekš minētos jautājumus, būs tādu izstrādes kritēriju noteikšana un pieņemšana, kas novērš privātumu un drošību apdraudošos riskus, turklāt ne tikai tehnoloģiskajā, bet arī organizatoriskajā līmenī un uzņēmējdarbības procesos. Tādēļ pirms RFID sistēmu izvēles un RFID lietojumu ieviešanas rūpīgi jāizvērtē konkrēto ar drošību un privātumu saistīto risku izmaksas un guvumi no tiem.

3.5.5 Tiek paustas arī bažas par to datu bāzu atvērtību un neitralitāti, kurās saglabās informāciju par RFID pamatu veidojošiem identifikācijas numuriem, par savākto datu uzglabāšanu un apstrādi, tostarp arī par faktu, ka datus izmanto trešās personas. Šis ir būtisks aspekts, ņemot vērā, ka RFID vēsta par jaunu interneta attīstības vilni, kas, iespējams, savienos miljardiem viedierīču un sarežģītu sensoru tehnoloģiju, tādējādi veidojot globālā sakaru tīkla infrastruktūru. Šo jauno interneta attīstības posmu bieži vien dēvē par "lietisko internetu".

3.5.6 Identitātes reģistrācijas un tās norādīšanas sistēmai nākotnes "lietiskajā internetā" jābūt aizsargātai pret darbības bojājumiem vai neatļautu izmantošanu, kas varētu radīt postošas sekas. Tā nedrīkst nokļūt īpaši ieinteresētu personu rokās, kas minētās datu bāzes un identitātes izpaušanas sistēmas varētu izmantot savām vajadzībām. Drošības, ētikas un privātuma prasības jāizpilda attiecībā uz visām ieinteresētajām privātpersonām vai uzņēmumiem, kuru konfidenciālo komercinformāciju izmanto RFID iespējotos uzņēmējdarbības procesos.

3.5.7 Sistēmas izstrādes laikā jāapsver gan RFID informācijas sistēmas ieviešanā iesaistīto pušu (piemēram, uzņēmējdarbības organizācijas, sabiedrības pārvaldes iestādes, slimnīcas), gan šīs sistēmas gala lietotāju (iedzīvotāji, patērētāji, pacienti, nodarbinātie) prasības. Tā kā gala lietotāji parasti nav iesaistīti tehnoloģijas izstrādē, Komisija atbalstīs lietojumiem veltīju

izstrādi (rīcības kodekss, labākās prakses), kuras izstrādās ekspertu darba grupa, kurā pārstāvētas visas iesaistītās puses. Komisija 2007. gada beigās publicēs ieteikumu noteikt principus, kuri valsts iestādēm un citām ieinteresētajām pusēm jāievēro, izmantojot RFID.

3.5.8 Komisija apsvērs arī, kuri noteikumi iekļaujami nākamajā priekšlikumā grozīt e-privātuma direktīvu, un vienlaikus ņems vērā nākamās RFID tehnoloģijās ieinteresēto aprindu darba grupas, 29. panta datu aizsardzības darba grupas un citu attiecīgo iniciatīvu, piemēram, Eiropas grupas par dabaszinātņu ētiku un jaunām tehnoloģijām ieguldījumu. Pamatojoties uz iepriekš minēto, Komisija izvērtēs, vai vajadzīgi turpmāki tiesiski pasākumi, lai nodrošinātu datu un privātuma aizsardzību.

3.5.9 Komisija rūpīgi uzraudzīs "lietiskā interneta" attīstību; kurā svarīga nozīme būs RFID tehnoloģijai. Komisija 2008. gada beigās publicēs paziņojumu, kurā analizēts minētās attīstības raksturs un ietekme, īpašu uzmanību pievēršot privātuma, uzticamības un pārvaldības jautājumiem. Komisija novērtēs iespējamo rīcību, tostarp arī iespēju ierosināt turpmākus tiesiska rakstura pasākumus, lai nodrošinātu datu aizsardzību un privātumu, kā arī sasniegtu citus politiskos mērķus.

3.5.10 Piezīmes par drošību, privātumu un ētiku ir iekļautas atzinuma 4. sadaļā.

3.6 Citi RFID politikas jautājumi

3.6.1 Līdztekus drošības, privātuma un ētikas jomai ievēribu pelna arī citi ar RFID saistīti jautājumi, tostarp radiofrekvenču spektrs, standarti, veselības, drošības un vides aspekti.

3.6.2 Svarīga nozīme ir spektra izmantošanas nosacījumu harmonizācijai, lai sekmētu mobilitāti un zemas izmaksas. Komisija nesēn pieņēma lēmumu (2006/808/EK) par RFID frekvencēm UHF joslā. Šis sadalījums tiek uzskatīts par piemērotu nākamajiem trim līdz desmit gadiem, taču, ja būs vajadzīgs papildu spektrs, Komisija attiecīgi rīkosies, izmantojot savas pilnvaras saskaņā ar radiofrekvenču spektra lēmumu (676/2002/EK). EESK atbalsta šo nostāju.

3.6.3 Lai pakalpojumus sekmīgi ieviestu, būtiska nozīme ir jaunu ISO starptautisko standartu pieņemšanai un reģionālo standartu harmonizācijai. Eiropas attiecīgās standartizācijas iestādes — Eiropas Standartizācijas komiteja (CEN) un Eiropas Elektrosakaru standartizācijas institūts (ETSI) — ir pilnībā iesaistītas. Komisija aicina minētās iestādes sadarbībā ar nozares uzņēmumiem nodrošināt starptautisko Eiropas standartu atbilstību Eiropas prasībām, jo īpaši attiecībā uz privātumu, drošību,

⁽¹⁾ Direktīva 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti.

⁽²⁾ Direktīva 2002/58/EK par personas datu apstrādi un privātās dzīves aizsardzību elektronisko komunikāciju nozarē.

intelektuālā īpašuma tiesībām un licencēšanu. Tā kā rūpnieciskajiem standartiem un autortiesību patentiem mēdz būt kopīga virzība, EESK aicina Komisiju darīt visu iespējamo, lai rosinātu uzņēmumus un standartizācijas iestādes rīkoties ātri, nepieļaujot, ka RFID Eiropas lietojumi varētu kļūt pārāk atkarīgi no dārgām intelektuālā īpašuma tiesībām, kas noformētas citur.

3.6.4 No vides politikas viedokļa RFID ierīces ir pilnībā pakļautas direktīvas par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEL) un direktīvas par bīstamu vielu izmantošanas ierobežošanu (RoHS) prasībām. Runājot par veselības aspektu, jānorāda, ka pastāv problēma saistībā ar RFID ierīču radītā elektromagnētiskā lauka (EML) iespējamo ietekmi. Ar RFID lietojumiem saistīto EML jauda parasti ir zema, tādēļ paredzams, ka RFID ierīču radītā EML iedarbība uz sabiedrību un darba ņēmējiem būs krietni vien mazāka nekā pieļaujamā iedarbība, kas noteikta patlaban spēkā esošajos standartos. Ņemot vērā faktu, ka kopumā palielinās bezvadu lietojumu klāsts, Komisija rūpēsies arī par attiecīgā tiesiskā regulējuma pārskatīšanu. EESK atbalsta šo nostāju.

4. Piezīmes

4.1 Tā kā ieteikumus dalībvalstīm Komisija publicēs šī gada beigās, ir pamats uzskatīt, ka tā akceptēs datu drošības un privātuma infrastruktūru tādu, kāda tā ir pašreiz. Konkrēti tas varētu izpausties tādējādi, ka katrā dalībvalstī esošās datu aizsardzības iestādes kļūs par iestādēm, kas atbildīgas par privātumu un datu aizsardzību RFID jomā.

4.2 Savā paziņojumā Komisija, cita starpā, ir norādījusi ka tā izveidos jaunu ieinteresēto aprindu grupu un konsultēsies ar to. EESK vēlētos iesniegt šo atzinumu minētajai grupai.

4.3 Privātuma un pilsonisko brīvību jomā ar RFID saistītie apdraudējumi ir nopietni:

- a) RFID elektroniskos marķējumus var piestiprināt priekšmetiem un dokumentiem bez šo priekšmetu ieguvēja ziņas. Tā kā radioviļņi viegli šķērso audumus, plastmasas un citus materiālus, ir iespējams nolasīt RFID elektroniskos marķējumus, kas iesūti apģērbā vai piestiprināti makos, somās vai koferos esošiem priekšmetiem.
- b) Ar elektronisko izstrādājumu kodu palīdzību jebkuram priekšmetam varētu piešķirt noteiktu unikālu identifikācijas numuru (ID). Ar minētās ID numerācijas palīdzību var izveidot globālu sistēmu priekšmetu reģistrācijai, kurā jebkurš fizisks priekšmets tiek identificēts un piesaistīts tā pircējam vai īpašniekam tirdzniecības vai nodošanas vietā.
- c) RFID izvēršanai ir nepieciešams radīt liela apjoma datubāzes ar elektronisko marķējumu identifikācijas numuriem piesaistītajiem datiem. Minētos ierakstus var sasaistīt ar personu identifikācijas datiem, īpaši, ņemot vērā datoru atmiņas apjomu un datu apstrādes veikspējas palielināšanās tendences.

d) Elektroniskos marķējumus ir iespējams nolasīt no attāluma ar tādu nolasītāju palīdzību, kurus var neredzamā veidā izvietot gandrīz jebkurā vidē, kur uzturas cilvēki. Nolasītājus var izvietot zem grīdu seguma, iestrādāt paklājos, durvīs un plauktos, tādējādi fiziska persona var praktiski neuzzināt par to, ka tiek skenēta.

e) Ja personas identitāte ir piesaistīta RFID elektroniskā marķējuma numerācijai, ir iespējama fizisku personu izsekošana vai profilēšana bez viņu ziņas vai piekrišanas.

f) Var paredzēt tādu pasauli, kurā RFID nolasītāji veido visaptverošu globālu tīklu. Šādam tīklam nebūtu nepieciešams, lai nolasītāji atrastos pilnīgi visur. Sastrēgumu novēršanai paredzētā maksas sistēma Londonā spēj izsekot visām automašīnām, kuras iebrauc Londonas centrālajā daļā, ar samērā nedaudzu stratēģiski izvietotu kameru palīdzību. Līdzīgā veidā ir iespējams izveidot stratēģiski izvietotu RFID nolasītāju tīklu. To nedrīkst pieļaut.

4.4 Septītajā pētniecības un izstrādes pamatprogrammā Komisija jau ir sniegusi norādes par tehnoloģijas izmantošanas ētiskajiem aspektiem no datu drošības un privātuma viedokļa ("Rokasgrāmata pieteikumu iesniedzējiem" sadarbības projektu jomā, 54. lpp.)⁽³⁾. RFID ir lielisks piemērs tam, kā veidojas saikne starp tehnoloģiju un juridiskajām tiesībām uz to, kā arī sabiedrības vēlmēm attiecībā uz privātuma nodrošināšanu datu vākšanas un apmaiņas jomā. Privātuma problēmas pastāv visur, kur digitālā vai jebkādā citā formā ir apkopoti vai glabāti dati, kas ir unikāli identificējami attiecībā uz noteiktu personu vai personām. Nepienācīga izpaušanas kontrole vai šādas kontroles neesamība var būt iemesls privātuma problēmām. Datu privātuma aspekti visbiežāk ir saistīti ar tādām jomām kā veselība, krimināltiesības, finanses, ģenētika un atrašanās vietas noteikšana. Atrašanās vietas noteikšana ir pamatjautājums attiecībā uz RFID.

4.5 Komisija norādījumos⁽⁴⁾ par datu aizsardzības privātuma nodrošināšanu ir iekļāvusi astoņus obligātus labas prakses principus. Tie ir šādi:

- dati jāapstrādā godprātīgi un likumīgi;
- datu apstrādes nolūkiem jābūt ierobežotiem;
- datu apjomam jābūt adekvātam, samērojamam, un tas nedrīkst būt pārmērīgs;
- datiem jābūt precīziem;
- datus nedrīkst glabāt ilgāk nekā nepieciešams;
- datu apstrādē jāievēro datu subjekta tiesības;
- datiem jābūt drošiem;
- datus nedrīkst nodot valstīm, kurās nav nodrošināta pienācīga datu aizsardzība.

Šie norādījumi ir pilnībā attiecināmi uz privātuma un datu drošības aspektiem saistībā ar RFID izmantošanu.

⁽³⁾ http://cordis.europa.eu/fp7/dc/index.cfm?fuseaction=UserSite.CooperationDetailsCallPage&call_id=11

⁽⁴⁾ Datu aizsardzības direktīva (95/46/EK), 6. pants.

4.6 EESK uzskata, ka labas prakses pamatprincipi ir šādi:

- RFID lietotājiem jāinformē sabiedrība par īstenotajiem pasākumiem un praksi, un attiecīgās datubāzes, kurās apkopota personīga informācija, nedrīkst būt slepenas;
- fiziskām personām ir tiesības zināt, vai uz mazumtirdzniecībā pārdotajām precēm ir RFID elektroniskais marķējums vai nolasītāji; visām iesaistītajām pusēm jābūt informētām par ikvienu elektroniskā marķējuma lasījumu, kas notiek mazumtirdzniecības vidē;
- RFID lietotājiem jāinformē par elektroniskā marķējuma un nolasītāju lietošanas nolūkiem; informācijas vākšana būtu jāierobežo līdz tādām apjomam, kāds ir nepieciešams norādītajam nolūkam;
- RFID lietotāji atbild par tehnoloģijas ieviešanu un izmantošanu saskaņā ar attiecīgajiem normatīvajiem aktiem un pamatnostādņēm datu aizsardzības jomā; tie ir atbildīgi arī par sistēmas un tās datubāzu drošību un integritāti.

4.7 Šo principu īstenošana praksē ir strīdīgs jautājums. Būtu ļoti labi, ja katrs uzņēmums, kas iesaistīts darījumos, kas vieno uzņēmējdarbības veicējus un gala patērētājus, t.i., mazumtirgotāji, biļešu un ieejas karšu sagatavotāji, piekļūšanas kontroles dienesti, kā arī transporta pakalpojumu sniedzēji klientiem sniegtu garantiju (klientu hartas formā), ka minētie principi tiks ievēroti. Šādas hartas koncepcijā varētu iekļaut visus 4.5. punktā minētos labas prakses principus datu aizsardzības jomā. Līdztekus tam EESK ierosina šādas pamatnostādnes:

- a) būtu jāaizliedz komersantiem uzspiest klientiem vai piespiest tos pieņemt aktīvus vai neaktīvus elektroniskos marķējumus izstrādājumos, kurus tie iegādājas. Piemēram, elektronisko marķējumu varētu piestiprināt iepakojumam vai varētu izmantot noņemamu elektronisko marķējumu, kā tas tiek darīts ar cenu norādēm;
- b) būtu jānodrošina iespēja klientiem brīvi noņemt vai atiešpot savā valdījumā esošu priekšmetu elektronisko marķējumu;
- c) RFID principā nedrīkstētu izmantot fizisku personu izsekošanai. Cilvēku izsekošana, izmantojot, piemēram, apģērbu, preces, biļetes vai citus priekšmetus, ir nepieļaujama;
- d) RFID nekādā gadījumā nedrīkstētu izmantotu veidā, kas varētu likvidēt vai mazināt anonimitāti;
- e) atbildīgajai iestādei būtu skaidri jānorāda, ka c) un d) punktā minētās iespējas ir pieļaujamas tikai izņēmuma gadījumos un atbildīgā iestāde par tām iepriekš ir oficiāli jāinformē.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

4.8 Varētu apsvērt noteiktus izņēmumus attiecībā uz iepriekš minētajām pamatnostādņēm gadījumos, kad

- privātpersonas izmanto iespēju saglabāt aktivizētu elektronisko marķējumu savu personīgo ērtību labad;
- privātpersonas piekrīt, ka tiek izsekotas kritiskā vidē, piemēram, paaugstinātas drošības publiskās un privātas iestādēs un ēkās;
- privātpersonas izvēlas izmantot lietojumus, kas noteiks to atrašanās vietu un tās identificēs tādā pat veidā, kā tas jau notiek ar mobilo tālruni, ATM karšu, interneta adresu palīdzību u.tml.;

Par jebkuriem šāda veida izņēmumiem būtu jāinformē atbildīgā iestāde.

4.9 Vispārēju izņēmumu varētu attiecināt uz tādu lietojumu veidu kā cilvēku vai preču izsekošana vidēs, kur attiecīgie cilvēki vai preces atrodas īslaicīgi. Gaisa transporta jomā bagāžu varētu elektroniski marķēt reģistrācijas brīdī, lai uzlabotu bagāžas apstrādes drošību un noteiktību, savukārt pasažierus varētu elektroniski marķēt, lai uzlabotu un paātrinātu nokļūšanu līdz lidmašīnām un drošības procedūras. Vēl viens lietojumu veids varētu būt pacientu elektroniska marķēšana pēc uzņemšanas slimnīcā operāciju veikšanai. Šāda lietojumu kategorija varētu būt pieņemama ar nosacījumu, ka marķējums pēc attiecīgā pagaidu lietojuma tiek likvidēts.

4.10 RFID tehnoloģija nav nevainojama, un tās iespējas vēl nav pilnībā apzinātas. No vienas puses, tā var sniegt neiedomājamus labumus mūsu tehnoloģiski attīstītajai civilizācijai, bet, no otras puses, tā var radīt līdz šim nepieredzētu apdraudējumu privātumam un brīvībai. EESK uzskata, ka RFID lietojumi būtu jāizstrādā saskaņā ar stingru ētikas kodeksu attiecībā uz privātuma, brīvības un datu drošības ievērošanu, taču lietojumu attīstība būtu jāturpina ar nosacījumu, ka tiek nodrošinātas nepieciešamās garantijas.

4.11 Tātad, atļaujot RFID lietojumus, būtu jānodrošina, lai to izmantošana būtu pilnībā pārredzama jebkurai no iesaistītajām pusēm. Lietojumi, kas paredzēti darbībām ar precēm, kopumā ir pieņemami. Tādi lietojumi, kas ir saistīti ar cilvēku marķēšanu, kopumā nav pieņemami, izņemot vidēs, kur viņi uzturas īslaicīgi. Lietojumi, kuri norāda cilvēku saikni ar precēm, var būt pieņemami tirdzniecības nolūkos. Lietojumi, kuri identificē cilvēkus, izmantojot preces, ko viņi ir iegādājušies, principā ir nepieņemami. Turklāt daži lietojumi ir nepieļaujami brīvā sabiedrībā, un tos nedrīkstētu atļaut nekādā gadījumā. Komisijas ieteikumā dalībvalstīm vislielākā uzmanība jāvelta obligātajai prasībai nodrošināt privātumu un anonimitāti.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — GALILEO krustcelēs: Eiropas globālās satelītnavigācijas sistēmas (GNSS) programmu īstenošana”

COM(2007) 261 galīgā redakcija

(2007/C 256/14)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2007. gada 16. maijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Komitejas Birojs 2007. gada 29. maijā uzdeva Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu.

Ņemot vērā darba steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sēdē), par galveno ziņotāju nozīmēja BUFFETAUT kgu un ar 95 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šādu atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinīgi vērtē reālistisko nostāju un uzdrīkstēšanos, ko savā paziņojumā “GALILEO krustcelēs: Eiropas globālās satelītnavigācijas sistēmas (GNSS) programmu īstenošana” COM(2007) 261 izrādījusi Komisija, kas, ņemot vērā strupceļā nonākušās sarunas par *Galileo* sistēmas koncesiju līgumu, ir izdarījusi attiecīgus secinājumus.

1.2 Komiteja atbalsta minēto neveiksmīgo sarunu pārtraukšanu un alternatīvas stratēģijas īstenošanu.

1.3 Tā atbalsta Padomes, Eiropas Parlamenta un Komisijas nodomu sekmīgi īstenot *Galileo* projektu, vienlaikus saglabājot tā sākotnējo apjomu un būtību.

1.4 EESK uzskata, ka *Galileo* projekts Eiropas Savienībai ir stratēģiski nozīmīgs, jo tas liecinātu par ES spēju apvienot savus spēkus, lai īstenotu lielisku cilvēciska, zinātniska, tehniska un ekonomiska rakstura projektu.

1.5 Komiteja uzskata, ka atteikšanās no projekta Eiropas Savienību ietekmētu īpaši negatīvi.

1.6 Tā uzsver, ka Komisijas ierosinātais scenārijs ir interesants un reālistisks priekšlikums projekta sekmīgai īstenošanai, un uzskata, ka lēmums uzticēt publiskajam sektoram atbildību un izstrādes un izvēršanas posma finansēšanu liecina par reālistisku situācijas novērtējumu.

1.7 Minētajam scenārijam tomēr ir ievērojamas finansiālas sekas, un ir nepieciešami noteikti centieni no publisko finanšu iestāžu puses, tādēļ EESK uzskata, ka nolūkā veicināt projekta finansiālo līdzsvaru ir objektīvi jāpārdomā iespēja izmantot *Galileo* sistēmu ES dalībvalstu militāriem, it īpaši aizsardzības mērķiem, kā arī iespēja iekasēt nelielu nodevu no ieņēmumiem, ko iegūst, pārdodot termināliekārtas.

1.8 EESK iesaka pēc iespējas ātrāk noskaidrot apstākļus un noteikt nosacījumus, pēc kuriem jāvadās, noslēdzot EGNOS

sistēmas (kas ir amerikāņu GPS papildinoša reģionāla sistēma Eiropā) koncesiju līgumu, un minētās programmas īstenošanu labi saskaņot ar *Galileo* programmas īstenošanu.

1.9 Komiteja atzinīgi vērtē lēmumu Eiropas Kosmosa aģentūrai uzticēt projektēšanas iestādes un iepirkuma aģenta pienākumus.

1.10 Izprotot dalībvalstu pamatotās bažas attiecībā uz zinātnisko, tehnisko un ekonomisko attīstību, EESK tomēr brīdina, ka *Galileo* projektu nevajadzētu pakļaut “*juste retour*” [taisnīgas atdeves] principa ierobežojumiem.

1.11 Tā norāda, ka gadījumā, ja jautājumi par pārvaldību un finansiālās un tehniskās atbildības sadali nav pienācīgi noregulēti, var rasties ļoti bīstamas situācijas — par to liecina arī nesenās problēmas *EADS-Airbus* uzņēmumā.

1.12 Komiteja aicina dalībvalstis darīt visu iespējamo, lai nodrošinātu *Galileo* projekta sekmīgu īstenošanu.

2. Paziņojuma pamatojums

2.1 Piecus mēnešus pēc Zaļās grāmatas par satelītu navigācijas lietojumiem publicēšanas Komisija ir laidusi klajā jaunu paziņojumu ar satraucošu nosaukumu “*Galileo* krustcelēs: Eiropas globālās satelītnavigācijas sistēmas (GNSS) programmu īstenošana”.

2.2 Šāda nosaukuma izvēles pamatā ir strupceļā nonākušās sarunas par koncesiju līgumu. Līdz šim ar uzņēmumu konsorciju — koncesiju līguma kandidātu nav izdevies panākt nekādu vienošanos. Partneru vidū pastāvēja dziļas domstarpības par *Galileo* projekta ekonomisko modeli.

2.3 Tādēļ, ņemot vērā arī to, ka pirms tam vairākkārt aizkavējās *Galileo* projekta īstenošana, Eiropas Komisija bija spiesta ņemt vērā sarunu neveiksmīgo iznākumu un veikt projekta pilnīgu pārorientēšanu gan no ekonomiskā, gan arī juridiskā viedokļa.

2.4 Transporta Ministru 2007. gada 22. marta padome lūdza Komisiju izvērtēt situāciju un ierosināt detalizētus alternatīvus scenārijus attiecībā uz koncesiju līgumu, kā arī scenāriju, lai pēc iespējas ātrāk ieviestu *Galileo* priekšteci — EGNOS satelītnavigācijas sistēmu (kas ir amerikāņu GPS papildinoša reģionāla sistēma).

2.5 Eiropas Parlaments, atbalstot *Galileo* projektu, pauda bažas par projekta vairākkārtējo aizkavēšanos un lūdza Komisiju sniegt priekšlikumus situācijas uzlabošanai.

2.6 Ņemot vērā ES lēmumu pieņēmu iestāžu divkāršo prasību, Komisija izstrādāja paziņojumu.

3. Paziņojuma saturs

3.1 Pirmkārt, ir jāatzīmē, ka Komisija aicina Padomi un Eiropas Parlamentu ņemt vērā pašreizējās neveiksmīgās sarunas par koncesiju līgumu un pieņemt lēmumu, ka tās jāpārtrauc. Ņemot vērā to, ka sarunas nonākušas strupceļā, Komisijai principā nebija citas izvēles.

3.2 Tā tomēr aicina Padomi un Parlamentu atkārtoti apstiprināt savu līdzdalību neatkarīgas satelītnavigācijas sistēmas izveidē un atbalstīt *Galileo* programmas turpināšanu. Tādējādi pašreizējo sarunu par koncesiju līgumu neveiksmīgais iznākums nenozīmē atteikšanos no *Galileo* projekta. Tieši pretēji, Komisija vēlas, lai atkārtoti tiktu apstiprināts, ka minētais projekts Eiropas Savienībai ir stratēģiski un ekonomiski nozīmīgs.

3.3 Komisija uzskata, ka *Galileo* programma jāturpina, pamatojoties uz pašreizējo modeli. Tā tehniskās iezīmes jā saglabā, proti, tā ir 30 satelītu konstelācija, kas piedāvā piecu veidu pakalpojumus, vienlaikus nodrošinot teicamu signāla kvalitāti.

3.4 Tāpēc izmaiņas *Galileo* sistēmas kvalitātē nav pieļaujamas.

3.5 Komisija ierosina šādus divus alternatīvus scenārijus:

a. scenārijs A): iesākumā publiskais sektors finansē un nodrošina operatīvu sistēmu ar ierobežotu veikspēju. Šo pamata infrastruktūru veidotu 18 satelīti un ar tiem saistītas virszemes stacionārās iekārtas. Minētās iekārtas nodrošinātu gan pietiekamu pozicionēšanas precizitāti, gan pārklājumu, lai piedāvātu pakalpojumus tirgū, tomēr pilnībā vēl neizmantojot visas ar *Galileo* tehniskajām iespējām saistītās priekšrocības.

Pārējie 12 satelīti, noslēdzot koncesiju līgumus, nonāktu privātā sektora rīcībā, kas būtu atbildīgs par to darbību.

b. scenārijs B): publiskais sektors finansē un nodrošina sistēmu ar pilnīgu operatīvo veikspēju. Šo infrastruktūru veidotu 30 satelīti un ar tiem saistītas virszemes stacionārās iekārtas. Tā ļautu nodrošināt visus *Galileo* pakalpojumus visiem iespējamajiem lietotājiem, kā arī pārliecinātu iespējamo koncesionāru par sistēmas stabilitāti. Publiskās un privātās partnerības ietvaros, kuras pamatā ir koncesiju līgums par pakalpojumu

sniegšanu, tiktu nodrošināta sistēmas darbība, ekspluatācija, kā arī 30 satelītu konstelācijas uzturēšana. Pilnīga izvēšana tiktu pabeigta 2012. gadā un koncesiju līgums attiektos uz laika posmu no 2010. līdz 2030. gadam.

3.6 Komisija ierosina otro scenāriju īstenot divos posmos:

— izmantojot īpašu koncesiju, sākt tūlītēju EGNOS sistēmas kā *Galileo* priekšteces ieviešanu, lai tā būtu pieejama 2008. gadā. Pilna darbības jauda pēc *Galileo* konstelācijas pilnīgas pabeigšanas jānodrošina 2012. gada beigās;

— paralēli tam risināt sarunas un, noslēdzot koncesiju līgumu, izveidot publisko un privāto partnerību turpmākajam EGNOS un *Galileo* ekspluatācijas posmam no 2010. līdz 2030. gadam.

3.7 Komisija aicina Padomi un Parlamentu atbalstīt minētās divas programmas, apstiprinot virkni šādu principu:

— nodrošināt EGNOS sistēmas darbības uzsākšanu 2008. gadā;

— pieņemt lēmumu, ka visu dalībvalstu interesēs Eiropas satelītnavigācijas sistēmas programmas izstrādā, apstiprina, pārvalda un pārtrauga Eiropas Savienība;

— atzīt *Galileo* programmas stratēģisko nozīmi;

— projektēšanas iestādes un iepirkuma aģenta pienākumus uzticēt Eiropas Kosmosa aģentūrai (EKA), kas darbojas **Eiropas Savienības vārdā un rīkojas saskaņā ar tās pilnvarām un noteikumiem;**

— programmā — kur iespējams — ieviest godīgas konkurences elementu;

— pastiprināt un pārstrukturēt programmu publisko pārvaldību, uzticot politisko atbildību un vadošo lomu Eiropas Komisijai;

— iegūt investoru uzticēšanos.

3.8 Lai īstenotu šādu programmu, ir jāpiesaista nozīmīgi finanšu resursi, proti, gan līdzekļi, kas finanšu plānā paredzēti pašreiz ierosinātajai programmai, gan arī papildu līdzekļi.

3.9 2007.-2013. gada finanšu periodā būtu jāieplāno 2,4 miljardi *euro* pašreizējā projekta turpināšanai, papildinot to ar riska mazināšanas pasākumiem. Lai veiktu pirmās pilnās konstelācijas (30 satelītu) iepirkumu un īstenotu publisko un privāto partnerību ekspluatācijas posmā no 2010. līdz 2013. gadam, ir nepieciešami resursi 3,4 miljardu *euro* apmērā.

4. Vispārējās piezīmes

4.1 EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija ir ņēmusi vērā šobrīd strupceļā nonākušās sarunas par koncesiju līgumu un atzinusi nepieciešamību tās pārtraukt. Pieņēmums, ka sarežģījumu nav, nelabvēlīgo situāciju būtu tikai paildzinājis un vēl vairāk aizkavējis *Galileo* programmas īstenošanu.

4.2 Padome šajā jautājumā ir izdarījusi tādas pašus secinājumus kā Komisija un ir nolēmusi slēgt sarunas, lai darbību atsāktu uz jauniem pamatiem. EESK atzinīgi vērtē to, ka Padome ir arī cieši apņēmusies atkārtoti apstiprināt *Galileo* projekta stratēģisko nozīmi.

4.3 Eiroparometra nesensais pētījums (2007. gada maijs-jūnijs) par *Galileo* programmu, ko tas veicis pēc Enerģētikas un transporta ģenerāldirektorāta (TREN) pieprasījuma, liecina, ka 80 % Eiropas Savienības iedzīvotāju atbalsta ideju par neatkarīgu satelītnavigācijas sistēmu un 63 % aptaujāto atbalstītu nodomu projekta sekmīgai īstenošanai piešķirt papildu līdzekļus. Viedokļi par *Galileo* projekta pārtraukšanas ietekmi uz ES tēlu tomēr ir ļoti dažādi. 44 % aptaujāto uzskata, ka šāda notikumu attīstība ES ietekmētu negatīvi, savukārt 41 % uzskata, ka tā neatstātu nekādas sekas.

4.4 EESK atzinīgi vērtē Padomes un sabiedrības atbalstu *Galileo* projektam, bet uzskata, ka projekta pārtraukšana ļoti nelabvēlīgi ietekmētu Eiropas Savienības tēlu un uzticību Eiropas projektiem. Tas liecinātu par Eiropas Savienības nespēju sekmīgi īstenot zinātnisku un tehnisku nākotnes projektu, kas ļautu apvienot labākos sasniegumus pētniecības, inovāciju un tehnikas jomā un tādējādi pavērt nozīmīgas tirgus iespējas.

4.5 Ņemot vērā iepriekš minēto, Komisijas paziņojumā daži jautājumi tomēr paliek atklāti. Komisija paziņojumā īpašu uzmanību velta *EGNOS* sistēmai un nepieciešamībai to īstenot pēc iespējas ātrāk, tomēr nenorāda, kas būs minētās sistēmas operators. Tā norāda vienīgi to, ka tiks izmantota īpaša koncesija, bet neprecizē ne tās veidu, ne arī iespējamus partnerus (uzņēmums, uzņēmumu konsorcijs vai par gaisa satiksmes pārvaldību atbildīgās sabiedrības? ...). Vai tas būs publiskais vai privātais operators? Kādas īstenošanas procedūras tiks piemērotas un kādi būs termiņi?

4.6 Paplašināšanas sistēmas, kas ļauj uzlabot GPS signāla kvalitāti, ir reģionālas sistēmas (papildus *EGNOS*, līdzīgas sistēmas ir Ziemeļamerikā (*WAAS*) un Indijā). Kāda ir šo reģionālo sistēmu saikne un kādas starptautiskās vienošanās attiecībā uz tām ir jānoslēdz?

4.7 Ņemot vērā bijušos sarežģījumus ar konsorciju — *Galileo* koncesiju līguma kandidātu, ir jāuzmanās, lai jaunajos ierosinātajos scenārijos izvairītos no tamlīdzīgām problēmsituācijām. Sarunās iesaistītā konsorcijs locekļi bieži vadījās no attiecīgo valstu interesēm. Daudzu attiecīgo uzņēmumu darbība ir atka-

rīga no valsts, vai tie ir valsts uzņēmumi, tādēļ būtu nepamatoti uzskatīt, ka tie ir "privāti" konsorcijs tradicionālā izpratnē. Tas var atkārtoties arī jaunajos scenārijos. Tādēļ patiesa konkurence ir ļoti svarīga.

4.8 EESK atzinīgi vērtē to, ka projekta vispārējais modelis, it īpaši ierosināto pakalpojumu klāsts, nav izmainīts. Eiropas Komisijas priekšlikums ir vispiemērotākais, jo izmaiņas projekta ekonomiskajā modelī nozīmētu papildus aizkavēšanās, nevajadzīgas papildu izmaksas un nevajadzīgus riskus.

4.9 Turklāt Komiteja uzskata, ka Komisija ir pamatoti uzsvērusi — "arī tad, ja sistēma tiek saglabāta kā civila sistēma, ievērojamus ieņēmumus var vienlaikus gūt no lietotājiem, kas darbojas militārajā jomā". Ņemot vērā minētā jautājuma delikātumu, Komiteja uzskata, ka tas savstarpējās diskusijās jāapspriež ES dalībvalstīm. Tām būtu jāļauj pašām brīvi izlemt, vai tās valsts regulētas ierobežotas pieejamības pakalpojumus vēlas izmantot militārās aizsardzības nolūkos, tam piešķirot atbilstīgus finanšu līdzekļus.

4.10 Tā kā jautājums par projekta finansēšanu ir būtisks, EESK apsver, vai tādēļ, lai sniegtu ieguldījumu *Galileo* projekta finansēšanā, nevajadzētu paredzēt nelielu nodevu no ieņēmumiem, ko iegūst, pārdodot termināliekārtas.

4.11 Kaut arī EESK atbalsta ideju projektēšanas iestādes un iepirkuma aģenta pienākumus uzticēt Eiropas Kosmosa aģentūrai, tā tomēr uzsver, ka tādējādi *Galileo* projektu nevajadzētu pakļaut "juste retour" [taisnīgas atdeves] principam; vienlaikus tā tomēr pilnībā apzinās, ka iepriekšējā scenārijā dalībvalstīm izdevās vienoties tādēļ, ka starp tām tika nodrošināts ekonomiskais līdzsvars. Komiteja uzsver, ka projektu, kas Eiropas Savienībai ir tik būtisks un simbolisks, nedrīkst apdraudēt tādēļ, ka pastāv bažas, ka tas varētu negatīvi ietekmēt nozīmīgāko iesaistīto dalībvalstu ekonomiku. Tā norāda, ka šādas attieksmes dēļ ir radušies sarežģījumi *EADS-Airbus* uzņēmumā. Vēlēšanās nodrošināt ekonomisko līdzsvaru starp partneriem ir pamatota, tomēr, ja tādēļ projekta īstenošana aizkavētos vai no tā vispār būtu jāatsakās, tiktu apšaubīta šā Eiropas simboliskā projekta rūpniecības un zinātnes dimensija, kā arī tā ekonomiskā nozīme.

4.12 Visbeidzot, EESK pieņem, ka Komisijas vēlme saglabāt Kopienas pārvaldības principus ir bijusi par iemeslu tam, ka Komisija neatlaidīgi, dažkārt ne īpaši diplomātiskā veidā, ir pieprasījusi tai uzticēt projekta politisko vadību, nenovērtējot Eiropas Kosmosa aģentūras nozīmīgo lomu.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pārgadu progresa ziņojums par ES ilgtspējīgas attīstības stratēģiju"

(2007/C 256/15)

Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu Eiropas Komisija 2006. gada 11. decembra vēstulē *Dimitriadis* kungam lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai izstrādāt atzinumu par tematu "Pārgadu progresa ziņojums par ES ilgtspējīgas attīstības stratēģiju".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa (Ilgtspējīgas attīstības novērošanas centrs) atzinumu pieņēma 2007. gada 8. jūnijā. Ziņotājs — RIBBE kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sēdē), ar 70 balsīm par, 21 balsīm pret un 10 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. EESK secinājumu un ieteikumu kopsavilkums

1.1 Komiteja atzinīgi vērtē to, ka, pateicoties ES sammitā 2006. gada jūnijā Vīnē pieņemtajai "atjauninātajai" ilgtspējības stratēģijai, minētā jautājuma apspriešana tagad notiek ievērojami aktīvāk. Minētais jautājums ir vēl jāapspriež. Īpaši obligātā prasība reizi divos gados iesniegt progresa ziņojumus veicinās to, ka politiķi un sabiedrība saņems konkrētāku informāciju par pozitīvajām attīstības tendencēm un par problēmām stratēģijas īstenošanā.

1.2 EESK līdz šim pieņemtos atzinumos par ilgtspējību būtībā vienmēr ir atzinīgi vērtējusi Komisijas, Padomes vai Eiropadomes iesniegtos dokumentus, tajā pašā laikā uzdodot arī kritiskus jautājumus, kā arī atsevišķos gadījumos izstrādājusi plašus priekšlikumus, kurus iestādes gan bieži atstājušas bez ievērības. Arī šoreiz EESK kritiski vērtē to, ka lielākajā daļā prioritāro jomu izvirzītie mērķi ir formulēti vēl pārāk nekonkrēti, un īpaši to, ka pārlietu liela neskaidība joprojām valda jautājumā par instrumentiem.

1.3 EESK īpaši atzinīgi vērtē atjauninātajā stratēģijā izvirzītos galvenos mērķus un politiskos pamatprincipus, kā arī aicina Komisiju, Padomi un Eiropas Parlamentu minētos mērķus uztvert nopietni un vēltīt tiem visu nepieciešamo uzmanību.

1.4 Komiteja pauž cerību, ka pirmajā progresa ziņojumā, kuru paredzēts publicēt 2007. gada septembrī, cita starpā, būs ietverta precīzāka informācija par to,

— kādus ekonomikas instrumentus Komisija paredz izmantot, lai "sekmētu tirgus pārskatāmību un cenas, kas atspoguļo produktu un pakalpojumu patiesās ekonomiskās, sociālās un ar vidi saistītās izmaksas (pareiza cenu noteikšana)",

— kā konkrēti ir paredzēts īstenot Eiropadomes aicinājumu "apsvērt turpmākos pasākumus, lai nodokļu slogu novirzītu no

darba izmaksām uz resursu un enerģijas patēriņu un/vai vides piesārņojumu, palīdzot īstenot ES mērķus — rentablā veidā palielināt nodarbinātību un uzlabot vides aizsardzību",

— kādu konkrētu laika grafiku Komisija paredz noteikt, lai īstenotu Eiropadomes izvirzīto mērķi pakāpeniski atteikties no tiem piešķirumiem, kam ir negatīva ietekme uz vidi; vai varētu ņemt vērā EESK ierosinājumu šādi ietaupītos līdzekļus vismaz daļēji novirzīt "ES ilgtspējības fondā",

— kādā veidā Komisija paredz nākotnē novērst ieceru un realitātes acimredzamās pretrunas ilgtspējīgas attīstības politikas jomā, piemēram, transporta nozarē (skat. 4.15. un 4.16. punktu), un

— kāda rīcība ir paredzēta attiecībā uz tā dalībvalstīm, kuras nav izstrādājušas atbilstīgas nacionālās ilgtspējīgas attīstības stratēģijas.

1.5 Ievērojot aizvien ievērojamākās klimata pārmaiņas, ir saprotams, ka īpaša uzmanība tiek pievērsta klimata un enerģētikas jomai. EESK uzskata,

— ka tāda rīcība vērtējama atzinīgi, tomēr tas nenozīmē, ka citus svarīgus stratēģijas elementus var atstāt novārtā, un,

— neraugoties uz nepieciešamību īstenot steidzamus politiskus pasākumus, visi lēmumi būtu jāpieņem saskaņā ar atjauninātajā stratēģijā noteiktajiem "politiskajiem pamatprincipiem"; tāpat, iesaistot iedzīvotājus, uzņēmumus un sociālos partnerus un izmantojot vislabākās pieejamās zināšanas utt. Šis princips netika ievērots, "enerģētikas paketes" ietvaros pieņemot lēmumu par to, ka agrāk apstiprināto 5,75 % vietā turpmāk 10 % no visas degvielas Eiropā jāiegūst no biomasas. EESK uzskata, ka tas var radīt lielas problēmas, kuras tā formulēs savā atzinumā par attiecīgo Komisijas progresa ziņojumu (!).

(!) COM (2006) 845 galīgā redakcija.

2. Atzinuma galvenie aspekti un pamatojums

2.1 Eiropadomes sanāksmē, kas 2001. gadā notika Ģēteborgā, tika pieņemta "ES ilgtspējīgas attīstības stratēģija". Komisija 2005. gada decembrī iesniedza paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei — "Noturīgas attīstības stratēģijas pārskatīšana — rīcības platforma" ⁽²⁾, nosakot "papildu konkrētus pasākumus nākamajiem gadiem".

2.2 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja pēdējos gados pieņēmusi virkni atzinumu, kas veltīti ilgtspējīgas attīstības stratēģijai. Tajos Komiteja vienmēr ir uzsvērusi, ka sabiedrībā, kurā mēs dzīvojam, svarīga nozīme ir ilgtspējīgai attīstībai. Komiteja būtībā vienmēr ir atbalstījusi Komisijas priekšlikumus minētajā jomā un piekritusi Eiropadomes viedoklim, ka ilgtspējīgas attīstības stratēģija ir viena no vissvarīgākajām ES stratēģijām, kuras mērķi ir jācenšas sasniegt, īstenojot arī Lisabonas stratēģiju.

2.3 Tomēr atzinumos par "ilgtspējīgas attīstības" jautājumiem EESK bieži ir izteikusi arī kritiskas piezīmes un uzdevusi konstruktīvus jautājumus, uz kuriem Komisija un Padome līdz šim nav atbildējusi.

2.4 Pēdējais EESK atzinums par šo tematu bija veltīts iepriekš minētajam Komisijas paziņojumam, kas publicēts 2005. gada decembrī. Atzinumā Komiteja izteica kritiku par to, ka Komisija par "tālejošu" nodēvētajā rīcības programmā nav ņēmusi vērā ne EESK 2004. gada aprīlī paustos ieteikumus, ne arī pati savu 2005. gada jūnijā izteikto solījumu, proti, izvirzīt skaidrus mērķus, kas jāsasniedz, īstenojot ilgtspējīgas attīstības stratēģiju.

2.4.1 Minētajā atzinumā EESK atgādināja, ka ikvienā stratēģijā ir jānorāda veids, kā mērķi sasniegami. Ja netiek izvirzīti konkrēti mērķi, noteikti rodas problēmas, izvēloties to sasniegšanas līdzekļus. Ja nav precīzi zināms, ko gribam sasniegt, tad nav arī iespējams noteikt, kā tas izdarāms. Tāpēc EESK uzskatīja, ka paziņojums nesniedz atbildes un nenorāda virzienu, bet gan atstāj neatbildētu virkni jautājumu.

2.4.2 Jau 2004. gadā pieņemtajā atzinumā EESK puda viedokli — ja plaši iedzīvotāju slāņi un iesaistītie sociālie partneri nav informēti par mērķiem un to sasniegšanas līdzekļiem, proti, ja valda neskaidrība par to, "ko konkrēti nozīmē ilgtspējīga attīstība un ar ko nākotnes attīstība atšķirsies no situācijas šodien, ... tad iespējami iesaistītajās nozarēs rodas bailes un pretestība" ⁽³⁾. EESK diemžēl ir jāsecina, ka pēdējos trīs gados situācija nav uzlabojusies, kas noteikti kaitē ilgtspējīgas attīstības politikas ticamībai.

2.5 Acīmredzot līdzīgs viedoklis bija arī Austrijai, kas bija Padomes prezidentvalsts 2006. gada pirmajā pusgadā. Tādēļ tā neturpināja darbu ar Komisijas 2005. gada paziņojumu, bet

izstrādāja jaunu dokumentu, kuru 2006. gada jūnija sanāksmē izskatīja valstu un valdību vadītāji. Pamatojoties uz minēto dokumentu, sanāksmē tika pieņemta "atjauninātā stratēģija" ⁽⁴⁾.

2.6 Atjauninātajā stratēģijā nozīmīga vieta ierādīta EESK, kas noteikti izskaidrojams ar Komitejas līdzšinējo ieguldījumu ilgtspējīgas attīstības jautājumu apspriešanā. 39. punktā teikts, ka Komitejai "vajadzētu aktīvi iesaistīties līdzdalības radīšanā, cita starpā darbojoties par katalizatoru, veicinot pārrunas ES līmenī, un to aicina sagatavot ieguldījumu Komisijas pārģadu progresu ziņojumam".

2.7 Sagatavojot šo atzinumu, EESK vēlētos atsaukties uz minēto aicinājumu un uzņemties tai uzticēto atbildību. Atzinuma sākumā Komiteja izteiks dažas vispārējas piezīmes par atjaunināto stratēģiju (3. punkts), turpinājumā īsi analizēs atjauninātajā stratēģijā minētos jautājumus (4. punkts) un nobeigumā paudīs viedokli par konkrētiem satura elementiem progresu ziņojumā, kas sagatavojams līdz 2007. gada septembrim (5. punkts).

3. Vispārējas piezīmes par atjaunināto stratēģiju

3.1 Ja svarīgākā ES politiskā institūcija pārskata un atjaunina kādu no tās politikām, kā Eiropadome to izdarījusi ar ES ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, tad pilsoniskā sabiedrība uzskata, ka attiecīgajā dokumentā ir arī jāpasaka:

- kādēļ pārskatīšana vispār bija nepieciešama,
- kādi bija nepilnību analīzes rezultāti (t.i., kurās jomās tika konstatētas problēmas) un
- tieši kas būtu jāmaina nākotnē (t.i., kuras jomas vajadzētu izslēgt un/vai attiecībā uz kurām jomām vajadzētu mainīt pieeju, un kuras jomas vajadzētu iekļaut un kādēļ), un
- kādā veidā ir paredzēts sasniegt, piemēram, mērķi integrēt ilgtspējības ideju visu ģenerāldirektorātu darbā.

3.2 Tomēr šāds pamatojums un šādas pārbaudes rezultāti dokumentā diemžēl nav iekļauti. Tajā atrodama vien "atjauninātā" stratēģija.

3.3 Ģēteborgas stratēģijā, pamatojoties uz Komisijas paziņojumu, tika aplūkoti 4 svarīgākie jautājumi, proti,

- klimata pārmaiņas,
- transports,
- sabiedrības veselība un
- dabas resursi.

⁽²⁾ COM (2005) 658 galīgā redakcija, 13.12.2005.

⁽³⁾ OVC 117, 30.4.2004., 22. lpp., 2.2.1. punkts.

⁽⁴⁾ Eiropas Savienības Padome, dokuments 10917/06, 26.6.2006., "ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas pārskatīšana — jaunā stratēģija".

3.4 Vēl divi Komisijas tolaik ierosinātie jautājumi, proti, "nabadzības izskaušana" un "sabiedrības novecošana" Gēteborgas stratēģijā netika iekļauti. Eiropadome savu lēmumu nepamatoja, un EESK 2004. gada aprīļa atzinumā⁽⁵⁾ to kritizēja kā "nepiemērotu signālu". Plašu kritiku izpelnījās arī tas, ka stratēģija nav apkopota vienotā dokumentā, ar kuru varētu iepazīstināt sabiedrību un tādejādi sekmēt stratēģijas īstenošanu, kā arī tas, ka ārējās dimensijas jautājumi tika risināti atsevišķi un ietverti atsevišķā dokumentā.

3.5 Atjauninātajā stratēģijā ir minētas 7 svarīgākās problēmas, kā arī attiecīgie darbības mērķi un uzdevumi. Minētās problēmas jārisina šādās jomās:

- klimata pārmaiņas un videi nekaitīga enerģija,
- ilgtspējīgs transports,
- ilgtspējīgs patēriņš un ražošana,
- dabas resursu saglabāšana un pārvaldība,
- veselība,
- sociālā iekļautība, demogrāfija un migrācija, kā arī
- nabadzības izskaušanas un ilgtspējīgas attīstības problēmas pasaules mērogā.

3.6 Šis sākotnējās un jaunās stratēģijas salīdzinājums liecina, ka atjauninātajā stratēģijā nav noteiktas citas prioritātes. Gēteborgas stratēģijas prioritātes papildinātas ar Komisijas 2001. gada paziņojumā minētajām (nabadzības izskaušana un sabiedrības novecošana) un jautājumu par ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu.

3.7 EESK pilnībā izprot šādu soli, jo 2001. gadā minētie (gan Gēteborgas stratēģijā iekļautie, gan neiekļautie) jautājumi joprojām nav atrisināti un pašreiz kā nekad agrāk ir skaidrs, ka tie konsekventi jārisina politiskā līmenī. Un tieši tāpēc, ka politiskā rīcība līdz šim bijusi nepietiekama, interesanti būtu noskaidrot, ar ko tad īsti jaunā stratēģija atšķiras no sākotnējās un kā vērtējami līdzšinējie panākumi sākotnējās stratēģijas īstenošanā. Šis jautājums ir īpaši svarīgs tādēļ, lai novērstu pārmetumus, ka aizvien jaunu dokumentu sagatavošana rada tikai lielāku neskaidrību un politiskā ziņā nesekmē nepieciešamā procesa konsolidāciju. Kā EESK jau vairākkārt norādījusi, par ilgtspējīgas attīstības politiku neliecina pārvaldes iestāžu un politiskās veidotāju izstrādāto dokumentu skaits, bet gan tikai konkrēta un efektīva rīcība.

3.8 Atjauninātās stratēģijas pamatā ir izcils ilgtspējīgas attīstības principu kopums, un tajā mēģināts tos īstenot, izvirzot mērķus un paredzot pasākumus kopumā katrā no septiņām noteiktajām prioritārajām jomām, tostarp arī dažus pasākumus, lai risinātu transversālus jautājumus, kā arī izstrādātu stratēģijas īstenošanas un paveiktā darba pārbaudes kārtību. Šajā ziņā jaunā stratēģija noteikti ir labāka nekā iepriekšējās.

3.9 Pirmās pazīmes liecina, ka klimata pārmaiņām un enerģētikai veltītās stratēģijas sadaļas šobrīd tiek īstenotas ar lielu apņēmību. Tāda rīcība ir vērtējama atzinīgi, taču tas nenozīmē, ka citus svarīgus stratēģijas elementus var atstāt novārtā. Pašrei-

zējā stratēģijas īstenošanas pārskatīšana sniedz lielisku iespēju izanalizēt minēto jautājumu, kā arī palielināt stratēģijas nozīmi un padarīt to par virzītājspēku visās ar to saistītajās galvenajās jomās. Komiteja vēlreiz uzsver, ka ilgtspējīga attīstība ir nevis atsevišķu iespēju izvēlne, kurā var izraudzīties tīkamākās iespējas, bet gan visaptveroša integratīva pieeja. Ar klimata pārmaiņām saistītie mērķi un uzdevumi šobrīd ir pietiekami skaidri, precīzi un neatliekami, lai tiem sekotu konkrēta rīcība. Turpretī lielākajā daļā citu stratēģijas jomu ilgtspējīgas attīstības mērķi ir pārlietu neskaidri un nenoteikti termiņu ziņā, lai panāktu ievērojamas pārmaiņas.

3.10 Stratēģijas jomas: atjauninātajā stratēģijā, kurā iekļautas septiņas tēmas, šajā ziņā ir panākts uzlabojums salīdzinājumā ar iepriekšējo stratēģiju, kura aptvēra tikai četras jomas, kas bija nepietiekami. Tomēr dažas svarīgas jomas tajā joprojām nav iekļautas. Jau 2004. gada aprīlī pieņemtajā izpētes atzinumā⁽⁶⁾ EESK aicināja vēltīt atsevišķu sadaļu lauksaimniecībai. Komiteja atkārtoti minēto prasību, ņemot vērā, ka tā jau vairākkārt paudusi lielas šaubas, vai globālā tirgus apstākļos vispār iespējama ilgtspējīga lauksaimniecība, kā to paredz "Eiropas lauksaimniecības modelis". Komitejas skepsi par to, vai KLP attīstības virziens tiešām ir pareizs, vairo apstākļus, ka valstu un valdību vadītāji budžeta periodā no 2007. līdz 2013. gadam ievērojami samazināja līdzekļus, kas tiek piešķirti tieši ilgtspējīgas lauksaimniecības attīstībai tik svarīgajam KLP otrajam pīlāram. EESK jau vairākkārt kritizējusi minēto lēmumu un jautā, vai tas atbilst ilgtspējīgas attīstības politikai. Tēmas "lauksaimniecība" iekļaušana atjauninātās stratēģijas sadaļā "dabas resursi" problēmu risināšanu neveicinās.

3.11 Līdz ar jautājumu, vai uz globālu un atvērtu tirgu vērsta Eiropas lauksaimniecības politika var būt ilgtspējīga, jāaplūko arī jautājums par vispārējiem ražošanas un tirdzniecības noteikumiem. PTO ir organizācija, kuras darbības pamatā ir nolīgumi, kas noslēgti, lai sekmētu brīvo tirdzniecību visā pasaulē. Taču — kā EESK jau vairākkārt norādījusi — tas nenozīmē, ka brīva un liberalizēta tirdzniecība ir ilgtspējīga. Atjauninātajā stratēģijā diemžēl nekas nav teikts par to, kā brīva tirdzniecība var kļūt par tādu tirdzniecību, kas atbilst ilgtspējības principiem. Tas ir būtisks atjauninātās stratēģijas trūkums! Arī šajā ziņā EESK diemžēl jānorāda, ka ES atbildīgās personas līdz šim nav atbildējušas uz Komitejas jau pirms trīs gadiem uzdoto jautājumu⁽⁷⁾, kaut gan EESK atzinīgi vērtē to, ka ES pēdējo gadu laikā ir centusies virzīt sarunas par jauniem noteikumiem globalizētās tirdzniecības jomā, kā arī ar SVF un Pasaules banku.

3.11.1 Eiropas ilgtspējīgas attīstības stratēģijā svarīga nozīme ir globālajai dimensijai, jo Eiropas ekonomiku neapšaubāmi ietekmē norises ārpus ES ekonomikas telpas. Tādēļ jebkurai ES stratēģijai jābūt vērsta uz globālu pieeju ilgtspējīgai attīstībai un tā aktīvi jāsekmē. Tas ir atzīts atjauninātajā stratēģijā ar norādēm uz Tūkstošgades attīstības mērķu, Kioto protokola, ANO Vides programmas (UNEP) un citu pasaules mēroga iniciatīvu īstenošanas veicināšanu. Stratēģijā arī ir atzīta nepieciešamība "likt

⁽⁵⁾ OVC 117, 30.4.2004.

⁽⁷⁾ OVC 117, 30.4.2004., 22. lpp., cita starpā 0.8 punkts un 6.4 un turpmākie punkti.

⁽⁶⁾ OVC 117, 30.4.2004.

globalizācijai strādāt ilgtspējīgas attīstības labā". Tajā ir norādīts, ka Komisija izstrādā ilgtspējīga patēriņa un ražošanas rīcības plānu, tomēr EESK uzskata, ka ir vajadzīga tālējāka analīze, lai varētu risināt globālās nevienlīdzības problēmas. Industrializēties nesen sākušo valstu, kuras pamatoti cenšas sasniegt augstāku dzīves līmeni, tiekšanās uz izaugsmi var radīt gandrīz katastrofālas sekas attiecībā uz globālajiem resursiem un sistēmām. Tādēļ stratēģijā vajadzētu pievērsties problēmām, kas saistītas ar tuvošanos mūsu planētas, uz kuru jau tagad gulstas 200 gadu ilgās nevienmērīgās industrializācijas slogs, "nestspējas" robežai.

3.11.2 Tādēļ EESK ierosina Komisijai izstrādāt paziņojumu par pieejām kopējo globālo resursu pārvaldībai un piešķiršanai. Tajā vajadzēt pievērst uzmanību ilgtermiņa mehānismam, lai stabilizētu "drošā" līmenī siltumnīcefekta gāzu (SEG) koncentrāciju atmosfērā ar kopīga starptautiska globālās emisijas samazināšanai paredzēta budžeta palīdzību. Beidzoties noteiktam termiņam, kura laikā būtu jānotiek emisiju apjomu uz vienu iedzīvotāju konverģencei, šīm tiesībām vajadzētu būt vienādām. Šāda pieeja, kas jau tagad tiek plaši apspriesta un ir pazīstama kā "samazināšana un konverģence", paredz ņemt vērā ar iedzīvotāju skaita pieaugumu, rūpniecisko ražotspēju, globalizāciju un planētas atmosfēras kā kopīga resursa taisnīgu un racionālu pārdali saistītos aspektus.

3.12 Skaidri mērķi: ilgtspējīga attīstība ir plaši atzīta kā vispārējs sabiedrības mērķis. Tomēr, lai ilgtspējīgas attīstības stratēģija kļūtu par patiesu virzītājspēku, tā jāīsteno, izvirzot konkrētus un novērtējamus mērķus un uzdevumus, kā arī pamatojoties uz nopietnu analīzi. Atjauninātajā stratēģijā paredzēts īstenot daudz mērķu un pasākumu. Taču tas netiek darīts, pamatojoties uz datu vai attīstības tendenču kvantitatīvu analīzi vai uz jautājumu un problēmu kvalitatīvu analīzi. Tādēļ bieži vien nav skaidrs, kāpēc izvēlēti noteikti mērķi un darbības, kā tiks novērtēta to īstenošana un kā tie varētu sekmēt vispārējo ilgtspējību, ja pat tiks īstenoti. Pašreiz, pārskatot stratēģijas īstenošanu, būtu jāizmanto iespēja noskaidrot un precizēt visus minētos jautājumus, lai nākotnē sasniegumu novērtēšana patiešām būtu sistemātiskāka.

3.13 Līdztekus kritiskām piezīmēm EESK tomēr vēlētos uzsvērt arī pozitīvus aspektus. Salīdzinājumā ar 2005. gada decembrī iesniegto rīcības programmu "atjauninātajā stratēģijā" noteikti ir izvirzīti vairāk konkrētu mērķu, piemēram, tādās jomās kā klimatu ietekmējošu emisiju ierobežošana un energoefektivitātes palielināšana. Tieši Eiropadomes 2007. gada marta sanāksmes secinājumi par klimata un daļēji arī par enerģētiskās politikas jautājumiem ļauj labāk izprast dažus no stratēģijā izvirzītajiem mērķiem.

3.14 Īstenošanas instrumenti: tomēr arī atjauninātajā stratēģijā (kā arī Eiropadomes 2007. gada marta sanāksmes secinājumos) nav skaidru norāžu, ar kādiem līdzekļiem paredzēts sasniegt šos konkrētāk formulētos mērķus un tieši kādu "stratēģiju" paredzēts

īstenot. Tomēr jāatzīmē, ka tagad tiek sniegtas vismaz dažas — gan netiešas — norādes par to, kādi instrumenti, iespējams, tiks pielietoti. EESK gan uzskata, ka minētās norādes ir pārlietu nekonkrētas un ka progresa ziņojumā varētu iekļaut un tajā noteikti jāiekļauj konkrēta informācija par minēto jautājumu, tādējādi mazinot neskaidrību un nosakot pamatnostādnes (skatīt 5. punktu).

4. Īpašas piezīmes par atjaunināto stratēģiju

4.1 Pārskatītajā stratēģijā uzsvērts, ka Lisabonas stratēģijas īstenošanas procesa dinamika obligāti jāintegrē visaptverošākos ilgtspējīgas stratēģijas mērķos. Tomēr netiek veikta nopietna analīze par to, kā pasaule jāmainās izaugsmes un attīstības modeļiem, lai pasauli nākotnē veidotu ilgtspējīgākā veidā. Neilgtspējīgas attīstības sekas kļūst aizvien pamanāmākas. Te īpaši jāmin klimata pārmaiņu dramatiskās sekas, kā arī nepārtrauktā bioloģiskās daudzveidības samazināšanās visā pasaulē, aizvien izteiktākā plaisa starp trūcīgajiem un bagātajiem, paredzamais izejvielu izsīkums utt.

4.2 Tam būs ļoti negatīva ietekme uz ekonomiku. Dažos reģionos draud pilnīgs pašreizējās tautsaimnieciskās darbības pamata sabrukums. Piemēram, Šveices bankas vairs neizsniedz kredītus investoriem, kuri vēlas ieguldīt līdzekļus ar ziemas sporta veidiem saistītajā infrastruktūrā, ja attiecīgā vieta atrodas zemāk nekā 1 500 metrus virs jūras līmeņa. Aizvien lielāka nedrošība valda jautājumā par to, kā turpmāk attīstīsies lauksaimniecība vai arī tūrisms Vidusjūras reģionā, ja klimats tur kļūs vēl karstāks un sausāks.

4.3 "ES krasta līnijas aizsardzībai pret eroziju un plūdiem izmantoto publisko līdzekļu apjoms ir aptuveni 3,2 miljardi *euro* salīdzinājumā ar 2,5 miljardiem *euro* 1986. gadā. Pētījumi liecina, ka krastu erozijas radītās ikgadējās izmaksas laika posmā no 1990. līdz 2020. gadam būs vidēji 5,4 miljardi *euro*". Ar šo lielo naudas līdzekļu palīdzību tomēr iespējams novērst vai mazināt tikai daļu no paredzamajām negatīvajām sekām.

4.4 Stāvoklis ir draudīgs — mēs dzīvojam ekonomikas sistēmā, kurā no vispārējā ekonomiskā viedokļa pozitīvi tiek vērtētas, piemēram, ārstēšanās izmaksas un videi nodarītie zaudējumi vairāku miljardu apjomā, ko izraisīja vētra "Kirils" 2007. gada sākumā, jo šādi zaudējumi veicina iekšzemes kopprodukta pieaugumu. — EESK atzinīgi vērtē to, ka atjauninātajā stratēģijā Eiropadome beidzot — diemžēl gan tikai garāmeļot — sāk pievērst lielāku uzmanību minētajai pretrunai. Pilnībā jāpiekrīt Eiropadomes atjauninātās stratēģijas 20. punktā teiktajam, ka "valstu ienākumu uzskaites pamatsistēmu varētu paplašināt, cita starpā integrējot krājumu un plūsmu koncepcijas, kā arī ārpustirgus darbu, un sīkāk izstrādāt ar satelītkontiem, piemēram, izdevumiem vides jomā un materiālu plūsmām".

4.5 Šajā sakarā jāatgādina — EESK 2004. gadā norādīja, ka “ilgtspējīgas attīstības stratēģijas sakarā katrā ziņā ir jāapspriež arī tādi jautājumi, kas līdz šim uzskatīti gandrīz par aizliegtu tēmu. Viens no šādiem jautājumiem ir nepārtraukta ekonomikas izaugsme kā visu politisko pasākumu pamatmērķis un galvenais aspekts”⁽⁸⁾. EESK norādīja, ka runa nav tikai par kvantitatīvu izaugsmi, bet būtu jāpanāk “jauna pieeja izaugsmei”, izvirzot priekšplānā kvalitatīvos aspektus un uz ilgtspējīgas attīstības kritērijiem orientētus mērķus. Iesniedzamajā progresa ziņojumā Komisijai un Padomei būtu

— beidzot jānoskaidro, vai nepastāv līdz šim nepamanītas vai arī noklusētas pretrunas starp ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, no vienas puses, un Lisabonas stratēģiju, no otras puses, it īpaši saistībā ar tāda rādītāja kā “iekšzemes kopprodukts” izmantošanu, lai noteiktu sabiedrības labklājības un ekonomiskās pārticības līmeni, un

— jānorāda, kādam tieši jābūt jaunam “labklājības rādītājam”, kas atbilst ilgtspējīgas attīstības principiem.

4.6 Daudzie piemēri skaidri parāda, ka progresam ekonomikas un vides politikas jomā nevajadzētu būt katrā ziņā vēršam uz IKP pieaugumu, bet gan uz darba vietu radīšanu un videi radītā kaitējuma samazināšanu. Aizstājot parastās kvēlspuldzes ar enerģiju taupošām spuldzēm, tiek izmantots mazāk elektroenerģijas, un ņemot vērā arī attiecīgos ieguldījumus, IKP tādējādi samazinās. Tomēr EESK vēlas vairāk “izaugsmes” šajā jomā, kā arī ēku siltināšanas, ekonomisku dzinēju un energoefektīvu ierīču izmantošanas un citās jomās.

4.7 Tādēļ Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas pūliņus, meklējot alternatīvas IKP kā sabiedrības labklājības rādītāja izmantošanai, un ar interesi sekos šim darbam.

4.8 EESK jau bieži ir uzsvērusi, ka ilgtspējīgu attīstību nav iespējams nodrošināt, neieguldot nekādus līdzekļus. Komiteja vairākkārt arī norādījusi, ka makroekonomiskā līmenī ir jānotiek būtiskām strukturālām pārmaiņām, un tās arī notiks neatkarīgi no tā, vai mēs to vēlamies vai nē. Politikas veidotāju uzdevums ir piesardzīgi uzsākt nepieciešamās pārmaiņas, lai izvairītos no lielākām problēmām un mazinātu nopietnākas negatīvās sekas.

4.9 Komiteja atgādina, ka mikroekonomiskajā līmenī atbildība par minēto problēmu risināšanu jāuzņemas ne tikai politikas veidotājiem. Savs ieguldījums jāsniedz arī uzņēmumiem un katram iedzīvotājam. Komisija jau vairākus gadus pamatoti atgādina par uzņēmumu sociālo atbildību, kas sociālā dialoga ietvaros aptver ekonomisko, sociālo un vides jomu.

⁽⁸⁾ OVC 117, 30.4.2004., 22. lpp., 2.3.9. punkts.

4.10 Eiropadomes atjauninātajā stratēģijā⁽⁹⁾ norādīts, ka tā “... veido visaptverošu pamatu, kurā ... ekonomikas, sociālie un vides mērķi var viens otru papildināt”. Eiropadome arī uzskata, ka pirms visu ES politisko lēmumu pieņemšanas “līdzsvaroti” jānovērtē ilgtspējīgas attīstības sociālās, vides un ekonomikas dimensijas un jāņem vērā “ilgtspējīgas attīstības ārējā dimensija un bezdarbības izmaksas”. Tomēr jāpiebilst, ka tiklīdz atjauninātajā stratēģijā tiek skarts finansējuma jautājums, runa vairs nav par sociālo dialogu, bet gan par Komisijas un dalībvalstu iestāžu dialogu, no vienas puses, un “uzņēmumiem”, no otras puses, lai noteiktu darbības mērķus attiecībā uz ražojumiem un procesiem.

4.11 EESK uzsver, cik svarīgi ir patiešām plaši apspriest ar visiem politiskajiem spēkiem jautājumu par veicamajiem politiskajiem pasākumiem, kā arī vienmēr paturēt prātā atjauninātajā stratēģijā noteiktos “galvenos mērķus” un “pamatprincipus” un veltīt tiem pietiekamu uzmanību. Tikai tad būs iespējams izvairīties no iespējamajām nepilnībām, panākt plašu sabiedrības atbalstu un padarīt ilgtspējīgu attīstību par patiesu rīcības principu.

4.11.1 Piemērs, kas liecina par nepilnīgu lēmumu pieņemšanas kārtību, ir enerģētikas paketes ietvaros pieņemtie Eiropadomes lēmumi par biodegvielas piejaukumu 10 % apmērā agrāk apstiprināto 5,75 % vietā. EESK stingri atbalsta Eiropadomes izvirzīto mērķi līdz 2020. gadam par 20 vai 30 % (atkarībā no to valstu rīcības, kas nav Savienības locekles) samazināt emisijas un piekrist arī ilgtermiņa mērķim (samazinājums par 60 līdz 80 % līdz 2050. gadam). Lēmumam par biodegvielu piejaukšanu jāsekmē ne tikai minētā mērķa īstenošana, bet jāatbilst arī pārējiem pamatprincipiem.

4.11.2 Tāpēc jāņem vērā ne tikai rādītāji enerģētikas, dabas un vides jomā, bet arī iespējamās sekas, kādas būs konkurencei zemes platību izmantošanas jomā (attiecīgās valsts un globālā līmenī). Šobrīd aizvien plašākās diskusijas, piemēram, par īpaši intensīvo fosilo enerģijas veidu izmantošanu, lai ražotu biodegvielu, kas it kā neradot CO₂ emisijas⁽¹⁰⁾, par šo degvielu patieso nozīmi klimata problēmu risināšanā⁽¹¹⁾ vai par to ietekmi uz pārtikas produktu ražošanu⁽¹²⁾ liecina — uz visiem “ilgtspējīgas attīstības jautājumiem” vēl nav rastas pietiekami izsmeltošas atbildes. EESK vēltis īpašu atzinumu šai ļoti svarīgajai tēmai.

4.12 Komiteja ir gandarīta, ka diskusijas par ilgtspējības ekonomiskajām un finansiālajām sekām ir kļuvušas vēl lietišķākas, cita starpā pateicoties *Stern* ziņojuma publicēšanai. Kā zināms, *Stern* ziņojumā aprēķināts, ka klimata pārmaiņu seku

⁽⁹⁾ Skatīt 8. punktu.

⁽¹⁰⁾ 83 % etanola, ko ražo no kukurūzas, enerģētiskā saturs iegūst no fosilajiem enerģijas avotiem.

⁽¹¹⁾ Augsts smieklu gāzes (slāpekļa oksīda) īpatsvars rapša pārstrādes procesā (pētījums līdz vasaras brīvdienām, tāpat, līdz plenārsesijai, vēl nebūs pieejams).

⁽¹²⁾ Piemēram, Meksikā: nemieri tortiļu sadārdzināšanās dēļ, jo kukurūzu aizvien vairāk izmanto, lai ražotu degvielu automobiļiem.

vispārējai novēršanai ir nepieciešams “tikai” 1 % no iekšzemes kopprodukta; *Vattenfall* pētījumā, kas tika publicēts pirms pasaules ekonomikas forumā Davosā, secināts, ka minētās izmaksas varētu būt vēl “mazākas”. Lai arī, pārreķinot naudas izteiksmē, 1 % no iekšzemes kopprodukta šķiet milzīga summa, tā ir jāsalīdzina ar citām politikas jomām nepieciešamajiem līdzekļiem, kas arī ir ievērojami. Piemēram transporta jomā, tā dēvēto TINA projektu ⁽¹³⁾ īstenošana tikai noteiktos transporta koridoros vien līdz 2015. gadam katru gadu izmaksātu 1,5 % no iekšzemes kopprodukta, tātad tas būtu dārgāk nekā *Stern* ziņojumā aprēķinātās izmaksas, kuras radītu klimata pārmaiņu seku mazināšana.

4.13 Taču, kā jau iepriekš minēts, runa nav tikai par naudu, bet gan lielā mērā par strukturālām pārmaiņām. Komiteja atzinīgi vērtē, piemēram, “atjauninātājā stratēģijā” izteikto aicinājumu “nodalīt ekonomisko izaugsmi, no vienas puses, un pieprasījumu pēc transporta pakalpojumiem, no otras puses, lai tādējādi samazinātu kaitējumu videi”. Tomēr tas nozīmē arī, ka, piemēram, būtu kritiski jāizvērtē tāda ražošana, kas pakārtota produkcijas piegādēm “precīzā laikā” un kurā uzņēmumi atsakās no produkcijas glabāšanas funkcijām un ar to saistītajām izmaksām, padarot kravas automobiļus un preču vilcienus par ripojošām kravu novietnēm.

4.14 Diemžēl Komitejai tomēr arī jāsecina, ka apbrīnojami ātri atklājas ieceru un patiesā stāvokļa neatbilstība. Tikai tieši 13 dienas pēc tam, kad Eiropadome bija pieņēmusi lēmumu par minēto operatīvo mērķi un uzdevumu, Eiropas Komisija iesniedza 2001. gadā publicētās “Transporta baltās grāmatas vidusposma pārskatu” ⁽¹⁴⁾. Minētajā pārskatā prognozēts, ka laika posmā no 2000. līdz 2020. gadam IKP pieaugums būs 52 %, autotransporta kravu pārvadājumu pieaugums — 55 % un gaisa satiksmes pieaugums — 108 %. Iecerētā ekonomiskās izaugsmes un pieprasījuma pēc transporta pakalpojumiem nodalīšana īpaši vērojama dzelzceļa kravu pārvadājumu (+ 13 %) un dzelzceļa pasažieru pārvadājumu (+ 19 %) jomā.

4.15 EESK ar lielu neizpratni jāsecina, ka Transporta baltās grāmatas vidusposma pārskata izstrāde nav saskaņota ar atjauninātās ilgtspējīgas attīstības stratēģijas sagatavošanu, jo ieceru un politiskās realitātes acīmredzamajām pretrunām nav veltīta nekāda uzmanība. Šķiet, ka Komisija ir atteikusies no ilgtspējīgas attīstības stratēģijas pirmā īpašā mērķa īstenošanas transporta nozarē, proti, ekonomiskā izaugsme un izaugsme mobilitātes jomā netiek nodalīta. Komisijai turpmāk jādara viss iespējams, lai nemaz nepieļautu šādu pretrunu rašanos. Transporta nozarē atkārtoti jāmeklē iespējas, kā veidot mūsu pilsētas un vietējās administratīvās teritorijas, kā arī dažādus pasākumus, lai veicinātu transporta un satiksmes maršrutu saīsināšanu un pastāvīgi nepalielinātu attālumus, kas cilvēkiem un precēm jāveic, lai sasniegtu savu mērķi. Tam būs nepieciešama attiecīga fiskālās politikas un teritoriālās plānošanas politikas pielāgošana un koordinācija visos pārvaldes līmeņos — no ES līdz vietējam līmenim.

⁽¹³⁾ TINA — Transporta infrastruktūras vajadzību novērtējums.

⁽¹⁴⁾ COM (2006) 314.

4.16 Aizvien aktuālāko transporta problēmu risinājumi atjauninātājā stratēģijā tomēr liek vilties. EESK ir jāsecina, ka ES rīcība, meklējot problēmu risinājumus enerģētikas politikas jomā, ir daudz konkrētāka nekā, risinot problēmas transporta jomā, kuras negatīvā ietekme uz klimatu, kā arī vides un dabas aizsardzību turpmāk vēl vairāk palielināsies.

4.17 Eiropadomes 2007. gada marta sanāksmes secinājumos ⁽¹⁵⁾ norādīts, ka emisiju tirdzniecības sistēmā, iespējams, varētu iekļaut arī sauszemes un jūras transportu. Arī progresa ziņojumā par ilgtspējīgas attīstības stratēģiju būtu jāanalizē minētais jautājums un jānovērtē šādas rīcības iespējamā ietekme, salīdzinot to arī ar citiem instrumentiem.

5. Progresa ziņojuma saturs

5.1 EESK atzinīgi vērtē faktu, ka saskaņā ar atjauninātās stratēģijas 33. punktu Komisija turpmāk reizi divos gados (sākot ar 2007. gada septembri) iesniegs progresa ziņojumu par ilgtspējīgas attīstības stratēģijas īstenošanu ES un dalībvalstīs. Šajā ziņojumā tiks noteiktas arī nākotnes prioritātes, pamatnostādnes un īstenojamie pasākumi. EESK pauž cerību, ka tādējādi tiks sniegta atbilde uz līdz šim vēl neatbildētiem jautājumiem.

5.2 Tas ir ļoti svarīgi tieši attiecībā uz visai neskaidri pieminētajiem vadības un ekonomikas instrumentiem. Piemēram, 22. punktā minēts, ka “vispiemērotākie ekonomikas instrumenti būtu jāizmanto, lai sekmētu tirgus pārskatāmību un cenas, kas atspoguļo produktu un pakalpojumu patiesās ekonomiskās, sociālās un ar vidi saistītās izmaksas (pareiza cenu noteikšana)”. Šajā gadījumā atkal jārunā par ārējo izmaksu internalizāciju (EESK vairākkārt aicinājusi to darīt) un tai nepieciešamajiem instrumentiem. EESK atgādina, ka diskusijas par minēto jautājumu ar lielākiem vai mazākiem panākumiem risinās jau daudzus gadus. Ar trīs gadu novēlošanos Komisija 2007. gada marta beigās ir nākusi klajā ar Zaļo grāmatu “Tirgus ekonomikas instrumenti vides politikas un ar to saistītajiem mērķiem”, kas dod jaunu impulsu diskusijai. Komiteja centīsies panākt, lai progresa ziņojumos beidzot tiek pievērsta uzmanība šim ilgtspējībai tik svarīgajam jautājumam.

5.3 Stratēģijas 23. punktā Eiropadome — tātad valstu un valdību vadītāji — aicina dalībvalstis “apsvērt turpmākos pasākumus, lai nodokļu slogu novirzītu no darba izmaksām uz resursu enerģijas patēriņu un/vai vides piesārņojumu, palīdzot īstenot ES mērķus — rentablā veidā palielināt nodarbinātību un uzlabot vides aizsardzību”. EESK atzinīgi vērtē Eiropadomes aicinājumu un lūdz Komisiju progresa ziņojumā veltīt lielu uzmanību minētajam punktam, kā arī izteikt konkrētus priekšlikumus, kā minētie pasākumi būtu īstenojami. Turklāt ir rūpīgi jāizvērtē ar vides politiku saistītās sekas un attiecīgā sloga sadalījums, lai nodokļu sistēmas pārkojumu rezultātā īpaši necestu sociāli neaizsargātākās iedzīvotāju grupas.

⁽¹⁵⁾ Skatīt 35. punktu.

5.4 EESK atzinīgi vērtē arī norādi, ka "līdz 2008. gadam būtu jāizveido reformas plāns katrā nozarē attiecībā uz tiem piešķirumiem, kam ir negatīva ietekme uz vidi un kas nav savienojami ar ilgtspējīgu attīstību". Komiteja arī atbalsta izvirzīto mērķi "pakāpeniski atteikties no šādiem piešķirumiem", tomēr tā uzskata, ka būtu lietderīgi noteikt konkrētu laika grafiku, saskaņā ar kuru šāda pakāpeniska atteikšanās tiks īstenota, un vienlaicīgi arī pārbaudīt, vai šādi ietaupītos līdzekļus varētu novirzīt jaunā "ES ilgtspējības fondā", kuru dalībvalstis varētu izmantot gadījumā, ja kāds vides saglabāšanas pasākums ir saistīts ar nesamērīgi augstiem izdevumiem attiecīgās valsts budžetā (Nicas līguma 175. panta 5. punkts un 174. panta 1. punkts).

5.5 Līdz šim pieņemtos atzinumos EESK vienmēr ir uzsvērusi, cik svarīgi ir informēt iedzīvotājus, uzņēmumus un citas ieinteresētās puses par to, kādi politiskie pasākumi tiek plānoti un kāpēc. Tikai tādā gadījumā cilvēki būs gatavi aktīvi iesaistīties nepieciešamo pasākumu īstenošanā un tos atbalstīt. Tādēļ atbalstāms ir Eiropadomes aicinājums Komisijai "izveidot vienkāršu un saprotamu rokasgrāmatu par šo stratēģiju, kurā būtu iekļauta arī dalībvalstu paraugprakse un veiksmīgākie pasākumi" (skatīt 26. punktu). Diemžēl arī šajā gadījumā nav paredzēts konkrēts grafiks, tāpēc progresa ziņojumā tam būtu jāpievērš uzmanība.

5.6 Stratēģijā pausta apņemšanās pilnveidot politikas veidošanas procesu, vairāk izmantojot ietekmes novērtējumu un plašāk iesaistot ieinteresētās puses. Komiteja vērtē atzinīgi minēto apņemšanos un mudina Komisiju un dalībvalstis novērtēt pieredzi saistībā ar ietekmes novērtējuma metodiku ilgtspējīgas attīstības jomā un nodrošināt, ka tā tiek efektīvi pielietota visās politikas un rīcības jomās.

5.7 EESK uzskata, ka iecere "izstrādāt konkrētu un realistisku redzējumu par ES ceļā uz ilgtspējīgu attīstību nākamo 50 gadu laikā" (27. punkts) ir ļoti svarīga. Tomēr arī šajā gadījumā jāautā, ko tieši un kādos termiņos paredzēts paveikt. Jau šodien Komiteja aicina, izstrādājot šādu redzējumu, lūkoties vēl tālāk par 2060. gadu. Ievērojot minētajā dokumentā par atjaunināto stratēģiju noteiktās saistības un izvirzītos galvenos mērķus⁽¹⁶⁾, stratēģiski lēmumi, kas ietekmēs sabiedrības dzīvi tikai tālā nākotnē, būtu jāpieņem iespējami savlaicīgi. Būtībā Eiropadome jau tā rīkojusies, 2007. gada martā notikušajā augstākā līmeņa sanāksmē paziņojot par nolūku "līdz 2050. gadam kopīgi samazināt emisijas par 60 līdz 80 % salīdzinājumā ar 1990. gadu"⁽¹⁷⁾. Dažas fosilās, respektīvi, neatjaunojamās izejvielas noteikti būs pieejamas arī ilgāk nekā 50 gadus, tomēr būtu pareizi jau šodien beidzot apsvērt politiku laika posmam, kas ir ilgāks nekā 50 gadi, ja patiešām vēlamies ievērot paaudžu taisnīguma principu.

⁽¹⁶⁾ Proti, neapdraudēt nākamo paaudžu iespējas "apmierināt savas vajadzības", sekmēt "sociālo integrāciju un kohēziju", nodrošināt "augstu dzīves līmeni" un "pilnīgu nodarbinātību", kā arī ieviest šādus pamatprincipus — "Eiropas Savienības politikas jomās galveno uzmanību pievērst cilvēkam, veicinot pamattiesību ievērošanu, izskauzot visu veidu diskrimināciju un dodot ieguldījumu nabadzības mazināšanā un sociālās atstumtības izskaušanā".

⁽¹⁷⁾ Skatīt secinājumu 30. punktu.

5.8 Komiteja vēlētos, lai minētie transversālie aspekti, kuri ir jāievēro, īstenojot politiku visos līmeņos (Savienības un dalībvalstu), tiktu ņemti vērā arī stratēģijā un tādējādi patiešām tiktu īstenoti. Tomēr netiek norādīts, kā to nodrošināt; iemesls tam droši vien meklējams apstākļi, ka minētajā jomā tekstu pašreiz spēkā esošā redakcija (to apstiprina arī Eiropas Konstitūcijas projekts) nosaka dalītu kompetenci Eiropas Savienībai un dalībvalstīm, kuras atbildīgas par vides politikas finansēšanu un īstenošanu (Nicas līguma 175. panta 4. punkts). Tāpēc iesaistītās puses nav precīzi nosauktas.

5.9 Atjauninātajā stratēģijā noteikts, ka katra dalībvalsts nozīmēs vienu pārstāvi, kurš pildīs kontaktpersonas pienākumus. EESK pauž cerību, ka progresa ziņojumā būs ietverta informācija par to, vai šis pārstāvis ir iecelts un kā risinās sadarbība.

5.10 Pirmajā progresa ziņojumā būtu arī jānorāda, vai visas dalībvalstis ir sagatavojušas (pirmo) valsts stratēģiju, ko bija paredzēts paveikt līdz 2007. gada jūnijam. EESK vēlētos zināt, kas un pēc kādiem kritērijiem pārbaudīs minētās valsts stratēģijas un kādas būs sekas, ja dalībvalstu stratēģijas nebūs izstrādātas vai būs nepilnīgas.

5.11 41. punktā Eiropadome norāda, ka valstu stratēģiju "brīvprātīgai salīdzinošai pārskatīšanai" pirmajā dalībvalstu grupā vajadzētu sākties 2006. gadā. Progresa ziņojumā būtu jāietver informācija par to, kādi ir minētās pārskatīšanas rezultāti un kādi Eiropas stratēģijai nozīmīgi secinājumi ir jāizdara.

5.12 Pilnībā respektējot dalībvalstu un reģionālo un vietējo pašvaldību pilnvaras daudzās ilgtspējīgas attīstības jomās, to patstāvīgas rīcības nozīmi un apņemību risināt daudzas problēmas, Komiteja uzskata — lai sasniegumi ilgtspējīgas attīstības jomā būtu vēlamajā līmenī, jāstiprina arī Komisijas spēja uzraudzīt attīstību kopumā un tās gatavība ierosināt jaunus pasākumus jomās, kur stratēģijas īstenošana ir aizkavējusies un nepieciešama kopīga rīcība Eiropas līmenī. EESK šaubās, vai pietiek tikai ar koordinēšanu un paraugprakses apmaiņu. Komiteja vēlētos katru gadu saņemt apkopotos un pārbaudei iesniegtos datus par dalībvalstu sasniegumiem.

5.13 Stratēģijā ieteikts izveidot vai stiprināt valstu ilgtspējīgas attīstības padomes. Tām ir svarīga nozīme valstu ilgtspējīgas attīstības stratēģiju sagatavošanā, un tās var veicināt pasākumu īstenošanu dalībvalstīs, iesaistot pilsonisko sabiedrību pasākumos ilgtspējīgas attīstības jomā, kā arī attīstības procesa uzraudzībā. Minēto padomju pienākums ir arī piemērot ilgtspējīgas attīstības principu, saglabājot dinamisku līdzsvaru starp ekonomikas, sociālo un vides jomu. Komiteja uzskata, ka minētajam ieteikumam netiek veltīta pietiekama ievēriba. Tā plāno šī gada laikā izskatīt minēto jautājumu un pagaidām iesaka to apspriest ar dalībvalstīm, pārskatot stratēģijas īstenošanu.

5.14 Ir svarīgi arī, lai dalībvalstis un Komisija apsvērtu turpmākās iespējas sekmēt ilgtspējīgas attīstības jautājumu koordināciju pašas savās struktūrās. Ilgtspējīga attīstība ir transversāls un integrējošs aspekts, kam vajadzētu sniegties pāri nozaru departamentu un aģentūru iekšējam rakstura uzstādījumiem un dažkārt tos mainīt. Pieredze rāda, ka tas ir iespējams tikai tad, ja valdībā ir spēcīga centralizēta struktūra ilgtspējīgas attīstības veicināšanai, kurai ir nepieciešamās zināšanas un pilnvaras, lai vērstos pret atsevišķo nodaļu vai departamentu ortodoksālām nostādnēm un apstrīdētu tās. Progresu ziņojumā būtu jānorāda, kādas pilnveidošanas iespējas Komisija saskata pati savu struktūru ietvaros. EESK ir pārliecināta, ka tādas pastāv (skat. 4.15. un 4.16. punktu).

5.15 Stratēģijā ir pamatoti norādīts, ka ilgtspējīgai attīstībai jābūt cieši integrētai reģionālo un vietējo pašvaldību mērķos un

praktiskajā darbībā visos līmeņos. Vairākas Eiropas vietējās un reģionālās pašvaldības ir ieviesušas savā darbā uz ilgtspējīgu attīstību orientētu pieeju un izstrādā novatoriskus risinājumus klimata pārmaiņu un citām ar ilgtspējīgu attīstību saistītām problēmām. Īstenošanas pārskats sniedz izdevību izvērtēt sasniegto progresu ilgtspējīgas attīstības jomā reģionālajā un vietējā līmenī un to, kā sekmēt labākās prakses plašāku ieviešanu.

5.16 Stratēģijas 45. punktā teikts, ka 2011. gadā paredzēts nolemt, kad ir nepieciešams veikt ilgtspējības stratēģijas "pārskatīšanu". EESK to neatbalsta. Ja progresu ziņojumi liecina par Eiropas problēmām ilgtspējīgas attīstības jomā, tad kļūda ir meklējama stratēģijā (mērķa sasniegšanas līdzeklis). Tādā gadījumā pārskatīšana ir jāveic uzreiz, neatliekot to līdz 2011. gadam.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

PIELIKUMS

Specializētās nodaļas atzinumam

Sekojoši grozījumi saņēma vairāk nekā vienu ceturtdaļu balsu, bet tika noraidīti:

2.4. punkts

Grozīt šādi:

"Pēdējais EESK atzinums par šo tematu bija veltīts iepriekš minētajam Komisijas paziņojumam, kas publicēts 2005. gada decembrī. Atzinumā Komiteja kritizēja faktu, ka Komisija par "tālejošu" nodēvētajā rīcības programmā nav ņēmusi vērā ne EESK 2004. gada aprīlī paustos ieteikumus, ne arī pati savu 2005. gada jūnijā izteikto solījumu, proti, izvirzīt skaidrus mērķus, kas jāsasniedz, īstenojot ilgtspējīgas attīstības stratēģiju."

Balsojuma rezultāti:

Par: 35

Pret: 61

Atturējās: 4

2.4.1. punkts

Grozīt šādi:

"Minētajā atzinumā EESK atgādināja, ka ikvienā stratēģijā ir jānorāda veids, kā mērķi jāsasniegami. Ja netiek izvirzīti konkrēti mērķi, kuri ir grūti nosakāmi, lai izpildītu prasības par ilgtspējīgas attīstības visdažādāko aspektu vērā ņemšanu, noteikti rodas problēmas, izvēloties to sasniegšanas līdzekļus. Ja nav precīzi zināms, ko gribam sasniegt, tad nav arī iespējams noteikt, kā tas izdarāms. Tāpēc EESK uzskatīja, ka paziņojums nesniedz atbildes un nenorāda virzienu, bet gan atstāj neatbildētu virkni jautājumu."

Balsojuma rezultāti:

Par: 34

Pret: 63

Atturējās: 3

3.11. punkts

Grozīt šādi:

"Līdz ar jautājumu, vai uz globālu un atvērtu tirgu vērsta Eiropas lauksaimniecības politika var būt ilgtspējīga, jāaplūko arī jautājums par vispārējiem ražošanas un tirdzniecības noteikumiem. PTO ir organizācija, kuras darbības pamatā ir nolīgumi, kas noslēgti, lai sekmētu brīvo tirdzniecību visā pasaulē. Taču — kā EESK jau vairākkārt norādījis — tas nenozīmē, ka brīva un liberalizēta tirdzniecība ir ilgtspējīga. Jaunajā stratēģijā diemžēl nekas nav teikts par to, kā brīva tirdzniecība var kļūt par atbilstīgu tirdzniecību, kas atbilst ilgtspējības principiem. Tas ir būtisks jaunās stratēģijas trūkums! Arī šajā ziņā EESK diemžēl jānorāda, ka ES atbildīgās personas līdz šim nav atbildējušas uz Komitejas jau pirms trīs gadiem uzdoto jautājumu, kaut gan EESK atzinīgi vērtē to, ka ES pēdējo gadu laikā ir centusies virzīt sarunas par jauniem noteikumiem globalizētās tirdzniecības jomā, kā arī ar SVF un Pasaules banku."

Balsojuma rezultāti:

Par: 35

Pret: 63

Atturējās: 8

3.11.2. punkts

Svītrot

Balsojuma rezultāti:

Par: 38

Pret: 63

Atturējās: 3

4.2. punkts

Grozīt šādi:

"Tam būš varētu būt ļoti negatīva ietekme uz ekonomiku. Dažos reģionos draud pilnīgs pašreizējās tautsaimnieciskās darbības ir apdraudētas. pamata sabrukums. Piemēram, Šveices bankas vairs neizsniedz kredītus investoriem, kuri vēlas ieguldīt līdzekļus ar ziemas sporta veidiem saistītajā infrastruktūrā, ja attiecīgā vieta atrodas zemāk nekā 1 500 metrus virs jūras līmeņa. Aizvien lielāka nedrošība valda jautājumā par to, kā turpmāk attīstīsies lauksaimniecība vai arī tūrisms Vidusjūras reģionā, ja klimats tur kļūs vēl karstāks un sausāks."

Balsojuma rezultāti:

Par: 41

Pret: 57

Atturējās: 3

4.4. punkts

Grozīt šādi:

"Stāvoklis ir draudīgs — mēs dzīvojam ekonomikas sistēmā, kurā no vispārējā ekonomiskā viedokļa pozitīvi tiek vērtētas, piemēram, Plaši tiek atzīta problēma, ka ārstēšanās izmaksas un atsevišķos gadījumos arī videi nodarītie zaudējumi vairāku miljardu apjomā, ko izraisīja vētra Kirils 2007. gada sākumā, jo šādi zaudējumi veicina iekšzemes kopprodukta pieaugumu, savukārt citas nozīmīgas darbības tajā neatspoguļojas. EESK atzinīgi vērtē to, ka jaunajā stratēģijā Eiropadome beidzot — diemžēl gan tikai garāmeļot — sāk pievērst lielāku uzmanību minētajai pretrunai. Pilnībā jāpiekrīt Eiropadomes jaunās stratēģijas 20. punktā teiktajam, ka "... valstu ienākumu uzskaites pamatsistēmu varētu paplašināt, cita starpā integrējot krājumu un plūsmu koncepcijas, kā arī ārpus tirgus darbu, un sīkāk izstrādāt ar satelītkontiem, piemēram, izdevumiem vides jomā un materiālu plūsmām."

Balsojuma rezultāti:

Par: 35

Pret: 56

Atturējās: 8

4.10. punkts

Grozīt šādi:

"Eiropadomes jaunajā stratēģijā norādīts, ka tā "... veido visaptverošu pamatu, kurā ... ekonomikas, sociālie un vides mērķi var viens otru papildināt". Eiropadome arī uzskata, ka pirms visu ES politisko lēmumu pieņemšanas "līdzsvaroti" jānovērtē ilgtspējīgas attīstības sociālās, vides un ekonomikas dimensijas un jāņem vērā "ilgtspējīgas attīstības ārējā dimensija un bezdarbības izmaksas". Tomēr jāpiebilst, ka ~~tikai~~ jaunajā stratēģijā tiek skats ~~finansējuma jautājums~~, runa vairs nav tikai par sociālo dialogu, ~~bet gan par Komisijas un dalībvalstu iestāžu dialogu, no vienas puses, un "uzņēmumiem", no otras puses, lai noteiktu darbības mērķus attiecībā uz ražojumiem un procesiem."~~

Balsojuma rezultāti:

Par: 41

Pret: 55

Atturējās: 3

4.14. punkts

Grozīt šādi:

"Taču, kā jau iepriekš minēts, runa nav tikai par naudu, bet gan lielā mērā par strukturālām pārmaiņām. Komiteja atzinīgi vērtē, piemēram, "jaunajā stratēģijā" izteikto aicinājumu "nodalīt ekonomisko izaugsmi, no vienas puses, un pieprasījumu pēc transporta pakalpojumiem, no otras puses, lai tādējādi samazinātu kaitējumu vidi". ~~Tomēr tas nozīmē arī, ka, piemēram, būtu kritiski jāizvērtē tāda ražošana, kas pakārtota produkcijas piegādēm "precīzā laikā" un kurā uzņēmumi atsakās no produkcijas glabāšanas funkcijām un ar to saistītajām izmaksām, padarot kravas automobiļus un preču vilcienus par ripojošām kravu novietnēm."~~

Balsojuma rezultāti:

Par: 39

Pret: 56

Atturējās: 6

4.16. punkts

Grozīt šādi:

"EESK ar lielu neizpratni jāsecina, ka Transporta baltās grāmatas vidusposma pārskata izstrāde nav saskaņota ar jaunās ilgtspējīgas attīstības stratēģijas sagatavošanu, jo ieceru un politiskās realitātes acimredzamajām pretrunām nav veltīta nekāda uzmanība. ~~Šķiet, ka Komisija ir atteikusies no ilgtspējīgas attīstības stratēģijas pirmā īpašā mērķa īstenošanas transporta nozarē, proti, ekonomiskā izaugsme un izaugsme mobilitātes jomā netiek nodalīta. Komisijai turpmāk jādara viss iespējamais, lai nemaz nepieļautu šādu pretrunu rašanos. Transporta nozarē atkārtoti jāmeklē iespējas, kā veidot mūsu pilsētas un vietējās administratīvās teritorijas, kā arī dažādus pasākumus, lai veicinātu transporta un satiksmes maršrutu saīsināšanu, un pastāvīgi nepalicinātu attālumus, kas cilvēkiem un precēm jāveic, lai sasniegtu savu mērķi. Tam būs nepieciešama attiecīga fiskālās politikas un teritoriālās plānošanas politikas pielāgošana un koordinācija visos pārvaldes līmeņos — no ES līdz vietējam līmenim."~~

Balsojuma rezultāti:

Par: 36

Pret: 63

Atturējās: 4

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai attiecībā uz statistiku par augu aizsardzības līdzekļiem"

COM (2006) 778 galīgā redakcija — 2006/0258 (COD)

(2007/C 256/16)

Padome 2007. gada 16. maijā saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 285. panta 1. punktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 8. jūnijā (ziņotājs — **Van Oorschot kgs**).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sēdē), ar 138 balsīm par, 1 balsi pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumu kopsavilkums un ieteikumi

1.1 Tā kā Regula attiecībā uz statistiku par augu aizsardzības līdzekļiem ir instruments, kas ļauj novērtēt dalībvalstu panākumus pamatdirektīvā (*) par augu aizsardzības līdzekļu ilgtspējīgu izmantošanu izvirzīto mērķu sasniegšanā, EESK to atbalsta.

1.2 EESK pauzē nožēlu, ka regulas par statistiku piemērošanas joma aprobežojas ar pesticīdu profesionālu izmantošanu lauksaimniecībā un tā nav attiecināma uz iespējamo kaitīgo ietekmi uz vidi, tos izmantojot uz cietām virsmām.

1.3 EESK uzsver, ka tā kā dati par pesticīdu izmantošanu un maksimāli pieļaujamo atlieku līmeni ir jāapkopo, relevants ir ne tikai izmatoto līdzekļu daudzums un apstrādātās kultūras platība, bet arī dati par iegūto ražu. Lai nodrošinātu datu par pesticīdu izmantošanu piesaisti ES kultūraugu statistikai un īpaši ražībai, regulā jāiekļauj tieša norāde izmantot minēto kultūraugu statistiku.

2. Komisijas priekšlikums

2.1 Ierosinātās regulas mērķis ir izveidot pamatu Kopienas statistikas datu vākšanai attiecībā uz augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū un izmantošanu, visām dalībvalstīm uzliekot par pienākumu regulāri sniegt sīkus statistikas datus. Lai nodrošinātu tādu datu salīdzināmību dalībvalstu starpā un Kopienas līmenī, regulā noteikts statistikas aptvērums, to ierobežojot ar profesionālu izmantošanu lauksaimniecībā, kā arī definēti saskaņoti datu vākšanas un apkopošanas noteikumi.

2.2 Minētā statistika būs būtiska, lai novērtētu augu aizsardzības līdzekļu izraisīto risku cilvēka veselībai un videi un progresu to mērķu sasniegšanā, kas paredzēti pamatdirektīvā par pesticīdu ilgtspējīgas izmantošanu.

(*) COM(2006) 373 galīgā redakcija "Priekšlikums direktīvai, ar kuru nosaka Kopienas pamatprincipus pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas nodrošināšanai".

2.3 Minētās regulas lietderīgums jāvērtē, ņemot vērā pamatdirektīvu kopumā. Pamatdirektīvā noteikto pasākumu ieviešanas vispārējais mērķis ir panākt vides un veselības uzlabojumus vai citus sabiedriskus ieguvumus, tādus kā augu aizsardzības izmantošanas ārējo izdevumu samazināšana, pateicoties ilgtspējīgākai pesticīdu izmantošanai. Panākumus var novērtēt tikai, pamatojoties uz uzticamiem datiem un attiecīgiem rādītājiem. Tiešu labumu Kopienas un valstu līmenī no regulas var sagaidīt, pateicoties labākām zināšanām par pesticīdu izmantošanu, piemēram, uzlabotām pārraudzības sistēmām un konkrētākām un iedarbīgākām politikām. Turklāt oficiālas statistikas pieejamība visā Eiropā radīs pārredzamāku tirgu, kam vajadzētu uzlabot augu aizsardzības līdzekļu ražotāju konkurētspēju.

3. Pašreizējā tiesiskā bāze

3.1 Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 23. februāra Regula (EK) Nr. 396/2005, ar ko paredz maksimāli pieļaujamus pesticīdu atlieku līmeņus augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikā un barībā un ar ko groza Padomes Direktīvu 91/414/EEK.

3.2 Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Regula (EK) Nr. 852/2004 par pārtikas produktu higiēnu, īpaši I pielikuma A daļas 9. punkts, ar ko pārtikas uzņēmējdarbībā iesaistītajiem tirgus dalībniekiem, kas ražo vai novāc augu produktus, nosaka glabāt dokumentus par augu aizsardzības līdzekļu un biocīdu jebkāda veida izmantošanu.

3.3 Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā.

3.4 Padomes 1991. gada 15. jūlija Direktīva 91/414/EEK par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū; pašlaik šī direktīva tiek pārskatīta.

4. Īss priekšlikuma satura izklāsts

4.1 Ar ierosināto regulu tiek radīts juridisks pamats un paredzēti saskaņoti noteikumi, lai vāktu un izplatītu datus attiecībā uz augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū un izmantošanu. Jo īpaši tajā sniegti norādījumi dalībvalstīm par to,

- ka dati jāvēc regulāri (katru gadu par laišanu tirgū; reizi piecos gados par izmantošanu);
- datus var vākt ar reprezentatīviem apsekojumiem, ar statistiskām novērtējuma procedūrām, pamatojoties uz ekspertu atzinumiem vai modeļiem, pieprasot, lai augu aizsardzības līdzekļu izplatīšanas ķēde un profesionālie lietotāji sniedz ziņojumus, izmantojot administratīvus avotus vai kombinējot šos līdzekļus;
- kā nosūtīt datus Komisijai.

4.2 Turklāt ar regulu Komisijai tiek uzticēts veikt uzdevumus, lai pielāgotu dažus tehniskus aspektus un noteiktu kvalitātes novērtēšanas kritērijus un datu nosūtīšanas formātu.

5. Vispārējas piezīmes

5.1 Tā kā regula attiecībā uz statistiku par augu aizsardzības līdzekļiem ir instruments, kas ļauj novērtēt dalībvalstu panākumus pamatdirektīvā par augu aizsardzības līdzekļu ilgtspējīgu izmantošanu izvirzīto mērķu sasniegšanā, EESK to atbalsta.

6. Īpašas piezīmes

6.1 *Izmantošana citā profesionālā darbībā, nekā lauksaimniecībā*

6.1.1 Nīderlandes dzeramā ūdens ražošanas uzņēmumu monitoringa dati liecina, ka vairāk nekā 50 % dzeramā ūdens normu pārkāpšanas gadījumu saistīti ar tādiem augu aizsardzības līdzekļiem, kas izmantoti uz cietām virsmām citur, nevis lauksaimniecībā.

6.1.2 Izmantojot regulu par statistiku, iespējams aptuveni noteikt kopējo pesticīdu izmantošanas apjomu nelauksaimniec-

ciskā darbībā, atņemot no gada laikā tirgū laista līdzekļa kopējā daudzuma profesionālajā lauksaimniecībā izmantoto attiecīgā līdzekļa daudzumu.

6.1.3 EESK uzskata, ka šis netiešais nelauksaimnieciskās izmantošanas aprēķins ir pārāk neprecīzs, lai pareizi vērtētu no pamatdirektīvas izrietošo politiku.

6.1.4 Tādēļ EESK iestājas par to, lai regulu par statistiku piemērotu ne tikai datu vākšanā par augu aizsardzības līdzekļu profesionālu izmantošanu lauksaimniecībā, bet arī mežsaimniecībā un uz cietām virsmām, kā arī par izmantošanu neprofesionālā darbībā.

6.2 *Regulas attiecībā uz statistiku un dati par maksimāli pieļaujamo pesticīdu atlieku līmeni*

6.2.1 EESK uzsver, ka tā kā dati par izmantošanu un maksimāli pieļaujamo atlieku līmeni jāapkopo, relevants ir ne tikai izmantoto pesticīdu daudzums un apstrādātās kultūras platība, bet arī dati par iegūto ražu. Vienāda pesticīdu daudzuma pielietošana vienādā platībā mazākas ražas gadījumā nozīmē mazāku ekoeftektivitāti un lielāku iespēju pārsniegt maksimāli pieļaujamo pesticīdu atlieku līmeni.

6.2.2 Priekšlikuma II pielikumā ir dota norāde uz Padomes Regulu (EEK) Nr. 571/88 par Kopienas lauku saimniecību struktūras apsekojumu organizēšanu. Minētā norāde ir paredzēta, lai vienu un to pašu kultūraugu klasifikāciju izmantotu gan lauku saimniecību struktūru apsekošanā, gan datus par augu aizsardzības līdzekļu izmantošanu. Tādā veidā statistiku par augu aizsardzības līdzekļu izmantošanu var efektīvi saistīt ar augu ražības statistiku.

6.2.3 EESK atzīst, ka norāde uz Regulu Nr. 571/88 paver iespēju datus par augu aizsardzības līdzekļu izmantošanu saistīt ar attiecīgo augu ražības statistiku. Lai nodrošinātu šīs iespējas pielietošanu, regulā jāiekļauj tieša norāde, ka, analizējot datus par augu aizsardzības līdzekļu izmantošanu, ir jāizmanto kultūraugu statistika un jo īpaši augu ražība.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Inovācijas ietekme uz rūpniecības pārmaiņām un EIB loma"

(2007/C 256/17)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2006. gada 6. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu "Inovācijas ietekme uz rūpniecības pārmaiņām un EIB loma".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komiteja savu atzinumu pieņēma 2007. gada 20. jūnijā. Ziņotājs — *János Tóth* kgs. Līdzziņotājs — *Enrique Calvet Chambon* kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sēdē), ar 138 balsīm par, 1 balsi pret un 3 balsīm atturoties pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Pārskatot inovācijas un rūpniecības pārmaiņu sakarības un saistībā ar tām vairākas Kopienas un valstu iniciatīvas, EESK ir nolēmusi izmantot pašiniciatīvas atzinumu tādu inovācijas sistēmas aspektu izskatīšanai, kas ir nepieciešami, lai veicinātu pētījumu rezultātu tiešu komercializāciju, Eiropas rūpniecības un tautsaimniecības nostiprināšanos un izaugsmi, kā arī lai sniegtu ieteikumus šajā sakarā.

1.2 EESK uzsver, ka uzmanība jāpievērš vairākās valstīs un reģionos pastāvošai ciešajai saistībai starp inovācijas panākumiem un sabiedrības, kā arī izglītības sistēmas atvērtību. Tā kā mūsu gadsimtā inovācija ne tikai tautsaimniecībā, bet arī jebkādā darbībā ir ne vien neatņemama, bet arī noteicoša sastāvdaļa, cilvēkresursi nenoliedzami var būt izaugsmes faktors. EESK uzskata, ka tieši šā faktora kā attīstības veicinātāja nozīme kļūst arvien izšķirīgāka, savukārt inovācijas balstam pirmām kārtām ir jābūt vispusīgai izglītības un apmācību bāzei, kas atbilst mūžizglītības kritērijiem un kas nodrošina vienlīdzīgu piekļuvi atklātai, publiski pieejamu avotu datu bāzei.

1.3 EESK uzskata, ka būtiska nozīme ir tam, lai uzņēmumos inovācija, cilvēkresursu politika un zināšanas veidotu sinerģiju, kas ir ne tikai inovācijas pamats, bet arī kalpo tās pilnveidošanai. Vienlaikus ir jārod līdzekļi, lai nodrošinātu rūpniecības pārstrukturēšanas elastīgu pielāgošanu izmaiņām nodarbinātības sistēmā, un šim mērķim jāparedz nepieciešamie finanšu nosacījumi.

1.4 EESK lielu vērību velta tam, lai palielinātos veiksmīgu inovatīvu iniciatīvu atpazīstamība, klātbūtne un to pozitīvs novērtējums sabiedrībā. Sabiedrībai visā inovāciju procesā ir izšķiroša nozīme. Ar tehnoloģijām nesaistīta inovācija, piemēram, jauni uzņēmumu modeļi, uzlabota darba plānošana, labāka darba organizēšana un profesionālo iemaņu celšana ir tikpat svarīgi kā tehnoloģiski jauninājumi. Organizatoriskā inovācija vai attīstība ir nepieciešama tādēļ, lai vislabāk ļautu izpausties tehnoloģiskās inovācijas potenciālam.

1.5 Sociālajiem partneriem, organizētās pilsoniskās sabiedrības struktūrām un dalībniekiem jau šodien ir liela nozīme, lai izprastu, pastiprinātu un pieņemtu inovācijas radītos modernizācijas stimulus, tomēr mēs uzskatām, ka minēto funkciju ieteicams pastiprināt, tajā ietverot stratēģisko prioritāšu noteikšanu un politiku izstrādi.

1.6 EESK ir pārliecināta, ka, risinot to Eiropā pastāvošo paradoksu, proti, mēs esam spēcīgi fundamentālo pētījumu jomā, bet atpaliēkam panākumu praktiskā izmantošanā tirgū, jāuzsver, ka lietderīgāk būtu pētniecībai un izstrādei veltīto izdevumu proporcionālās attiecības pret IKP paaugstināšanas vietā mērķtiecīgi pievērsties izdevumu struktūras izveidei. Lai gan ir jācenšas palielināt izdevumus, vienlaikus lietderīgi būtu meklēt jaunas metodes.

1.6.1 ES dalībvalstīs pētniecības un izstrādes jomā vēl joprojām daudzviet noteicošais ir piedāvājuma tirgus — P + I jomas pētniecības rezultātu piedāvājums ir lielāks nekā uzņēmumu pieprasījums. Pieprasījuma tirgu nepieciešamas nostiprināt, samazinot uzņēmējdarbības riskus, radot uzņēmumiem izdevīgākus nosacījumus pētniecībai, pārveidojot uzņēmējdarbības vidi un veicinot universitāšu, pētniecības iestāžu, kā arī uzņēmumu sadarbību.

1.6.2 Lai ilgtermiņā veicinātu uzņēmumu novatoriskās spējas, gan ES, gan arī valstu un reģionālajā līmenī jāveic saskaņoti pasākumi tādās jomās kā finansējums, pētniecība un izstrāde, rūpniecība, nodokļu jautājumi, izglītība, vides aizsardzība, plašsaziņas līdzekļi un komunikācija.

1.6.3 Ir jāapsver jau atsevišķu dalībvalstu praksē izmantotais risinājums, proti, ka uzņēmumi, kas nodarbojas ar attīstību vai arī dod attiecīgus pasūtījumus pētniecības institūtiem, konkursa kārtībā var saņemt papildu līdzekļus no kopējā budžeta vai privātajiem fondiem.

1.7 EESK atzīmē, ka intelektuālā īpašuma vērtības atzīšana un aizsardzība ES arvien mazāk atbilst augošajām globālās konkurences prasībām. Atzīstot zinātnes sasniegumu

publicēšanas svarīgumu un uz to pamatotās novērtēšanas lomu ("zinātnes tirgus" nozīmi), lielāka vērtība un visaptveroši pasākumi jāvēlēt pētījumu rezultātu komercializācijas un patentēšanas risinājumiem, intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanai, Kopienas interešu stingrākai paušanai. EESK uzskata, ka vienlaikus ar ES tiesību pilnveidošanu, ir svarīgi, lai dalībvalstis apsvērtu, ar kādu instrumentu palīdzību tās varētu pilnveidot likumdošanu intelektuālā īpašumu tiesību aizsardzības jomā, ieskaitot patentu izmantošanas institucionālu pārraudzību, vienlaikus uzlabojot ES iekšējo sadarbību.

1.8 EESK ir pārliecināta, ka koncentrēšanās uz inovāciju un dinamiska konkurētspējas palielināšana ilgtspējīgas attīstības perspektīvā nav iespējama bez stratēģiskas inovācijas pārvaldības funkciju veikšanas, attiecīgas pētnieku, uzņēmumu speciālistu apmācības. Jo īpaši svarīgi ir iekļaut izglītības programmās informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (¹), tādējādi e-mācībās lielu uzmanību pievēršot inovācijas pārvaldībai, tās veicināšanas sistēmai un organizatorisko nosacījumu izveidošanai.

1.9 EESK uzskata, ka inovāciju veicināšanas labad jācenšas, lai rūpniecības pārmaiņu, apmācības, un tālākmācību prioritātes savstarpēji atbilstu un lai varētu savlaicīgi reaģēt uz tirgus prasībām un izmaiņām citastarp apmācību jomā. Jāveicina pētnieku brīva pārvietošanās, atbilstīga inovācijas pārvaldības mobilitāte, plaša iestāžu, zinātnes un tehnoloģiju parku vadītāju sadarbība.

1.10 EESK uzskata, ka tām vadības un organizacionālajām struktūrām, kas spēj efektīvāk nodrošināt tehnoloģiju pārnesei, ir īpaši nozīmīga loma rūpniecības pārmaiņu veicināšanā. Rūpniecības, zinātnes, tehnoloģiju parki, tehnoloģiju centri ir ārkārtīgi svarīgi līdzekļi, lai nodrošinātu mazo un vidējo uzņēmumu dibināšanu, darbības uzsākšanu, tirgus daļas iegūšanu, konsultācijas un palīdzību, kas nepieciešama attīstītu tehnoloģiju apgūšanai, kā arī visnepieciešamākās laboratorijas. Arvien lielāka nozīme ir tehnoloģiju pārnesei iestāžu tīkla darbībai, lai uzņēmumiem nodrošinātu kvalitatīva satura inovāciju iespējas par salīdzinoši zemām izmaksām un loģistikas uzdevumu izpildi, izmantojot informācijas un komunikācijas tehnoloģijas. Svarīgi, lai Komisija dažādos veidos rūpētos par attiecīgu struktūru tālāku attīstīšanu, jo īpaši zinātnes tehnoloģiju (konkurētspējas) centru un zinību centru attīstības sekmēšanu. ES attīstības prioritāšu īstenošanas nolūkā galveno uzmanību jāpievērš zinātnes (konkurētspējas) poliēm, kas ietver universitātes, zinātnes un tehnoloģiju parkus, kā arī šādu struktūru izveides sekmēšanai.

(¹) "IT atbalstītas mūžizglītības ieguldījums Eiropas konkurētspējā, rūpniecības pārmaiņās un sociālā kapitāla attīstībā", CCMJ/034, 13.9.2006.

1.11 EESK uzskata, ka ES uzsvērtie mērķi, piemēram, Lisabonas stratēģijas mērķis — salīdzinoši īsā laikā padarīt ES par viskonkurētspējīgāko ekonomiku, nav atspoguļoti debatēs par budžetu, jo īpaši attiecībā uz pieņemtajām apropriācijām. Komisija vēlti ievērojamus līdzekļus pētniecības un izstrādes programmām, bet to loma un nozīme nepalielinās vēlamajā apmērā. Minētās programmas būtu patiešām veiksmīgas tikai tad, ja dalībvalstis vairākkārt palielinātu to ietekmi un radītu programmas, ņemot vērā attiecīgo valstu konkrētos apstākļus. Tas tā nenotiek. EESK uzskata par nepieciešamu, lai Komisija pārskatītu inovāciju vadības sistēmu un atbalstītu efektīvāku saskaņošanu starp dalībvalstīm, tādējādi ļaujot izpausties pētniecībai un izstrādei kā stimulētājai tieši ES attīstības prioritāšu sakarā.

1.12 Finansējuma sakarā EESK pauž gandarījumu par Eiropas Investīciju bankas (EIB) daudzpusīgajiem centieniem, kas virzīti uz ES tautsaimniecības veikspējas un inovācijas spēju stiprināšanu gan attiecībā uz piedāvājumu, gan pieprasījumu. EESK norāda, ka tas ir tikai viens finansēšanas līdzekļu sistēmas elements: ES budžetā nepieciešams paredzēt inovācijas finanšu resursus atbilstīgi Lisabonas stratēģijā paredzētajam apjomam. Turklāt nepieciešams arī līdzvērtīgs ieguldījums no dalībvalstu un reģionālajiem budžeta līdzekļiem.

1.13 Pamatojoties uz līdzšinējo praksi, EESK uzskata, ka EIB darbība ir izraisījusi būtisku sviras efektu. Tieši tādēļ EESK aicina EIB grupu nepārtraukti un rūpīgi pārskatīt iespējas sviras efekta veicināšanai, koordinējot šo darbību ar Eiropas Komisiju un finanšu iestādēm, ar mērķi panākt iespējami lielu sviras efektu.

1.14 Saskaņā ar EESK viedokli EIB grupai kā publiskā sektora bankai un pakalpojumu sniedzējai, joprojām ir milzīgas rīcības iespējas. EESK aicina EIB grupu izvērst tās darbību finanšu resursu pārvaldības jomā, piesaistot kā Kopienas, tā privātos līdzekļus.

2. Mūsdienīga un inovācijām draudzīga Eiropa

2.1 Eiropas Komisijas paziņojumā COM(2006) 589, kas tika publicēts saistībā ar ES valstu un to valdību vadītāju neformālo sanākumi, kas notika Somijas prezidentūras laikā 2006. gada 20. oktobrī Lahti pilsētā, skarti vairāki jautājumi par inovācijas ietekmi uz rūpniecības pārmaiņām. Paziņojumā teikts, ka ES un tās dalībvalstīm ir virkne inovācijas vērtību. Neskatoties uz to,

mums piemīt daudz pretrunu: mēs atklājam un jauninām, bet jauninājumi nepārņem jaunus produktus, jaunās darba vietās un patentos, veidojas arī daudzi mazi, izcili inovatīvi uzņēmumi, bet tiem nav viegli kļūt par lieliem pasaules mērogā veiksmīgiem uzņēmumiem; turklāt atsevišķās nozarēs, piemēram, telekomunikācijā (IKT) inovāciju pielāgošana nesusi nopietnas produktivitātes priekšrocības, bet citur, kā liecina piemēri, tas nav noticis. Inovācija un rūpniecības pārmaiņas nevar būt sekmīgas bez labi pārdomātiem un viegli piemērojamiem tiesību aktiem par patentu reģistrāciju un intelektuālajām tiesībām. Minētā sakarā vajadzētu pārskatīt Padomes 2000. gada 1. augusta priekšlikumu regulai par Kopienas patentu, lai to labāk pielāgotu tautsaimniecībā notiekošajām straujajām ekonomikas pārmaiņām (galvenokārt saistībā ar obligātajām licencēm un Kopienas patenta anulēšanas iemesliem). Tādēļ nepieciešams atvieglot reģistrēto patentu izmantošanu rūpniecībā un/vai tirdzniecībā, kā arī nepieciešamas atsevišķu dalībnieku — pētnieku, vadošo darbinieku, inženieru — vai grupu radītā inovatīvā intelektuālā īpašuma atzīšanas procedūras, arī tad, ja viņi ir tādas uzņēmumu vai administratīvās struktūras daļas, kam attiecīgā inovācija ir sveša.

2.2 Optimāla inovācijas ietekme uz strukturālajām pārmaiņām rūpniecībā sagaidāma tad, ja darbojas saskaņota uzņēmumu, nozaru, reģionālo, dalībvalstu un ES līdzekļu sistēma, kas uzņēmumiem, darba ņēmējiem, zinātnes un mācību iestādēm un citiem ieinteresētajiem ļauj izmantot viegli pieejamus, "lietotajam draudzīgus" līdzekļus.

2.3 Uzņēmumu līmenī proaktīvi inovāciju sekmējoši līdzekļi galvenokārt ir šādi: (i) stratēģiska inovāciju pārvaldība, (ii) stratēģiska cilvēkresursu pārvaldība, (iii) kompetenču pilnveidošana, (iv) jaunu darba plānošanas metožu izmantošana, (v) uzņēmumu inovācijas līgumi. Pāreja no statiskas uz dinamiskāku darba organizāciju, īpaši ņemot vērā un izmantojot strādājošo un speciālistu profesionālās iemaņas un kvalifikāciju, un tādējādi palīdzot viņiem izvēlēties dažādas mūžizglītības un/vai pārkvalificēšanās veidus, var tikai veicināt zināšanas un inovāciju, kā arī inovatīvu risinājumu skaita palielināšanos un īstenošanu.

2.4 Uzņēmumu līmenī aktīvs virzītājspēks, kas efektīvi sekmē pārmaiņu pārvaldību, pirmām kārtām ir (i) kompetences novērtēšana un personīgie karjeras plāni, (ii) ārpakalpojumi, (iii) tālāk mācības un pārkvalificēšanās, (iv) ar uzņēmuma pārstrukturēšanu saistīti kolektīvie līgumi un sociālās programmas.

2.5 Nozaru un reģionālajā līmenī par proaktīviem līdzekļiem var uzskatīt galvenokārt (i) ražošanas klasteru izveidošanu, (ii) uz inovāciju virzītus tīklus un sadarbību, (iii) zinātnes, tehnolo-

ģiju un rūpniecības parkus, inovāciju centrus, (iv) reģionālās inovācijas stratēģijas un attīstības plānus, kā arī to izpildes iestādes, (v) zināšanu reģionus.

2.6 Eiropas Komisija nepārtraukti pēta, kuras jomas Eiropā ir visdaudzsološākās inovāciju ziņā.

2.7 Ekonomikas un sociālo lietu komiteja arī uzsver, ka nevienā nozarē nevar izslēgt inovatīvās kapacitātes straujas attīstības vai pievienotās vērtības īpatsvara paaugstināšanas iespējas. Komiteja iesaka atbalstīt jebkuras novatoriskas idejas saistībā ar materiālu izmantošanas jaunām metodēm, tehnoloģiju un jaunu produktu attīstību, nodrošinot jaunu kvalitāti un pievienoto vērtību.

2.8 Valstu valdības proaktīvā veidā var sekmēt inovācijas ietekmi, galvenokārt saskaņojot savas nodarbinātības, rūpniecības, inovāciju, vides aizsardzības, izglītības un tirdzniecības politikas un plaši sadarbojoties visos administratīvajos līmeņos. Pievienotā vērtība, ko šajā procesā dod sadarbība ar sociālajiem partneriem un organizētas pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem, ir acīmredzama. Valsts līmenī jāpievērš uzmanība arī šādiem aspektiem: (i) jaunu darba vietu izveides iespēju meklēšana un to paredzēšanas sistēma, (ii) arodizglītības un pārkvalificēšanās programmas, (iii) stratēģija izglītības un apmācības nodrošināšanai visa mūža garumā, (iv) darba tirgus noteikumi, ar ko veicina prasmju iegūšanu un mobilitāti.

2.9 Īpaši svarīga un īpatnēja katalizatora loma var būt inovatīvām dalībvalstu pārrobežu sadarbības formām inovācijas un rūpniecības pārmaiņu jomā. Minētajā jautājumā jānorāda uz "kopīgo tehnoloģisko iniciatīvu" (KTI), nanotehnoloģijām, inovatīviem medikamentiem, ūdeņraža un kurināmā elementiem, iegultajām skaitļošanas sistēmām, aeronautiku, gaisa satiksmi, kā arī vides un drošības globālo monitoringu. Tāpat arī jāuzsver Eiropas Tehnoloģiju platformu un to attīstīšanas nozīmi. Kā īpaši veiksmīgu piemēru var minēt jau ilgāku laiku pastāvošās "Eiropas tērauda rūpniecības platformas", "Tīru ogļu platformas" un Ūdens transportlīdzekļu platformas ("Waterborne") pieredzi.

2.10 Eiropas Savienības iestāžu līmenī nepieciešams saskaņoti un proaktīvi īstenot un attīstīt: (i) Lisabonas stratēģiju, (ii) ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, (iii) partnerību izaugsmei un darba vietu radīšanai, (iv) Eiropas sociālo dialogu (nozaru un starpnozaru), (v) pētniecības un izstrādes, inovācijas, nodarbinātības un mūžizglītības Kopienas programmas, (vi) Kopienas reģionālo politiku, (vii) Eiropas Sociālo fondu (ESF), Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF), (viii) Eiropas Pārmaiņu novērošanas centru, (ix) Eiropas sistēmu jaunu darba vietu radīšanas avotu paredzēšanai.

2.11 Cerīga ir iniciatīva izveidot Eiropas Tehnoloģiju institūtu (ETI) ⁽²⁾. Šajā atzinumā jānorāda, ka pašreizējais, proti, sākotnējais darbības ietvaru noteikšanas posms ir vispiemērotākais, lai nodrošinātu to, ka institūts patiešām palīdzēs pārvērst inovāciju produktos un darba vietās.

2.12 Attiecībā uz Eiropas Komisijas iniciatīvām jāatzīmē 2006. gada 21. novembra paziņojums (COM(2006) 728 galīgā red.) "Efektīvāka P&A nodokļu atvieglojumu piemērošana".

2.13 Tikpat nozīmīga ir arī Eiropas Komisijas iniciatīva attiecībā uz noteikumiem par valsts atbalsta piešķiršanu pētniecības un izstrādes sekmēšanai ⁽³⁾.

2.14 EESK piekrīt tam, ka īpaši svarīgi ir (i) nodrošināt Eiropas vadošo lomu nākotnes stratēģiski svarīgo tehnoloģiju jomā, (ii) veikt būtiskus pasākumus, lai universitāšu, pētniecības un uzņēmējdarbības saikne būtu daudz stiprāka, (iii) uzlabot pamatnosacījumus.

2.15 Attiecībā uz vispārējiem pamatnosacījumiem īpaša uzmanība jāpievērš (i) vienotajam iekšējam tirgum, (ii) inovācijas finansēšanai, (iii) intelektuālā īpašuma tiesībām 21. gadsimtā, (iv) ES uzņēmumu atbalstīšanai ārējās tirdzniecības un ekonomisko sakaru veidošanā, un pieejai trešo valstu tirgiem.

2.16 Turklāt pēc iespējas ātrāk jāveic arī nozaru novērtējums, lai īpašos nozarēm raksturīgos nosacījumus padarītu pēc iespējas labvēlīgākus. Minētā sakarā īpaša uzmanība jāvelti (i) MVU jautājumiem, (ii) Lisabonas stratēģijas īstenošanas sekmēšanai, (iii) reģionālajiem savstarpējiem sakariem.

3. Eiropas Investīciju bankas (EIB) grupas loma

3.1 EESK norāda — lai panāktu vislabvēlīgāko inovācijas ietekmi saistībā ar rūpniecības pārmaiņām, nepieciešams pilns finansēšanas līdzekļu klāsts un līdzekļu saskaņota darbība. Jānodrošina visu piemēroto finanšu un kapitāla tirgus produktu pieejamība, neatkarīgi no tā, vai tos radījusi finanšu iestāde, reģionāla vai valsts valdība, vai arī Eiropas Savienība. Finanšu līdzekļiem jābūt pieejamiem visā inovācijas procesā, līdz tā pilnīgi īstenošanai, lai veicinātu tehnoloģisko progresu/tirgus pieprasījumu (*push/market pull*). Saistībā ar plašo finansēšanas jautājumu atzinumā īpaša uzmanība pievērsta vienam no galvenajiem dalībniekiem, Eiropas Investīciju bankas grupai, tādējādi sasaistot Eiropas Investīciju bankas (EIB) un Eiropas Investīciju fonda (EIF) līdzekļus.

3.2 EIB un EIF galvenais uzdevums ir Eiropas tautsaimniecības nostiprināšana un inovācija. Lai palīdzētu īstenot Lisabonas stratēģiju un Eiropas rīcības plānu izauzsmei, tiek apkopotas un pilnveidotas vairākas mērķtiecīgas finanšu iespējas. EIB veicina Eiropas inovatīvo potenciālu un konkurētspēju galvenokārt ar programmas "Innovation 2010" (i2i) starpniecību: tajā paredzēti

50 miljardi *euro*, lai nākamajā desmitgadē visā Eiropā finansētu investīciju projektus izglītības un apmācības, pētniecības, izstrādes un inovācijas, kā arī progresīvu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) (tajā skaitā audiovizuālo plašsaziņas līdzekļu pakalpojumu un šādu līdzekļu piedāvātā saturā), kā arī e-pakalpojumu jomā.

3.2.1 Saskaņā ar aplēsēm kopš 2000. gada atbalstīto i2i projektu vērtība 2006. gada beigās bija 46 miljardi *euro*, kas liecina, ka mērķis — 2010. gadā ieguldīt 50 miljardus *euro*, iespējams, tiks izpildīts ar uzviju. Turklāt, lai resursus varētu izmantot inovatīviem un augstas tehnoloģijas produktiem, procesiem un sistēmām, EIB, izveidojot Strukturēto finanšu mehānismu (*Structured Finance Facility, SFF*), kas paredzēts ne tikai P&I mērķu sasniegšanai, ir paplašinājusi iespējas novirzīt finansējumu ieguldījumiem konkurētspējīgos inovatīvos produktos, procesos un sistēmās. Tas ir atbalsts personām, kuras piedalās projektos un uzsāk darbību, kas saistīta ar lielām investīcijām, un līdz ar to arī paaugstināta riska aizdevumiem. Lai finansētu MVU veiktos ieguldījumus, EIB ir izveidojusi aizņēmumu kategorijas, iesaistot specializētus finanšu starpniekus.

3.2.2 Turklāt tiek attīstītas inovatīvas darījumu shēmas, tostarp riska sadales mehānismi un/vai ar EIB produktiem saistīti valsts un reģionāla līmeņa atbalsta līdzekļi, kas apmierina MVU īpašās prasības. EIB īpaši pievēršas mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU), nodrošinot tiem riska kapitāla un garantiju pieejamību. EIB atbalstu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem papildina EIF pasākumi.

3.2.3 Kas attiecas uz MVU piekļuvi kredītiem, jāatzīmē Bāzeles II nolīguma negatīvā ietekme. Kopumā šis nolīgums nosaka īpašas prasības banku sistēmai, bankām uzliekot par pienākumu novērtēt katru MVU, kas vēlas saņemt kredītu. Šim novērtējumam MVU jāiesniedz kvalitatīvā un kvantitatīvā ziņā daudz apjomīgāka informācija. Tiem MVU, kuru rīcībā nav ERP (uzņēmumu resursu plānošanas) informācijas sistēmas, nevarēs sniegt visu nepieciešamo informāciju. ERP sistēmas ir ļoti dārgas un vairumam MVU šādas sistēmas nav, kas līdz ar to liedz tām iespēju saņemt kredītu ar izdevīgiem nosacījumiem un kas negatīvi ietekmē to attīstību. EIB un Eiropas Komisiju aicina pievērst uzmanību un uzraudzīt MVU nepieciešamā finansējuma piekļuves līmeni, kā arī šīs piekļuves saistību ar Bāzeles II nolīguma radīto ietekmi.

3.3 Lai nodrošinātu EIB grupas atbalstu inovācijai, nepieciešams attīstīt jaunus finansēšanas veidus un produktus, kas piemēroti riska profila darījumiem. Vienlaicīgi, lai paaugstinātu pievienoto vērtību un Kopienas finanšu līdzekļu sinerģiju, tiek īstenotas jaunas EIB grupas un Eiropas Komisijas kopīgas iniciatīvas, izveidojot partnerību ar programmām, kas tiek finansētas no ES budžeta, piemēram, 7. pamatprogramma un

⁽²⁾ COM(2006) 604 galīgā redakcija.

⁽³⁾ Komisijas Regula (EK) Nr. 364/2004, 25.2.2004., ar ko groza Regulu (EK) Nr. 70/2001, OV L 63, 28.2.2004.

konkurētspējas un jauninājumu pamatprogramma (*CIP*). Tādas kopīgas iniciatīvas neierobežojas ar 2007. gadā ieviešamo riska dalīšanas finanšu mehānismu (*risk sharing financial facility*, *RSFF*), un vislabāk tās izpaužas, piemēram, EIF konkurētspējas un jauninājumu programmas ietvaros uzsāktajās iniciatīvās.

3.4 Riska dalīšanas finanšu mehānisms

3.4.1 Riska dalīšanas finanšu mehānisms (*RSFF*) ir jauna un inovatīva iniciatīva, ko kopīgi izveidojusi Eiropas Komisija un Eiropas Investīciju banka, lai Eiropā — galvenokārt privātajā sektorā — atbalstītu pētniecības, tehnoloģiju izstrādes un demonstrēšanas pasākumus, kā arī inovāciju, Eiropā veikto lielākas riska pakāpes inovāciju projektu gadījumā sniedzot atbilstošas aizdevumu garantijas. Jaunās sistēmas mērķis ir piedāvāt labākas aizņēmumu finansēšanas iespējas gadījumos, kad risks ir lielāks par parasto, šo risku kopīgi uzņemoties Eiropas Savienībai un EIB, kā arī pētniecības projektu attīstītājiem. *RSFF* ietvaros sniegto EIB atbalstu Eiropas pētnieki varēs saņemt kā 7. pamatprogrammas līdzekļu papildinājumu.

3.4.2 *RSFF* darbosies tādā pašā sistēmā, kādu nodrošina spēkā esošie EIB noteikumi attiecībā uz *SFF*. Tam būs divas daļas — Eiropas Komisijas finansētā daļa (7. pamatprogramma) un EIB finansētā daļa, abos gadījumos apjomā līdz 1 miljardam *euro* laika posmam no 2007. gada līdz 2013. gadam. Resursi, ko nodrošina 7. pamatprogramma, tiks izmantoti pētniecības, izstrādes un demonstrējumu projektiem, turpretī EIB līdzekļus varēs papildus izmantot inovāciju projektu finansēšanai. No abiem avotiem 2 miljardi *euro* izmantojami riska kapitāla finansēšanai, un tas dod iespēju vairāk finansēt pētniecības, izstrādes un jauninājumu programmas ar lielāku nekā vidējo riska pakāpi. Tas nozīmē, ka no EIB tiek sagaidīts papildu finansējums līdz 10 miljardiem *euro*, kas radītu sviras efektu. *RSFF* dos iespēju atbalstīt tādas pētniecības iniciatīvas Eiropā kā Eiropas stratēģiju forums, pētniecības infrastruktūra, Eiropas Tehnoloģiju platforma, kopīgas iniciatīvas tehnoloģiju jomā vai *EUREKA* (Eiropas Pētniecības koordinācijas aģentūra).

3.4.3 Pamatojoties uz ideju par risku sadali Kopienas, EIB un lietotāju starpā, *RSFF* kalpo kā vēl viens pētniecības, izstrādes un inovāciju finansēšanas līdzeklis, tādējādi paverot plašas iespējas gan privātajam sektoram, gan arī pētniekiem un papildinot pieejamo pētniecības un izstrādes finansēšanas līdzekļu kopumu. *RSFF* sniedz EIB iespēju izstrādāt tādas finanšu līdzekļus, kas atbilstoši kādas nozares un projekta veicēju īpašajām vajadzībām līdzsvaro tirgus nepilnības, tādējādi paplašinot pieejamo finansējuma izmantotāju loku. *RSFF* pieejams visām juridiskajām personām un uzņēmumiem neatkarīgi no to lieluma un īpašuma formas, tātad arī lieliem un vidēji lieliem uzņēmumiem, MVU, pētniecības iestādēm, universitātēm, struktūrām, ko saista sadarbības līgumi, jauktiem uzņēmumiem un *ad hoc* juridiskām personām. Slēdzot riska dalīšanas līgumus ar banku sektoru, *RSFF* sekmēs arī finanšu aprindu iespējas atbalstīt pētniecības attīstību, jo īpaši attiecībā uz MVU.

3.4.4 Konkurēnces padome 2006. gada jūlijā nolēma *RSFF* vispirms piešķirt 500 miljonus *euro* lielu summu laika periodam līdz 7. pamatprogrammas vidusposma pārskatīšanai, lai tādējādi ar atbilstošu kritisko masu finanšu instrumentu līmeni nodrošinātu aizdevumu programmas ātru uzsākšanu. Papildu 500 miljonu *euro* piešķiršana no Kopienas budžeta līdz 2013. gadam var notikt, pamatojoties uz vidusposma novērtējuma rezultātiem un iespējamajiem pieprasījumiem attiecībā uz jauno instrumentu. Pašreiz 7. pamatprogrammas sadarbības un kapacitātes apakšprogrammas ietvaros tiek izstrādāti vispārējie noteikumi par *RSFF* izmantošanu un vadību — tajā skaitā par atbilstības prasībām, regulējumu un starpiestāžu risku sadali —, un attiecībā uz detalizētiem pasākumiem ir sagatavota Eiropas Komisijas un EIB divpusējā vienošanās, kas tika parakstīta 2007. gada 5. jūnijā.

3.5 Eiropas Investīciju fonda sniegtais atbalsts inovācijai

3.5.1 Pamatojoties uz pilnvarām, ko tam piešķirusi akcionāri (EIB, Eiropas Komisija) vai citas trešās personas (dalībvalstu līmenī), EIF atbilstoši Kopienas mērķiem atbalsta inovāciju un MVU finansēšanu. EIF darījumu summa līdz 2006. gada beigām sasniedza 15 miljardus *euro*, no šīs summas 11,1 miljards *euro* tika izmantots mazo un vidējo uzņēmumu garantijām, bet aptuveni 3,7 miljardi — riska kapitālam.

3.5.2 Lisabonas stratēģija, kuras mērķis ir Eiropas konkurētspējas stiprināšana, arī turpmāk būs EIF darbības pamatā (tādējādi EIF ir vienīgais ES instruments, kura uzdevums ir finansiālās palīdzības sniegšana mazajiem un vidējiem uzņēmumiem). Ieguldot 3,7 miljardus *euro* lielu summu 244 riska kapitāla fondos, EIB ir palīdzējusi aizpildīt inovāciju tukšumu, ātras attīstības MVU un jaundibinātiem uzņēmumiem padarot pieejamus apmēram 20 miljardus *euro* (tas palīdzējis savā kategorijā par vadošajiem pasaulē izvirzīties tādiem uzņēmumiem kā *Skype*, *Bluetooth/Cambridge Silicon Radio* vai *Kelkoo*). Eiropadomes 2005. gada marta sanāksmes secinājumos izteikts ieteikums daudzveidot EIF darbību, īpaši pievēršot uzmanību tehnoloģiju pārneses finansēšanai. Pirmos līgumus par tehnoloģiju pārnesi parakstīja 2006. gadā saistībā ar licencēšanas un jaunām, tehnoloģiski orientētām (*spin-off*) darbībām.

3.5.3 Nākamā perioda finanšu plāna ietvaros EIF būs atbildīga par Konkurētspējas un jauninājumu pamatprogrammu (*CIP*) un tai būs būtiska loma programmā *JEREMIE*. Abu minēto programmu mērķis ir MVU finansēšanas uzlabošana un finanšu inženierijas sekmēšana.

3.5.3.1 *CIP*, kas ir viens no galvenajiem Eiropas Savienības MVU un inovāciju politikas līdzekļiem, mazajiem un vidējiem uzņēmumiem nodrošina riska kapitālu (tostarp tehnoloģiju pārneses darbību, "biznesa eņģeļu" tīklu, kā arī inovāciju vides jomā finansēšanu) un piekļuvu garantijas mehānismiem.

3.5.3.2 Programmas *JEREMIE* (Eiropas apvienotie resursi mazajiem, vidējiem un mikrouzņēmumiem) ietvaros dalībvalstis un reģioni ir tiesīgi izmantot ERAF resursus tirgus vajadzībām pielāgotu finanšu līdzekļu veidā, piemēram, pašu kapitāla, riska kapitāla, garantiju vai aizdevumu formā. Programma *JEREMIE* palīdz optimāli izmantot ERAF atbalstu, jo sekmē citu resursu piesaistīšanu, savukārt tā izmantošanu atvieglo elastīgāks regulējums. EIF pamatkapitāla palielināšana 2007. gadā papildinās *CIP* un *JEREMIE* resursus. Atbilstoši aplēsēm 2013. gadā EIF finanšu līdzekļus tieši izmantojušo MVU skaits pārsniegs vienu miljonu.

3.5.3.3 Saistībā ar Lisabonas programmu par labu tiek uzskatīta prakse, kad Kopienas finanšu līdzekļi lielā mērā veicina finanšu jomas dalībnieku darbību (piemēram, pateicoties garan-

tijai, 1 *euro* no Kopienas budžeta ļauj vienam MVU iegūt 50 *euro*) un tiem ir svarīga katalizatora loma (riskā kapitāla atbalsts). Lai *CIP* ietvaros tiktu plašāk izmantotas tehnoloģijas, tās darbībai jābūt virzītai uz universitātēm un MVU, vairāk koncentrējoties uz projektu finansēšanu, informācijas par intelektuālā īpašuma noteikšanas sekmēšanu izplatīšanu, atļauju piešķiršanu un izsniegšanu, sadarbības līgumiem un attiecīgiem ieguvumiem; jānodrošina sekmīga īstenošana, izmantojot *JEREMIE*, līdzīgi kā noteikumu par finansēšanu un valsts atbalstu gadījumā.

3.5.4 EIB un EIF 2006. gadā parakstīja sadarbības līgumu, kas inovatīviem MVU ļauj EIB kredītu iespējas sasaistīt ar EIF garantijām. Sagaidāms, ka abas iestādes arī turpmāk sadarbosies līdzīgā veidā, jo īpaši *JEREMIE* ietvaros.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Prioritāru iedzīvotāju grupu nodarbinātība (Lisabonas stratēģija)"

(2007/C 256/18)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2006. gada 14. septembrī saskaņā ar Reglamenta 31. pantu (EESK darbs saistībā ar Eiropadomes 2006. gada 23. un 24. marta pieprasījumu) nolēma (apstiprināts 2006. gada 26. oktobrī) izstrādāt informatīvu ziņojumu par šādu tematu: "Prioritāro kategoriju nodarbinātība (Lisabonas stratēģija)".

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2007. gada 15. martā saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma šī informatīvā ziņojuma vietā izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2007. gada 18. jūnijā. Ziņotājs — GREIF kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (12. jūlija sēdē), ar 122 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Šajā atzinumā teikts, ka nodarbinātības jomā izvirzītie tālejošie Lisabonas stratēģijas mērķi kvantitatīvā ziņā sasniegti tikai daļēji, taču vienmēr jāņem vērā, ka situācija dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga. Arī situācija nodarbinātības kvalitātes jomā vērtējama pretrunīgi: līdztekus pozitīvajiem piemēriem, kuri liecina par labu praksi dažu valstu nodarbinātības politikā un kuri, pēc EESK domām, turpmāk jāapkopo un jānovērtē sistemātiskāk, visā ES joprojām vērojami arī neiepriecinoši fakti:

jamais nodarbinātības līmeņa pieaugums — īpaši sieviešu vidū — lielā mērā izskaidrojams ar nepilna darba laika nodarbinātības pieaugumu, joprojām ļoti trūkst gados vecākiem darba ņēmējiem piemērotu darba vietu un daudz biežāk — īpaši jauniešu vidū — vērojamas netipiskas (nestandarta) nodarbinātības formas, no kurām dažas negarantē pietiekamu tiesisko un sociālo aizsardzību.

— Kaut arī Eiropas Savienībā darba apstākļi lielākajā daļā darba vietu atbilst standartiem, jāsecina, ka pēdējo gadu laikā vēro-

— iespējas integrēties darba tirgū diskriminētajām grupām gandrīz nav uzlabojušās (par to liecina joprojām lielais ilgtermiņa bezdarbs un salīdzinoši augstais, īpaši jauniešu un

personu ar zemu kvalifikāciju, bezdarba līmenis, kā arī zema līmeņa nodarbinātība, pirmkārt tieši vecāku cilvēku vidū); arī sociāli atstumtām grupām stāvoklis darba tirgū joprojām ir ļoti sarežģīts.

1.2 Ņemot vērā iepriekš minēto, Komiteja uzsver, ka pašreiz notiekošajās debatēs par elastīguma un sociālās drošības modeli ikvienā tā vispārējā definīcijā ir jāparedz, ka pasākumi uzņēmumu un darba ņēmēju pielāgošanās spēju palielināšanai vienmēr ir īstenojami, vienlaikus nodrošinot augstu sociālā nodrošinājuma līmeni, aktīvu darba tirgus politiku, izglītību un tālākizglītību, kā arī sociālo pakalpojumu pieejamību.

1.3 EESK aicina valstu sociālajās un nodarbinātības politikās attiecībā uz šajā atzinumā pieminētajām prioritārajām grupām turpmāk īpašu uzmanību veltīt šādiem jautājumiem:

- pasākumi, lai sekmētu jauniešu iesaistīšanu darba tirgū ar mērķi nodrošināt viņiem tādu pirmo darba vietu, kas jauniešiem piedāvā arī izaugsmes iespējas nākotnē;
- tādas joprojām pastāvošas diskriminācijas un nevienlīdzības pastiprināta apkarošana, kas saistīta ar vecumu, dzimumu, invaliditāti vai etnisko izcelsmi, īpaši saistībā ar piekļuvi izglītībai, kā arī iesaistīšanos un ilglaicīgu palikšanu darba tirgū;
- stabilitātes paaugstināšana darba tirgū un “nedrošu” darba attiecību nepieļaušana, tostarp nodrošinot, ka bezdarbnieki nav spiesti veikt darbu bez sociālā nodrošinājuma, kā arī apkarojot neregistrētu nodarbinātību un novēršot uz noteiktu laiku nodarbināto ļaunprātīgu izmantošanu;
- pasākumi darba vietu kvalitātes uzlabošanai un darba ņēmēju aizsardzībai pret diskrimināciju;
- lielāki ieguldījumi darba vietu kvalitātē un to pielāgošanā vecāku darba ņēmēju vajadzībām;
- investīcijas izglītībā, tālākizglītībā un mūžizglītībā, kā arī neatbilstības, kas pastāv starp darba tirgū piedāvātajām un pieprasītajām prasēm, mazināšana;
- nestandarta nodarbinātības formu modernizācija un pilnveidošana, un visos gadījumos, kad tas nepieciešams, sociālās aizsardzības nodrošināšana;
- ar dzimumu saistītas noslaņošanās samazināšana darba tirgū, pirmkārt, izmantojot efektīvus pasākumus profesijas un ģimenes dzīves savienojamībai (īpaši, bērnu aprūpes iestāžu piedāvājuma paplašināšana, kā arī personām, kurām nepieciešama aprūpe, un viņu ģimenēm paredzētā atbalsta dažā-

došana, tostarp, izveidojot minētajām personām paredzētas diennakts aprūpes iestādes);

- šķēršļu novēršana personu ar aprūpes pienākumiem (atkārtotai) iesaistīšanai un palikšanai darba tirgū un stimuli plašākai tēvu līdzdalībai aprūpes pienākumu izpildē;
- plašāka atbilstošu atvieglojumu un atbalsta piešķiršana uzņēmumiem, lai tie pieņemtu darbā vairāk jauniešu un gados vecāku darba ņēmēju, kuriem ir īpašas problēmas darba tirgū.

1.4 Turklāt sociāli atstumtām grupām vēl nepieciešami šādi īpaši pasākumi:

- piemēram, pārejas darba tirgu izveide, kā arī piemēroti stimuli uzņēmumiem lielākam darba vietu piedāvājumam, vienlaicīgi sniedzot atbalstu iesaistītajām personām to problēmu pārvarēšanā, kas ir iemesls viņu sociālajai atstumtībai (pie kam jānovērš atbalsta nelietderīga izmantošana un konkurences kropļojumi);
- šajā ziņā īpaša nozīme ir nodarbinātības iniciatīvām bezpeļņas sektorā, bet sevišķi — valsts pārraudzītās ekonomikas nozarēs. Darba tirgus pasākumiem paredzētajā budžetā jānodrošina atbilstoši finanšu līdzekļi.

1.5 EESK noteikti vērš uzmanību uz to, ka daudzās ES dalībvalstīs šajā atzinumā iezīmēto prioritāšu īstenošanai ir vajadzīgi pastiprināti centieni nodarbinātības politikas jomā, un šim mērķim ir jānodrošina atbilstoši budžeta līdzekļi.

- Visi valstu un Eiropas līmeņa aktīvās darba tirgus politikas pasākumi nebūs sekmīgi, ja tie netiks pietiekami ņemti vērā dalībvalstu budžetu plānošanā.
- Šajā ziņā EESK daudzās dalībvalstīs novēro nesaskaņotību starp darba tirgus politikas iniciatīvām paredzētajiem priekšlikumiem, kas iekļauti, piemēram, valstu reformu plānos, un piešķirtajiem budžeta līdzekļiem ⁽¹⁾.
- Nacionālajās rīcības programmās būtu vairāk jāņem vērā pozitīva citu valstu pieredze un atbilstoši ir jāizmanto Eiropas Sociālajā fondā no 2007. līdz 2013. gadam paredzētie līdzekļi.

1.6 EESK šajā sakarā jau vairākkārt ir norādījusi uz to, ka šādu budžeta līdzekļu piešķiršanai ir nepieciešami labvēlīgi makroekonomiskie nosacījumi, kuros jābūt uzsvērtai uz izaugsmi vērstai ekonomikas politikai, lai pārvarētu ieilgušo konjunktūras krīzi ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Par šo jautājumu skatīt EESK 2006. gada 17. maija atzinumu pat tematu “Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņiem”, ziņotājs — GREIF kgs (OV C 195, 18.8.2006.).

⁽²⁾ Par šo jautājumu skatīt Augstā līmeņa grupas ziņojumu par sociālās politikas nākotni paplašinātajā Eiropas Savienībā, 2004. gada maijs.

1.7 Virknē dalībvalstu ar darbaspēka izmaksām saistītie sociālie maksājumi ir sasnieguši tādu līmeni, kas var nelabvēlīgi ietekmēt jaunu darba vietu radīšanu. Atsevišķos gadījumos iespēja pieņemt darba piedāvājumu var šķist nepievilcīga, kas saistīts ar atalgojuma pēc nodokļu nomaksas un sociālo pabalstu līmeņa nelielajām atšķirībām. No šādām tā dēvētajām “bezdarba amatām” ir jāizvairās, neapdraudot sociālās aizsardzības sistēmu finansiālo nodrošinājumu. Šajā sakarā EESK piekrīt Augstā līmeņa grupas ieteikumiem par sociālās politikas nākotni paplašinātā Eiropas Savienībā, proti, paplašināt finansējuma pamatu sociālā nodrošinājuma sistēmām un tādējādi nodokļu slogu sadalīt vienmērīgāk uz visiem ražošanas faktoriem, lai samazinātu darbaspēka izmaksas ⁽³⁾.

1.8 Attiecībā uz 2008. gadā paredzēto nodarbinātības politikas pamatnostādņu pārstrādāšanu EESK uzskata, ka vairākās šajā atzinumā minētajās jomās ir nepieciešami precizējumi un uzsvērtāka prioritāšu noteikšana.

- EESK tādēļ iestājas par saistošāku sasniedzamo mērķu noteikšanu Eiropas līmenī, lai tādējādi dalībvalstīm noteiktu skaidru un nepārprotamu pienākumu kopumu. EESK uzskata, ka jāpalielina Komisijas loma, lai varētu labāk uzraudzīt tiesību aktu ieviešanu valstu tiesību sistēmās nodarbinātības stratēģijas jomā.
- EESK arī aicina vēl vairāk paplašināt noteiktos mērķus, pirmkārt, jauniešu nodarbinātības jomā un cīņā pret jauniešu bezdarbu (piemēram, sešu mēnešu termiņa saīsināšana, lai tādējādi palielinātu darba vai mācekļa vietu meklējošo jauniešu aktivitāti), sekmējot līdztiesības nodrošināšanu, kā arī attiecībā uz atbalstu cilvēkiem ar invaliditāti un imigrantu integrāciju;
- EESK mērķis ir šādā veidā nākotnē panākt vērienīgāku nacionālo reformu programmu izstrādi nodarbinātības politikas jomā, ieskaitot kvalitatīvus uzlabojumus attiecībā uz noteiktajiem termiņiem, atbildību, saistošo spēku un finansiālo pamatu. Šajā sakarā EESK ierosina dalībvalstu līmenī apsvērt jautājumu par konkrētu mērķu noteikšanu atbilstošu budžeta līdzekļu piesaistei, kas paredzēti aktīvas darba tirgus politikas pasākumiem.

EESK atsevišķā atzinumā izklāstīs savu viedokli par šeit iezīmētajām nepieciešamajām izmaiņām nodarbinātības politikas pamatnostādņēs, kas būs spēkā no 2009. gada.

2. Pamatojums

2.1 2006. gada 23. un 24. martā pieņemtajos secinājumos Eiropadome lūdza EESK pirms 2008. gada pavasarī paredzētās augstākā līmeņa sanāksmes izstrādāt “pārskata ziņojumu par

⁽³⁾ Skatīt turpat.

atbalstu izaugsmes un nodarbinātības partnerībai” un šajā darbā cita starpā īpašu uzmanību veltīt “prioritāru iedzīvotāju grupu nodarbinātības veicināšanai”. Par šo tematu EESK iesniedz pašiniciatīvas atzinumu, kas izstrādāts, iesaistot valstu ekonomikas un sociālo padomju ekspertus.

2.2 EESK vienmēr uzsvērusi, ka Lisabonas stratēģijā paredzētā konkurētspējas paaugstināšana un ilgtspējīga ekonomikas izaugsme nav pašmērķis, bet gan veids, kā samazināt augsto bezdarba līmeni ES, panākt pilnīgu nodarbinātību, radīt stabilu pamatu sociālā nodrošinājuma sistēmām un nodrošināt aizsardzību pret sociālo atstumtību ⁽⁴⁾.

2.3 Šajā ziņā Lisabonas stratēģijai nodarbinātības politikas jomā būtu jāsniedz jauni impulsi Eiropas nodarbinātības stratēģijai un tādējādi jāpaaugstina nodarbinātība un jāuzlabo darba kvalitāte. Lisabonas stratēģijas mērķis nav tikai augstāka nodarbinātība. Tajā bija paredzēts arī uzlabot darbavietu kvalitāti. Likumsakarīgi, ka investīcijām cilvēku kapitālā, pētniecībā, tehnoloģijās un inovācijā ir veltīta tikpat liela nozīme kā darba tirgum un struktūrpolitiskiem pasākumiem ⁽⁵⁾.

2.4 Šajā EESK atzinumā iekļautā Eiropas darba tirgus analīze, kā arī politiskie ieteikumi skar tās iedzīvotāju grupas, attiecībā uz kurām Padome vairākkārt aicinājusi dalībvalstīs steidzami paredzēt īpašus pasākumu, lai:

- uzlabotu jaunu cilvēku stāvokli darba tirgū un ievērojami samazinātu jauniešu bezdarbu;
- īstenotu aktīvas novecošanas stratēģijas, piedāvājot vecākiem cilvēkiem iespēju ilgāk turpināt darba dzīvi;
- ar apņēmību veicinātu sieviešu nodarbinātību un rūpētos par labāku profesijas un privātās dzīves savietojamību kopumā — gan vīriešu, gan sieviešu vidū;
- uzlabotu cilvēku ar invaliditāti iesaistīšanu darba tirgū un lai viņu nodarbinātība būtu ilgtspējīga;
- paaugstinātu mazākumtautību un imigrantu nodarbinātību un viņu iespējas darba tirgū.

2.5 EESK ierosinās šim mērķa grupām paredzētu profilaktisku un aktīvu (atkārtotas) integrācijas pasākumu kopumu, kam dalībvalstu īstenoto darba tirgus un nodarbinātības politiku ietvaros būtu jāvelta pastiprināta uzmanība. Komiteja pievērsīsies arī atstumtām grupām, kas daudzos gadījumos ir izolētas no darba tirgus. Pamatojoties uz iepriekš minētajiem apsvērumiem, Komiteja sniegs politiskus ieteikumus, tostarp par nodarbinātības politikas pamatnostādņēm, kuras paredzēts pārstrādāt līdz 2008. gada pavasara augstākā līmeņa sanāksmei.

⁽⁴⁾ Par šo jautājumu skatīt EESK 13.9.2006. izpētes atzinumu par tematu “Darba dzīves kvalitāte, ražīgums un nodarbinātība globalizācijas un demogrāfisko pārmaiņu apstākļos”, ziņotāja ENGELEN-KEFER kdze (OV C 23.12.2006.).

⁽⁵⁾ Par šo jautājumu skatīt EESK 9.2.2005. pašiniciatīvas atzinumu par tematu “Nodarbinātības politika: EESK loma pēc paplašināšanas un Lisabonas procesa kontekstā”, ziņotājs GREIF kgs (OV C 221, 8.9.2005.).

3. Nodarbinātība, nodarbinātības kvotas un bezdarbs — stāvokļa raksturojums ⁽⁶⁾

3.1 Pirmoreiz kopš 2001. gada 2005. un 2006. gadā ES vērojams nodarbinātības pieaugums un vērā ņemama bezdarba līmeņa pazemināšanās (no 9,0 % 2004. gadā līdz 7,9 % 2006. gadā). Pārtraucot pēdējo gadu stagnāciju, sieviešu nodarbinātības līmeņa pieaugums ir 0,6 %, līdz ar to tā dinamika ir lielāka nekā vīriešu nodarbinātībā. Šī iepriecinošā tendence turpinājās arī 2007. gadā ⁽⁷⁾.

3.2 Tomēr objektīvi ir jāsecina:

— Progress attiecībā uz Lisabonas un Stokholmas starpposma mērķu sasniegšanu ir lēns, un 2005. gadā tie netika sasniegti ne jautājumā par vispārējās nodarbinātības līmeni 67 % apmērā (63,8 % 2005. gadā), ne arī jautājumā par sieviešu nodarbinātības līmeni 57 % apmērā (56,3 % 2005. gadā). Aizvien skaidrāks kļūst tas, ka 2010. gadam noteiktos mērķus daudzās dalībvalstīs un arī visā Kopienā sasniegt neizdosies.

— Lai arī galvenā nodarbinātības forma visā ES joprojām ir pilnas slodzes darbavietas, jāsecina, ka pēdējos gados novērojamo nodarbinātības līmeņa pieaugumu — īpaši sieviešu vidū — lielā mērā veido nepilna darba laika nodarbinātības pieaugums (kas redzams pēc ievērojami zemāka pieauguma pilnas slodzes nodarbinātībā, kura dažās dalībvalstīs ir pat samazinājusies).

— Vislielākais nodarbinātības līmeņa palielinājums pēdējos gados vērojams vecāku cilvēku nodarbinātības jomā. Tomēr arī vecāku cilvēku nodarbinātības līmenis ir tālu no noteiktajiem mērķiem (vecuma grupā no 55 līdz 64 gadiem 2005. gadā vidēji tikai 42,5 %). Tikai 9 ES valstīs ir sasniegušas noteikto 50 % mērķi (lielas atšķirības vīriešu un sieviešu nodarbinātībā: attiecībā uz vīriešiem mērķis sasniegts 17, bet uz sievietēm — tikai 4 valstīs: Skandināvijā un Igaunijā).

— Vidējais jauniešu bezdarba līmenis 25 valstu ES 2005. gadā bija 18,5 %, un tas joprojām ir gandrīz divas reizes augstāks nekā kopējais bezdarba līmenis.

— Neskatoties uz vispārējiem uzlabojumiem vairākās dalībvalstīs, sevišķi tajās ar ļoti augstiem bezdarba rādītājiem, bezdarbs joprojām saglabājas augstā līmenī — nedaudz zem 8 %, un dažās valstīs tas pat ir palielinājies.

— Dažās dalībvalstīs joprojām ir lielas reģionālās atšķirības nodarbinātības līmeņa jomā (sevišķi, ņemot vērā pilnas slodzes ekvivalentus). Pēc paplašināšanas 27 dalībvalstu ES ir

ievērojami pieaudzis to cilvēku skaits, kas dzīvo reģionos ar bezdarba līmeni virs 15 %.

— Sociāli atstumtām grupām stāvoklis darba tirgū joprojām ir ļoti sarežģīts.

Ievērojot aprakstīto attīstību darba tirgū, vēl daudz jāpaveic vērienīgo Lisabonas nodarbinātības mērķu sasniegšanai, neskatoties uz daļēji panākto progresu.

3.3 Vēl jo vairāk tādēļ, ka nodarbinātības attīstībai turklāt ir šādas iezīmes un tendences, kas pēc sava apjomā dažādās valstīs un nozarēs ir ļoti atšķirīgas:

— Iespējas integrēties darba tirgū diskriminētajām grupām gandrīz nav uzlabojušās (par to liecina joprojām lielais ilgtermiņa bezdarbs un salīdzinoši augstais, īpaši jauniešu un personu ar zemu kvalifikāciju, bezdarba līmenis, kā arī zema līmeņa nodarbinātība, pirmkārt tieši vecāku cilvēku vidū);

— Kaut arī darba apstākļi lielākajā daļā darba vietu ES atbilst standartiem, pieejamie dati liecina, ka daudz biežāk vērojamas netipiskas (nestandarta) nodarbinātības formas, no kurām dažas negarantē pietiekamu tiesisko un sociālo aizsardzību. Kopumā daudz biežāk tiek noslēgti darba līgumi uz noteiktu laiku, pie kam šī problēma salīdzinoši lielākā mērā skar tieši jauniešus. Pieaug līgumu skaits par noteiktu darbu izpildi, nodarbinātība uz noteiktu laiku un fiktīva pašnodarbinātība ⁽⁸⁾, tāpat arī neliela apjoma un sociāli tiesiskajā izpratnē ierobežotas nodarbinātības attiecības, taču jāpiebilst, kas situācija dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga. Kopumā palielinās nestabilitāte, it īpaši atstumto iedzīvotāju vidū. Šādas nodarbinātības formas var kalpot kā "tilts" pārejai uz likumīgu nodarbinātību darba tirgū, ja to izvēle notikusi brīvprātīgi un tiek nodrošināta nodarbināto aizsardzība;

— Daudzās dalībvalstīs nedrošība darba dzīvē ir pieaugusi, galvenokārt nozarēs ar zemu strādājošo kvalifikācijas līmeni, īpaši tas sakāms par personām, kas pametušas mācības un kam nav profesionālās izglītības. Šīm personām ir sevišķi grūti iesaistīties darba tirgū un atgriezties savā profesijā pēc bezdarbnieka statusā pavadīta laika, jo attiecīgo kvalifikāciju piedāvājums un pieprasījums ir atšķirīgs;

— Cilvēkiem, kam ir pienākums aprūpēt citas personas, joprojām ir sarežģīti atrast apmierinošu darbavietu;

— Personas ar invaliditāti joprojām lielā mērā pieskaitāmas grupai, kas ir izolēta no darba tirgus. Saskaņā ar jaunākajiem Eiropas datiem tikai 40 % personu ar invaliditāti ir nodarbinātas. Vēl satraucošāka ir statistika par cilvēkiem ar smagas pakāpes invaliditāti;

⁽⁶⁾ Skatīt diagrammas pielikumā.

⁽⁷⁾ Nodarbinātība Eiropā 2006. gadā.

⁽⁸⁾ Skatīt Zaļo grāmatu "Darba likumdošanas modernizēšana, lai risinātu 21. gadsimta radītās problēmas", COM(2006) 708 galīgā redakcija.

- Turklāt liels ir arī to personu skaits, kuru norobežošana no darba tirgus ir saistīta ar tādiem iemesliem kā dažādas atkarības, pārmērīgas parādsaistības vai bezpajumtnieka statuss un kuru iekļaušanai darba tirgū ir vajadzīgi īpaši sociālās integrācijas pasākumi;
- Ieceļotāju un imigrantu darba apstākļi un iespējas darba tirgū lielākajā daļā dalībvalstu salīdzinājumā ar pārējiem iedzīvotājiem ir nestabilākas. Īpaša uzmanība šajā ziņā jāvelta romu kopienai, kas līdz ar Rumānijas un Bulgārijas pievienoanos ir kļuvusi par Eiropas skaitliski lielāko mazākumtautību un kuru stāvoklis darba tirgū (viņu bezdarba līmenis atsevišķās valstīs ir 70-90 %) dažādu iemeslu dēļ ir patiešām satraucošs. EESK viedokli par šo jautājumu izteiks atsevišķā pašiniciatīvas atzinumā).

3.4 Ēnu ekonomikas ar nestabiliem nodarbinātības apstākļiem un bieži vien maziem ienākumiem īpatsvara palielinājums ir saistīts ar draudiem, ka tās grupas, kam neizdodas iekļauties oficiālajā darba tirgū, ilgtermiņā zaudēs savu kvalifikāciju. Šāda attīstība (statistiskā grūti atspoguļojama) nenozīmē tikai tieši iesaistīto personu lielu nedrošību, tā rada arī lielus nodokļu ieņēmumu zaudējumus un visbeidzot apdraud arī ES ražošanas potenciāla ilgtspējību.

4. Pamata radīšana izaugsmei, kā arī augstākai un labākai nodarbinātībai

4.1 Jau gadiem ilgi saskaņā ar vadošajiem politiskajiem viedokļiem Eiropā atbildība par problēmām darba tirgū tiek piedēvēta darba tirgus strukturālām nepilnībām. Daudzās ES dalībvalstīs nodarbinātības politikā galvenā uzmanība vienpusīgi tika pievērsta tādiem jautājumiem kā vispārējo darba tiesību standartu pazemināšana, stingrāku kritēriju noteikšana tiesību piešķiršanai, sociālo pabalstu samazināšana un elastīgāku nodarbinātības attiecību ieviešana.

4.2 Turklāt daudzās dalībvalstīs nav īstenoti pietiekami daudz aktīvas darba tirgus politikas pasākumu kā, piemēram, nodarbinātības spēju sekmēšana, nepilnību novēršana nepietiekamas kvalifikācijas jomā un diskriminētu grupu integrācijai darba tirgū paredzētas programmas, taču dažas valstis, nepalielinot finansējumu, kopš 1995. gada ir īstenojušas vairāk šādu pasākumu. Lielākajā daļā valstu (par kurām ir pieejama informācija) pēdējos gados pat ir samazinājies darba tirgus politikas īstenošanai ("pasīvais" un "aktīvais" atbalsts) paredzēto "aktīvo" izdevumu īpatsvars kopējos izdevumos. Ir ļoti svarīgi, lai līdzekļi aktīvas darba tirgus politikas pasākumiem tiek piešķirti konkrētu problēmu risināšanai un vienlaikus tiek paaugstināta darba tirgus politikas pasākumu efektivitāte, kā arī nodrošināta to īstenošana attiecīgajā iedzīvotāju grupā.

4.3 EESK šajā sakarā jau vairākkārt ir norādījusi uz to, ka darba tirgus politikas pasākumi un strukturālās reformas var būt sekmīgas tikai tādos labvēlīgos makroekonomiskajos apstākļos, kas ir vērsti uz jau ilgstoši novājinātās konjunktūras

atvērtošanu un uz izaugsmes nostiprināšanu⁽⁹⁾. Šim mērķim ir vajadzīgs atbalsts uz izaugsmi vērstai ekonomiskajai politikai gan valstu, gan arī ES līmenī, tostarp attiecīgi finansiāli, fiskāli un ekonomiski politiski priekšnoteikumi:

- Eiropas Centrālajai bankai, īpaši īstenojot savu procentu likmju politiku atbilstoši Līgumā piešķirtajām pilnvarām un ievērojot nosacījumu, ka ir nodrošināta cenu stabilitāte, no savas puses būtu jāveicina ekonomiskā izaugsme un augstāka nodarbinātība. Augsts nodarbinātības līmeņa pieaugums ir iespējams tikai, ja līdzās vidēja termiņa ražīguma izaugsmei būs nodrošināta arī pastāvīga ekonomiskā izaugsme.

- Ir jāizmanto pārskatītajā Stabilitātes un izaugsmes paktā ietvertās paplašinātās interpretācijas iespējas, lai pieļautu ES dalībvalstu rīcību konjunktūras ietekmēšanai un nodrošinātu tām rīcības brīvību budžeta jomā attiecībā uz sociāli pieņemamām strukturālajām reformām, kā arī nodrošinātu publiskās investīcijas pietiekamā līmenī.

Lisabonas stratēģijas mērķi norāda uz jomām, kurās nepieciešamas investīcijas: komunikāciju un transporta infrastruktūras paplašināšana, klimata aizsardzība, pētniecības un izstrādes pasākumi, visaptveroša bērnu aprūpe, izglītības un tālākās izglītības veicināšana, aktīva darba tirgus politika un kvalitatīvas darba vietas. Valstu reformu programmām būtu jābūt izstrādātām tādā veidā, lai tās veidotu Eiropas līmenī koordinētu tautsaimniecības attīstības dinamikas veicināšanas programmu, kurā savu ieguldījumu dod visas valstu un ES līmenī iesaistītās puses.

5. Efektīva jauniešu bezdarba apkarošana

5.1 Jauniešu bezdarbs joprojām pieskaitāms ES nodarbinātības politikas "karstajām tēmām". Visās ES dalībvalstīs tas pārsniedz valsts vidējo bezdarba līmeni, un lielākajā daļā ES dalībvalstu jauniešu bezdarbs ir vismaz divtik augsts, cik ekonomikas kopējais bezdarba līmenis. Gan dažās 15 valstu ES dalībvalstīs, gan vairākās jaunajās ES dalībvalstīs stāvoklis ir vēl nopietnāks. Nedrošība darba dzīvē vairākās dalībvalstīs ir pieaugusi arī jomās ar augstāku nodarbināto kvalifikācijas līmeni.

5.2 Darba gaitas aizvien biežāk tiek uzsāktas, izmantojot alternatīvas nodarbinātības formas ar daļēji daudz nestabilākiem darba un sociāli tiesiskajiem nosacījumiem. Aizvien grūtāk ir izšķirt robežas starp nodarbinātību oficiālajā darba tirgū un ēnu ekonomikā. Noteiktām jauniešu grupām, piemēram, jauniešiem ar zemu kvalifikāciju, migrantiem, vai tiem jauniešiem, kas auguši mazāk labvēlīgā vidē, pāreja uz oficiālo darba tirgu ir aizvien sarežģītāka. Risks būt nodarbinātības ziņā atstumtiem sevišķi liels ir tiem jauniešiem, kuri atbilst vairākām no iepriekš minētajām kategorijām.

⁽⁹⁾ Skatīt EESK 11.12.2003. atzinumu par tematu "Ekonomikas politikas pamatnostādnes 2003-2005", ziņotājs DELAPINA kgs (OV C 80, 30.3.2004.) un EESK 17.5.2006. atzinumu par tematu "Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādēm", ziņotājs — GREIF kgs (OV C 195, 18.8.2006.).

5.3 Tādēļ iespējami daudziem jauniem cilvēkiem kā alternatīva nestabilai nodarbinātībai ir jāpiedāvā nākotnes perspektīvas. Šim jautājumam ir arī demogrāfiska nozīme: jauniešu ekonomiskā situācija lielā mērā ietekmē viņu gatavību veidot ģimeni. Tādēļ atzīstami vērtējams tas, ka ES Komisija savā pavasara ziņojumā līdzās kvalifikācijas paaugstināšanai pieprasa aktīvu darba tirgus politikas pasākumu izvēšanu, kā arī īpaši steidzina noteikt ievērojami efektīvāku atbalstu darbu meklējošiem jauniešiem un novērst strukturālas problēmas, lai pēc apmācības pabeigšanas atvieglotu iekļaušanos darba dzīvē.

5.4 Kā pozitīvus piemērus šajā ziņā varētu minēt pārbaudītus modeļus dažās dalībvalstīs (Vācijā, Austrijā, daļēji arī Nīderlandē), kuros apvienotas profesionālas un uzņēmumu vajadzībām atbilstošas izglītības sistēmas, no vienas puses, un skolu apmācības programmas, no otras puses. Virknē pētījumu uzsvēta šīs tā dēvētās "duālās profesionālās izglītības" kvalitāte un tai piedēvēta ievērojama nozīme vieglākai pārejai no skolas sola profesionālajā dzīvē, tādējādi arī mazinot atšķirības jauniešu bezdarba un vispārējā bezdarba līmenī.

5.5 Aktīvi un profilaktiski pasākumi izglītības un tālākās izglītības jomā jauniešu nodarbinātības iespēju palielināšanai ⁽¹⁰⁾:

- Augstvērtīgas kvalifikācijas nodrošinājums jau no sākotnējās izglītības līdz pat profesionālajai un arī tālākajai izglītībai, lai varētu iespējami vienkārši un paliekoši iesaistīties darba tirgū, pie kam šajā ziņā saistības jāuzņemas ne tikai publiskajām iestādēm, bet arī ekonomisko aprindu pārstāvjiem;
- Savlaicīgas un aktīvas rūpes par mācekļa vai darba vietu meklējošiem jauniešiem (vajadzības gadījumā jau pēc 4 mēnešiem), intensīvākas noteiktām jomām paredzētās programmas, individuāls atbalsts un apmācība tādu problemātisko grupu integrācijai kā, piemēram, jaunieši, kas ilgstoši ir bezdarbnieki vai arī ir pametuši skolu vai pārtraukuši apmācību, šim mērķim cita starpā izmantojot sabiedriskus nodarbinātības projektus un apmācības vecināšanu;
- Visaptverošu, viegli pieejamu jaunām sievietēm un vīriešiem paredzētu informācijas ieguves un profesijas izvēles atbalsta iespēju izvēšana visos apmācības līmeņos; Par darba tirgu atbildīgo iestāžu atbilstoši kvalitātes uzlabojumi un personāla resursu nodrošinājums;
- Noteiktu profesiju piedāvājuma un pieprasījuma neatbilstības mazināšana darba tirgū; Pamatizglītības sistēmu efektivitātes paaugstināšana (tai skaitā mācību pārtraukšanas gadījumā

⁽¹⁰⁾ Par šo jautājumu skatīt EESK atzinumus par tematiem: "Komisijas paziņojums Padomei par Eiropas politiku attiecībā uz jaunatni: Jaunatnes problēmu risināšana Eiropā — Eiropas Jaunatnes pakta īstenošana un pilsoniskās aktivitātes veicināšana" (26.10.2005.), ziņotāja VAN TURNHOUT kdze (OV C 28, 3.2.2006.); C 28, 30.12.2006). "Komisijas paziņojums — Sociālās politikas darba programma" (13.7.2005.), ziņotāja ENGELEN-KEFER kdze (OV C 294, 25.11.2005.); C 294, 30.12.2006). "Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm (atbilstīgi EK Līguma 128. pantam)" (31.5.2005.), ziņotājs MALOSSE kgs (OV C 286, 17.11.2005.).

samazināšana, cīņa ar analfabētismu), kā arī tālākās izglītības sekmēšana pēc sākotnējās izglītības iegūšanas; dzimumu segregācijas mazināšana profesijas izvēles posmā;

- Pasākumu ieviešana, kas nodrošina to, ka jauniešu nodarbinātība uz noteiktu laiku un sociāli nepietiekami nodrošinātās darbavietas ir tikai pārejoša parādība.

6. Uzlabotas integrācijas perspektīvas imigrantiem

6.1 Lielākajā daļā ES dalībvalstu gandrīz nekas nav mainījies imigrantu un viņu ģimenes locekļu diskriminācijas jomā. Imigranti joprojām vairāk nekā citi iedzīvotāji ir nodarbināti nozarēs ar zemu atalgojumu un sliktiem darba apstākļiem, viņiem ir daudz lielāks risks zaudēt darbu, un viņi arī ilgstoši ir iesaistīti darba attiecībās, kuras raksturo zems sociālās stabilitātes līmenis, augsts veselības apdraudējuma risks, nepietiekama drošība un (atsevišķās valstīs) ierobežota aizsargātība ar darba koplīgumu palīdzību.

6.2 Īpašas bažas rada ievērojama diskriminācija skolās, kā arī nestabilā stāvokļa darba tirgū "pārmantojamība", pirmajai imigrantu paaudzei to nododot nākamajām. Gados jauni imigranti lielākajā daļā dalībvalstu pieskaitāmi tai iedzīvotāju grupai, kurā valda vislielākā nedrošība nodarbinātības jomā un pastāv vislielākais risks neiekļauties oficiālajā darba tirgū.

6.3 EESK jau vairākkārt uzsvērusi, ka par nepieciešamu uzskata darbaspēka migrāciju, īpaši ievērojot demogrāfisko attīstību ES, un šajā sakarā ir norādījusi uz pozitīviem piemēriem, tostarp Spānijā un Īrijā. Tomēr tam vienmēr jābūt saskaņotam ar dalībvalstu attiecīgās integrācijas politikas virzību, galvenokārt nodarbinātības jomā ⁽¹¹⁾. Dalībvalstīs ievērojami atšķiras stāvoklis imigrācijas jomā, tāpat arī attiecībā uz īstenotajiem integrācijas politikas pasākumiem, tostarp darba tirgus un izglītības politikas jomās. Dalībvalstīm būtu jāvelta īpaša uzmanība patvēruma meklētāju situācijai, kura bieži ir īpaši nelabvēlīga.

6.4 Prioritātes imigrantu labākai integrācijai:

- Īpaša uzmanība jāvelta individuālam atbalstam (pirms) skolas vecumā un savlaicīgām investīcijām valodas apguvē un profesionālajām vajadzībām atbilstošā kvalifikācijā, diskriminācijas izskaušanai, uzsākot darba gaitas (galvenokārt, iespējami agri novēršot valodas barjeras), kā arī migrantu izglītības diplomu atzīšanas atvieglojumiem;

⁽¹¹⁾ Par šo jautājumu skatīt EESK 10.12.2003. atzinumu par tematu: "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par imigrāciju, integrāciju un nodarbinātību", ziņotājs PARIZA CASTANŌS kgs (OV C 80, 30.3.2004.).

- “integrācijas pastiprināšana” jebkāda veida sociālajā un darba tirgus politikā (tostarp dažādu kultūru izpratnes palielināšana iestādēs un darba tirgus pārvaldes struktūrās, kā arī atbalsts uzņēmumiem, īpaši MVU); atbilstošas Eiropas un valstu līmeņa dotācijas integrāciju veicinošiem pasākumiem;
- iestāžu radīto šķēršļu un diskriminācijas novēršana attiecībā uz pieeju dalībvalstu darba tirgiem (piemēram, gaidīšanas termiņa saīsināšana darba atļaujas saņemšanai — it īpaši patvēruma meklētājiem⁽¹²⁾), kā arī algu dempinga novēršana, vienlaicīgi stiprinot Eiropas imigrācijas politikas integrācijas perspektīvas (tādas imigrācijas politikas nepieļaušana, kas sekmē pagaidu ieceļošanu un līdz ar to — nestabilas nodarbinātības formas un nošķirtību, tādējādi apgrūtinot integrāciju);
- labāki statistikas dati par apstākļa, ka persona ir imigrants, no vienas puses, un segregācijas un diskriminācijas darba tirgū, no otras puses, kopsakarību⁽¹³⁾;
- preventīvi pasākumi un sankcijas, kā arī sociālo partneru un publisko iestāžu partnerība valstu līmenī ar mērķi apkarot nelegālo nodarbinātību, kā arī novērst sociālo dempingu un konkurences kropļojumus, īpaši saistībā ar pārrobežu darba spēka kustību.

7. Vecāku iedzīvotāju nodarbinātības iespēju izmantošana

7.1 Galvenais arguments demogrāfisko problēmu pārvarēšanā var būt vienīgi mērķtiecīga politika izaugsmei un nodarbinātības līmeņa paaugstināšanai. Šim nolūkam vajadzīgais darba spēka potenciāls ir pieejams pietiekamā apmērā. Tomēr vecāku darba ņēmēju (+ 55) nodarbinātības potenciāls visā ES joprojām ir nepietiekami izmantots.

7.2 Vecumā strauji pieaug ilgstoša bezdarba risks. 25 valstu ES vairāk nekā 60 % gados vecāku (50-64) cilvēku ilgstoši ir bez darba. Ņemot to vērā, ir jā rūpējas, lai vecākiem darba ņēmējiem būtu arī praktiskas iespējas atrast darba vietu un to ilgtermiņā saglabāt.

7.3 Būtiski iemesli priekšlaicīgai darba dzīves pamešanai ir veselības pasliktināšanās smagu darba apstākļu dēļ, liela darba slodze, vecāku darba ņēmēju agrāka atļaušana no darba, nepietiekama tālākā izglītība, kā arī (atkārtotu) nodarbinātības iespēju trūkums. Problēmas risinājumam nav piemēroti centieni vecāku cilvēku nodarbinātības līmeni paaugstināt, galvenokārt veicot

tādas izmaiņas pensiju nodrošināšanas sistēmās, kas ir vērstas uz piekļuves nosacījumu pasliktināšanu un tiesību samazinājumu izmantot šīs sistēmas.

7.4 Tikai apzināta “aktīvas novecošanas” politika, ieskaitot visaptverošas līdzdalības iespējas tālākās izglītības un mūžizglītības pasākumos, var ilgtspējīgi veicināt vecāku cilvēku nodarbinātības līmeņa paaugstināšanu. Veiksmīgi modeļi Ziemeļeiropas dalībvalstīs (pirmām kārtām, Somijas nacionālajā rīcības programmā integrētā pasākumu pakete vecākiem nodarbinātajiem) liecina par sociāli pieņemamu veidu, kā, iesaistot sociālos partnerus, iespējams radīt funkcionējošu darba tirgu vecākiem cilvēkiem, kā arī panākt viņu spēju iesaistīties darba tirgū un augstu nodarbinātības līmeni.

7.5 Galvenie aspekti, lai panāktu mērķtiecīgas pārmaiņas, radot novecošanai piemērotu darba vidi⁽¹⁴⁾:

- aptverošas konsultācijas un palīdzība darba meklētājiem, kā arī aktīvs atbalsts darbā iekārtošanas pasākumiem (tostarp subsidētām darba vietām, darba gaitu uzsākšanas atbalstam, sabiedriskā labuma sociāliem projektiem) un ilgstošai, atkārtotai iekļaušanai darba tirgū paredzēti rehabilitācijas pasākumi, ja tas nepieciešams; atbilstoša aktīvas darba tirgus politikas dotēšana, nodrošinot nodarbinātības dienestiem ilgtermiņa plānošanas drošību;

- sociāli pieņemamu stimulu radīšana pensionēšanās vecuma paaugstināšanai, kā arī gadījumos, kad tas iespējams un vēlams, pievilcīgi modeļi pensionēšanai publisko pensiju shēmu ietvaros, darba attiecības pārtraucot pakāpeniski (tostarp turpinot attīstīt vecāku personu daļēju nodarbinātību);

- pasākumi ar mērķi palielināt fiziskās un psihiskās spējas, lai panāktu ilgāku nodarbinātību, pirmkārt, samazinot darba slodzi uzņēmumos un ieviešot vecākiem darbiniekiem piemērotus darba apstākļus (tostarp stimuli labākai veselības aizsardzībai darba vietās, visaptverošas uzņēmumu programmas veselības stāvokļa uzlabošanai un profilaksei, kā arī darba ņēmēju aizsardzībai);

- plašāka vecāku personu iesaistīšana tālākajā izglītībā (kvalifikācijas paaugstināšana personām, kas vecākas par 40 gadiem, stimuli līdzdalības veicināšanai uzņēmumu piedāvātajās tālākās izglītības programmās, īpaši attiecībā uz mazāk kvalificētiem darbiniekiem);

⁽¹²⁾ Skatīt EESK 2001. gada 28. novembra atzinumu par tematu “Priekšlikums Padomes direktīvai, ar ko nosaka obligātus standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai dalībvalstīs”, ziņotājs — MENGÖZZI kgs (OV C 48, 21.2.2002.).

⁽¹³⁾ Eurostat šobrīd izstrādā *ad hoc* moduli par ieceļotāju un viņu pēcteču stāvokli nodarbinātības jomā, ko paredzēts iekļaut 2008. gada datu apkopojumā. Mērķis ir apsekojumā par Eiropas darbaspēku vairāk ņemt vērā arī no ārvalstīm ieceļojušās personas.

⁽¹⁴⁾ Par šo jautājumu skatīt EESK 10.12.2003. atzinumu par tematu: “Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par vecāku darba ņēmēju nodarbinātības līmeņa un pensionēšanās vecuma paaugstināšanu”, ziņotājs DANTIN kgs (OV C 157, 28.6.2005.).

— vecāku darba ņēmēju apziņu ceļoši pasākumi (cieņa pret pieredzes vērtību un darba mūžā iegūto iemaņu tālāknodošana jaunākajiem darbiniekiem), kā arī konsultācijas un atbalsts uzņēmumiem, īpaši MVU, tiem plānojot turpmāko personāla politiku un izstrādājot darbinieku novecošanai pielāgotu darba organizāciju.

8. Uzlabojumi sieviešu nodarbinātības jomā

8.1 Lai arī pēdējo 30 gadu laikā sieviešu kvalifikācijas līmenis formāli ir ievērojami paaugstinājies, darba tirgū pārsvarā joprojām nepastāv dzimumu iespēju vienlīdzība. Sievietes tradicionāli joprojām lielā mērā ir nodarbinātas pakalpojumu nozarēs un rūpniecības nozarēs ar ierasti augstu sieviešu īpatsvaru. Darba meklējumos sievietes iegūto izglītību var izmantot ievērojami sliktāk. Salīdzinājumā ar vīriešiem sievietēm joprojām ir nesalīdzināmi grūtāk apvienot profesiju un ģimenes dzīvi.

8.2 Nepilna laika nodarbinātības īpatsvars visās vecuma grupās ir ievērojami augstāks nekā vīriešu vidū. Nepilna laika nodarbinātības pieaugums lielākajā daļā dalībvalstu joprojām ir galvenais apstāklis, kas liecina par darba tirgus noslāņošanos, lai arī pati par sevi nepilna laika nodarbinātība ir vērtējama atzinīgi, ja vien tā ir izvēlēta labprātīgi un neatņem jebkādu izvēli ienākumu gūšanas un darba tirgus iespēju ziņā.

8.3 Joprojām lielas ir sieviešu un vīriešu ienākumu līmeņa atšķirības gandrīz visās profesiju grupās neatkarīgi no to statusa darba tirgū. Īpaši nelabvēlīgi profesionālās izaugsmes iespējas, ienākumus un sociālās tiesības ietekmē ilgāki profesionālās darbības pārtraukumi aprūpes un kopšanas pienākumu dēļ. Vīrieši joprojām var sagaidīt progresīvu ienākumu palielinājumu līdz ar vecuma pieaugumu, turpretī sieviešu ienākumi paliek nemainīgi tieši tajās vecuma grupās, kurās viņas pārtrauc savu profesionālo darbību vai maina to uz nepilna laika nodarbinātību bērnu dēļ.

8.4 Īpaši Dānijā un Zviedrijā novērojams, ka iespējama arī citāda attīstība un ka jēdziens "dzimumu līdztiesība" darba tirgus politikā var būt kas vairāk par saukli. Šajās valstīs salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm ir ievērojami mazāka ienākumu atšķirība, daudz augstāks sieviešu nodarbinātības līmenis un vietu skaits bērnu aprūpes iestādēs, īpaši bērniem, kas jaunāki par diviem gadiem. Vēl viens pozitīvs piemērs ir Nīderlande. Šajā valstī ir augsts nodarbinātības līmenis sieviešu vidū, ļoti daudzas sievietes strādā nepilnu slodzi, un lielākā daļa to dara brīvprātīgi.

8.5 Galvenie aspekti sieviešu nodarbinātības strukturālo problēmu risinājumam ⁽¹⁵⁾:

⁽¹⁵⁾ Par šo jautājumu skatīt EESK 13.9.2006. atzinumu par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ceļvedi sieviešu un vīriešu līdztiesībā 2006-2010", ziņotāja ATTARD kdze (OV C 318, 23.12.2006.) un EESK 29.9.2005. atzinumu par tematu "Sieviešu nabadzība Eiropā", ziņotāja KING kdze (OV C 24, 31.1.2006.).

— darba tirgū pastāvošās diskriminācijas un strukturālu iemeslu, kas izraisa ienākumu atšķirības dzimuma dēļ, novēršanas pasākumi, īpaši atbalsts pastāvīgam sieviešu sociālajam nodrošinājumam, galvenokārt izmantojot pasākumus neliela apjoma, sociāli nenodrošinātas nepilna laika nodarbinātības samazināšanai, kā arī uzlabojot nepilna laika nodarbinātības tiesisko regulējumu (piemēram, vecāku tiesību uz nepilna laika nodarbinātību paplašinājums, nodrošinot viņiem iespēju atgriezties darbā uz pilnu slodzi, un lielākas iesaistīšanās panākšana uzņēmumu tālākās izglītības programmās);

— pirmsskolas un skolas vecuma bērnu aprūpei ārpus mājām paredzētu kvalitatīvu augstvērtīgu un nodarbinātības vajadzībām piemērotu iespēju apjomīgs palielinājums plašās teritorijās, nosakot arī visiem pieņemamu samaksu; ieguldījums bērnu aprūpes pienākumu sadalījuma uz abiem partneriem efektīvā veicināšanā (galvenokārt, stimuli tēvu līdzdalības palielināšanai);

— tādu ģimenes politikas pasākumu izskaušana, kas ievērojami stimulē darba gaitu pamešanu vai pārtraukšanu uz ilgāku laiku un kas apgrūtina atgriešanos darba dzīvē; pabalstu līmenis laikā, kad sievietes nestrādā, nedrīkst nelabvēlīgi ietekmēt viņu ienākumus, radīt papildu stimulu pamest darbu vai veidot jaunus šķēršļus partneru vēlmei dalīt bērnu aprūpes pienākumus;

— darba tirgus politikas pasākumi, lai veicinātu sieviešu atgriešanos darbā pēc bērna kopšanas atvaļinājuma (tostarp arī atbalsts pašnodarbinātības iniciatīvām), kā arī pasākumi cīņai ar kvalifikācijas un ienākumu zudumu (tostarp elastīgi modeļi tālākai izglītībai bērna kopšanas atvaļinājuma laikā vai darba turpināšana, strādājot mazāku stundu skaitu);

— ģimenei piemērots darba laika sadalījums (tostarp pirmsskolas un skolas vecuma bērnu vecāku iespējas iesaistīties darba laika noteikšanā, iespējas vienoties par tāldarbu, kā arī tiesības noteikt elastīgu darba laiku cilvēkiem, kam ir pienākums kopt kādu personu).

9. Personu ar invaliditāti iespēju uzlabošana darba tirgū

9.1 Personas ar invaliditāti joprojām lielā mērā pieskaitāmas grupai, kas ir izolēta no darba tirgus. Ļoti iespējams, ka darba ņēmējiem ar invaliditāti jāsamierinās ar slikti apmaksātām darba vietām un viņi bieži tiek diskriminēti attiecībā uz apmācības pieejamību un profesionālās izaugsmes iespējām. Ņemot vērā apstākli, ka 15 % ES iedzīvotāju darbaspējīgā vecumā ir kāda veida invaliditāte un arī šīs grupas zemo nodarbinātības līmeni, cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības paaugstināšana ievērojami sekmētu Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanu.

9.2 Šajā sakarā EESK atzinīgi vērtē Komisijas dokumentu "Cilvēku ar invaliditāti problemātikas iekļaušana Eiropas nodarbinātības stratēģijā" ⁽¹⁶⁾, kas veido vērtīgu atskaites punktu, lai sekmētu cilvēku ar invaliditāti iekļaušanu darba tirgū, un kurā uzsvērts tas, ka integrācija darba tirgū ir vislabākais veids cīņai ar sociālo atstumtību. Komiteja norāda, ka lielāka daļa šo cilvēku kļūst par invalīdiem tieši darba dzīves laikā, tomēr tikai nedaudziem no viņiem tiek piedāvāta tāda nodarbošanās, kas ir piemērota šo cilvēku invaliditātei. Kā pozitīvi piemēri minētajā jomā jāmin Lielbritānija, kur spēkā ir stingri antidiskriminācijas noteikumi un vienlaikus noteikta sūdzību iesniegšanas un izskatīšanas kārtība, kā arī Dānija, kur pastāv elastīgs darba tirgus un vienlaikus tiek nodrošināta pietiekama sociālā aizsardzība, kā arī augsts izglītības un tālākizglītības līmenis.

9.3 Prioritāri pasākumi cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības veicināšanai ⁽¹⁷⁾:

- nodokļu un sociālā nodrošinājuma sistēmu pielāgošana, piemēram, izmantojot no nodarbinātības atkarīgus sociālos pabalstus (*In-Work-Benefits*), lai nodarbinātība un iesaistīšanās profesionālajā dzīvē kļūtu pievilcīga; tomēr, papildus tam,

pēc noteikta izmēģinājuma laika iesaistīties darba dzīvē būtu jāsaņem iespēja atjaunot tiesības saņemt invaliditātes pensiju;

- cilvēkiem ar invaliditāti īpašu paredzētu aktīvu darba tirgus programmu (it īpaši rehabilitācijas pasākumu) izstrāde, ieviešana un atbalstīšana, kā arī pasākumi, kas atvieglo pāreju no aizsargātām nodarbinātības formām uz tradicionālo darba tirgu (piemēram, tieši darba meklētājiem ar invaliditāti paredzēti informēšanas pasākumi);
- cilvēkiem ar invaliditāti piemērotu darba vietu ierīkošana un pozitīvu pasākumu veicināšana tiem darba ņēmējiem, kas kļuvuši par invalīdiem savas profesionālās darbības laikā; tāpat arī jāizskata tādas iespējas kā atbrīvojums no darba uz laiku apvienojumā ar tālāku profesionālo izglītību, amata parakstu pielāgošana vai alternatīvu uzdevumu veikšana;
- papildu atbalsta nodrošināšana darba ņēmējiem ar invaliditāti, kā arī aprūpes pakalpojumi cilvēkiem ar invaliditāti, lai darba ņēmēji, kuru ģimenē ir kāda persona ar invaliditāti, varētu turpināt strādāt.

Brisele, 2007. gada 12. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁶⁾ EMCO/II/290605.

⁽¹⁷⁾ Par šo jautājumu skatīt EESK 20.4.2006. atzinumu par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Cilvēku ar invaliditāti stāvoklis paplašinātā Eiropas Savienībā: Eiropas rīcības plāns 2006-2007", ziņotāja GREIF kdze (OV C 185, 8.8.2006.) un EESK 17.1.2007. izpētes atzinumu par tematu "Iespēju vienlīdzība cilvēkiem ar invaliditāti", ziņotājs JOOST kgs (OV C 93, 27.4.2007.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālo partneru loma darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanā”

(2007/C 256/19)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2007. gada 13. februārī saņēma nākamās prezidentvalsts Portugāles lūgumu izstrādāt atzinumu par tematu “Sociālo partneru loma darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanā”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 18. jūnijā. Ziņotājs — CLEVER kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (... sēdē), ar 145 balsīm par, un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Pamatojums

1.1 Eiropas Savienības valstu un valdību vadītāji Lisabonas stratēģijas ietvaros ir vienojušies līdz 2010. gadam palielināt sieviešu nodarbinātības īpatsvaru līdz 60 %. Šis mērķis tika apstiprināts integrētajās pamatnostādnēs (17. pamatnostādne), kas ir viens no galvenajiem elementiem Lisabonas stratēģijas jaunajā vadības mehānismā, kuru pieņēma 2005. gadā.

1.2 Lisabonas stratēģijas vērienīgie mērķi izaugsmes, nodarbinātības un konkurētspējas jomā tiks īstenoti ātrāk un ilgtspējīgākā veidā, ja neatkarīgi no darbaspējīgā vecumā esošo iedzīvotāju skaita samazināšanās (ko izraisa demogrāfiskās pārmaiņas) nākamajā desmitgadē izdosies arī turpmāk palielināt ES nodarbināto personu kopskaitu un paaugstināt strādājošo kvalifikācijas līmeni. Ir visai labas iespējas minētos abus mērķus sasniegt, panākot augstāku sieviešu nodarbinātības līmeni, jo jaunā sieviešu paaudze vēlas ciešāk iesaistīties nodarbinātības apritē un arī viņu izglītības līmenis ir augstāks. Tomēr šajā aspektā būtu jānovērs vēl esošie šķēršļi.

1.3 Lai sasniegt šo mērķi, ES dalībvalstis cita starpā ir vienojušās:

— veikt aktīvus pasākumus sieviešu nodarbinātības līmeņa paaugstināšanai un ar dzimumu atšķirībām saistītas nevienlīdzības nodarbinātības, bezdarba un atalgojuma aspektā novēršanai; un

— panākt darba un privātās dzīves labāku saskaņošanu un nodrošināt piemērotus un pieejamus bērnu aprūpes pakalpojumus un pakalpojumus citām apgādājamām personām (18. pamatnostādne).

1.4 Portugāles prezidentūra ir lūgusi Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu “Sociālo partneru loma darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanā”.

1.5 Eiropas sociālie partneri uzskata, ka darba, ģimenes un privātās dzīves līdzsvarošana ir svarīgs ieguldījums ekonomikas izaugsmes, labklājības un konkurētspējas veicināšanā.

1.6 Turklāt darba, ģimenes un privātās dzīves līdzsvarošana ir viena no Eiropas Komisijas prioritātēm 2006. gada martā pieņemtajā rīcības plānā dzimumu līdztiesības jomā ⁽¹⁾. Attiecībā uz darba, ģimenes un privātās dzīves līdzsvarošanu Komisija rīcības plānā norāda trīs galvenos aspektus:

1. elastīga darba laika iespējas gan sievietēm, gan vīriešiem;

2. aprūpes pakalpojumu paplašināšana;

3. labāka darba, ģimenes un privātās dzīves līdzsvarotība gan sievietēm, gan vīriešiem.

1.7 Līdz ar rīcības plānā norādīto paziņojumu “Eiropas demogrāfiskā nākotne: no izaicinājumiem uz iespējām” Eiropas Komisija 2006. gada 12. oktobrī uzsāka pirmās sociālo partneru konsultācijas par darba, ģimenes un privātās dzīves līdzsvarošanu saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 138. pantu.

1.8 Minēto konsultāciju pirmajā daļā Komisija uzsver darba, ģimenes un privātās dzīves līdzsvarošanas nozīmi. Ir jāuzlabo sieviešu nodarbinātības līmenis, ņemot vērā demogrāfiskās attīstības tendences un tām izrietošo spiedienu uz sociālās drošības sistēmu. Turklāt tiek izcelta saskaņošanas loma Komisijas izvirzīto Lisabonas mērķu sasniegšanas kontekstā.

1.9 Eiropas sociālie partneri savās atbildēs Komisijai ir norādījuši uz ģimenes un darba dzīves saskaņošanas nozīmību, ņemot vērā joprojām neapmierinošo stāvokli sieviešu nodarbinātības jomā un iedzīvotāju novecošanos. Šādi tiek atbalstīta to mērķu īstenošana, ko Padome izvirzīja Barselonā 2002. gadā attiecībā uz bērnu aprūpes pakalpojumu paplašināšanu; sociālie partneri ir vienprātīgi arī par to, ka rīcības plānā attiecībā uz līdztiesības jautājumiem norādītie trīs aspekti var būt mērķtiecīgi. Turklāt sociālie partneri ir uzsvēruši to, ka politiskajās debatēs vajadzētu veltīt galveno uzmanību darba, ģimenes un privātās dzīves līdzsvarošanai un dzimumu līdztiesībai nodarbinātības jomā, īpaši, ņemot vērā demogrāfiskās attīstības

⁽¹⁾ COM(2006) 92 galīgā redakcija.

tendences. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš iesakņojušos stereotipu par dzimumu lomu pārvarēšanai, bez kuras progress šajā jomā varētu būt problemātisks.

1.10 Sociālie partneri (*BUSINESSEUROPE/UEAPME*, *CEEP* un *EGB* ⁽²⁾) 2005. gadā pieņēma programmu dzimumu līdztiesības veicināšanai nodarbinātības jomā "Sieviešu un vīriešu līdztiesība" ⁽³⁾. Viena no četrām galvenajām jomām, kurām sociālie partneri paredz pievērsties laikposmā līdz 2010. gadam, ir ģimenes un darba dzīves saskaņošana. Ministru Padome pamatoti vēlas nodot darba organizācijas jautājumu, kuram ir svarīga nozīme darba un ģimenes dzīves saskaņošanā, sociālajiem partneriem, lai rastu praktiskus risinājumus visu iesaistīto pušu interesēs.

1.11 Veicinot labākus darba nosacījumus, sociālie partneri var sekmēt ģimeņu dzīves līmeņa uzlabošanu. Šajā aspektā viņiem ir izšķirīga loma. Minētā programma ir viens no sociālo partneru ieguldījumiem Lisabonas stratēģijas īstenošanā. Ņemot vērā to, ka darba tirgos vēl pastāvošās nelīdzsvarotības iemesli ir kompleksi un savstarpēji saistīti, Eiropas sociālie partneri ir pārliecināti, ka dzimumu līdztiesības veicināšanai ir nepieciešama integrēta stratēģija, lai varētu sekmīgi risināt minētos jautājumus. Ģimenes un darba dzīves līdzsvarošana šajā ziņā ir viens no svarīgākajiem nosacījumiem.

1.12 Lai gan 2007. gada februārī sociālo partneru kopīgi publicētais ziņojums, kurā novērtēta sociālo partneru vienošanās, liecina, ka pēdējo gadu laikā daži uzņēmumi ir palielinājuši savu ieguldījumu ģimenes un darba dzīves līdzsvarošanā un labvēlīga attieksme pret ģimeni daudzos uzņēmumos ir kļuvusi par personāla politikas un uzņēmējdarbības filozofijas būtisku sastāvdaļu, uzņēmumiem, sociālajiem partneriem un dalībvalstīm ir jāturpina pūliņi, lai novērstu pastāvošos trūkumus minētajā jomā ⁽⁴⁾.

1.13 Ideja par iespēju vienlīdzību darbavietā, tādu iniciatīvu īstenošana, kuras veicina ģimenes un profesionālās dzīves saskaņošanu, uzņēmuma vadība, kas nodrošina vienlīdzīgas iespējas visiem, ir daļa no uzņēmumu sociālās atbildības koncepcijas, kas motivē uzņēmumus īstenot labu praksi un rēķināties ar savu darbinieku interesēm.

⁽²⁾ *BUSINESSEUROPE* (agrāk — *UNICE*) ir Eiropas darba devēju un uzņēmēju apvienību jumta organizācija, *UEAPME* ir Eiropas amatniecības un *MVU* apvienība, *CEEP* ir tautsaimniecības centrālā apvienība, *EGB* ir Eiropas arodbiedrību apvienība.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/employment_social/news/2005/mar/gender_equality_en.pdf.

⁽⁴⁾ Skatīt EESK 2007. gada 14. marta izpētes atzinumu par tematu "Iedzīvotāju novecošanas ietekme uz ekonomiku un budžetu", ziņotāja — *FLORIO* kdze. (OV C 161, 13.7.2007.).

2. Stāvokļa analīze

2.1 Sabiedrisko pārmaiņu rezultātā ir notikusi ievērojama ģimenes struktūru diferenciācija. Darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanas politikā ir jāņem vērā visi esošie dzīves veidi (piemēram, vientuļie vecāki, ģimenes, kurās dzīvo abu dzīvesbiedru bērni no iepriekšējām laulībām, vientuļi cilvēki, šķirti vecāki, audžuvecāki, strādājoši studenti, cilvēki, kuriem ir viendzimuma attiecības, un cilvēki, kuri nav precējušies). Gados vecāku cilvēku skaita pieauguma rezultātā palielinās aprūpes pakalpojumu pieprasījums ģimenē un ārpus tās.

2.2 Atšķirībā no vīriešiem sievietes paralēli savam darbam ir arvien lielākā mērā iesaistītas mājāsaimniecības un ģimenes organizēšanā un tādēļ bieži vien ir pakļautas stresam un pastāvīgai pārslodzei, kas skar arī lauksaimnieces un pašnodarbinātas sievietes. Šādu apstākļu rezultātā sievietes bieži vien jūtas spiestas samierināties ar nepilna laika darbu, mazākiem ienākumiem, sliktāku pensiju nodrošinājumu un sliktākām profesionālās karjeras iespējām. Tādēļ ģimenes un darba dzīves līdzsvarošana ir svarīgs instruments, lai veicinātu dzimumu līdztiesību, kā arī sieviešu ar un bez bērniem līdztiesību darba dzīvē.

2.3 Tā kā pamatproblēmas un to risinājumi atšķiras ne vien dalībvalstīs, bet arī reģionos un atsevišķos uzņēmumos, nav tādu universālu risinājumu, kas būtu piemēroti visiem gadījumiem. EESK uzskata, ka šajā ziņā nozīmīga loma varētu būt sociālajiem partneriem. Sociālie partneri, izmantojot savas struktūras atsevišķās dalībvalstīs un iesaistoties ģimenes un darba dzīves saskaņošanas procesā, var būtiski ietekmēt darbinieku ikdienu.

2.4 Kaut gan lēmumam par vai pret bērna laišanu pasaulē ir privāts raksturs, tāpat kā lēmumam par radnieku vai citu tuvinieku aprūpi un kopšanu ģimenē slimības, invaliditātes vai vecuma nespējas gadījumā, šādi lēmumi ietekmē arī sabiedrību kopumā. Arvien lielākais bērnu trūkums nozīmē arī to, ka vēlāk trūks speciālistu un vadošo darbinieku, klientu, līdzstrādnieku, uzņēmēju, zinātnieku un pētnieku, kas radīs negatīvas sekas visai sabiedrībai ⁽⁵⁾. Tādēļ valstij jāuzņemas īpaša atbildība šādās jomās:

— materiāli finansiālais atbalsts, pabalsti, pensiju nodrošinājums,

⁽⁵⁾ Šajā sakarā skatīt EESK 2007. gada 14. marta izpētes atzinumu par tematu "Ģimene un demogrāfiskās izmaiņas", ziņotājs — *BUFFETAUT* kgs (OV C 161, 13.7.2007.).

- atbalstoša infrastruktūra (bērnu aprūpe, internāti, ārpuskolas pasākumu, brīvdienu programmu un brīvā laika pasākumu piedāvājums no brīvprātīgo organizāciju puses, palīdzības piedāvājumi, piemēram, mobili aprūpes pakalpojumi),
- piemērots mātes un tēva vecums (arī adopciju kontekstā),
- ģimenei labvēlīga darba vide.

2.5 Komisija uzskata, ka svarīga nozīme ir elastīgai darba laika organizācijai, lai varētu pilnībā izmantot darbaspēka potenciālu, tādēļ šajā jomā ir vajadzīga dzimumu līdztiesība, ko varētu veicināt atbilstošs tiesiskais regulējums. Tomēr tas, ka šādus nosacījumus sievietes izmanto biežāk nekā vīrieši, rada nevienlīdzību starp dzimumiem, kas savukārt negatīvi ietekmē sieviešu stāvokli darba vietā un viņu ekonomisko pastāvību. Tādēļ vīrieši būtu vairāk jāmotivē pārņemt ģimenes pienākumus, pirmām kārtām — izmantojot tādus stimulus kā paternitātes un bērna kopšanas atvaļinājumi, lai neapmaksāto mājas darbu un bērnu un tuvinieku aprūpes slogs tiktu sadalīts vienlīdzīgi ar sievietēm.

3. Lomu modeļi

3.1 Līdz ar pārmaiņām sabiedrībā ir ievērojami paaugstinājies sieviešu profesionālās kvalifikācijas līmenis un līdz ar to mainījies viņu loma un tradicionālie priekšstati. Jaunas sievietes Eiropas tagad ir ieguvušas augstāku kvalifikāciju nekā jauni vīrieši, un viņas uzskata savu profesionālo darbību par svarīgu sastāvdaļu savas turpmākās dzīves plānošanā. Sieviešu augstākajam kvalifikācijas līmenim vajadzētu nozīmēt arī to, ka tiek samazinātas vīriešu un sieviešu vidējā atalgojuma atšķirības. Pašreizējās darba samaksas atšķirības galvenokārt ir izskaidrojamas ar to, ka daudzas sievietes strādā nepilnu darba laiku, ir uz relatīvi ilgu laiku pārtraukušas savu profesionālo darbību, tādējādi samazinot savas profesionālās pieredzes ilgumu; ar to ir saistīts arī mazākais sieviešu skaita īpatsvars vadošos amatos un gados vecāku sieviešu zemā kvalifikācija. Lai gan kolektīvi saskaņotās darba samaksas skalas nodrošina, ka sievietes un vīrieši par vienādu darbu un vienādu kvalifikāciju saņem vienādu atalgojumu, nevienlīdzība darba samaksas jomā vēl joprojām pastāv. Turklāt, lai būtu iespējama dzīves veida patiesa izvēle brīvība, ir nepieciešams, lai sabiedrības pamatnosacījumi sniegtu gan sievietēm, gan vīriešiem iespēju izšķirties par tādu dzīves modeli, kas atbilst viņu priekšstatiem, neradot konfrontāciju ar pozitīvu vai negatīvu sabiedrības vērtējumu saistībā ar minēto izvēli.

3.2 Pamatnosacījumi, no kuriem ir lielā mērā atkarīga dzīves modeļa veidošanās, ietver ne tikai bērnu aprūpes pakalpojumus attiecīgajā valstī, bet arī sabiedrības attieksmi gan pret strādājošajām mātēm, gan tēviem, kas sevi vēlti ģimenes dzīvei. No sociālo partneru nostājas šajos jautājumos ir lielā mērā atkarīga

sabiedrības attieksme. Skandināvijas valstu un Vācijas pieredze parāda tādas sistēmas lietderību, kurā ģimenes saņem noteiktus finansiālus pabalstus (piemēram, attiecīgas vecāku pabalsta daļas), vai tie tiek paaugstināti, ar nosacījumu, ka arī tēvs noteiktu laiku veltī savai bērna aprūpei. Tas nodrošina tēviem juridiskus nosacījumus, lai atvieglotu iespēju veltīt noteiktu laiku savu bērnu audzināšanai. Šāds regulējums sniedz iespēju mātēm ātrāk atgriezties profesionālajā aprīvē.

3.3 EESK uzsver, ka nepietiek ar izmaiņām atsevišķos elementos, lai novērstu divkāršo slodzi strādājošajām sievietēm un saskaņotu darba, ģimenes un privāto dzīvi. Par mērķi vajadzētu izvirzīt to, ka pašos pamatos jāmaina neapmaksāta darba ārpus darba vietas, piemēram, bērnu audzināšana, tuvinieku aprūpe, mājsaimniecības darbu sadalījums starp vīriešiem un sievietēm. Vīrieši būtu jāiesaista patiesā uz partnerību balstītā darba dalīšanā. Tam ir nepieciešamas dziļas pārmaiņas apziņā, ka arī strukturālas pārmaiņas.

4. Sociālo partneru atbalsta pasākumi ģimenes, darba un privātās dzīves līdzsvarošanā uzņēmumu līmenī

4.1 Demogrāfiskās attīstības tendences un ar tām saistītās pārmaiņas rada ievērojamas sekas gan attiecībā uz darba ņēmējiem, gan darba devējiem. Sociālajiem partneriem visos līmeņos ir svarīga loma ģimenes, darba un privātās dzīves līdzsvarošanas veicināšanā.

4.2 Tāda personāla politika, kurā tiek ņemtas vērā un līdzsvarotas ikviena darbinieka ar darbu saistītās intereses un būtiskākie pienākumi ārpus darba attiecībām, ģimenes pienākumi un privātās vajadzības (gan vīriešiem, gan sievietēm), ir pamats sekmīgas līdzsvarošanas politikas veicināšanai uzņēmumos. Lai to sekmētu, dalībvalstīm būtu jānodrošina šādi pamatnosacījumi:

- laba infrastruktūra, kas apmierina esošās vajadzības bērnu — gan jaunākā vecuma, gan pusaudžu — aprūpei, kā arī
- pietiekami un kvalitatīvi pakalpojumi gados vecāku cilvēku un cilvēku ar invaliditāti aprūpes un apkopes nodrošināšanā,
- taisnīgi darba laika nosacījumi,
- pasākumi, kas nodrošina, lai nepilns darba laiks vai darba pārtraukšana mazu bērnu vai atkarīgu personu kopšanas dēļ, neietekmētu turpmākos pabalstus,
- kvalificēts un pienācīgi atalgots personāls.

No adekvātas infrastruktūras labumu gūst gan darba ņēmēji, gan uzņēmumi, kā arī valsts un sabiedrība kopumā.

4.3 Personāla politikas instrumentu klāstā, kas daļēji ir saskaņots arī ar sociālajiem partneriem un ko varētu īstenot uzņēmumos, ietilpst

- inovatīvu un izdevīgu darba laika modeļu (darba laika sadalīšana, vairāku mazu darbu veikšana), tāldarba, akadēmisko atvaļinājumu un darba laika kontu ieviešana,
- pastāvīgi nodarbināto juridiskā drošība,
- atbalsts no uzņēmumu puses saistībā ar bērnu aprūpi,
- atbalsta pasākumi bērnu aprūpes organizēšanā, tostarp uzņēmumu bērnodrūzų pakalpojumu, bērnu aprūpes vietu nodrošinājums un finansiālais atbalsts,
- atbalsts vecāka gadagājuma radnieku un radnieku ar īpašām vajadzībām aprūpes nodrošināšanā,
- atbalsts personiskās attīstības pasākumiem,
- palīdzība integrēties darba tirgū personām, kas strādāja nepilnu darba laiku vai bija pārtraukušas darbu mazu bērnu vai atkarīgu personu kopšanas dēļ.

4.4 Minētie pasākumi veicina arī to, lai ar individuālu pielāgotu un daudzveidīgu, gan uz uzņēmumu, gan uz darba ņēmēju interesēm orientētu darba laika modeļu palīdzību atvieglotu visām iesaistītajām pusēm iespēju savstarpēji saskaņot darba, ģimenes un privāto dzīvi. Šo mērķi nevar īstenot, ja nepilna laika darba režīms netiek izvēlēts brīvprātīgi. EESK uzskata, ka steidzami jāpanāk, lai nodarbinātie vīrieši vairāk izmantotu iespēju strādāt nepilna darba laiku, ja ģimenes situācijas dēļ rodas nepieciešamība, ka viens no vecākiem strādā šādā režīmā. Šādā veidā viņi var praksē parādīt, ka partnerībā un ģimenē ārpusdarba pienākumi neattiecas tikai uz sievietēm, bet tie būtu atbildīgā veidā jādala un jāveic kopīgi.

4.5 Sociālie partneri varētu palīdzēt rast atbildi uz jautājumu par to, kā vecāki var īstenot savu izvēlēto dzīves modeli. Uzņēmumu praksē ir arī piemēri, kad tiek izmantotas sistēmas, kurās mātēm maternitātes atvaļinājumu laikā tiek saglabāta iespēja būt darbā, pēc brīvprātības principa aizvietojojam promesošus vai kolēģus, ko piemēklējusi slimība, vai tikt uzaicinātam uz uzņēmumu svinībām, lai atvieglotu iespēju mātēm atgriezties darba dzīves aprītē. EESK norāda, ka ir stingri jāievēro noteikumi attiecībā uz grūtnieču un bērnu kopšanas atvaļinājumā esošu tēvu un māšu aizsardzību, un nav pieļaujama izvairīšanās no to izpildes netiešas diskriminācijas veidā.

4.6 Atbalsts vecākiem var izpausties arī kā palīdzība bērnu aprūpes organizēšanā. Virkne uzņēmumu piedāvā saviem darbiniekiem palīdzību, sagādājot aukles un vietas bērnodrūzų, kā arī ārkārtas aprūpi bērnu saslimšanas gadījumos. Daži uzņēmumi arī ar īpašu pasākumu palīdzību, piemēram, piešķirot vīriešiem dienu atvaļinājuma bērna piedzimšanas gadījumā, motivē vīriešu dzimuma darbiniekus pārņemt ar ģimeni saistītos darbus un pavadīt vairāk laika kopā ar bērniem. Uzņēmumi, kuri šādi rīkojas, pelna atbalstu. Tomēr praksē vairākumā gadījumu vecāki netiek atbalstīti. Ar šādu attieksmi uzņēmumi, īpaši tad, ja tas ir pat prettiesiski, kaitē paši sev, jo tas negatīvi ietekmē klimatu uzņēmumā un darbinieku motivāciju.

4.7 EESK norāda uz Prognos AG veiktajiem zinātniskajiem pētījumiem, kas liecina par to, ka uz strādājošo legītimajām interesēm vērsti pasākumi uzņēmumos, tostarp saistībā ar ģimeni un privāto dzīvi, ir pašu uzņēmumu sekmīgu darbību veicinošs faktors, mazinot darba kavējumus un vairojot darbinieku lojalitāti, motivāciju un veikspēju. Turklāt šāda personāla politika veicina darba vietu pievilcību, īpaši tad, ja arī tādām darbiniecēm, kurām ir ģimenes pienākumi, tiek atvieglota iespēja virzīties pa profesionālās karjeras kāpnēm un turpināt ieņemt vadošus amatus. Šāda uzņēmuma kultūra nodrošina labu klimatu darba vietā un darbojas kā pozitīvs faktors uzņēmējdarbības attīstībā attiecīgajā reģionā.

4.8 EESK norāda, ka elastīga darba laika modeļu ieviešanā ir jāievēro arī elastīguma un sociālās drošības pieeja. Lisabonas stratēģijas kontekstā elastīguma un sociālās drošības nodrošināšana ir integrēta darba tirgus reformas īstenošanas forma, kas veicina vēlamu vai nepieciešamo elastīgumu un vienlaikus to apvieno ar vajadzīgo drošības līmeni un plānošanas iespējamību attiecībā uz visām iesaistītajām pusēm. Elastīgumam, par ko vienojušies sociālie partneri, jānodrošina abpusēji izdevīgi risinājumi gan uzņēmumiem, gan darbiniekiem. Jāņem vērā vērā gan uzņēmumu vajadzība pielāgoties tirgus apstākļiem, gan strādājošo vēlmes izmantot lielāka elastīguma iespējas, piemēram, attiecībā uz darba laiku, tādējādi ļaujot pielāgoties ģimenes pienākumu veikšanai un citām ārpusdarba privātām interesēm. Taču vienlaikus jānodrošina arī darba attiecību stabilitāte un jāmazina nedrošība. Tādēļ ir nepieciešami individuāli un faktiskajām vajadzībām atbilstoši risinājumi, par kuriem parasti vienojas sociālie partneri. EESK uzsver, ka debatēs par elastīgumu un sociālo drošību ir nepieciešams veltīt vairāk uzmanības atšķirīgajai ietekmei uz dzimumiem ⁽⁶⁾.

4.9 Darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošana ir sekmīgāka tad, ja uzņēmumu reālajā dzīvē tiek vairāk izmantoti attiecīgie saskaņošanas instrumenti. Īpaša uzmanība jāpievērš to īstenošanai valstu līmenī.

⁽⁶⁾ Skat. EESK 2007. gada 12. jūlija izpētes atzinumu par tematu "Elastīgums un sociālā drošība (iekšējā elastīguma aspekts — sarunu par darba kopīgumu slēgšanu un sociālā dialoga kā darba tirgus regulēšanas un pārveidošanas līdzekļu nozīmi)", ziņotājs — Janson kgs (OV C 97, 28.4.2007.).

4.10 EESK uzskata, ka sociālo partneru atbalstīti konkursi starp uzņēmumiem var būt piemērots instruments tam, lai popularizētu pozitīvus labvēlīgas attieksmes pret ģimeni un sievieti piemērus un aicinātu tiem sekot. Jauni inovatīvi instrumenti, piemēram,

— darbinieku bērniem paredzētu spēļu istabu ierīkošana,

— uzņēmumu bērnodārzi līdz pat

— uzņēmumā izveidotam paaudžu tīklam, kas koordinē brīvprātīgo darbu, piemēram, jauniem darbiniekiem, kuriem ir ģimenes, nepieciešamo formalitāšu kārtošana un viņiem vajadzīgi iepirkumi, ko veic pensionēti darbinieki,

ar uzņēmumu konkursu palīdzību tiktu popularizēti plašākā sabiedrībā.

4.11 Ir saprotams, ka daudzu mazo un vidējo uzņēmumu (lielāka daļa ES uzņēmumu ir mazie un vidējie uzņēmumi), rīcībā nav nepieciešamo resursu, lai varētu nodrošināt šādu pievilcīgus piedāvājumus, tāpēc jāapsver īpaši nodokļu atvieglojumi. Toties mazajos un vidējos uzņēmumos ciešākie sociālie kontakti garantē to, ka ir iespējams rast darbiniekiem individuāli pielāgotus praktiskus un savlaicīgus risinājumus. Turklāt ir iespēja vairākiem vienā reģionā esošiem nelieliem uzņēmumiem kopīgi ar vietējām pašvaldībām, iedzīvotāju apvienībām un nevalstiskajām organizācijām risināt kopīgu piedāvājumu nodrošināšanas iespējas, tādējādi uzlabojot attiecīgo uzņēmumu un konkrētā reģiona veidolu.

5. Praktiskas iniciatīvas reģionālajā un vietējā līmenī

5.1 Lai praktiski un reāli uzlabotu darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanas vidi, ir īpaši svarīgi, lai visi iesaistītie vietējie dalībnieki vienotos par savstarpēji saskaņotu stratēģiju. Tādēļ EESK rosina sociālos partnerus nākt klajā ar iniciatīvām reģionālajā un vietējā līmenī, kuru mērķis ir apvienot pilsētu un reģionu iesaistītās puses (uzņēmējus, uzņēmumu padomes, vecāku grupas, reliģiskās apvienības, sporta organizācijas, vietējo pašvaldību pārstāvjus u.c.), lai vietējā līmenī veicinātu sadarbību un tādējādi pēc iespējas efektīvāku darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanu. Pārmaiņas vietējā līmenī sniedz praktisku labumu visām iesaistītajām pusēm. Dažādo vietējo dalībnieku rīcības lauks ir ļoti daudzpusīgs un atvērts visu veidu radošām idejām. Daži konkrēti piemēri, kurus var jebkurā laikā papildināt ar citiem:

— pašvaldību tīmekļa vietņu izveide, kurās tiek sniegta informācija par ģimenes interesējošiem piedāvājumiem;

— datubāzu par bērnu aprūpes vietām izveidošana;

— vecvecāku pakalpojumu punkti, ar kuru palīdzību jaunas ģimenes bez vecvecākiem var kontaktēties ar vecāka gadagājuma cilvēkiem bez ģimenes;

— bērnu pavadīšana uz skolu;

— atbalsts brīvprātīgajām organizācijām un brīvprātīgajām personām, kas brīvajā laikā aprūpē bērnus,

— darbsemināri par ģimenēm labvēlīgu pilsētu attīstību, lai apturētu jauno ģimeņu aizplūšanu;

— apmācības programmas jaunajiem tēviem, kuri strādā uz pusslodzi;

— skolas autobusu sarakstu pārskatīšana, lai atvieglotu vecākiem iespēju saskaņot savu darba laika sākumu ar skolas stundu sākumu;

— elastīgāki bērnodārzu darba laiki;

— uzņēmumu pasākumi ģimenes un darba dzīves saskaņošanai, popularizējot ģimenēm labvēlīgu personāla politiku,

— vietējo pašvaldību visu lēmumu izvērtēšana no to labvēlīguma bērniem viedokļa.

6. Bērnu aprūpes un gados vecāku cilvēku aprūpes iestādes

6.1 EESK norāda, ka Eiropas Komisijas Otrajā progresa ziņojumā par Lisabonas stratēģijas īstenošanu, kas tika publicēts 2006 (7). gada decembra vidū, ir atzīmētas vairākas dalībvalstīs pastāvošās problēmas bērnu aprūpes iestāžu finansālās pieejamības ziņā. Dalībvalstis tādēļ tiek aicinātas saskaņā ar to nacionālajiem mērķiem veicināt augstas kvalitātes visiem pieejamu bērnu aprūpes iestāžu pakalpojumu nodrošināšanu.

6.2 Turklāt Eiropadome 2002. gada pavasarī Barselonā (8) nolēma, ka dalībvalstīm līdz 2010. gadam jānodrošina 90 % bērnu vecumā no trim gadiem līdz skolas vecumam un 33 % bērnu vecumā līdz trim gadiem vieta bērnu aprūpes iestādē.

6.3 Ņemot vērā pārmaiņas attiecībā uz sievietes un vīriešu lomām, ir īpaši svarīgi, lai sociālie partneri pietiekami skaidri definētu to, ka bērna attīstība necieš tādēļ, ka viņa māte strādā vai tēvs rūpējas par ģimeni.

(7) COM(2006) 816 galīgā redakcija: KOMISIJAS PAZIŅOJUMS Pavasara Eiropadomes sanāksmei — Lisabonas izaugsmes un nodarbinātības atjaunotās stratēģijas īstenošana — "Rezultātu gads".

(8) Prezidentūras secinājumi: Eiropadomes sanāksme 2002. gada 15. un 16. martā Barselonā.

6.4 Ņemot vērā plašās atšķirības dažādās dalībvalstīs attiecībā uz bērnu aprūpes iestādēm, kas paredzētas bērniem vecumā līdz trim gadiem, EESK aicina, lai katra dalībvalsts noteiktu konkrētus mērķus attiecībā uz aprūpes infrastruktūru bērniem vecumā līdz trim gadiem. Lai nodrošinātu iespēju saskaņot ģimenes un darba dzīvi, līdz 2010. gadam vismaz 33 % bērnu vecumā līdz trim gadiem jānodrošina vieta bērnu aprūpes dienas iestādē vai kvalificētas dienas aukles pakalpojumi.

6.5 EESK uzskata, ka ES dalībvalstīs ir īpaši svarīgi veltīt vairāk uzmanības bērnu aprūpes pakalpojumu attīstībai un veikt atbilstošus politiskos pasākumus, lai turpinātu paātrināt un veicināt šo procesu.

6.6 Atzinumā par tematu "Ģimene un demogrāfiskās izmaiņas"⁽⁹⁾ EESK ir detalizēti izvērtējusi demogrāfiskās pārmaiņas Eiropas Savienībā un to sekas attiecībā uz ģimenēm. Mūža ilguma palielināšanās vairumam cilvēku var nozīmēt dzīves kvalitātes uzlabošanu. Tomēr mūža ilguma palielināšanās nozīmē arī to, ka arvien lielākam skaitam cilvēku līdztekus profesionālajam darbam nāksies aprūpēt savus vecāka gadagājuma tuviniekus. Tādēļ vajadzētu veltīt vairāk uzmanības aprūpes pakalpojumu attīstībai, lai palīdzētu atvieglot aprūpes nastu ģimenes locekļiem.

Brisele, 2007. gada 11. jūlijā

6.7 Sociālo partneru uzdevums šajā jomā būtu veicināt informētību par tiem instrumentiem, kuri sevi ir pierādījuši praksē. Kā piemēru šajā ziņā varētu minēt ātru un efektīvu darba režīma pielāgošanu saistībā ar ārkārtas nepieciešamību ģimenes locekļu aprūpes nodrošināšanā, darba vietu pielāgošanu aprūpētāju vajadzībām, t.i., nodrošinot darbinieku pieejamību pa tālruni un piekļuvi datoriem un internetam, lai varētu risināt ar aprūpi saistītos jautājumus, kā arī nodrošinot informatīvos materiālus par aprūpes organizatoriskajiem, finansiālajiem un tiesiskajiem aspektiem.

7. Perspektīva

7.1 EESK uzskata, ka darba un ģimenes dzīves apvienošana ir neizbēgami saistīta ar dzimumu līdztiesības panākšanu un sociālo partneru šajā sakarā izvirzīto mērķu īstenošana veicinās minēto apvienošana. Lai darba un ģimenes dzīves apvienošana būtu vispārpieņemta parādība, bērnu izglītības programmās būtu jāparāda, ka darba un ģimenes dzīves apvienošana ir pašsaprotama un nepieciešama.

7.2 EESK aicina Padomi, Eiropas Parlamentu un Komisiju turpmākajā darbā ņemt vērā šajā izpētes atzinumā sniegtos priekšlikumus un tādējādi veicināt darba, ģimenes un privātās dzīves līdzsvara uzlabošanu Eiropā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁹⁾ Skatīt EESK 2007. gada 14. marta izpētes atzinumu par tematu: "Ģimene un demogrāfiskās izmaiņas", ziņotājs — BUFFÉTAUT kgs (OV C 161, 13.7.2007.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Elastīgums un sociālā drošība (iekšējā elastīguma aspekts — sarunu par darba koplīgumu slēgšanu un sociālā dialoga kā darba tirgus regulēšanas un pārveidošanas līdzekļu nozīme)"

(2007/C 256/20)

Portugāles prezidentūra Eiropas Savienības Padomē 2007. gada 13. februāra vēstulē aicināja Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt atzinumu par augstāk minēto tematu.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 18. jūnijā. Ziņotājs — **Janson kgs.**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sēdē), ar 163 balsīm par, 2 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un secinājumi

1.1 EESK atzinīgi vērtē Portugāles prezidentūras aicinājumu izstrādāt atzinumu par elastīgumu un sociālo drošību ("flexicurity"), jo līdz šim diskusijā par šo jautājumu uzmanība galvenokārt tikusi pievērsta ārējā elastīguma palielināšanai un jautājumam, kā tā pieaugumu kompensēt ar aktīvāku darba tirgus politiku un sociālo drošību regulējošu noteikumu palīdzību. Tomēr nolūkā panākt situāciju, kurā ieguvēji ir visi, diskusijā īpaša uzmanība būtu jāpievērš citiem jautājumiem.

1.2 EESK vēlas uzsvērt, ka jānostiprina sociālo partneru loma. Sociālajiem partneriem būtu jāierāda galvenā vieta visās diskusijās par elastīgumu un sociālo drošību, un viņiem jānodrošina privileģēts stāvoklis Eiropas Komisijas rīkotajās konsultācijās. Komisijai būtu vairāk jāpievēršas konsultācijām par elastīguma un sociālās drošības jēdziena definīciju ES, jo īpaši — ar Eiropas sociālajiem partneriem.

1.3 Lai būtu iespējama diskusija par elastīgumu un sociālo drošību, būtiski nostiprināt darba attiecību sistēmas ES un valsts līmenī. Svarīgi, lai sociālais dialogs būtu labi attīstīts, dzīvotspējīgs, lai tajā aktīvi piedalītos sociālie partneri un spētu risināt sarunas, ietekmēt un uzņemties atbildību par elastīguma un sociālās drošības definēšanu, tās sastāvdaļām, kā arī izvērtēt tās rezultātus.

1.4 Komisijai un dalībvalstīm būtu jācenšas diskusijas, kas varētu izraisīt elastīguma un sociālās drošības principam atbilstīgas reformas risināt līdztekus ar darba attiecību stiprināšanu un modernizēšanu visos līmeņos. EESK vēlas, lai pastāvētu ciešāka saikne starp diskusiju par elastīgumu un sociālo drošību, sociālā dialoga aktivizēšanu visos līmeņos un attiecīgos līmeņos notiekošām sarunām par darba koplīgumu slēgšanu, tomēr respektējot darba attiecību sistēmu daudzveidību dalībvalstīs. Ar elastīguma un sociālās drošības koncepcijas palīdzību būtu līdzsvarotā veidā jāvairo gan elastīgums, gan drošība. Darba ņēmēju tiesību vienpusēju un nelikumīgu ierobežošanu EESK neuzskata par pieļaujamu un tā neatbilst elastīguma un sociālās drošības koncepcijai.

1.5 EESK atzīst, ka tādēļ, ka sociālajiem partneriem ir būtiska nozīme elastīguma un sociālās drošības politiku progresīvā izstrādē Eiropas līmenī, minēto diskusiju nav iespējams uzskatīt

par neatkarīgu ne no Eiropas sociālā dialoga satura, ne no paša sociālā dialoga turpmākās attīstības.

1.6 EESK vēlas uzsvērt, ka elastīguma un sociālās drošības jomā Komisijai un dalībvalstīm vairāk uzmanības būtu jāpievērš dzimumu līdztiesībai un paaudžu solidaritātei. Sievietes, gados vecāki darba ņēmēji un jaunieši darba tirgū bieži ir neizdevīgā situācijā, jo viņiem nodrošina zemāku elastīguma un sociālās drošības līmeni, tādēļ būtu jācenšas uzlabot šo grupu stāvokli un panākt konvergenci.

1.7 EESK vēlētos, lai dalībvalstis un Komisija izpēta, kā ar iekšējā elastīguma palīdzību iespējams uzlabot pielāgošanās spēju un lai tās šo principu uzskata par elastīguma un sociālās drošības stimulējošu un pieņemamu aspektu. Iekšējam elastīgumam var būt liela nozīme produktivitātes, inovācijas un konkurētspējas veicināšanā, tādējādi sekmējot Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanu. Iekšējam elastīgumam var būt svarīga nozīme arī tādēļ, ka tas ļauj darba ņēmējiem labāk apvienot darbu ar citiem pasākumiem un pienākumiem un uzlabot viņu nodarbinātības kvalitāti. Visa uzskaitītā priekšnoteikums ir normatīvā sistēma, kas nodrošina darba ņēmēju nodarbinātības un veselības aizsardzību, kā arī sniedz viņiem stabilitāti un drošību. Nodarbinātības aizsardzība apvienojumā ar efektīviem atkārtotas pieņemšanas darbā pakalpojumiem, kā arī aktīva darba tirgus politika ir izšķirīgi faktori, no kuriem atkarīga gan uzņēmumu, gan darba ņēmēju pielāgošanās spēja un drošība.

1.8 EESK uzskata, ka jācenšas panākt līdzsvaru starp elastīgu darba laiku un darba ņēmēju aizsardzību, to vislabāk iespējams nodrošināt ar tādu noteikumu palīdzību, par kuriem panākta vienošanās sarunās par darba koplīgumu slēgšanu un kurus piemēro atbilstīgi valsts praksei. Lai sekmētu šādas sarunas par elastīgu darba laiku, vajadzīgs kārtīgs pamats, proti, tiesības, labi funkcionējošas sociālās institūcijas un nodarbinātību atbalstošas sociālās nodrošināšanas sistēmas.

1.9 Arī funkcionālais elastīgums ir sociālo partneru sarunu par darba koplīgumu slēgšanu svarīgs aspekts. Šādās sarunās iespējams panākt līdzsvaru starp uzņēmumu un darba ņēmēju vajadzībām un to precīzi reglamentēt, kā arī noteikt atbilstīgu atbildības apjomu par uzlabotām prasmēm.

1.10 Funkcionālā elastīguma priekšnoteikums ir darba ņēmēju zināšanu un prasmju nepārtraukta uzlabošana, kā arī labi funkcionējoša izglītības un apmācības infrastruktūra, kas sekmē šādu elastīgumu. Kaut arī līdz šim mūžizglītības jomā ieguldīts daudz pūļu, praksē vēl atlicis daudz darāmā.

2. Pamatojums

2.1 Portugāles prezidentūra Eiropas Savienības Padomē aicināja EESK izstrādāt izpēti par elastīgumu un sociālo drošību, pievēršoties šādiem jautājumiem:

- 1) iekšējā elastīguma dimensija;
- 2) sarunas par darba koplīgumu slēgšanu un sociālais dialogs kā darba tirgus regulēšanas un reformēšanas instrumenti.

2.2 Vairākas no nodarbinātības politikas pamatnostādnēs (2005-2008) iekļautajām vadlīnijām varētu kalpot par pamatu diskusijai par elastīgumu un sociālo drošību. Eiropadomes 2006. gada pavasara sanāksmē dalībvalstis tika aicinātas pievērst īpašu uzmanību tādām svarīgām jautājumiem kā līdzsvara panākšana starp elastīgumu un sociālo drošību. Eiropadome aicināja dalībvalstis veikt darba tirgus un sociālās politikas reformas, īstenojot integrētu elastīguma un sociālās drošības pieeju un ņemot vērā situāciju katras atsevišķās dalībvalsts darba tirgū.

2.3 Divās sociāliem jautājumiem veltītās augstākā līmeņa sanāksmēs, kas notika vienlaicīgi ar 2006. gada decembra un 2007. gada marta ES augstākā līmeņa sanāksmēm, tika apspriests elastīguma un sociālās drošības jautājums.

2.4 Komisija izveidoja ekspertu darba grupu, kurai jāsniedz ierosinājumi par veidiem, kā panākt elastīgumu un sociālo drošību (*"pathways of flexicurity"*), proti, ierosinājumi par tādu zināmu aspektu kopumu, kas raksturīgi elastīgumam un sociālajai drošībai darba dzīvē. Pamatojoties uz minētajiem priekšlikumiem, Komisija 2007. gada jūnijā publicēja paziņojumu par elastīgumu un sociālo drošību un paziņojumā ierosināja virkni kopīgu principu. Kopīgi principi 2007. gada decembrī ir jānosaka pārskatītajās nodarbinātības pamatnostādnēs 2008. gadam. Elastīguma un sociālās drošības jautājums, pirmām kārtām — darba līgumu aspekts — ir apspriests arī Zaļajā grāmatā *"Darba likumdošanas modernizēšana, lai risinātu 21. gadsimta radītās problēmas (1)"*, Zaļajā grāmatā sniegtās rekomendācijas ir iztirzātas citā dokumentā.

2.5 EESK vēlas arī pieminēt svarīgo darbu, ko šajā jomā paveicis Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds, aprakstot svarīgus elastīguma un sociālās drošības būtību raksturojošus aspektus.

3. Elastīguma un sociālās drošības stratēģiju aspekti

3.1 a) Elastīguma un sociālās drošības stratēģijas pieskaitāmas tādām stratēģijām, kuru mērķis ir kombinēt dažādus

(1) Sk. COM (2006) 708 galīgā redakcija, Zaļā grāmata "Darba likumdošanas modernizēšana, lai risinātu 21. gadsimta radītās problēmas" un EESK 2007. gada 30. maija atzinumu par tematu "Darba likumdošanas modernizēšana" CESE SOC/246 (ziņotājs: Retureau kgs), OV C 175, 27.7.2007.

darba tirgus elastīguma un sociālās drošības veidus un panākt to līdzsvaru, lai uzlabotu darba ņēmēju un uzņēmumu spēju pielāgoties, kā arī nodrošinātu tiem stabilitāti un aizsardzību pret risku. Kā piemērus elastīguma un drošības veidiem var minēt:

Elastīguma piemēri

Ārējais kvantitatīvais elastīgums	Nodarbināto skaita pielāgošana, ko veic, īstenojot apmaiņu ar ārējo darba tirgu; izpaužas kā atlaišana, pagaidu darbs un līgumi uz noteiktu laiku.
Iekšējais kvantitatīvais elastīgums	Darba apjoma pagaidu pielāgošana uzņēmumā, praksē izpaužas kā netipisks darba laiks un laika uzskaites sistēmas.
Iekšējais funkcionālais elastīgums	Uzņēmuma organizācijas elastīgums, ko panāk ar apmācības, funkciju apvienošanas un rotācijas palīdzību un kura priekšnoteikums ir darba ņēmēju spēja veikt vairākus uzdevumus vienlaicīgi.
Finansiālais elastīgums	Atšķirības starp minimālo atalgojumu un papildu atalgojumu atkarībā no indivīda vai firmas veikuma.

Drošības piemēri

Drošība nodarbinātības jomā	Drošība, kas izriet no nodarbinātības aizsargājošiem tiesību aktiem utt., tā ierobežo darba devēja iespējas kādu patvaļīgi atlaist.
Nodarbinātības iespējas	Adekvātas nodarbinātības iespējas jeb augsts nodarbinātības iespēju līmenis, ko nodrošina, piemēram, ar apmācības un izglītības palīdzību.
Garantēti ienākumi	Aizsardzība, kas izpaužas kā adekvāts un stabils ienākumu līmenis.
Apvienošanas iespējas	Darba ņēmēja spēja apvienot algotu darbu ar citiem pienākumiem vai saistībām.

b) Atsevišķi būtu jāskata darba līgumu tiesiskā drošība, jo tā pēc savas būtības izpaužas kā iespēja vērsties tiesā pret trešām pusēm. Tiesiskajai drošībai raksturīgs tas, ka tiek saglabāta subordinācija, kas arī ir svarīgs aspekts un kurš cita starpā ietekmē darba ņēmēja tiesības uz sociālo drošību (kas tiek saglabāta un piemērota).

3.2 Sekojot Eiropas Komisijas piemēram un ietekmējoties no dažiem Dānijas sociālā modeļa aspektiem, ES līmenī notiekošajā diskusijā par elastīgumu un sociālo drošību uzmanība tikusi pievērsta galvenokārt ārējā elastīguma vairošanai un tam, kā kompensēt šādu pieaugumu ar aktīvākas darba tirgus politikas vai sociālo drošību regulējošu noteikumu palīdzību. Ārējā elastīguma priekšrocības un trūkumi ir jautājums, par kuru arodbiedrībām un darba devēju organizācijām bieži ir atšķirīgs viedoklis. Turklāt Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (ESAO) ⁽²⁾ nesn paziņoja, ka nodarbinātību aizsargājoši tiesību akti būtiski neietekmē kopējo nodarbinātības līmeni. Savukārt Starptautiskā Darba organizācija (ILO) ir paziņojusi, ka pastāv pozitīva attiecība starp nodarbinātības ilgumu un produktivitāti (sk. pielikumu).

3.3 Šā atzinuma mērķis ir paplašināt diskusiju par elastīgumu un sociālo drošību, pievēršoties trim aspektiem. Pirmkārt, Komiteja vēlas uzsvērt, ka minētajā diskusijā un darba tirgus reformās vispār ir vairāk jāiesaista sociālie partneri. Otrkārt, Komiteja vēlas uzsvērt, ka diskusijā par elastīgumu un sociālo drošību vairāk uzmanības jāpievērš atšķirībām dzimuma dēļ, kā arī jauniešu stāvoklim nodarbinātības tirgū. Dzimumu līdztiesība šajā diskusijā nav apspriesta gandrīz nemaz. Kaut arī vairums sieviešu un vīriešu atzinīgi vērtē ar darbu nepilnā slodzē saistīto elastīguma palielināšanos, kas palīdz panākt lielāku līdzsvaru starp algotu darbu un privāto dzīvi, sievietes darba tirgū bieži ir neizdevīgā situācijā, jo viņām nodrošina zemāku elastīguma un sociālās drošības līmeni, tādēļ būtu jācenšas viņu stāvokli uzlabot un pielīdzināt vīriešu stāvoklim ⁽³⁾. Treškārt, EESK uzskata, ka ir svarīgi paplašināt diskusiju, pētot alternatīvus veidus, kā iespējams iegūt spēju pielāgoties, atvieglot mūžizglītību, uzlabot ražīgumu un sekmēt inovāciju — tie ir ļoti svarīgi Lisabonas procesa mērķi. Uzskaitītajiem jautājumiem EESK ir pievērsies arī atzinumā par nodarbinātības pamatnostādņiem ⁽⁴⁾. Tādēļ šajā atzinumā nav apspriests ārējais elastīgums, bet galvenā uzmanība pievērsta pielāgošanās spēju uzlabošanai ar iekšējā elastīguma palīdzību.

3.4 Tā kā mazie un vidējie uzņēmumi (MVU) ir nozīmīgi darba devēji, elastīgums un sociālā drošība ir jo īpaši svarīga šādiem uzņēmumiem. Tādēļ ar elastīgumu un sociālo drošību saistītās dalībvalstu politikās jāiekļauj noteikumi, kuros ņemtas vērā MVU un to darba ņēmēju īpašās vajadzības.

3.5 EESK uzsver, ka visu elastīguma un sociālās drošības modeļu izveide balstās uz labklājības valsti, kas spēj nodrošināt augstu sociālās aizsardzības līmeni, un uz sociālajiem dienestiem, kam ir pietiekami līdzekļi, kā arī uz stabilu tiesisku regulējumu attiecībā uz darba koplīguma slēgšanu un sociālo dialogu. Vispārējās labklājības sistēmas var uzlabot mobilitāti, nodrošinot to, ka darba ņēmēji nav zaudētāji, ja notiek pārmaiņas, kas ietekmē viņu darbavietu. Sociālā dialoga un sarunu par darba koplīguma slēgšanu stabila sistēma rada iespējas spēcīgiem sociālajiem partneriem vienoties par svarīgiem darba tirgus jautājumiem.

⁽²⁾ ESAO Nodarbinātības perspektīva: Darbavietu skaita un ienākumu palielināšana (OECD Employment Outlook 2006: Boosting Jobs and Incomes).

⁽³⁾ Pašlaik izstrādes stadijā esošais atzinums par tematu "Sociālo partneru loma darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanā" SOC/271 (ziņotājs Clever kgs) un atzinums par tematu "Nodarbinātības iespējas un uzņēmējdarbība — pilsoniskās sabiedrības, sociālo partneru un vietējo un reģionālo iestāžu loma dzimumu līdztiesības aspektā" SOC/273, (ziņotājs Pariza Castaños kgs).

⁽⁴⁾ Sk. EESK 2005. gada 31. maija atzinumu par tematu "Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņiem," ziņotājs: Malosse kgs, (OV C 286, 17.11.2005).

4. Elastīgums un sociālā drošība ("flexicurity") un sociālie partneri

4.1 Elastīgums un sociālā drošība ir saistīta ar lemšanu par darba devēju un darba ņēmēju tiesību un pienākumu līdzsvaru. Sociālais dialogs un sarunas par darba koplīgumu slēgšanu ir jebkādas tirgus reformas — tostarp arī elastīguma un sociālās drošības — sagatavošanas un īstenošanas vitāli svarīgs līdzeklis. Tādēļ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja uzsver, ka sociālajiem partneriem pienākas galvenā pozīcija visos līmeņos notiekošās diskusijās par elastīgumu un sociālo drošību. Sociālajiem partneriem būtu arvien aktīvāk jāuzņemas vadošās pozīcijas līdzsvara rašanā starp elastīgumu un sociālo drošību un tādējādi jāsniedz ieguldījums darba tirgū spēkā esošo noteikumu uzlabošanā.

4.2 Attiecībā uz Eiropas līmeni EESK atzīst, ka Komisija ir informējusi sociālos partnerus par tās plāniem, kas saistīti ar minēto diskusiju. Tomēr EESK uzskata, ka šajā jomā Komisijai būtu vairāk jāpievēršas konsultācijām par elastīguma un sociālās drošības jēdziena definīciju ES, jo īpaši — ar Eiropas sociālajiem partneriem. Jebkāda elastīguma un sociālās drošības stratēģija būs grūti īstenojama, ja netiks pastiprināti iesaistīti sociālie partneri un ja viņi nesniegs savu ieguldījumu.

4.3 Atzinumā par Dānijas elastīguma un sociālās drošības sistēmu ⁽⁵⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja norādīja, ka "Dānijas elastīguma un sociālās drošības modeļa izstrādē sociālajiem partneriem bija galvenā loma gan lēmuma pieņemšanas procesā, gan, piemēram, izglītības politikas un darba tirgus strukturālo reformu īstenošanā. [...] Sociālo partneru loma no vienas puses ir vēsturiskas attīstības rezultāts ... [...] Liela darba tirgus partneru daļība un ietekme var šādējādi izrādīties pozitīvs faktors sabiedrības spējai konkurēt un pielāgoties".

4.4 Atzinumā par Eiropas sociālo modeli ⁽⁶⁾ EESK uzsvēra: "kas attiecas uz Eiropas sociālā modeļa pamatuzbūvi, sociālo partneru izšķirīgā nozīme ekonomikas un sociālajā politikā netiek pilnīgi novērtēta. Šajā saistībā īpaša nozīme ir darba devēju un darba ņēmēju apvienību regulējošajai funkcijai, kā arī kolektīvajiem un darba koplīgumiem".

4.5 Tādēļ, sastādot darba kārtību, nebūtu vēlams izmantot lejupējo pieeju, kurai atbilstīgi Komisija nosaka darba kārtību un dalībvalstu valdība to apspriež. Sociālajiem partneriem jādod iespēja piedalīties sarunās, ietekmēt un uzņemties atbildību par elastīguma un sociālās drošības definēšanu, to sastāvdaļām, kā arī izvērtēt tās rezultātus. Tā kā elastīgums un sociālā drošība ir tik cieši saistīta ar sociālo dialogu un sarunām par darba koplīguma slēgšanu, diskusijai par elastīgumu un sociālo drošību vēršoties plašumā, atklāsies arī sociālā dialoga un koplīgumu slēgšanas pasreizējie trūkumi. Tie būtu jānovērš vienlaicīgi ar elastīguma un sociālās drošības darba kārtības gatavošanu. Tādēļ EESK vēlas, lai pastāvētu ciešāka saikne starp diskusiju par

⁽⁵⁾ Sk. EESK 2006. gada 17. maija atzinumu par tematu "Elastīgums un sociālā drošība — Dānijas piemērs" (ziņotāja: Vium kdze), OV C 195, 18.8.2006.

⁽⁶⁾ Sk. EESK 2006. gada 6. jūlija atzinumu par tematu "Sociālā kohēzija — pamatojot Eiropas sociālo modeli" (ziņotājs: Ehnmark kgs), OV C 309, 16.12.2006.

elastīgumu un sociālo drošību un sociālā dialoga sekmēšanu visos līmeņos, kā arī attiecīgos līmeņos notiekošām sarunām par darba koplīguma slēgšanu, tomēr respektējot darba attiecību sistēmu daudzveidību dalībvalstīs.

4.6 Eiropas līmenī notiekošais sociālais dialogs pasaulē ir unikāls, jo sociālajiem partneriem ir dota iespēja piedalīties uz sociālo jomu attiecinātas likumdošanas procesā. Pēdējos gados tas ir izvērties par salīdzinoši autonomāku sociālo dialogu. Lai Eiropas darba tirgus darbotos labāk, sociālajiem partneriem ir tiesības risināt problēmas, kas skar visas sabiedrības intereses. EESK atzīst, ka tādēļ, ka sociālajiem partneriem ir būtiska nozīme elastīguma un sociālās drošības politiku progresīvā izstrādē Eiropas līmenī, minēto diskusiju nav iespējams uzskatīt par neatkarīgu ne no Eiropas sociālā dialoga satura, ne no paša sociālā dialoga turpmākās attīstības. Sociālie partneri savā daudzgadu darba plānā ir vienojušies pētīt elastīguma un sociālās drošības aspektus, kā arī strādāt pie tā, lai panāktu vienotu viedokli par Eiropas sociālā dialoga instrumentiem (?). EESK viedoklis par šo jautājumu ir pausts atzinumā "Nodarbinātības iespējas un uzņēmējdarbība — pilsoniskās sabiedrības, sociālo partneru un vietējo un reģionālo iestāžu loma dzimumu līdztiesības aspektā (8)".

4.7 Dalībvalstīs visos līmeņos pastāv daudzi piemēri tam, ka sociālajiem partneriem ir izšķirīga nozīme gan darba devēju un darba ņēmēju elastīguma, gan sociālās drošības vairošanā. Koplīgumi paši par sevi ir ne vien nodarbināto un darba devēju drošību vairojošs faktors, bet nodrošina arī elastīgumu tādā apmērā, par kādu abas puses panākušas vienošanos. Palielinoties konkurencei, arvien vairāk pašsaprotami kļūst tādi aspektus kā iekšējā elastīguma palielināšana, karjeras attīstība un tiesības uz mūžizglītību. Tomēr tajās dalībvalstīs, kurās nepietiekami attīstītu darba attiecību dēļ sociālais dialogs nenorīt atbilstīgi, darba ņēmēji ir pārāk pakļauti darba tirgus konjunktūrai un bieži viņiem nenodrošina pietiekamu aizsardzību. Tādēļ vienlaikus ar diskusijām par elastīgumu un sociālo drošību jānostiprina un jāmodernizē darba attiecību sistēmas dalībvalstīs.

4.8 Šajā sakarā EESK vēlas minēt dažus sociālo partneru nolīgumu piemērus:

- Dānijā izplatītie koplīgumi, kuros ir paredzēts obligāti ievērojams uzteikuma termiņš, lai darba ņēmējiem dotu iespēju labāk sagatavoties citam darbam;
- Zviedrijā ar nozares mērogā noslēgtu koplīgumu palīdzību ir izveidoti "karjeras pārmaiņu" fondi, kurus finansē attiecīgā nozare un kurus kopīgi vada sociālie partneri. Uzteikumu saņēmušiem darba ņēmējiem minētie fondi nodrošina apmācību, palīdzību darba meklēšanā vai apmaksātu praksi citos uzņēmumos, kaut arī šādi darbinieki formāli joprojām strādā uzņēmumā, kas gatavoja viņus atlaist;
- Spānijā izplatītie trīspusējie nolīgumi par to, kā ierobežot darba līgumu uz noteiktu laiku slēgšanu. Šādu trīspusēju nolīgumu pamatā ir princips, ka pārāk liels pagaidu darbi-

nieku īpatsvars neatbilst darba ņēmēju un uzņēmumu kopīgajām interesēm;

- Vācijā izplatītie koplīgumi, kuros paredzēta iespēja saskaņā ar zināmiem ierobežojumiem darba laiku izkārtot un darba organizāciju veidot elastīgi un kuru izstrādē un izpildē ieinteresēto pušu pārstāvjiem ir līdzlēmšanas tiesības.

EESK arī uzskata, ka Eiropas sociālo partneru noslēgtie nolīgumi, piemēram, par darbu uz noteiktu laiku, bērna kopšanas atvaļinājumu, nepilnas slodzes darbu un tāl darbu veido daļu elastīguma un sociālās drošības koncepcijas, kas darba ņēmējiem un darba devējiem nodrošina drošību un elastīgumu.

4.9 Lai sociālie partneri spētu risināt sarunas par galvenajiem darba tirgus jautājumiem un spētu panākt sociālā ziņā pieņemamu līdzsvaru starp elastīgumu un sociālo drošību, vajadzīgs valsts noteikts tiesisks regulējums, kas sekmē sociālo partneru līdzdalību un efektīvu sarunu risināšanu par elastīguma un sociālās drošības jautājumiem. Nodarbinātību aizsargājošie tiesību akti un stingrs tiesiskais regulējums var nodrošināt sociālajiem partneriem iespējas vienoties par līgumiem, kuri sekmē darba ņēmēju līdzdalību, sadarbību un vēlmi izglītoties, kas savukārt pozitīvi ietekmē nodarbinātību kopumā un ekonomisko efektivitāti. Sociālo partneru ieguldījums ir garantija tam, ka tiek ievērotas gan uzņēmumu, gan darba ņēmēju intereses. Turklāt nodarbinātības aizsardzība apvienojumā ar efektīviem atkārtotas pieņemšanas darbā pakalpojumiem, kā arī aktīva darba tirgus politika ir izšķirīgi faktori, no kuriem atkarīga gan uzņēmumu, gan darba ņēmēju pielāgošanās spēja un drošība.

4.10 Sociālajiem partneriem būtu jācenšas vairojot sociāli aizsargātu mobilitāti un panākt to, ka pāreja no vienas darbavietas uz citu ir izdevīga. To ieguldījums var izpausties kā darba tirgū pastāvošo iespēju un tiesību kolektīva kontrole, par kuru panākta vienošanās sarunās. EESK uzskata, ka tādējādi būtu iespējams novērst segmentācijas tendences un uzlabot integrāciju.

5. Dzimumu līdztiesība, paaudžu solidaritāte un elastīgums un sociālā drošība ("flexicurity")

5.1 Darba tirgus elastīgums un drošība sievietes un vīriešus ietekmē atšķirīgā veidā. Sievietes bieži strādā darbavietās, kas ir nestabilākas un kam raksturīga mazāka drošība nodarbinātības jomā un pārmērīgs elastīgums. Šāds pārmērīgs elastīgums, kas dažos gadījumos var izraisīt nestabilitāti un nedrošību nodarbinātības jomā, jākompensē ar atbilstīgu drošību. Tā kā joprojām saglabājas tradicionālās dzimumu lomas, sievietēm ir vairāk pienākumu bērnu un vecu cilvēku aprūpes jomā, un viņām ir grūtāk savienot algotu darbu ar citiem pienākumiem. Turklāt, kaut arī ir spēkā pret diskrimināciju vērsti tiesību akti, abiem dzimumiem joprojām ir atšķirīgi atalgojuma līmeņi un sievietēm bieži ir mazāk tiesību sociālā nodrošinājuma — tostarp arī pensiju — jomā. Tādēļ sievietes biežāk skar elastīguma negatīvie aspekti.

(?) Sociālo partneru daudzgadu darba programmā 2006.-2008. gadam paredzēta Eiropas darba tirgū pastāvošo galveno problēmu kopēja analīze.

(8) SOC 273 "Nodarbinātības iespējas un uzņēmējdarbība — pilsoniskās sabiedrības, sociālo partneru un vietējo un reģionālo iestāžu loma dzimumu līdztiesības aspektā" (ziņojājs *Pariza Castaños* kgs).

5.2 EESK uzsver, ka diskusijā par elastīgumu un sociālo drošību daudz uzmanības jāpievērš dzimumu līdztiesībai — aspektam, kurš līdzšinējā diskusijā gandrīz nav ticis apspriests. Ir svarīgi uzlabot sieviešu stāvokli darba tirgū, risinot gan elastīguma, gan sociālās drošības jautājumus, tostarp vairojot drošību nodarbinātības jomā, iekļaujot sievietes sociālās labklājības sistēmās un vairāk atbalstot iestādes, kas sievietēm palīdz apvienot algotu darbu ar citiem pienākumiem. Diskusijā jāapspriež arī ar aprūpi un māsaimniecību saistītu pienākumu sadalījums starp vīriešiem un sievietēm. Pēc Portugāles prezidentūras pieprasījuma izstrādātajā EESK atzinumā par tematu “*Sociālo partneru loma darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanā*”⁽⁹⁾ Komiteja ir plašāk paudusi savu viedokli par šo jautājumu.

5.3 Elastīgumam un sociālajai drošībai ir gan dzimumu līdztiesības, gan arī paaudžu aspekts. Gados vecāku darba ņēmēju nodarbinātības līmenis ir zemāks nekā darba ņēmējiem kopumā. Tāpat arī daudzās dalībvalstīs jaunieši izredzes darba tirgū ir neskaidras, jo ir augsts bezdarba līmenis, darba līgumi uz noteiktu laiku, nepietiekams sociālais nodrošinājums, jaunieši strādā darbavietās, kurās vajadzīgs zemāks kvalifikācijas līmenis nekā viņiem esošais.

5.4 EESK ir norādījusi⁽¹⁰⁾, ka darbavietai jābūt atbilstīgai katra indivīda izglītībai un profesionālajai pieredzei, ka nedrīkst diskriminēt vecuma dēļ un ka visām dalībvalstīm ir jātransponē savos tiesību aktos un jāpiemēro Direktīva 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju. Komiteja arī aicināja īstenot politiku, kuras mērķis ir sekmēt augstas kvalitātes nodarbinātību, kurā iedzīvotāju paaudzēm tiktu sniegti padomi un nodrošināta tālākizglītība visā to darba dzīves laikā. Lai to panāktu, proaktīvi jārikojas sociālajiem partneriem un visiem iesaistītajiem sociālās un ekonomikas jomas dalībniekiem vietējā, valsts un Eiropas līmenī.

5.5 Eiropas sociālie partneri ir vienojušies par darbības principiem dzimumu līdztiesības veicināšanas jomā, kurus var izmantot arī diskusijā par elastīgumu un sociālo drošību. Minētajā rīcības plānā sociālie partneri ir noteikuši četras prioritātes: darbs pie dzimumu lomām, sieviešu ietekmes vairošana lēmumu pieņemšanā, darba un privātās dzīves līdzsvara sekmēšana un no dzimuma atkarīgu atalgojuma līmeņa atšķirību izskaušana.

5.6 Iepriekšējā punktā izklāstītajos apsvērumos, kā arī sociālo partneru dialogā būtu jāpievērš vienlīdz liela uzmanība darba ņēmēju ar invaliditāti un jaunu studentu problēmai.

6. Elastīgums un sociālā drošība (“flexicurity”) un iekšējais elastīgums

6.1 Diskusijā par elastīgumu un sociālo drošību par maz uzmanības pievērsts iekšējam elastīgumam kā ārējā elastīguma

alternatīvai. Iekšējais elastīgums izpaužas kā elastīgs darba laiks un funkcionālais elastīgums un sekmē pielāgošanās spēju. Parasti sociālajiem partneriem ir plaša pieredze sarunās par koplīgumiem, kuriem ir pozitīvi rezultāti. Iekšējam elastīgumam var būt liela nozīme produktivitātes, inovācijas un konkurētspējas veicināšanā, tādējādi sekmējot Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanu. Iekšējam elastīgumam var būt svarīga nozīme arī tādēļ, ka tas ļauj darba ņēmējiem apvienot darbu ar citiem pasākumiem un pienākumiem un uzlabot viņu nodarbinātības kvalitāti. Abos gadījumos tas var vairost stabilitāti un prognozējamību. Tomēr iekšējais elastīgums var kļūt arī pārmērīgs un novest pie sliktiem darba apstākļiem vai nedrošības nodarbinātības jomā, izjaukt līdzsvaru starp algotu darbu un citiem pasākumiem vai pat negatīvi ietekmēt preču un patērētājiem sniegto pakalpojumu kvalitāti. Tādēļ šāds elastīgums ir lietderīgs tikai tad, ja par to panākta vienošanās koplīgumā un ja tas atbilst tiesiskajiem noteikumiem, kas nodrošina darba un veselības aizsardzību, kā arī stabilitāti un drošību darba ņēmējiem. Koplīgumā paredzēta iekšējā elastīguma īstenošana atbilstīgi šādam juridiskajam pamatojumam ir lietderīga metode, kuras mērķis ir konkurētspējas uzlabošana, vienlaicīgi uzlabojot arī nodarbinātības un darba dzīves kvalitāti.

6.2 Elastīgs darba laiks

6.2.1 Jēdziens “elastīgs darba laiks” attiecas uz to, kā koplīgumos un/vai ar likumos noteiktu normālu iknedēļas darba laiku sadala ilgākā laika posmā. Tas var būt noderīgs uzņēmumiem, jo dod iespēju pielāgoties pieprasījuma vai darbinieku skaita svārstībām un pilnībā izlietot kapitālieguldījumus, ieviešot virsstundu darba laiku, elastīgi sadalot darba laika stundas iepriekš definētos intervālos, izmantojot darbu maiņās utt. Šādi darba laika elastīgums var sekmēt ražīgumu un konkurētspēju.

6.2.2 Ar jēdzienu “elastīgs darba laiks” apzīmē arī iespēju sadalīt darba laiku visas indivīda darba dzīves laikā, kā arī līdzsvaru starp algotu darbu un privāto dzīvi (tomēr jēdziens neatiecas uz parastās darba nedēļas ilgumu). Šādi darba laika elastīguma veidi var būt noderīgi arī darba ņēmējiem, jo, izmantojot elastīga darba laika režīmu, darba laika uzskaites kontus, bērna kopšanas vai mācību atvaļinājumus, iespējas izvēlēties starp pilnu slodzi un nepildu darba laiku utt., viņiem ir iespēja veiksmīgi apvienot darbu ar citiem pasākumiem un pienākumiem.

6.2.3 EESK vēlētos, lai darba laika elastīgums netiktu vairots tikai uzņēmumu interesēs, neņemot vērā darba ņēmēju vajadzības pēc aizsardzības⁽¹¹⁾. Darba laika elastīga organizācija “atbilst arī darba ņēmēju interesēm, nodrošinot viņiem lielāku neatkarību laika izmantošanā, ļauj viņiem labāk rūpēties par savu veselību un drošību, kas ir būtiski, un it īpaši lielākas iespējas ģimenes dzīves un darba saskaņošanā”⁽¹²⁾.

⁽⁹⁾ Pašlaik izstrādes stadijā esošs dokuments “*Sociālo partneru loma darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanā*” (ziņotājs: Clever kgs).

⁽¹⁰⁾ Sk. EESK 2007. gada 14. marta atzinumu par tematu “*Iedzīvotāju novecošanas ietekme uz ekonomiku un budžetu*”, ECO/186, ziņotāja: Florio kdze, OV C 161, 13.7.2007.

⁽¹¹⁾ Sk. EESK 2005. gada 11. maija atzinumu par tematu “*Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza direktīvu 2003/88/EK par konkrētiem darba laika organizēšanas aspektiem*” 3.4 punktu (ziņotāja: Engelen-Kefer kdze), OV C 267, 27.10.2005.

⁽¹²⁾ Turpat, 3.6. punkts.

6.2.4 Tādēļ EESK uzskata, ka jācenšas panākt līdzsvaru starp darba laika elastīgumu un darba ņēmēju aizsardzību un ka to vislabāk iespējams nodrošināt ar tādu noteikumu palīdzību, par kuriem panākta vienošanās sarunās par darba koplīguma slēgšanu. Jau agrāk pieņemtā EESK atzinumā Komiteja norādīja, ka “nozīmīga interese darba laika izstrādāšanā tarifu līgumos ir sociālajiem partneriem, kuriem šajos jautājumos ir daudz pētījumu un bagātīga pieredze”⁽¹³⁾.

6.2.5 Lai būtu iespējamas šādas sarunas par elastīgu darba laiku, vajadzīga pienācīga sarunu sistēma, kā arī kārtīgs pamats, proti, tiesības un attiecīgas sociālas institūcijas. Pie tādām pieskaitāma tiesiskā reglamentācija, kas nodrošina stabilitāti un aizsardzību darba ņēmējiem, kā arī sociālo aizsardzību nepilnas slodzes darbiniekiem un kas atvieglo bērna kopšanas atvaļinājuma izmantošanu, kā arī sekmē bērnu un vecu cilvēku aprūpes apstākļu uzlabošanu. Svarīgi, lai tiesību akti būtu elastīgi un neitrāli un lai līdz ar to iesaistītajām pusēm būtu iespēja atrast piemērotus risinājumus.

6.3 Funkcionālais elastīgums

6.3.1 Ar jēdzienu “funkcionālais elastīgums” apzīmē darba ņēmēju spēju vajadzības gadījumā veikt dažādus uzdevumus, darbavietā veicot rotāciju, paplašinot attiecīgā amata kompetences jomu un bagātinot darbu. Tas var būt noderīgi uzņēmumiem, jo dod iespēju pielāgot darba ņēmēju veiktos uzdevumus pieprasījuma vai darbinieku skaita svārstībām un tādējādi efektīvāk izmantot cilvēkresursus un kapitālieguldījumus. Funkcionālais elastīgums var būt izdevīgs arī darba ņēmējiem, jo ar tā palīdzību var uzlaboties viņu personiskās attīstības, izglītošanās un nodarbinātības iespējas, apmierinātība ar darbu, kā arī iespējas saņemt lielāku atalgojumu.

6.3.2 Funkcionālajam elastīgumam var būt liela nozīme Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanā, proti, produktivitātes, inovācijas un konkurētspējas uzlabošanā. Piemēram, Dublinas fonds (Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds) norāda, ka funkcionālais elastīgums apvienojumā ar apmācību uzlabo iemaņas un palīdz tās saglabāt, tādējādi sekmējot produktivitāti⁽¹⁴⁾.

6.3.3 Tomēr funkcionālā elastīguma priekšnoteikums ir noteikumi par drošu nodarbinātību, pienācīgi darba apstākļi,

ietekmes pieaugums un uz sadarbību vērstas darba metodes. Agrāk pieņemtā EESK atzinumā norādīts, ka “drošība darba vietās un veselībai nekaitīgi darba apstākļi, kā arī uz sadarbību balstīta darba organizācija, kurā darbiniekiem piešķirta lielāka rīcības brīvība darba vietā, ir svarīgi faktori, kas paaugstina ražīgumu un tādējādi veicina novatoriskās spējas, ko ietekmē arī sociālie apstākļi”⁽¹⁵⁾. Tajā pašā atzinumā arī norādīts, ka “tādi uz sadarbību balstīti darba veidi ar vāji izteiktu hierarhisko struktūru un lielāku autonomiju darba vietā kā darbs grupā un kopīgs darbs dod iespēju plaši izmantot cilvēku zināšanas un spējas un vienlaicīgi atbilst ekonomikas jomā pieaugušajām prasībām attiecībā uz elastīgumu. Labi darba apstākļi un darba organizācijas veidi, kam pateicoties darbiniekiem ir rīcības brīvība un līdzdalības iespējas, ir arī būtisks priekšnosacījums, lai uzlabotu darba ražīgumu un veicinātu uzņēmumu novatoriskās spējas”⁽¹⁶⁾.

6.3.4 Tomēr Dublinas fonds ir vērsis uzmanību uz to, ka funkcionālais elastīgums var izraisīt darbiniekiem izvērīto prasību pieaugumu un stresu. Tādēļ fonds uzsver, ka “... nolūkā nepieļaut darbinieku “izdegšanas” sindromu, ir svarīgi panākt līdzsvaru starp darbiniekiem izvērītajām prasībām un darba kontroli”⁽¹⁷⁾.

6.3.5 Mūžizglītība būtu jāuzskata par vienu no funkcionālā elastīguma stratēģiju un iekšējā elastīguma stratēģiju kā kopuma pamatelementiem. Mūžizglītības lielā nozīme darba ņēmēju prasmju, karjeras izredžu un ražīguma uzlabošanā ir uzsvērta vairākos nesen pieņemtos EESK atzinumos⁽¹⁸⁾. Funkcionālā elastīguma priekšnoteikums ir darba ņēmēju zināšanu un spēju nepārtraukta uzlabošana, kā arī labi funkcionējoša izglītības un apmācības infrastruktūra. Kaut arī līdz šim mūžizglītības jomā ieguldīts daudz pūļu, praksē vēl atlicis daudz darāmā.

6.3.6 Funkcionālais elastīgums ir vēl viens jautājums, kas sociālajiem partneriem jāapsprīž sarunās par darba koplīguma slēgšanu. Ar šādu sarunu palīdzību iespējams līdzsvarot un precizēt uzņēmumu un darba ņēmēju vajadzības, kā arī noteikt atbilstīgu atbildību par kvalifikācijas uzlabošanu.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹³⁾ EESK 2004. gada 1. jūlija atzinums par tematu “Direktīvas 93/104/EK attiecībā uz darba laika organizēšanu grozīšana”, 2.2.6 punkts (ziņotājs: Hahr kgs), OV C 302, 7.12.2004.

⁽¹⁴⁾ <http://eurofound.europa.eu/ewco/2004/02/NL0402NU03.htm>.

⁽¹⁵⁾ EESK 2006. gada 13. septembra atzinums par tematu “Profesionālās dzīves kvalitāte, ražīgums un nodarbinātība globalizācijas un demogrāfisko pārmaiņu apstākļos” (ziņotāja: Engelen-Kefer kdze), OV C 318, 23.12.2006., 1.3 punkts.

⁽¹⁶⁾ Turpat, 1.4 punkts.

⁽¹⁷⁾ <http://eurofound.europa.eu/ewco/2004/02/NL0402NU03.htm>.

⁽¹⁸⁾ EESK atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumam par pamatprasmēm mūžizglītībā” (ziņotāja: Mária Herczog kdze), OV C 195, 18.8.2006., un EESK atzinums par tematu “Apmācība un ražīgums” (izpētes atzinums) (ziņotājs: Koryfiadis kgs), OV C 120, 20.5.2005.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Nodarbinātības iespējas un uzņēmējdarbība — pilsoniskās sabiedrības, sociālo partneru, vietējo un reģionālo iestāžu loma dzimumu līdztiesības aspektā"

(2007/C 256/21)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2007. gada 13. februārī no ES nākamās prezidentvalsts Portugāles saņēma pieprasījumu izstrādāt atzinumu par augstāk minēto tematu.

Par dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsonības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 18. jūnijā (ziņotājs — *PARIZA CASTAÑOS* kgs).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437.plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sēdē) ar 141 balsi par un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. EESK priekšlikumu kopsavilkums

1.1 Sieviešu un vīriešu nevienlīdzība uzņēmējdarbības jomā un darba tirgū ir nopietna problēma visā Eiropas sabiedrībā: gan vīriešiem, gan sievietēm, gan arī uzņēmumiem, darba ņēmējiem, valdībām, sociālajiem partneriem un pilsoniskajai sabiedrībai. EESK uzskata, ka ir pienācis laiks no jauna veicināt līdztiesības politiku, izmantojot jaunus, aktīvus pasākumus darba tirgū, uzņēmumu izveides un sociālās dzīves organizēšanas jomās.

1.2 Sieviešu un vīriešu līdztiesība ir būtisks izaicinājums Eiropas nākotnei, un tādēļ Komiteja ierosina pastiprināt dzimumu dimensiju Lisabonas stratēģijā un iekļaut zemāk minētos jautājumus Integrētajās izaugsmes un nodarbinātības vadlīnijās un nacionālajās reformu programmās.

1.2.1 Dalībvalstīs faktiski tiek īstenots Eiropas dzimumu līdztiesības pakts, un nacionālajās reformu programmās dalībvalstīs nosauc par dzimumu līdztiesību atbildīgo personu.

1.2.2 Nodarbinātības politikās tiek noteikti jauni, konkrēti mērķi dzimumu līdztiesības jomā, norādot kvalitatīvos un kvantitatīvos rādītājus, jo ir īpaši svarīgi, lai vairāk sieviešu iesaistās uzņēmējdarbībā, lai viņām ir nodrošināts darbs, un tiek uzlabota nodarbinātības kvalitāte.

1.2.3 Tiek noteikti konkrēti mērķi lai novērstu dzimumu stereotipus (jo īpaši izglītības jomā), kas ierobežo uzņēmējdarbību sieviešu vidū.

1.2.4 Uzlabota pārvaldība: sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības pietiekama iesaistīšanās, jo īpaši vietējā un reģionālajā līmenī. Nepieciešama vietējo un reģionālo pašvaldību aktīva iesaistīšanās nacionālajos reformu plānos.

1.2.5 Valsts nodarbinātības dienestu un privāto aģentūru darba labāka pārredzamība, lai veicinātu līdztiesību un izskaustu diskrimināciju, slēdzot darba līgumus.

1.2.6 Finanšu pakalpojumu nozares uzraudzības iestāžu saistības, kas uzrauga finanšu pakalpojumu nozari, lai, izskatot sieviešu uzņēmēju iesniegtos kredīta pieprasījumus, nenotiek diskriminācija dzimuma dēļ. Bez tam nepieciešams arī valsts atbalsts, lai kredīti būtu pieejami, jo īpaši sievietēm, kuras pirmo reizi sāk uzņēmējdarbību.

1.2.7 Konkrēti mērķi akadēmiskajā un arodizglītībā, lai veicinātu visu profesiju pieejamību abiem dzimumiem, neņemot vērā kultūras stereotipus.

1.2.8 Atbalsts sociālajiem partneriem, jo īpaši nozaru, vietējā un reģionālā līmenī, lai ar koplīgumu un sociālā dialoga starpniecību likvidētu dzimumu nevienlīdzību, kas sievietēm uzņēmumos rada neizdevīgāku stāvokli.

1.2.9 Jāpaplašina līdztiesības programmas un pasākumi, par ko vienojas un kuras daudzos uzņēmumos un nozarēs īsteno sociālie partneri, un tie jāatbalsta valstu valdībām un reģionālajām un vietējām pašvaldībām, kā arī, izmantojot Eiropas sociālā fonda līdzekļus.

1.2.10 Kopienas vadlīnijās jāpastiprina valsts līmeņa mērķi attiecībā uz līdzvērtīgu atalgojumu vīriešiem un sievietēm, izmantojot precīzus rādītājus.

1.2.11 Vietējā un reģionālajā līmenī jāizstrādā īpašas programmas, lai sievietēm migrantēm un sievietēm no mazākumtautību grupām uzlabotu nodarbinātības pieejamību un atvieglotu uzņēmumu izveidi.

1.2.12 Bez tam nepieciešamas īpašas programmas attiecībā uz sievietēm ar invaliditāti.

1.2.13 Ar pensiju aprēķināšanas sistēmu reformu programmu palīdzību jāizskauž situācija, kad daudzas sievietes zaudē pensiju vai saņem daudz zemākas pensijas nepilna darba-laika vai nodarbinātības pārtraukumu dēļ, kuru iemesls ir ģimenes pienākumi. Ir svarīgi, lai laulātajiem līdzuzņēmējiem būtu atbilstošs juridiskais statuss.

1.2.14 Vietējām un reģionālajām pašvaldībām jāsadarbojas ar uzņēmumiem un abu dzimumu darba ņēmējiem, lai nodrošinātu ģimenes un darba dzīves saskaņošanu.

1.2.15 Tā kā pašreizējā uzņēmumu vadītāju paaudze noveco, daudzu uzņēmumu un jo īpaši MVU nodošana citam īpašniekam dod iespēju sievietēm kļūt par uzņēmumu vadītājām. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai būtu valstu vai vietējie noteikumi, kas veicinātu to, ka uzņēmuma vadītāju amati ir pieejami sievietēm. Eiropas līmenī būtu jāveic šā jautājuma izpēti, kā arī jāapkopo pamudinošas prakses piemēri.

2. Ievads

2.1 Nākamā ES prezidentvalsts Portugāle pieprasa EESK izstrādāt izpēti atzinumu par tematu "Nodarbinātības iespējas un uzņēmējdarbība — pilsoniskās sabiedrības, sociālo partneru, reģionālo un vietējo iestāžu loma dzimumu līdztiesības aspektā", lai sagatavotos prezidentūras laikā veicamajiem uzdevumiem.

2.2 EESK ļoti atzinīgi vērtē Portugāles kā prezidentvalsts priekšlikumu pastiprināt konsultāciju procesu par jaunajām Integrētajām pamatnostādņēm izaugsmes un nodarbinātības jomā (2008-2010), ņemot vērā dzimumu aspektu un to, kā pilsoniskā sabiedrība, sociālie partneri, vietējās un reģionālās iestādes, kā arī valstu valdības piemēro šo aspektu, jo sieviešu un vīriešu līdztiesība ir problēma visā Eiropas sabiedrībā.

2.3 EKDL skaidri noteikts, ka ES mērķos iekļauta ekonomiskā un sociālā progresa veicināšana, augsts nodarbinātības līmenis un sieviešu un vīriešu līdztiesība.

2.4 Dzimumu līdztiesība ir viens no Eiropas Savienības pamatprincipiem, kas noteikts EKDL un ES Pamattiesību hartā. ES iestāžu un organizāciju pienākums ir cīnīties pret diskrimināciju, no kuras cieš sievietes, un veicināt dzimumu līdztiesību ar tiesību normu un politiku palīdzību.

2.5 ES ir ievērojama pieredze līdztiesības politikas jomā. Saistībā ar nodarbinātības politiku un darba likumdošanu jānorāda divas direktīvas: Direktīva 2002/73/EK par tāda principa īstenošanu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm attiecībā uz darba iespējām, profesionālo izglītību un paaugstināšanu amatā, kā arī darba nosacījumiem, un Direktīva 2004/113/EK, ar kuru īsteno principu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu.

2.6 Pēdējo gadu laikā EESK izstrādājusi dažādus atzinumus⁽¹⁾, tādējādi sniedzot ieguldījumu Kopienas tiesību aktu izstrādē, tiesību normu uzlabošanā un līdztiesības politikas kvalitātē. EESK ir atbalstījusi Eiropas Nodarbinātības stratēģiju, ar kuras palīdzību, lai gan nepietiekamā mērā, nodrošināta valstu un vietējā mēroga problēmu risināšana, kopīgi un saskaņoti darbojoties Eiropas līmenī. Komiteja uzskata, ka nepieciešams atbalstīt minētos centienus, īstenojot vairāk pasākumu un uzlabojot koordināciju.

2.7 EESK vēlas izvērtēt līdz šim pieņemtās politikas, uzsvērt paraugpraksi un ierosināt dažas jaunas iniciatīvas, lai Eiropas sievietēm dotu iespēju attīstīt uzņēmējdarbību un būt aktīvākām darba tirgū. Šis atzinums iekļaujas debatēs par Lisabonas programmas novērtējumu un reformēšanu, un minētos priekšlikumus var ietvert integrētās stratēģijas izaugsmes un nodarbinātības jomā pārskatīšanā, kā arī turpmākajos nacionālo reformu plānos.

3. Lisabonas stratēģija

3.1 Lisabonas stratēģijā izteikts aicinājums sasniegt pilnīgu nodarbinātību Eiropā, uzlabojot darba kvalitāti un ražīgumu, ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, kā arī labāku pārvaldību zināšanu sabiedrībā, kurā tiek ņemta vērā sieviešu un

(¹) EESK 2006. gada 13. septembra atzinums par tematu "Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Ceļvedis sieviešu un vīriešu līdztiesībā 2006-2010". Ziņotāja: *Attard* kdze (OV C 318, 23.12.2006.).

EESK 2005. gada 14. decembra atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Eiropas gadu par iespēju vienlīdzību visiem (2007) — ceļā uz taisnīgu sabiedrību". Ziņotāja: *Herczog* kdze (OV C 65, 17.3.2006.).

EESK 2005. gada 29. septembra atzinums par tematu "Sievietes un nabadzība Eiropas Savienībā". Ziņotāja: *King* kdze (OV C 24, 31.1.2006.).

EESK 2005. gada 28. septembra atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta izveidi". Ziņotāja: *Stechovj* kdze (OV C 24, 31.1.2006.).

EESK 2004. gada 02. jūnija atzinums par tematu "Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai, nosakot vadlīnijas Kopienas iniciatīvas "EQUAL" otrajai kārtai attiecībā uz transnacionālo sadarbību, lai attīstītu jaunus paņēmienus visu veidu diskriminācijas un nevienlīdzības novēršanā saistībā ar darba tirgu — labu ideju brīva kustība". Ziņotāja: *Sharma* kdze (OV C 241, 28.9.2004.).

EESK 2004. gada 15. decembra atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par vienlīdzīgas attieksmes un vienlīdzīgu iespēju principu vīriešiem un sievietēm īstenošanu nodarbinātībā un darbā". Ziņotāja: *Sharma* kdze (OV C 157, 28.6.2005.).

EESK 2003. gada 10. decembra atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Kopienas rīcības programma izveidi to organizāciju atbalstam, kas darbojas Eiropas mērogā vīriešu un sieviešu līdztiesības jomā". Ziņotāja: *Wahrolin* kdze (OV C 80, 30.3.2004.).

EESK 2006. gada 14. februāra atzinums par tematu "Sieviešu pārstāvība Eiropas Savienības ekonomisko un sociālo interešu grupu lēmējinstancēs". Ziņotājs: *Etty* kgs (OV C 88, 11.4.2006.).

EESK 2004. gada 3. jūnija atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes direktīvai, ar kuru īsteno principu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret sievietēm un vīriešiem attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu". Ziņotāja: *Carroll* kdze (OV C 241, 28.9.2004.).

vīriešu personīgā izvēle. Pirmo reizi tiek noteikti kvantitatīvi kritēriji, lai saimnieciskajā dzīvē sasniegtu sieviešu un vīriešu līdztiesību, izvirzot mērķi 2010. gadā sasniegt sieviešu nodarbinātības līmeni 60 % apmērā.

3.2 Pēc Eiropadomes pieprasījuma EESK sadarbojas ar valstu ESP, lai īstenotu Lisabonas stratēģiju ⁽²⁾.

3.3 Neraugoties uz pozitīvajiem rezultātiem, pieredze liecina par nepieciešamību īstenot plašākas reformas saistībā ar Lisabonas stratēģiju, lai sievietēm un vīriešiem nodrošinātu vienlīdzīgus nosacījumus saistībā ar uzņēmumu izveidi un nodarbinātības pieejamību.

3.4 Eiropā sievietēm vēl aizvien nav tādu pašu iespēju kā vīriešiem ne uzņēmējdarbības jomā, ne darba tirgū. No pagātnes mantoto sociālo un kultūras stereotipu dēļ sieviešu aktivitātes līmenis kopumā ir zemāks, un darba tirgū vēl aizvien sastopama profesionālā segregācija. Kopumā sievietes ir nodarbinātas nestabilākās, mazkvalificētākās un zemāk atalgotās darbavietās, viņas sastopas ar īpašām grūtībām karjeras pilnveidē un ar lielākiem šķēršļiem finansējuma saņemšanā.

3.5 Tādēļ EESK uzskata, ka nepieciešams **pastiprināt dzimumu aspektu Lisabonas stratēģijā**, pārskatot Kopienas un valstu mērķus, lai vairāk sieviešu pievērstos uzņēmējdarbībai, lai viņām būtu darbs un uzlabotos nodarbinātības kvalitāte. "Kvalitāte" šajā gadījumā nozīmē profesiju dažādību, līdzvērtīgu atalgojumu, stabilāku darbu, apmācību pieejamību un karjeras attīstību.

3.6 Padome pēc vidusposma pārskata 2005. gada martā apstiprināja "Jaunu posmu Lisabonas stratēģijā", kura galvenā jaunā iezīme ir lielāka uzmanība nevis tikai kvantitatīvajiem mērķiem, bet gan iekļaujot politikas un praktiskus pasākumus, lai šos mērķus īstenotu. Prioritātes ir šādas: vairāk un labāku darbavietu radīšana, un tādēļ nepieciešams piesaistīt un noturēt darba tirgū vairāk cilvēku, sociālās aizsardzības sistēmu modernizēšana, darba ņēmēju un uzņēmumu piemērošanās spēju uzlabošana, darba tirgu drošības un elastīguma palielināšana un lielāks ieguldījums cilvēku kapitālā, nodrošinot labāku izglītību un kvalifikāciju ⁽³⁾.

3.7 Pārskatītajā Lisabonas stratēģijā uzsvērts arī, cik nozīmīga ir laba pārvaldība, ko nodrošina, izmantojot efektīvāku politisko darbību, kas vienotu visas ieinteresētās puses, dalībvalstis, iedzīvotājus, valstu parlamentus, sociālos partnerus, pilsonisko

sabiedrību un Kopienas iestādes progresa un nākotnes iespēju vienota mērķa īstenošanai. EESK uzskata, ka jāuzlabo Lisabonas stratēģijas pārvaldība, izmantojot pilsoniskās sabiedrības, sociālo partneru un vietējo un reģionālo iestāžu aktīvāku līdzdalību.

3.8 EESK uzsver, ka direktīvu izstrādes procesā iespējami ātrāk jāiesaista sociālie partneri, kā arī jākonsultējas ar sociālajiem partneriem par atsevišķu ar dzimumu jautājumiem saistītu aspektu iekļaušanu.

3.9 Integrētajās pamatnostādnēs attiecībā uz izaugsmi un darbavietām (2005-2008), kas ir dalībvalstu nacionālo reformu programmu pamats, uzsvēta dzimumu līdztiesības nozīme, lai sasniegtu noteiktās prioritātes, apvienojot konkrētus pasākumus sieviešu nodarbinātības jomā ar līdztiesības aspekta iekļaušanu visos pasākumos ⁽⁴⁾.

3.10 EESK, kā jau minēts atzinumā par pamatnostādņēm nodarbinātības jomā, pauž izbrīnu par to, ka, lai gan dzimumu līdztiesība nodarbinātības jomā ir viens no Lisabonas stratēģijas galvenajiem jautājumiem, nav izstrādāta neviena integrētā pamatnostādne par vīriešu un sieviešu līdztiesības jautājumu ⁽⁵⁾.

3.11 Kopienas Lisabonas programmas un nacionālo reformu programmu ⁽⁶⁾ novērtējums liecina par nepieciešamību pastiprināt vīriešu un sieviešu vienlīdzīgu iespēju politiku, īstenojot pasākumus, kas atvieglotu darba, ģimenes un personīgās dzīves saskaņošanu.

3.12 "Kopīgajā ziņojumā par nodarbinātību 2006/2007" atzinīgi novērtēta sieviešu nodarbinātības līmeņa strauja paaugstināšanās kā solis uz Lisabonas stratēģijā noteiktā mērķa sasniegšanu ⁽⁷⁾. Tomēr norādīts, ka "lielākajā daļā dalībvalstu iesniegto ziņojumu nav minēti nekādi īpaši pasākumi sieviešu nodarbinātības veicināšanai vai dzimumu nevienlīdzības mazināšanai darba tirgū, izņemot pasākumus bērnu aprūpes iestāžu pieejamības uzlabošanai. Dažās dalībvalstīs (AT, BE, DK, DE, ES, IE, IT, LU, PT un UK) noteikti valsts mērķi bērnu aprūpes jomā, bet tikai dažas no tām informē par progresu Eiropas mēroga mērķa sasniegšanā. Progress minētā mērķa sasniegšanā vēl aizvien ir lēns. Vienīgi AT, DK, FI, IE, MT un NL reformu plānos uzsvērti pasākumi, kuru mērķis ir nodrošināt bērnu aprūpes plašāku pieejamību, nosakot maksimālo pieļaujamo maksu vai samazinātas izmaksas. Nav minēta nepieciešamība pastiprināt vīriešu lomu darba un ģimenes dzīves saskaņošanas jomā.

⁽²⁾ Skat. 2005. gada 22. un 23. marta Eiropadomes sanāksmes secinājumus un paveikto darbu, jo īpaši ES valstu ESP un EESK priekšsēdētāju un ģenerālsekretāru deklarāciju. Parīze, 25.11.2005., http://eesc.europa.eu/lisbon_strategy/eesc_documents/index_fr.asp.

⁽³⁾ "Sadarbība izaugsmes un darbavietu attīstībai — jauns posms Lisabonas stratēģijā", COM(2005) 24 galīgā redakcija.

⁽⁴⁾ "Integrētās pamatnostādnes attiecībā uz izaugsmi un darba vietām (2005-2008)", COM(2005) 141 galīgā redakcija.

⁽⁵⁾ EESK 2005. gada 31. maija atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes lēmumam par dalībvalstu nodarbinātības politikas pamatnostādņēm (atbilstīgi EK Līguma 128. pantam)". Ziņotājs: Malosse kgs (OV C 286, 17.11.2005).

⁽⁶⁾ COM(2006) 30 galīgā redakcija.

⁽⁷⁾ "Kopīgais ziņojums par nodarbinātību 2006/2007", ko 2007. gada 22. februārī apstiprinājis EPSCO Padome iesniegšanai Eiropadomē sakarā ar 2007. gada 8. un 9. marta sanākumi.

SI ir uzsākta kampaņa, lai vīrieši aktīvāk piedalītos ģimenes dzīvē, LT ieviestas jaunas apmaksātu bērna kopšanas atvaļinājumu iespējas un CZ, DE un EL paplašinātas iespējas tēviem saņemt bērna kopšanas atvaļinājumus”.

4. Eiropas dzimumu līdztiesības pakts un Ceļvedis sievietēm un vīriešu līdztiesībā

4.1 “Eiropas dzimumu līdztiesības pakts”⁽⁸⁾ ko Eiropadome pieņēma 2006. gada martā, iezīmē kvalitatīvu progresu, norādot visām ES dalībvalstīm kopīgu mērķi, lai pastiprinātu sievietes līdzdalību darba tirgū un veicinātu sievietes un vīriešu līdztiesību.

4.2 Komisijas apstiprinātajā “Ceļvedī sievietēm un vīriešu līdztiesībā 2006-2010” noteiktas sešas prioritārās darbības jomas Eiropas Savienībā: vienlīdzīgas ekonomiskās neatkarības panākšana sievietēm un vīriešiem; privātās un darba dzīves saskaņošana; līdztiesīga pārstāvība lēmumu pieņemšanā; jebkādas ar dzimumu saistītas vardarbības izskaušana; dzimumu stereotipu izskaušana un dzimumu līdztiesības veicināšana ārpolitikā un attīstības politikā⁽⁹⁾.

4.3 Lai uzlabotu pārvaldību vīriešu un sievietes līdztiesības jautājumā, Ceļvedī definēti vairāki būtiski pasākumi, kas saistīti ar dzimumu līdztiesības pārvaldības uzlabošanu, un Komisija apņēmusies rūpīgi uzraudzīt paveikto.

4.4 Atzinumā par tematu “Ceļvedis sievietēm un vīriešu līdztiesībā 2006-2010” EESK atzinīgi novērtē Komisijas politisko gribu iekļaut ar dzimumu līdztiesību saistītos jautājumus kā vienu no darba kārtības prioritātēm laika posmā no 2006. līdz 2010. gadam, un piekrist tam, ka prioritāšu īstenošanā ir svarīgi iesaistīt visas ieinteresētās puses⁽¹⁰⁾.

4.5 EESK ir arī atbalstījusi Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta izveidi⁽¹¹⁾.

4.6 EESK uzskata, ka ir pienācis laiks no jauna veicināt līdztiesības politiku, izmantojot jaunas, aktīvas politikas darba tirgū, uzņēmumu izveides un sociālās dzīves organizēšanas jomās. Vairākās ES dalībvalstīs pieņemti jauni tiesību akti, kas paredzēti, lai nodrošinātu sievietes un vīriešu reālu līdztiesību politikā, sociālajās organizācijās un uzņēmumos kā algoto darbinieku, tā arī uzņēmumu vadības un valdes līmenī. Kopumā EESK atbalsta minētās reformas, kurās ietvertas aktīvas nostādnes, kas

pamatojas uz racionālu tiesisko regulējumu, nodrošinot nodarbinātības patiesu aizsardzību un garantējot nepieciešamo stabilitāti un drošību.

5. EESK priekšlikumi: pastiprināt dzimumu līdztiesības dimensiju Lisabonas stratēģijā

5.1 Dzimumu nelīdzsvarotība un sievietes un vīriešu nevienlīdzība uzņēmējdarbības jomā un darba tirgū ir nopietna problēma visai Eiropas sabiedrībai: gan vīriešiem, gan sievietēm, gan arī uzņēmumiem, darba ņēmējiem un darba ņēmējām, valdībām, sociālajiem partneriem un pilsoniskajai sabiedrībai. Sievietes un vīriešu līdztiesības nodrošināšana ir Eiropas nākotnes pamatuzdevums.

5.2 EESK atbalsta Eiropas Parlamenta 2007. gada 13. marta rezolūciju⁽¹²⁾ par “Ceļvedī sievietes un vīriešu līdztiesībā 2006-2010”, jo īpaši 17. punktā izteikto aicinājumu “dalībvalstīm papildināt nodarbinātības un sociālās integrācijas plānus, lai iekļautu tajos tādus pasākumus, kas atvieglo sievietes iesaistīšanos darba tirgū, pamatojoties uz līdzvērtīgiem nosacījumiem un vienādu atalgojumu par tādu pašu darbu, un veicina sievietes iekļaušanos uzņēmējdarbībā” un 20. punktā minēto: “dalībvalstīm jānorīko par dzimumu līdztiesību atbildīgā personā valstī saistībā ar Lisabonas stratēģijas īstenošanu, kuras pienākums ir piedalīties dažādu nacionālo programmu izveidē un pārskatīšanā un kontrolēt to īstenošanu, lai sekmētu dzimuma aspekta iekļaušanu un budžeta izstrādāšanu tajā politikā un mērķos, kas noteikti šajās programmās.”

5.3 EESK uzsver, ka nepieciešams nacionālajās reformu programmās iekļaut obligātu prasību dalībvalstīm norīkot par dzimumu līdztiesību atbildīgu personu.

5.4 Nodarbinātības pamatnostādnes jānosaka konkrēti mērķi un jāuzlabo kvalitatīvie un kvantitatīvie rādītāji, lai veiktu dalībvalstu progresa virzībā uz sievietes reālu līdztiesību darba tirgū un uzņēmējdarbības iniciatīvām salīdzinošo novērtējumu.

5.5 EESK uzskata, ka Eiropas līmenī jāveltī lielāka uzmanība sievietēm, kuras nodarbinātas no lauksaimniecības atkarīgos lauku apgabalos, kuros apmācība netiek uzskatīta par prioritāti, un atbalstīt viņu iekļaušanos darba tirgū.

⁽⁸⁾ Prezidentvalsts secinājumi, 7775/1/06/REV 1.

⁽⁹⁾ COM(2006) 92 galīgā redakcija.

⁽¹⁰⁾ EESK 2006. gada 13. septembra atzinums par tematu “Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Ceļvedis sievietes un vīriešu līdztiesībā 2006-2010”. Ziņotāja: Attardl kdze (OV C 318, 23.12.2006.).

⁽¹¹⁾ EESK 2005. gada 28. septembra atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padoles regulai par Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta izveidi”. Ziņotāja: Štechova kdze (OV C 24, 31.1.2006.).

⁽¹²⁾ Eiropas Parlamenta 2007. gada 13. marta rezolūcija par tematu “Ceļvedis sievietes un vīriešu līdztiesībā 2006-2010” (2006/2132(INI)).
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2007-0063+0+DOC+XML+V0//ES>.

5.6 Lai nodrošinātu subsidiaritātes ievērošanu, atsevišķu valstu valdības cenšas samazināt ES prasības attiecībā uz nacionālajām reformu programmām. Tomēr EESK uzskata, ka kopumā integrētās pamatnostādnes ir pietiekami elastīgas, lai dalībvalstis varētu noteikt savām vajadzībām visatbilstošākos risinājumus.

5.7 Bez tam EESK uzskata, ka nepieciešams pastiprināt Kopienas dimensiju Lisabonas stratēģijā un Integrētajās pamatnostādnēs attiecībā uz izaugsmi un nodarbinātību, vienlaicīgi ievērojot subsidiaritātes principu. Atzinumā par Ceļvedi sieviešu un vīriešu līdztiesībā 2006-2010 teikts: "Komiteja atzīst, ka sieviešu līdzdalības līmeņa paaugstināšanai ir vajadzīgas kopējas prioritātes nodarbinātības politikas koordinēšanā. Novērtējot valstu reformu programmas, Komisijai jānodrošina, lai dzimumu noteikto atšķirību jautājumam tiktu piešķirta prioritāte un tiktu izstrādāti nepieciešamie pasākumi" ⁽¹³⁾.

5.8 Lai gan Eiropas nodarbinātības stratēģijas pārvaldība ir uzlabojusies, tomēr EESK uzskata, ka situācija vēl nav pilnībā apmierinoša. Nepieciešams pastiprināt sadarbību starp Komisiju, dalībvalstīm, sociālajiem partneriem, organizācijām, kas darbojas līdztiesības jomā, un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, nodrošinot pietiekamu līdzdalību visos līmeņos, kā arī visos darbības posmos.

5.9 EESK uzskata, ka nepieciešams uzlabot iedzīvotāju līdzdalību Eiropas nodarbinātības stratēģijā. Būtu jārada labvēlīgi apstākļi sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšanai šīs politikas izstrādē, tādēļ nepieciešams, lai tās ar atbilstošu procedūru palīdzību var iesaistīties visos politikas izstrādes posmos visos līmeņos — gan Kopienas, gan valstu, gan reģionālajā un vietējā līmenī. Lai veiksmīgi īstenotu Lisabonas stratēģiju, ir svarīgi uzlabot pārvaldību un pievienoto vērtību, aktīvi iesaistoties sociālajiem partneriem, pilsoniskajai sabiedrībai un vietējām un reģionālajām iestādēm.

5.10 Runājot par nodarbinātību, tieši vietējā līmenī visvairāk izjūtama politiku īstenošanas ietekme, tādēļ vietējām un reģionālajām pašvaldībām sadarbībā ar sociālajiem partneriem ir izšķiroši nozīmīga loma politikai īstenošanā. Lai nodrošinātu integrāciju darba tirgū uz vienlīdzīgiem pamatiem, pilnībā jāizprot sieviešu īpašās prasības un vajadzības, kā arī attiecīgā reģiona ekonomiskais un sociālais aspekts, un tādēļ ir vajadzīga vietējo un reģionālo iestāžu līdzdalība nepieciešamo pasākumu apzināšanā, izstrādē, īstenošanā un novērtēšanā.

5.11 Lai gan pēdējos gados sievietes sasniegušas nozīmīgus panākumus akadēmiskās izglītības jomā (59 % augstskolu diplomu ieguvēju ir sievietes) ⁽¹⁴⁾, studiju nozaru izvēlē vēl aizvien valda iesīkstējuši stereotipi. No katrām desmit augstskolu absolventēm tikai viena ieguvusi izglītību tehnisko

zinātņu jomā, savukārt no katriem desmit absolventiem vīriešiem tehniskās zinātnes studējuši četri. Savukārt pedagogijas, humanitāro un mākslas zinātņu un veselības aprūpes jomās gandrīz puse augstskolu beidzēju ir sievietes, bet vīrieši — mazāk par ceturto daļu. EESK ierosina izglītības iestādēs veikt vispārējus veicināšanas pasākumus, lai novērstu ar dzimumu saistītus aizspriedumus, un sievietes un vīrieši izvēlētos profesijas, kurās viens vai otrs dzimums nav pietiekami pārstāvēts.

5.12 Darba un ģimenes dzīves saskaņošanas politika palīdz uzlabot sieviešu un vīriešu dzīves kvalitāti. Tā palīdz ikvienam iekļauties un palikt darba tirgū, pilnībā izmantojot darbaspēka potenciālu. Minētajai politikai jābūt pieejamai kā sievietēm, tā vīriešiem.

5.13 EESK ⁽¹⁵⁾ atgādina dalībvalstīm par saistībām, kuras tās apņēmas pildīt Eiropas dzimumu līdztiesības pakta ietvaros, un ierosina Komisijai pieprasīt dalībvalstu nacionālajās reformu programmās iekļaut lielākas saistības attiecībā uz vīriešu un sieviešu ģimenes un darba dzīves saskaņošanas uzlabošanu, kā arī atgādina: tā kā minētais jautājums attiecas uz visu sabiedrību kopumā, jānodrošina visu ieinteresēto pušu, arī uzņēmumu, kopīgā atbildība.

5.14 Darba un ģimenes dzīves saskaņošanu nevajadzētu jaukt ar atsevišķiem ģimenes politikas pasākumiem, kas apgrūtina nodarbinātību, nodrošinot spēcīgus stimulus izešanai no darba tirgus uz ilgāku laika posmu, tādējādi samazinot iespējas atgriezties darbā.

5.15 Nepieciešams izstrādāt efektīvākus pasākumus, kas veicinātu sieviešu un vīriešu atkārtotu iekļaušanu darba tirgū pēc bērna piedzimšanas vai apgādājama personu aprūpes, nezaudējot kvalifikāciju un atalgojumu. Šādi pasākumi varētu ietvert elastīgus pastāvīgas apmācības modeļus prombūtnes laikā un darba turpināšanu, strādājot nepilnu darba laiku. Šajā sakarā ir lietderīgi minēt arī starpprofesiju Eiropas sociālo Nolīgumu par darbu ārpus uzņēmuma telpām, ko parakstījuši sociālie partneri (CES, UNICE/UEAPME un CEEP), un kurā definēts darbs ārpus uzņēmuma telpām (tāldarbs) un tā apjoms, tāldarba brīvprātīgais raksturs, nodarbinātības nosacījumi, datu aizsardzība, privātums, tehniskais nodrošinājums, veselība un drošība, darba organizācija, apmācība un darbinieku kolektīvās tiesības, kā arī nolīguma īstenošana un uzraudzība.

5.16 NVO ir ļoti svarīga nozīme dzimumu līdztiesības veicināšanā Eiropā, īstenojot kampaņas, kurās izvirzītas idejas politikas un kultūras vērtību jomā, kā arī sociālās iniciatīvas, kas veicina labākas iespējas daudzām sievietēm. Daudzas sievietes arī piedalās NVO darbībā, pārstāvot vietējās un reģionālajās organizācijās dažādas sieviešu grupas, un minētā darbība ir jāatbalsta.

⁽¹³⁾ Skat. EESK 2006. gada 13. septembra atzinuma par tematu "Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Ceļvedis sieviešu un vīriešu līdztiesībā 2006-2010" 2.3.3.1.3. punktu. Ziņotāja: Attard kdze (OV C 318, 23.12.2006.).

⁽¹⁴⁾ COM (2007) 49 galīgā redakcija.

⁽¹⁵⁾ EESK 11.7.2007. atzinums par tematu "Sociālo partneru loma darba, ģimenes un privātās dzīves saskaņošanā". Ziņotājs: Clever kgs.

5.17 Sievietes migrantes vai mazākumtautību sievietes saskaras ar īpašām grūtībām, veidojot uzņēmumus vai iekļaujoties darba tirgū atbilstoši līdzvērtīgiem nosacījumiem, un tādēļ jaunajās nodarbinātības pamatnostādņēs jāiekļauj konkrēti mērķi.

5.18 EESK izstrādājusi dažādus atzinumus, aicinot īstenot kopēju ES politiku imigrācijas jomā, cīņu pret diskrimināciju un integrācijas politiku noteikt par Eiropas valstu valdību prioritāriem mērķiem. Minētajās politikās jāiekļauj dzimumu aspekts, lai sievietes imigrantes vai mazākumtautību vai kultūras minoritātei piederošas sievietes varētu īstenot uzņēmējdarbības projektus un iekļauties darba tirgū saskaņā ar vienlīdzīgiem nosacījumiem.

5.19 Arī sievietēm ar invaliditāti ir papildus grūtības iekļauties darba tirgū un izveidot uzņēmumus. EESK ierosina jaunajās vadlīnijās un nacionālajos reformu plānos pastiprināt mērķi iekļaut šīs sievietes darba tirgū, izmantojot īpašus rādītājus.

5.20 EESK ierosina vietējām un reģionālajām pašvaldībām atbalstīt politikas, kas vērstas uz līdztiesīgu iespēju veicināšanu sievietēm ar invaliditāti un ierosina sociālajiem partneriem kopīgumu un nodarbinātības prakses ietvaros pieņemt stratēģijas līdztiesības jomā.

5.21 I Programmas EQUAL un Lisabonas stratēģijas ietvaros Eiropas sociālais fonds (FSE) īstenojis lietderīgas, inovatīvas iniciatīvas uzņēmējdarbības un to sieviešu, kuras visvairāk cieš no diskriminācijas, nodarbinātības veicināšanas jomā. Minēto pieredzi varētu pilnveidot, jo īpaši vietējo un reģionālo pašvaldību līmenī, un saistībā ar FSE plānotajiem pasākumiem 2007-2013 gada periodam, paredzot jaunas iniciatīvas, lai veicinātu nodarbinātības pieejamību to sieviešu grupu vidū, kuras saskaras ar īpašām grūtībām.

6. Nodarbinātības iespējas

6.1 Kopš Lisabonas stratēģijas uzsākšanas sešos no astoņiem miljoniem ES radīto darba vietu strādā sievietes. Nodarbinātības līmenis sieviešu vidū 2005. gadā sasniedza 56,3 % (+ 1,1 %) salīdzinājumā ar nodarbinātības līmeni 71 % (+ 0,6 %) apjomā vīriešu vidū. Nodarbinātības līmenis to sieviešu vidū, kuras ir vecākas par 55 gadiem, arī audzis straujāk nekā vīriešu vidū, sasniedzot 33,7 % ⁽¹⁶⁾.

6.2 Bezdarba līmenis samazinās: 2005. gadā tas bija 8,8 %: 9,9 % sieviešu vidū un 7,9 % vīriešu vidū. Neraugoties uz pozitīvo tendenci — sieviešu vispārējā nodarbinātības līmeņa paaugstināšanos Eiropā, sieviešu ieguldījums pilnībā nav novērtēts. To

apliecina zemāks sieviešu līdzdalības un nodarbinātības līmenis, augstāks bezdarba līmenis, darba līgumu nestabilitāte, ievērojama profesionālā un nozaru segregācija, nevienlīdzīgs atalgojums un grūtības sievietēm un vīriešiem apvienot darba un ģimenes dzīvi.

6.3 EESK norāda: lai gan plānoto sieviešu nodarbinātības līmeni (60 % apjomā 2010. gadā) iespējams sasniegt (lai gan ne visās valstīs), jāatceras, ka minētajā rādītājā ietilpst nepilns darba laiks, elastīgais darba laiks un pagaidu darbs, ko lielākoties veic sievietes, un ne vienmēr brīvprātīgi, bet bieži vien ģimenes pienākumu nevienlīdzīgas sadales starp sievietēm un vīriešiem rezultātā.

6.4 Vēl aizvien pastāv ievērojamas atšķirības vīriešu un sieviešu līdzdalībā darba tirgū un vērojama liela segmentācija, jo īpaši attiecībā uz nodarbinātības nosacījumiem, nozarēm un profesijām. Šīs atšķirības attiecas gan uz strādājošām sievietēm, gan tām, kuras cenšas atrast darbu. Līdz ar to ir svarīgi veicināt jaunas politikas to cēloņu mazināšanai, kas rada sieviešu nevienlīdzību darba tirgū.

6.5 Sievietēm ir arī vairāk grūtību atrast izglītībai atbilstošu darbu nekā vīriešiem. Bez tam darba un ģimenes dzīves apvienošana vēl vairāk apgrūtina darba tirgus pieejamību un darba saglabāšanu, kas sievietēm vēl aizvien ir daudz sarežģītāk nekā vīriešiem.

6.6 EESK ļoti atzinīgi vērtē līdztiesības programmas, ko sociālie partneri pieņēmuši daudzos uzņēmumos, lai uzlabotu sieviešu iesaistīšanu, viņu ilgstošu nodarbinātību uzņēmumos, celtu sieviešu izglītības līmeni un sekmētu profesionālo izaugsmi, cīnītos pret diskrimināciju, un šim nolūkam izstrādāti atzīstami pasākumi. Valsts iestādēm, jo īpaši vietējā reģionālajā līmenī, jāatbalsta līdztiesības programmas.

6.7 Eiropas sociālajam dialogam, par ko atbildīgi sociālie partneri, ir svarīga nozīme dzimumu līdztiesības aspekta attīstībā saistībā ar Lisabonas stratēģiju. EESK uzsver un atbalsta dzimumu līdztiesības programmas, par ko sociālie partneri Eiropā vienojās 2005. gadā ⁽¹⁷⁾ un kas tiek īstenota nozaru un valstu līmenī, nozīmīgumu.

6.8 Nesenais pamatnolīgums par uzmākšanās un vardarbības novēršanu darbavietā ⁽¹⁸⁾ ir labas prakses piemērs, ko EESK vēlas atbalstīt. Bez tam vairākas nozaru dialoga komitejas nosaka uz dzimumu līdztiesību pamatotu pieeju. Komiteja iesaka Komisijai minēto mērķu sasniegšanā aktīvāk sadarboties ar sociālajiem partneriem.

⁽¹⁶⁾ "Kopīgais ziņojums par nodarbinātību 2006/2007": <http://register.consilium.europa.eu/pdf/es/07/st06/st06706.es07.pdf>.

⁽¹⁷⁾ http://ec.europa.eu/employment_social/news/2005/mar/gender_equality_en.pdf.

⁽¹⁸⁾ http://ec.europa.eu/employment_social/emplweb/news/news_en.cfm?id=226.

6.9 Sarunas par darba koplīgumu slēgšanu saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem un praksi ir viena no Eiropas sociālā modeļa iezīmēm. Sociālie partneri dažādās jomās risina sarunas un slēdz līgumus, lai uzlabotu darba drošību un elastīgumu, pielāgojot algas, darba organizāciju, izglītības un profesionālās kvalifikācijas sistēmas.

6.10 Izmantojot kolektīvos līgumus uzņēmumos un nozarēs, jānovērš situācija, kad nepastāv darbinieku dzimumu līdzsvars, kā rezultātā sievietes atrodas neizdevīgākā stāvoklī. Tādēļ EESK uzskata, ka kolektīvie līgumi un sociālais dialogs ir pamatlīdzekļi līdztiesības programmu izplatīšanai Eiropas uzņēmumos. Jāpanāk, lai Eiropā, dalībvalstīs, uzņēmumos un sabiedrībā kopumā pilnībā izzustu diskriminācija nodarbinātības jomā, no kuras kultūras un sociālo stereotipu dēļ cieš daudzas sievietes.

6.11 Vienlīdzīga atalgojuma princips vīriešiem un sievietēm, kas noteikts EKDL 119. pantā, nozīmē to, ka attiecībā uz visiem atalgojuma aspektiem un nosacījumiem par vienādu vai līdzvērtīgu darbu nedrīkst būt nekāda diskriminācija saistībā ar dzimumu. Tomēr sievietes par katru nostrādāto stundu saņem vidēji par 15 % mazāk nekā vīrieši (relatīva atšķirība starp vīriešu un sieviešu darba vidējo bruto apmaksu stundā) ⁽¹⁹⁾. Minētā diskriminācija atalgojuma jomā sastopama visās nozarēs un jo īpaši augstākajās nodarbinātības kategorijās.

6.12 EESK aicina ar precīzāku rādītāju izvērtējuma palīdzību aktīvāk veicināt jau integrētajās pamatnostādnēs paredzēto vienlīdzīgu atalgojumu vīriešiem un sievietēm

6.13 Lai novērstu nevienlīdzīgu atalgojumu, nepieciešama sociālo partneru aktīva sadarbība dažādās jomās. Atzinumā par "Ceļvedi sieviešu un vīriešu līdztiesībā (2006-2010)" EESK ierosināja: "valstu valdībām, valstu līdztiesības organizācijām un visu dalībvalstu sociālajiem partneriem jāuzskata par pienākumu nodrošināt tādas atalgojuma sistēmas iedibināšanu, kas darba atalgojuma jomā neizraisa diskrimināciju starp sievietēm un vīriešiem" ⁽²⁰⁾.

6.14 Nodarbinātības dienesti ir galvenās iestādes darba tirgu veiksmīgas darbības nodrošināšanai, un minētajiem dienestiem jāveicina aktīvas politikas, izmantojot apmācību programmas un konsultācijas nodarbinātības jomā, lai sievietes varētu iegūt darbu. Lai atbilstīgi piemērotu spēkā esošos tiesību aktus, EESK ierosina nodarbinātības dienestiem un privātajām aģentūrām izstrādāt paraugprakses kodeksus, lai darba piedāvājumi un darbinieku atlases procedūras nebūtu diskriminējošas attiecībā uz sievietēm.

⁽¹⁹⁾ COM(2007) 49 galīgā redakcija.

⁽²⁰⁾ Skat. EESK 2006. gada 13. septembra atzinuma par tematu "Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Ceļvedis sieviešu un vīriešu līdztiesībā 2006-2010" 1.2 punktu. Ziņotāja: Attard kdze (OV C 318, 23.12.2006.).

6.15 Pārredzamākajos darba tirgos vislabāk ir nodrošināta sieviešu un vīriešu līdztiesība, piemēram, valsts sektorā sieviešu nodarbinātības līmenis ir augsts, jo, cita starpā, atlases procedūrās novērtē kompetences un veiksmīgāk izskauž diskriminējošus aizspriedumus, kuru pamatā ir dzimumu stereotipi.

6.16 Daudzos gadījumos pensiju aprēķināšanas sistēmas sievietēm ir nelabvēlīgas, jo tās ir saistītas ar profesionālo izaugsmi. Daudzām sievietēm, kuras strādā nepilnu darba laiku vai kuru nodarbinātība ir pārtraukta vai nepastāvīga, ir ļoti grūti iegūt vecuma pensiju vai arī viņas saņem ļoti mazu pensiju. EESK ierosina, lai, izmantojot atklātu koordinācijas metodi pensiju sistēmu reformēšanai, Komisija un dalībvalstis ņem vērā minēto situāciju, kas apdraud sieviešu līdztiesību darba tirgū, un meklē taisnīgākus risinājumus.

6.17 Pastāvīga apmācība ir svarīga, lai vīriešu un sieviešu profesionālā darbība būtu stabila. EESK ierosina vietējām un reģionālajām pašvaldībām sadarbībā ar sociālajiem partneriem īstenot pastāvīgas apmācības programmas sievietēm uzņēmējām un darba ņēmējām atbilstoši nodarbinātības un līdztiesīgu iespēju politikai.

6.18 EESK vēlas uzsvērt sociālo partneru aktīvo lomu to grūtību pārvarēšanā, ar ko sievietes saskaras sabiedrībā un darba tirgū. Daudzas sievietes iestājas arod biedrībās un darba devēju organizācijās, tādējādi veicinot aktīvas politikas un līdztiesības programmas, tomēr vēl aizvien šo sieviešu skaits ir neliels, un sievietēm jāpārvar daudz grūtību, lai sasniegtu uzņēmumu vadības līmeni.

7. Uzņēmējdarbība

7.1 Sievietes uzņēmējas vēl aizvien veido nelielu daļu — tikai 30 % no kopējā darba devēju skaita ES un 37 % no kopējā pašnodarbināto personu skaita ⁽²¹⁾.

7.2 Stereotipu un kultūras un sociālo barjeru dēļ sievietes arī biežāk nekā vīrieši saskaras ar šķēršļiem, uzsākot uzņēmējdarbību un saistībā ar izglītības un apmācību iespējām, turklāt viņām ir arī papildus grūtības saņemt uzņēmējdarbības projektiem nepieciešamo finansējumu. Tomēr nav nekādu pierādījumu tam, ka sievietes pēc uzņēmumu izveides turpinātu attīstīt uzņēmējdarbību neveiksmīgāk par vīriešiem.

⁽²¹⁾ "Ceļvedis sieviešu un vīriešu līdztiesībā 2006-2010", COM (2006) 92 galīgā redakcija, http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/es/com/2006/com2006_0092es01.pdf.

7.3 EESK ierosina visām politiski un sociāli iesaistītajām pusēm pastiprināt centienus uzņēmējdarbības veicināšanai Eiropas sieviešu vidū un iznīdēt vēl aizvien sabiedrībā valdošos novecojušos sociālos stereotipus par to, ka "uzņēmējdarbība ir vīriešu pasaule, ar darba laiku, ko nav iespējams apvienot ar ģimenes dzīvi, utt.". Minētie sociālie stereotipi rada daudz kultūras un sociālu sarežģītumu sievietēm, kas ir pašnodarbinātas vai izveido uzņēmumus.

7.4 Rīcības plānā "Eiropas programma uzņēmējdarbības jomā" ⁽²²⁾ ierosināta virkne pasākumu uzņēmējdarbības veicināšanai, kas jāīsteno ES un visu ES dalībvalstu politiskajiem līderiem. Cita starpā tajā uzsverta nepieciešamība sniegt īpašu atbalstu sievietēm. Tomēr progresa ziņojumos par Eiropas mazo uzņēmumu hartā ⁽²³⁾ noteikto nozīmīgāko mērķu un pasākumu īstenošanu nav minēts šis jautājums EESK uzskata, ka gada pārskatos jāiekļauj konkrēta informācija par Eiropas un dalībvalstu līmenī panākto progresu attiecībā uz sievietēm uzņēmējām sniegto atbalstu, lai atvieglotu paraugprakses un zināšanu apmaiņu.

7.5 Eiropā nepieciešams veicināt uzņēmējdarbību sieviešu un vīriešu vidū ⁽²⁴⁾. EESK 2006. gadā pieņēma atzinumu ⁽²⁵⁾ par Komisijas paziņojumu "Kopienas Lisabonas programmas īstenošana — izmantojot izglītību un mācības, stimulēt uzņēmējdarbības garu", kurā uzsverta sieviešu uzņēmēju nozīme, viņu uzņēmējdarbības spējas un uzņēmējdarbības nozīme izaugsmes, nodarbinātības un personīgās pilnveidošanās veicināšanā. Atzinumā uzsverts, ka uzņēmēja domāšanas veida attīstība nozīmē nepārtrauktu mācību procesu, un tādēļ apmācības uzņēmējdarbības jomā būtu jāiekļauj mācību programmās.

7.6 EESK iesaka valsts vidējo un augstāko mācību iestāžu programmās (jo īpaši studentēm) iekļaut apmācību uzņēmējdarbības jomā (par uzņēmējdarbības vadības metodēm, IT lietojumu, utt.) un īstenot pasākumus, lai palielinātos sieviešu uzņēmēju skaits.

7.7 Minēto pasākumu mērķis ir sniegt sievietēm tādas pašas iespējas kā vīriešiem iekļauties uzņēmējdarbības pasaulē, un novērst visus esošos diskriminācijas veidus. Vietējām un reģionālajām pašvaldībām jāpalīdz sievietēm izmantot tiesības uzsākt uzņēmējdarbību, kas apliecinātu līdztiesību un ekonomisko un sociālo attīstību vietējā līmenī.

⁽²²⁾ Rīcības plāns "Eiropas programma uzņēmējdarbības jomā", http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/es/com/2004/com2004_0070es01.pdf.

⁽²³⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/charter/index_en.htm.

⁽²⁴⁾ EESK izstrādā atzinumu par tematu "Uzņēmējdarbība un Lisabonas stratēģija".

⁽²⁵⁾ EESK 2006. gada 16. jūlija atzinums par tematu "Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Kopienas Lisabonas programmas īstenošana — izmantojot izglītību un mācības, stimulēt uzņēmējdarbības garu". Ziņotāja: Jernack kdze (OV C 309, 16.12.2006.).

7.8 Jāizstrādā atbalsta pasākumi, lai sievietes uzņēmējas varētu izmantot nepieciešamos finanšu pakalpojumus un kredītus. Bankām jāpiedāvā sievietēm uzņēmējām īpašas mikro-kredītu programmas. Finanšu iestādēm jānovērš sieviešu uzņēmēju diskriminēšana, jo šobrīd viņas saskaras ar lielākiem šķēršļiem nekā vīrieši, lai iegūtu finansējumu, kas nepieciešams uzņēmējdarbības attīstībai, uzņēmumu paplašināšanai, inovāciju programmu attīstībai un izglītības un pētniecības pasākumiem.

7.9 Nepieciešams paplašināt informāciju par finansējumu, ko iespējams saņemt no struktūrfondiem, lai pēti inovātas iespējas, kā, piemēram, elastīgu finanšu instrumentu izveidi, kas apvieno subsīdijas ar mikrokredītiem un garantijām.

7.10 Kopienas fondiem uzņēmējdarbības veicināšanai, ko papildina un pārvalda valstu valdības un reģionālā līmeņa pārvaldes iestādes, jābūt pārredzamiem un viegli pieejamiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, ko izveidojušas sievietes. Vietējām un reģionālajām pašvaldībām sadarbībā ar uzņēmēju organizācijām jāatbalsta tehniskais nodrošinājums, finansiālais atbalsts un konsultācijas sievietēm, jo īpaši uzņēmējdarbības uzsākšanas posmā.

7.11 EESK vēlas minēt Francijā pastāvošās paraugprakses piemēru — tur izveidots *Garantijas fonds sieviešu izveidoto uzņēmumu izveidei, pārņemšanai vai attīstībai (Fonds de Garantie pour la Création, la Reprise ou le Développement d'Entreprise à l'Initiative des Femmes)* atvieglo finanšu resursu pieejamību sievietēm, kuras vēlas izveidot, pārņemt vai attīstīt uzņēmumu. Fonds tika izveidots, lai palīdzētu sievietēm pārvarēt grūtības, ar kurām jāsaškaras, mēģinot saņemt banku kredītus. Fondu pārvalda privāta organizācija (*Institut de Développement de l'Economie Sociale*), un to finansē vairākas organizācijas, tajā skaitā arī Eiropas sociālais fonds.

7.12 Dalībvalstīm jāsniedz lielāks atbalsts mazajiem uzņēmumiem, jo lielākā daļa sieviešu uzņēmēju uzskata, ka nodokļu politika ir viens no nopietnākajiem šķēršļiem uzņēmējdarbības attīstībai, ņemot vērā pretrunas spēkā esošajos tiesību aktos.

7.13 Kad cilvēki izveido savus uzņēmumus, būtībā viņi vairāk kontrolē savu laiku, un tādēļ aizvien vairāk sieviešu un vīriešu izvēlas pašnodarbinātības iespējas un uzņēmējdarbību. Tomēr sievietēm uzņēmējām ir vairāk šķēršļu darba un ģimenes dzīves saskaņošanai nekā vīriešiem.

7.14 Visā Eiropā ir daudz paraugprakses piemēru sieviešu lomas veicināšanas jomā dažāda līmeņa uzņēmēju organizācijās un izveidotas arī sieviešu uzņēmēju apvienības. Rūpniecības un tirdzniecības palātas ⁽²⁶⁾ arī īsteno daudzas pozitīvas iniciatīvas, ko EESK atbalsta.

7.15 EESK atbalsta Eiropas tīkla sieviešu uzņēmējdarbības veicināšanai (WES) darbību, kura galvenais mērķis ir palielināt sieviešu uzņēmēju atpazīstamību un radīt pozitīvu vidi, izmantojot tādus aspektus kā informācijas apmaiņu par finansēšanas iespējām, apmācību, tīklus, konsultācijas, pētniecību un statistikas datus.

7.16 Uzņēmējdarbības uzsākšanai sievietes bieži izvēlas veidot sociālās ekonomikas uzņēmumus, kooperatīvus, savstarpējās sabiedrības, apvienības un fondus, jo minēto uzņēmumu specifikas dēļ tajos iespējams vieglāk sasniegt profesionālos mērķus.

7.17 Minētie uzņēmumi, ņemot vērā to sociālo mērķi, lielā mērā veicina sieviešu integrāciju darba tirgū, un tādēļ vietējām

un reģionālajām pašvaldībām tie jāatbalsta, lai sekmētu šo svarīgo sociālo aspektu.

7.18 Lielākā daļa laulāto līdzuzņēmēju ir sievietes, kuras bieži vien strādā nepilnu darba laiku. Bažas par dzimstības samazināšanos, problēmas saistībā ar bērnu aprūpes iestādēm, uzņēmuma bankrotu vai laulības šķiršanu ir īpašas, un tās atšķiras no problēmām, ar ko saskaras vīrieši. Daudzās ES dalībvalstīs laulātajiem līdzuzņēmējiem nav atbilstoša tiesiskā statusa.

7.19 Pastāv arī ievērojama nevienlīdzība, ko rada sociālās nodrošināšanas sistēmas. Nepieciešams īstenot īpašus pasākumus sociālās aizsardzības jomā, nodrošinot apmācības, kā arī, sniedzot atbalstu sievietēm jaunu uzņēmumu izveidē. Dažās valstīs attiecībā uz sociālās aizsardzības noteikumiem sievietēm uzņēmējām un dzīvesbiedriem līdzuzņēmējiem, ir paredzēti trīs dažādi statusi, ko var piemērot sievietēm uzņēmējām; piemēram, "dzīvesbiedre-līdzstrādniece", "dzīvesbiedre-algota darbiniece" vai "dzīvesbiedre-partnere uzņēmumā". EESK ierosina Komisiju uzsākt debates, lai uzlabotu sieviešu uzņēmēju sociālo aizsardzību.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ Skat. http://www.eurochambres.eu/women_onboard/index.htm.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Veselība un migrācija"

(2007/C 256/22)

Padomes nākamā prezidentvalsts Portugāle 2007. gada 14. februāra vēstulē lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par "Veselība un migrācija".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 18. jūnijā. Ziņotājs — Sharma kgs, līdzziņotāja — Cser kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlija sanāksmē) ar 109 balsīm par un 3 pret pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

Šajā atzinumā nav aplūkota migrācija kā tāda, bet veselības un migrācijas saistība. ES ekonomikā migrācijai ir svarīga nozīme, un tā ir pastāvīgs process, kurā iesaistīta ievērojama un arvien lielāka daļa ES un visas pasaules iedzīvotāju.

Ir svarīgi, lai ES un dalībvalstu politika nodrošinātu migrantiem un viņu ģimenes locekļiem augsta līmeņa veselības aizsardzību. Tas nozīmē, ka jāīsteno pasākumi dažādās politikas jomās, kuru vidū jāmin tādas jomas kā nodarbinātība, drošība un veselības aizsardzība darbā, izglītība, sociālā aizsardzība, kā arī veselības veicināšana un veselības aprūpe.

Šajā atzinumā aplūkoti vairāki migrantiem nozīmīgi jautājumi veselības aizsardzības jomā, kas ir saistīti ar sabiedrības veselības aizsardzību un kuru risināšanā jāiesaistās dalībvalstīm un Eiropas Savienībai.

1.1 Ieteikumi

Humānas ⁽¹⁾ un taisnīgas ⁽²⁾ globalizācijas pamatā ir jābūt vispārējām kopējām vērtībām, cilvēktiesību ievērošanai, kā arī augstam veselības un pārtikas nekaitīguma līmenim visās, un jo īpaši visneaizsargātāko iedzīvotāju grupās, kultūras un valodu daudzveidībai, kā arī zināšanu izplatībai un apmaiņai sabiedrībā.

Vispārējo cilvēktiesību sakarā EESK ieteikumi ir šādi:

1.1.1 Jāveido tikšanās vietas un informācijas centri, kas imigrantiem atvieglotu piekļuvi informācijai par veselības un sociālo aprūpi. Minēto informāciju varētu sniegt tai pašai imigrantu grupai piederošas personas, kuras strādā šajos centros, tāpat arī jāveido vietējie sadarbības centri valsts iestāžu, migrantu NVO un uzņēmēju valsts NVO sadarbībai.

1.1.2 Dalībvalstīm un ES jāstiprina sadarbība ar starptautiskajām organizācijām imigrantu veselības jomā, kā arī jāuzrauga

⁽¹⁾ EESK 2007. gada 31. maija atzinums par tematu "ES izaicinājumi un iespējas saistībā ar globalizāciju" (izpētes atzinums), ziņotājs Henri Malosse kgs, līdzziņotājs Staffan Nilsson kgs, OV C 175, 27.7.2007.

⁽²⁾ ILO (Starptautiskā Darba organizācija), "A Fair Globalization" ("Taisnīga globalizācija"), 2004. gads.

un jāizvērtē problēmas un pozitīvā ietekme vietējā, reģionālā, valsts un Eiropas līmenī.

1.1.3 Izglītības iestādēs jāievieš valsts līmeņa sabiedrības veselības programmas, ņemot vērā mazākumtautību kultūras īpatnības.

1.1.4 Jāizveido īpašs kompensāciju fonds un programmas apmācībai, apmaiņai un sadarbībai starp uzņēmējvalstīm un izcelsmes valstīm.

1.1.5 Medicīniskās un profilaktiskās aprūpes pieejamība ir viena no cilvēktiesībām, kas atbilstīgi Pamattiesību hartai, kurā garantēta profilaktiskās un medicīniskās aprūpes pieejamība, jānodrošina visām ES dzīvojošām personām neatkarīgi no viņu statusa.

1.1.6 Lai migranti nebaidītos lūgt medicīnisko palīdzību un aprūpi, jāievieš (ja tas līdz šim nav izdarīts) pacientu un medicīnas iestāžu konfidencialitātes klauzulas, lai nodrošinātu, ka trešajām pusēm netiktu atklāta informācija par attiecīgās personas imigranta statusu, jo īpaši tas attiecas uz nelegālas imigrācijas gadījumiem.

1.1.7 Dalībvalstīm un Eiropas Savienībai jāsadarbojas, lai visā ES uzlabotu datu vākšanu un veiktu pētījumus par migrāciju un veselību.

1.1.8 Jāapzinās, ka veselības aizsardzība ir viena no nozīmīgām migrācijas dimensijām.

1.1.9 Novērtējot ietekmi uz veselību, jāanalizē gan veselības aizsardzības politikas, gan ar veselības aizsardzību nesaistītās politikas iespējamā ietekme uz migrantu veselību.

1.1.10 Dalībvalstīm, kurās pastāv specializēto tropu medicīnas pakalpojumu tradīcijas, jāpiedāvā savas zināšanas visiem ES iedzīvotājiem un jāturpina kvalitātes ziņā augstvērtīgi pētījumi tropu slimību, īpaši malārijas ārstēšanā.

1.1.11 Jāpilnveido mehānismi, kas ļautu pēc migrantu ierašanās pēc iespējas ātrāk novērtēt un apmierināt visu kategoriju migrantu vajadzības veselības aizsardzības jomā. Jāpastiprina ES un dalībvalstu sadarbība, lai nodrošinātu to migrantu neatliekamās vajadzības (it īpaši — tulka pakalpojumus), kuriem pēc ieceļošanas nepieciešama steidzama medicīniskā palīdzība.

1.1.12 Prioritāra uzmanība jāpievērš migrantu veselības aizsardzībai darbā. Tas nozīmē, ka sociālajiem partneriem un kompetentajām iestādēm ir jāsadarbojas, lai panāktu, ka nozarēs, kurās nodarbināti galvenokārt migranti, būtu spēkā augsti nodarbināto veselības aizsardzības un drošības standarti. Sadarbībā ar vietējo pašvaldību dienestiem jāturpina izstrādāt veselības veicināšanas programmas darba vietās, kas palīdzētu apmierināt emigrējušo darbinieku un viņu ģimenes locekļu vajadzības.

1.1.13 Jāapsver arī iespējas īstenot veselības veicināšanas programmas skolās, tādējādi nodrošinot migrantu bērnu vajadzības veselības aizsardzības jomā. Skolu veselības aprūpes dienestiem ir jāapmierina visu sociālo slāņu bērnu, tajā skaitā migrantu bērnu vajadzības, īpašu uzmanību pievēršot jaunpieņācējiem.

1.1.14 Jāizveido veselības aprūpes un profilaktiskie dienesti, kas ar īpašu uzmanību izturētos pret migrantu kultūras īpatnībām, taču nepieļautu nekādus kompromisus attiecībā uz sieviešu dzimumorgānu apgraižšanas aizliegumu.

1.1.15 Jāsniedz palīdzība veselības aprūpes speciālistiem, nodrošinot pastāvīgu apmācību un profesionālo izaugsmi, lai viņi spētu apmierināt migrantu kopienu mainīgās vajadzības veselības aizsardzības jomā.

1.1.16 Jāapsver iespēja pieņemt darbā veselības aprūpes speciālistus, kas mācījušies jaunattīstības valstīs, tostarp arī kopīga attīstības koncepcija, kas atvieglo minēto speciālistu atgriešanos pēc pagaidu uzturēšanās vai atbilstoši kurai tiek atļūdzināti izdevumi tai izcelsmes valstij, kas nodrošinājusi apmācību. Lai izstrādātu priekšlikumu Labas prakses kodeksam, kas būtu spēkā ES, Komisijai jāapzina labas prakses piemēri, pieņemot darbā medicīnisko personālu no ārpuskopienas valstīm.

1.1.17 Jāuzlabo par veselības aizsardzību atbildīgo iestāžu darbība un jāveicina labas prakses apmaiņa, ko ES iestādes varētu koordinēt.

1.1.18 Starpkultūru dialoga veicināšana — lielākas uzmanības veltīšana stāvoklim veselības aizsardzības un veselības aprūpes jomā ⁽³⁾.

⁽³⁾ Skatīt EESK 2006. gada 20. aprīļa atzinumu par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Eiropas starpkultūru dialoga gadu (2008)" — COM(2005) 467 galīgā redakcija — 2005/0203 (COD), ziņotāja — Cser kdze (OV C 185, 8.8.2006.).

1.1.19 EESK vēlreiz uzsver, ka tā jau ieteica dalībvalstīm ieviest Starptautiskās darba organizācijas (ILO) konvencijas par migrantiem ⁽⁴⁾.

2. Vispārīga informācija

2.1 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinīgi vērtē faktu, ka Padomes prezidentvalsts Portugāle izrāda interesi par veselības aizsardzības un migrācijas jautājuma izpēti. Prezidentvalstis Vācija, Portugāle un Slovēnija bija vienisprātis, ka "veselības aizsardzības politikai ir ļoti svarīga nozīme, jo profilakses uzlabošana un pārrobežu veselības aprūpe sniedz tiešu labumu Eiropas iedzīvotājiem" ⁽⁵⁾.

Trīs prezidentvalstis apņēmas turpināt aktīvu darbu, lai izskaustu nevienlīdzību, kas skar migrantus un pastāv tādā jomā kā medicīnas pakalpojumu pieejamība. Minētās valstis arī vienojās atbalstīt dažādus Kopienas pasākumus, kas sekmētu augsta veselības aizsardzības līmeņa nodrošināšanu visiem iedzīvotājiem, īpašu uzmanību veltot veselības veicināšanai, slimību profilaksei, jauninājumiem un veselības aprūpes pieejamībai.

2.2 Komiteja ir pieņēmusi vairākus atzinumus, kas veltīti legālajai un nelegālajai migrācijai ⁽⁶⁾, tāpēc šajā izpētes atzinumā tiks aplūkoti galvenokārt veselības aizsardzības jautājumi. Mēs aicinām Portugāles prezidentūru un citas iesaistītās puses iepazīties ar mūsu līdzšinējo veikumu migrācijas jomā.

⁽⁴⁾ Starptautiskā konvencija par viesstrādnieku un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzību, kas tika pieņemta 1990. gadā un stājās spēkā 2003. gada jūlijā. Tā papildina ILO 1949. gada Konvenciju par migrāciju darba meklējumu nolūkā (Nr. 97) un ILO 1975. gada Konvenciju par migrējošiem darba ņēmējiem (papildu noteikumi) (Nr. 143). Trīs minētās starptautiskās konvencijas veido pamatu migrējošo darba ņēmēju tiesību aizsardzībai un ar nelegālo migrāciju saistīto jautājumu risināšanai. Tās darbojas vienlaikus ar vispārējiem politiskiem nolīgumiem, kuru vidū jāmin nesen noslēgtie ANO nolīgumi tādās jomās kā cilvēku tirdzniecība, kontrabanda un ļaunprātīga izmantošana, piemēram, ANO Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību (2000. gads), ANO Protokols, kura mērķis ir nepieļaut, izskaust un sodīt par cilvēku, īpaši sieviešu un bērnu tirdzniecību (2000. gads), Protokols pret migrantu kontrabandu pa zemes, jūras un gaisa ceļiem (2000. gads), Konvencijas par bērna tiesībām protokols par bērnu tirdzniecību, bērnu prostitūciju un bērnu pornogrāfiju (2000. gads), kā arī 1951. gada Konvencija un 1967. gada Protokols par bēgļu statusu. Kaut arī diezgan maz valstu un — attiecīgos gadījumos — reģionālo saimniecisko organizāciju līdz šim ir ratificējušas minētās konvencijas (izņemot abus minētos dokumentus par bēgļu statusu), minētie instrumenti ir svarīgi elementi, lai īstenotu plašāku programmu.

⁽⁵⁾ **Eiropas Savienības Padome**, Vācijas, Portugāles un Slovēnijas prezidentūru darba programma 18 mēnešiem, Brisele, 2006. gada 21. decembris.

⁽⁶⁾ Skatīt šādus EESK atzinumus:

- 2006. gada 13. septembra atzinumu par tematu "Imigrācija, integrācija: reģionālo un vietējo pašvaldību un pilsoniskās sabiedrības organizāciju sadarbība", ziņotājs — Pariza Castaños kgs (OV C 318, 23.12.2006.).
- 2005. gada 15. decembra atzinumu par tematu "Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam: Hāgas programma: desmit prioritātes turpmākajiem pieciem gadiem — partnerība Eiropas atjaunošanai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā" — COM (2005) 184 galīgā redakcija, ziņotājs — Pariza kgs, (OV C 65, 17.3.2006.).
- 2006. gada 20. aprīļa atzinumu par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Kopienas statistiku attiecībā uz migrāciju un starptautisko aizsardzību" — COM(2005) 375 galīgā redakcija — 2005/0156 (COD), ziņotāja — Sciberras kdze (OV C 185, 8.8.2006.).

3. Ievads

3.1 Migrācijas un veselības jautājumiem veltītas daudzas publikācijas; šī atzinuma izstrādē izmantots dokuments, kas nesen sagatavots Globālās Komisijas starptautiskās migrācijas jautājumos Politikas analīzes un izpētes programmai (*Carballo un Mboup*, 2005. gada septembris). Atzinuma turpinājumā minēti arī citi uzzīņu avoti.

3.2 Pasaules Veselības organizācijas izpratnē veselība ir ne tikai "slimības vai fiziska vājuma neesamība, bet arī pilnīgas fiziskās, garīgās un sociālās labklājības stāvoklis". Šī atzinuma izstrādātāji uzskata, ka "veselība" minētās definīcijas izpratnē ir viena no cilvēktiesībām.

3.3 Migrantu un bēgļu veselība ir svarīgs jautājums vairāku iemeslu dēļ, starp kuriem jāmin šādi:

- vispārējās cilvēktiesības un cilvēka cieņas respektēšana;
- nāves un saslimšanas gadījumu skaits migrantu, it īpaši nelegālo migrantu, vidū, kā arī saslimšanas risks, kam viņi pakļauti;
- saslimšanas risks, kam pakļauta ievērojama daļa migrantu, kuri pārceļas uz dzīvi citā valstī;
- veselības un sociālās aprūpes pieejamības nepastāvība;
- risks, kam pakļauti plaši iedzīvotāju slāņi; un
- risks, ko veselības aprūpes speciālistu izceļošana rada viņu izcelsmes valstīs.

	2006	2005	2004	2003	2002
ES saņemto patvēruma pieteikumu skaits	266 270	350 103	421 236	532 300	640 347
Akceptēto pieteikumu skaits	38 857	46 742	35 872	41 823	59 705
Akceptēto pieteikumu procentuālais daudzums	22,71	20,55	13,36	12,4	14,73

Pēdējo gadu laikā vairākās Dienvideiropas valstīs, tajā skaitā Portugālē, Spānijā un Itālijā, palielinājusies gan legālā, gan nelegālā migrācija. Daudzi no minētajiem migrantiem ieceļojuši no Ziemeļāfrikas, no Āfrikas uz dienvidiem no Sahāras, Latīņamerikas un Āzijas, kā arī NVS valstīm.

4.4 Lai gan migrantiem kopumā ir labāka veselība nekā pārējiem viņu izcelsmes valsts iedzīvotājiem, migrantiem var būt lielākas veselības problēmas nekā vidēji kopienā, kurā viņi tiek uzņemti. Tam ir vairāki cēloņi, tostarp

- psiholoģiskā un sociālā spriedze (to rada saskarsme ar svešu kultūru, uzturēšanās nelegālais raksturs, vides maiņa, svešvalodu zināšanu trūkums, uzticēšanās un informācijas trūkums, garīgās veselības problēmas);
- apdraudējumi, kas radušies izcelsmes valstī;
- nabadzība un bīstami darba apstākļi;
- nepietiekama veselības aprūpes pieejamība, kā arī nepietiekama informācija par veselības aprūpes pakalpojumiem, veselības veicināšanu un preventīvajiem pakalpojumiem;

4. Problēmas apjoms un mērogs

4.1 Tiek uzskatīts, ka pasaulē ik gadu vairāk nekā 200 miljoni cilvēku migrē darba un labākas dzīves meklējumos; no tiem 30-40 miljoni ir nelegālie migranti (⁽⁷⁾). Pasaulē migrantu kopējais skaits atbilstu pasaules piektās visapdzīvotākās valsts iedzīvotāju skaitam (⁽⁸⁾). Atbilstoši 2005. gada datiem 49.6 % no migrantu kopējā skaita ir sievietes. Naudas pārvedumu apjoms 2005. gadā tiek lēsts vairāk kā 233 miljardu ASV dolāru apmērā, no tiem 167 miljardi pārskaitīti uz jaunattīstības valstīm. Eiropā ir no 7 līdz 8 miljoniem oficiāli neregistrētu migrantu (⁽⁹⁾).

4.2 Šajā Komitejas izpētes atzinumā aplūkota galvenokārt trešo valstu pilsoņu migrācija uz ES un ar to saistītie veselības aizsardzības jautājumi. Pašreiz ES dzīvo 18 miljoni ārpuskopienas valstu pilsoņu. Ievērojams ir ārzemēs dzimušu ES pilsoņu, kā arī nelikumīgo jeb nelegālo migrantu skaits. Lielākā daļa migrantu ES ir ieceļojuši likumīgi.

4.3 Salīdzinoši neliela daļa no kopējā migrantu skaita ir patvēruma meklētāji, kuru skaits pēdējo gadu laikā ir samazinājies, kas nav izskaidrojams ar to, ka kopumā samazinājies cilvēku skaits, kuriem nepieciešama aizsardzība, bet gan ar ES īstenoto politiku.

— papildu risks viņu galamērķa valstī;

— dzīvošanas apstākļi.

4.5 No dažiem pasaules reģioniem ieceļojošo migrantu vidū biežāk sastopamas infekcijas slimības un tādas hroniskas slimības kā psihiskie traucējumi, koronārā sirds slimība, elpošanas orgānu slimības un diabēts.

4.6 Nelegālajiem migrantiem, viņu ģimenes locekļiem un it īpaši bērniem ir lielākas veselības problēmas nekā legālajiem migrantiem, kas izskaidrojams ar apdraudējumu veselībai, kurš radies ieceļojot, sliktākiem ekonomiskajiem un sociālajiem apstākļiem un pakalpojumu nepietiekamu pieejamību.

(⁽⁷⁾) *United Nations' Trends in Total Migrant Stock: The 2003 Revision.*

(⁽⁸⁾) *US Census Bureau, IDB — Rank Countries by Population.*, <http://www.census.gov/ipc/www/idbrank.html>.

(⁽⁹⁾) *Migration Information Source*, <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?id=336>.

5. Dažādi migrācijas veidi

5.1 Brīvprātīgā migrācija

5.1.1 Galvenais virzītājspēks, kas ietekmē migrāciju uz ES, ir ekonomiskie faktori, taču bēgšana no konfliktu zonām un vajāšanas arī ir svarīgi migrācijas cēloņi. Cilvēki pārcēlās un joprojām pārceļas uz dzīvi citur dažādu iemeslu dēļ. Daži migrē, lai apmestos uz dzīvi citā valstī un sāktu tur jaunu dzīvi, citi, lai nopelnītu pietiekami daudz naudas un atgrieztos dzimtenē.

5.1.2 Daļa migrantu dodas uz citu valsti legāli, lai tur strādātu noteiktu laiku, citi to dara nelegāli, bet atrod darbu un uzturas attiecīgajā valstī nenoteiktu laika posmu. Abas minētās grupas sastopas ar veselības problēmām, kas bieži saistītas ar valstu politiku un sabiedrības attieksmi pret migrantiem, kā arī ar citiem veselību ietekmējošiem faktoriem, piemēram, izglītību, nodarbinātību un mājokli.

5.1.3 Riņķveida jeb cirkulārā migrācija arvien biežāk tiek uzskatīta par vienu nozīmīgākajiem migrācijas veidiem⁽¹⁰⁾, un, ja tā tiek prasmīgi pārvaldīta, ar tās palīdzību var sasniegt darbaspēka piedāvājumu un pieprasījumu pasaulē, tādējādi veicinot pieejamo resursu efektīvāku sadalīšanu un ekonomisko izaugsmi. Tā var būt risinājums, ko ES varētu piedāvāt kā uzticamu alternatīvu nelegālajai migrācijai.

5.2 Piespiedu migrācija

5.2.1 Piespiedu migrācijai ir ievērojama un tālejoša ietekme uz veselības aprūpi; katru gadu cilvēki ir spiesti pamest savu valsti, un viņi kļūst par bēgļiem, kas atrodas ANO aizsardzībā, miljoniem cilvēku ir spiesti pamest mājas, uzturoties savas valsts teritorijā.

5.2.2 Bieži cilvēkiem jāmaksā ievērojamas naudas summas par palīdzību šķērsojot robežu, un viņi nonāk finansiālās grūtībās. Migranti dzīvo bailēs, un darba devējiem ir viegli viņus izmantot. Nereta parādība ir sieviešu izvarošana un seksuāla izmantošana.

5.2.3 Cilvēku tirdzniecība ir noziegums, kas pārkāpj cilvēka pamattiesības un sagrauj cilvēka dzīvi. Atzīts, ka cilvēku tirdzniecība ir mūsdienu verdzības veids, un tiek uzskatīts, ka visā pasaulē vairāk nekā 12 miljoni cilvēku (saskaņā ar ILO datiem) dzīvo kādā no piespiedu verdzības formām un ik gadu vairāk nekā 1 miljons cilvēku kā preces tiek pārdoti un ir spiesti nodarboties ar prostitūciju vai piespiedu darbu. ASV Valsts departamenta dati liecina, ka 80 % pārdoto cilvēku ir sievietes un meitenes un 50 % — nepilngadīgas personas. Saskaņā ar minētajiem datiem lielākā daļa cilvēku tiek pārdoti seksuālai izmantošanai.

5.2.4 Cilvēku tirgotāji gūst milzīgu peļņu, dažas aplēses liecina, ka viņu peļņa ik gadu ir 10 miljardi ASV dolāru⁽¹¹⁾ (III: ANO Bērnu fonds — UNICEF).

⁽¹⁰⁾ 2007. gada 16. maija Paziņojums par riņķveida migrāciju.

⁽¹¹⁾ "The New Global Slave Trade", Ethan B. Kapstein, no *Foreign Affairs*, 2006. gada novembris/decembris.

5.3 Starptautiskais tūrisms

5.3.1 Pasaules Tūrisma organizācijas dati liecina, ka 20. gadsimta pēdējā desmitgadē 30 % visu pakalpojumu tika sniegti starptautiskā tūrisma nozarē, un minētā organizācija prognozē, ka 2020. gadā vairāk nekā 1,55 miljardi tūristu dosies starptautiskos ceļojumos. No tiem 0,4 miljardi dosies tālos ceļojumos, šķērsojot ekoloģiskās zonas.

5.3.2 Aptuveni 14 miljoni cilvēku no rūpnieciski attīstītajām valstīm katru gadu dodas uz Āfrikas, Āzijas, Latīņamerikas un Klusā okeāna salu tropiem. Ievērojams ceļotāju skaits atgriežas saslimuši, un attiecīgā slimība ir jāārstē. Visizplatītākā problēma ir saslimšana ar caureju, bet arvien biežāk tūristu mītnes valstīm ir jārisina problēmas un jāsedz izdevumi, kas saistīti ar malārijas diagnosticēšanu un ārstēšanu.

5.3.3 Neizsargājoties pastāv risks, ka tūristi var inficēties ar A hepatītu un seksuāli transmisīvām slimībām, tostarp ar HIV.

6. Migrācijas ietekme uz veselību un sabiedrības veselības aizsardzību

6.1 Politika

6.1.1 Daudzās ES valstīs tiek īstenota politika, kas nosaka iecelšanas tiesības, uzturēšanās ilgumu un termiņu, kad cilvēkiem jānododas projām. Minētajai politikai kopumā nav atļaujošs, bet gan ierobežojošs raksturs, un tā kavē migrāciju. Tādējādi var izveidoties migrantu veselībai nelabvēlīgi sociālie un ekonomiskie apstākļi.

6.1.2 Dažādu valstu politika sabiedrības veselības un profilaktisko apskašu jomā ir atšķirīga, arī veselības un sociālās aprūpes pieejamība nav vienāda. Tomēr rodas iespaids, ka vispusīga informācija par valstu praksi nav pieejama.

6.2 Dati

6.2.1 Maz ES valstīs regulāri tiek vākti dati par migrantu veselību, tāpēc ir grūti sniegt ticamu informāciju par migrantu pieredzi un vajadzībām veselības aizsardzības jomā. Daudzās valstīs izveidotas tādas veselības datu uzskaites sistēmas, kurās nav paredzēts norādīt attiecīgās personas imigranta statusu.

6.2.2 Dažas valstis vāc minētos datus, savukārt citas lielāku uzmanību pievērš izcelsmes reģionam vai etniskajai grupai. Iespējams, ka nav pietiekami skaidrs, kurš ir migrants un kurš ir migrantu pēctecis. Dažos gadījumos tiek norādīta tikai cilvēku etniskā piederība, bet netiek, piemēram, norādīts, kuri bērni paši ir migranti un kuri ir migrantu pēcteci.

6.2.3 Nav zināms, cik daudz ir nelegālo un neregistrēto migrantu, kuri, iespējams, pat nepieciešamības gadījumos nevēlas izmantot veselības aprūpes pakalpojumus.

6.2.4 Iespējams, ka migranti nevēlas sniegt veselības aprūpes iestādēm informāciju par savu imigranta statusu, baidoties, ka to varētu izmantot, lai vērstos pret viņiem. Tas vēl vairāk pasliktina situāciju, ko rada kvalitatīvas informācijas nepietiekamība.

6.2.5 Iemesli, kāpēc migranti nevēlas izmantot veselības aprūpes pakalpojumus un sniegt informāciju, varētu būt meklējami viņu kultūrā un reliģijā. Iespējams, ka iestādēm un veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējiem trūkst attiecīgu zināšanu, un tie nespēj apmierināt migrantu īpašās vajadzības. Minēto iemeslu dēļ informācija par migrantiem un viņu veselības stāvokli ir nepietiekama.

6.3 Migrācija un psihosociālā labklājība

6.3.1 Gan legālo, gan nelegālo migrantu problēmas, kas saistītas ar valodu, kultūru un mītnes valstī īstenoto politiku, vēl vairāk saasina bailes no nezināmā (skatīt: Tizon, 1983. gads). Arī tādas problēmas kā

- atšķirtība no ģimenēm, dzīvesbiedriem un bērniem,
- darba devēju īstenotā ļaunprātīgā izmantošana,
- seksuālā izmantošana,
- bailes un ilgās pēc mājām,
- nepietiekamā integrācija vietējās kopienās,
- novājinātā fiziskā vai garīgā veselība

ietekmē atsevišķu cilvēku un kopienu veselību.

6.4 Migrācija un garīgā veselība

6.4.1 Pētījumi⁽¹²⁾ liecina, ka Eiropā dažu migrantu grupu vidū vērojams vislielākais šizofrēnijas slimnieku skaits, vislielākais pašnāvības gadījumu skaits, liels narkomānu un alkoholiķu skaits, kā arī pastāv liels depresijas un baiļu risks. Pētījumos arī apgalvots, ka minēto grupu veselības aprūpes un sociālais nodrošinājums nav pietiekams.

6.4.2 Daži no faktoriem, kas veicina garīgās saslimšanas migrantu vidū, ir šādi: izmaiņas uzturā, ģimenē un sociālajā nodrošinājumā; kultūra, valoda un klimats; uzņēmējas valsts iedzīvotāju naidīgums, rasisms un ksenofobija; bēgšana no kara, vienlaikus sastopoties ar spīdzināšanas, ģimenes zaudēšanas un seksuālās izmantošanas briesmām.

6.4.3 Pētījumi liecina, ka divas trešdaļas bēgļu cieš no bailēm vai depresijas, un viņiem ir pēctraumas stresa traucējumu simptomi, piemēram, plaši izplatīti ir murgi un baiļu lēkmes.

6.4.4 Minēto traucējumu ārstēšanas, palīdzības un atbalsta pieejamība ir īpaši sliktā patvēruma meklētājiem un migrantiem

bez personas dokumentiem, kuriem minētie pakalpojumi būtu visvairāk nepieciešami.

6.5 Migrācija un fiziskā veselība

6.5.1 Visu cilvēku izcelsmes vieta un sociālā vide, kurā viņi dzīvo, ietekmē viņu veselību. Ekonomiskie migranti galvenokārt pārceļas no trūcīgākām uz turīgākām valstīm, tāpēc vienas daļas migrantu veselības stāvokli ir ietekmējusi nabadzība.

6.6 Infekcijas slimības

6.6.1 Atbalsts, kas tiek sniegts migrantiem, kuri saslīmuši ar cilvēka imūndeficīta vīrusu vai tuberkulozi, ir nepastāvīgs un saistīts ar kultūras, valodas un reliģijas problēmām, kā arī migrantu tiesisko un ekonomisko statusu. Jaunieši, sievietes un meitenes pakļautas lielākam riskam saslimt ar cilvēka imūndeficīta vīrusu/AIDS.

6.6.2 Medicīnisko pārbaužu jomā netiek īstenota saskaņota politika, pat pārbaudes, kuras pirms ieceļošanas valstī tiek veiktas vietējā līmenī, ir atšķirīgas. To personu, kurām būtu jāierodas uz pārbaudēm, attieksme ir ļoti dažāda. Dažas veselības aprūpes iestādes ziņo, ka 50 % minēto personu neierodas uz pārbaudēm, un pakalpojumu sniedzēji to izskaidro ar saziņas grūtībām, bailēm no iestādēm un nepietiekamo izpratni par piedāvātajiem pakalpojumiem. EESK ir informēta, ka Komisijas loceklis Kyprianou lūdzis Eiropas Slimību profilakses un kontroles centru sagatavot ES rīcības plānu tuberkulozes apkarošanas jomā. Plāns tiks publicēts 2007. gada rudenī, un tajā tiks novērtēta situācija dažādās dalībvalstīs.

6.6.3 No 1995. līdz 2005. gadam ES nepārtraukti palielinājies tuberkulozes saslimšanas gadījumu skaits. Eiropas Slimību profilakses un kontroles centra pēdējā epidemioloģiskajā ziņojumā norādīts, ka "citas valsts izcelsmes" saslimšanas gadījumi veido 30 % no visiem 25 valstīs reģistrētajiem tuberkulozes gadījumiem (VI: *The First European Communicable Disease Epidemiological Report*, Eiropas Slimību profilakses un kontroles centrs, 2007. gads). Taču jāatzīst arī, ka migrantu dzīvošanas apstākļi ir slikti un ka viņi dzīvo un strādā saspīestībā, kur pastāv elpceļu infekciju izplatīšanās risks. Pārmērīgi liels ir arī migrantu īpatsvars bezpajumtnieku vidū.

6.6.4 HIV sakarā ES ziņojumā "AIDS & Mobility — HIV/AIDS Care & Supports for Migrants and Ethnic Minority Communities in Europe" (AIDS un mobilitāte — aprūpe HIV/AIDS saslimšanas gadījumos un atbalsts migrantiem un mazākumtautību kopienām Eiropā) (VII: ES — K.Clark un G.Broring) iekļauti valstu ziņojumi par

- valsts politiku,
- veselības aprūpes un sociālā nodrošinājuma pieejamību,
- aprūpes un atbalsta pakalpojumiem.

⁽¹²⁾ M.G. Carta, M Bernal, MC Harday un JM Abad, "Migration and mental health in Europe", 2005. gads.

6.6.5 Ziņojumā uzsvērts, ka migrantu stāvoklis (skaits, etniskā izcelsme un epidemioloģija) un sabiedrības attieksme pret migrantiem Eiropā ir ļoti atšķirīga.

6.6.6 Iespējams, ka cilvēki no pasaules valstīm, kurās ir augsts HIV vīrusa izplatības līmenis, ieradīsies jau saslīmuši. ES no 1997. līdz 2001. gadam tika konstatēts, ka 47 % visu gadījumu inficēšanos izraisījušas heteroseksuālas personas no pasaules valstīm, kurās ir augsts HIV vīrusa izplatības līmenis.

6.6.7 Savukārt migrantu no valstīm, kurās ir zems HIV vīrusa izplatības līmenis, saslimšanas risks, šķiet, nav lielāks (varbūt pat mazāks) nekā uzņēmējas valsts pilsoņiem.

6.7 Nelipīgas slimības

6.7.1 Lielākajā daļā pasaules valstu tādas ilgstošas slimības kā koronārā sirds slimība (KSS), hroniskā obstruktīvā plaušu slimība (HOPS), trieka un diabēts ir nopietna problēma veselības aprūpes iestādēm un nāves cēlonis aptuveni pusē gadījumus katru gadu.

6.7.2 Koronārā sirds slimība (KSS) ir galvenais nāves cēlonis, un tai ir vislielākā ietekme ārstēšanas un izmaksu ziņā, kā arī vislielākā ietekme uz indivīdiem, viņu karjeru un kopienām. Migrantu saslimšanu ar koronāro sirds slimību (KSS) var izskaidrot ar etnisko noslieci, nepareizu uzturu un stresu. Apvienotajā Karalistē vērojams, ka aziātiem ir lielāka nosliece uz koronāro sirds slimību (KSS) nekā citiem (VIII: *Baljaran un Raleigh*, 1992. gads; *McKeigue un Sevak*, 1994. gads, *British Medical Journal*, 2003. gads).

Dienvidāzijas izcelsmes vīriešu un sievietes vidū koronārā sirds slimības izraisīto nāves gadījumu skaits ir par 30-40 % lielāks nekā citu iedzīvotāju grupu vidū (IX: *Balajaran*, 1991. gads).

6.7.3 Dati no Apvienotās Karalistes liecina — no Karību jūras reģiona ieceļojošo migrantu vidū triekas sastopamība ir divas reizes lielāka nekā “balto” iedzīvotāju vidū (X: *Stewart* 1999. gads). Zviedrijā vērojams, ka no Somijas ieceļojošo migrantu vidū plaši izplatīta aptaukošanās un koronārā sirds slimība, kas izskaidrojams ar nepareizu uzturu un alkohola patēriņu (XI: *Jarhult un citi*, 1992. gads).

6.8 Pārmantojamās slimības

6.8.1 Migrācija no dažādām pasaules valstīm var izraisīt arī ģenētisko slimību ģeogrāfisko izplatīšanos. Migrācija no Āfrikas, Karību jūras un Vidusjūras reģiona ir veicinājusi sirpjšūnainās anēmijas un talasēmijas (Vidusjūras anēmijas) izplatību. Sirpjšūnainā anēmija ir diezgan izplatīta Apvienotajā Karalistē, un tiek lēsts, ka ik gadu ar to saslimst 6000 pieaugušo un no 75 līdz 300 bērnu (XII: *Karmi*, 1995. gads). Augsts sirpjšūnainās anēmijas izplatības līmenis migrantu vidū vērojams arī Portugālē (XIII: *Carrerio un citi*, 1996. gads).

6.8.2 Vidusjūras reģionā izplatītā talasēmija (Vidusjūras anēmija) ir pārmantojama asins slimība, kas Apvienotajā Kara-

listē sastopama no Vidējiem Austrumiem un Kipras ieceļojošo mazākumtautību vidū, un fakti liecina, ka ar to saslimst arī personas, kas ieceļojušas no Pakistānas, Ķīnas un Bangladešas.

6.8.3 Lai minētās slimības ārstētu, nepieciešami speciālisti, kas nosaka diagnozi, un konsultāciju pakalpojumi, kuri ne vienmēr ir pieejami.

6.9 Arodslimības

6.9.1 Raksturīgi, ka migranti veic mazāk kvalificētu darbu, ko vietējie iedzīvotāji vairs nevēlas darīt. Dažās no minētajām profesijām, piemēram, kalnrūpniecībā un smagajā rūpniecībā, pastāv saslimšanas risks. Depresijas, galvassāpju un spontāno abortu augstais izplatības līmenis lauksaimniecības nozarē strādājošo vidū tiek skaidrots ar pesticīdu un citu ķīmisku vielu iedarbību.

6.9.2 Ar darbu saistītais stress ļoti plaši izplatīts izglītoto, kvalificēto (“intelektuālā darbaspēka emigrācija”) un “cirkulējošo” migrantu vidū, jo viņi strādā sliktākos apstākļos nekā darbinieki, kuri ir uzņēmējas valsts pilsoņi; taču ekonomiskās atkarības dēļ viņiem nav citu iespēju ⁽¹³⁾.

6.10 Nelaiemes gadījumi

6.10.1 Eiropā emigrējušo darbinieku vidū nelaimes gadījumi darbā notiek divas reizes biežāk nekā citu darbinieku vidū (XIV: *Bollini un Siem*, 1995. gads). Raksturīgi, ka Vācijā daudzi nelaimes gadījumi notiek migrantu vidū, it īpaši nozarēs, kurās netiek veikti pietiekami veselības aizsardzības un drošības pasākumi (XV: *Huisman un citi*, 1997. gads). Vācijā iegūtie dati liecina arī, ka 5 līdz 9 gadus veci migrantu bērni cieš ceļu satiksmes negadījumos un gūst citus ievainojumus biežāk nekā vācu bērni tajā pašā vecumā (XVI: *Korporal un Geiger*, 1990. gads). Nīderlandē turku un marokāņu izcelsmes bērni biežāk cieš sadzīves nelaimes gadījumos, tostarp saindējoties un gūstot apdegumus, kā arī ceļu satiksmes negadījumos (XVII: *de Jong un Wesenbeek*, 1997. gads).

6.11 Reproductīvā veselība

6.11.1 Dažas migrantu grupas, piemēram, vīrieši, kuri ir šķirti no laulātajām draudzenēm, biežāk slimo ar seksuāli transmisīvajām slimībām. Daudzās ES valstīs ar grūtniecību saistītā saslimstība emigrējušo sievietes vidū ir augstāka nekā vietējo sievietes vidū. Raksturīgi, ka grūtniecības pārtraukšanas gadījumu īpatsvars emigrējušo sievietes vidū ir augstāks. Barselonā emigrējušās sievietes lūdz atļauju brīvprātīgai grūtniecības pārtraukšanai divas reizes biežāk nekā spānietes. *International Centre for Migration and Health (ICMH* — Stptautiskais migrācijas un veselības centrs), kas atrodas Ženēvā, veiktais apsekojums liecina, ka abortu skaits nelegāli emigrējušo sievietes vidū ir trīs reizes lielāks nekā līdzīga vecuma šveiciešu vidū (XVIII: *Carballo un citi*, 2004. gads).

⁽¹³⁾ “Who Cares? Women Health Workers in the Global Labour Market” (“Nekādas problēmas? Veselības aprūpes iestādēs strādājošās sievietes pasaules darba tirgū”), izdevējs — filozofijas zinātņu doktors *Kim Van Eeck*, 2005. gads.

6.11.2 Apvienotajā Karalistē Āzijas izcelsmes sievietēm dzimušajiem bērniem ir mazāks svars nekā citu etnisko grupu sievietēm dzimušajiem bērniem, Āzijas izcelsmes sievietēm dzimušo bērnu mirstība pēcdzemdību periodā arī ir augstāka. Arī Karību izcelsmes sievietēm dzimušo zīdaiņu mirstība ir augstāka nekā vidējā. Beļģijā un Vācijā konstatēti augsti perinatālās un zīdaiņu mirstības rādītāji to sieviešu vidū, kuras no emigrējušas no Marokas un Turcijas. Nepietiekams jaundzimušo svars, kā arī problēmas dzemdību laikā konstatētas sievietēm no Aizsahāras Āfrikas, kā arī no Centrālamerikas un Dienvidamerikas.

6.11.3 Migrantu bērni retāk izmanto tādus preventīvos pakalpojumus kā, piemēram, vakcinācija.

6.12 *Šķēršļi, kas liedz migrantiem piekļuvi veselības aprūpes sistēmām un neļauj tās efektīvi izmantot*

6.12.1 Migrantu piekļuvi veselības aprūpei apgrūpina juridiskas, psihosociālas un ekonomiskas problēmas. Acīmredzama problēma ir valodas neprasme, kā arī maksa par veselības aprūpi, jo pat nelielas pacientu nodevas migrantiem ar zemiem ienākumiem rada ievērojamus šķēršļus. Daudzās valstīs nelegālie migranti un patvēruma meklētāji, kas gaida iesniegumu izskatīšanu, sastopas ar juridiskiem šķēršļiem, kuri kavē piekļuvi veselības aprūpei.

6.12.2 Jāpiebilst, ka veselības aizsardzības dienesti bieži nespēj risināt migrantu īpašās veselības problēmas un tiem trūkst iejūtības un prasmju, kas nepieciešamas, lai veiksmīgi ārstētu cilvēkus, kuriem, iespējams, ir atšķirīgi uzskati par veselību, citāda attieksme pret slimībām, sāpēm un nāvi un kas savādākā veidā runā par simptomiem, tiek galā ar slimību un pauž vēlmes ārstam.

6.12.3 Minēto situāciju, iespējams, vēl vairāk pasliktina dalībvalstu augsti attīstīto un ļoti atšķirīgo veselības aprūpes sektoru sarežģītība.

6.12.4 Slimību novēršana un veselības veicināšana migrantu vidū bieži tiek organizēta neatbilstoši. Tas sakāms ne tika par pirmsdzemdību izmeklējumiem, bet arī par vakcinācijas programmām un citiem profilakses un agrīnās slimību

atklāšanas veidiem, tajā skaitā arī apskatēm. Līdz šim profilakses programmās reti ņemtas vērā kultūras īpatnības, lai iesaistītu dažādās migrantu grupas.

6.12.5 Augstā maksa par dažiem veselības aprūpes pakalpojumiem un medikamentu cenas ir smags slogs lielākajai daļai migrantu. Minētie faktori var būt iemesls, kāpēc ārstēšana netiek veikta pietiekami savlaicīgi vai nozīmētie ārstniecības pasākumi netiek veikti vai medikamenti netiek lietoti. Tas izraisa arvien lielākas cilvēku ciešanas, kuras nevar aprēķināt, un ekonomiskos zaudējumus sabiedrībai kopumā.

6.13 *Veselības aprūpes speciālisti*

6.13.1 Arvien lielāka problēma ir arī ES un citu rūpnieciski attīstīto valstu aktīvie pūliņi, lai piesaistītu darbā veselības aprūpes speciālistus no trūcīgajām valstīm. Ja minētais process turpmāk netiks vadīts, tas ļoti nelabvēlīgi ietekmēs stāvokli veselības aprūpes jomā minēto speciālistu mītnes (speciālistus zaudējošās) valstīs un apdraudēs ārstu un medmāsu izglītības ilgtspējību. Apmācīto veselības aprūpes speciālistu masveida aizplūšana no resursu ziņā trūcīgām valstīm nozīmē, ka tiek zaudēta ievērojama daļa no ieguldījumiem veselības aprūpes speciālistu apmācībā⁽¹⁴⁾. Lai minēto problēmu atrisinātu, būs jārod jauni risinājumi, piemēram, jāizveido īpašs kompensāciju fonds, kā arī jāorganizē apmācība un pārceļšanās. Plaši atzīts labas prakses paraugs ir Apvienotās Karalistes un Īrijas Valsts veselības aizsardzības dienesta (*National Health Service*) ētiskā darbā pieņemšanas prakse. Dalībvalstīm jānodrošina, lai aģentūras, kas nodarbojas ar medicīnas personāla darbā iekārtošanu, un privātās ārstniecības iestādes pieņemtu un piemērotu šādu praksi.

6.13.2 Veselības aprūpes speciālistiem (īpaši medicīnas māsām un ārstiem) ir svarīga nozīme migrantu veselības aprūpes nodrošināšanā un uzlabošanā. Dalībvalstīm jānodrošina, ka veselības aprūpes speciālisti spēj apmierināt migrantu vajadzības veselības aprūpes jomā un izprot ar kultūru, reliģiju un dzīves veidu saistītos faktorus, kas ietekmē minēto īpašo grupu attieksmi pret veselību. Tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu migrantiem piekļuvi atbilstoši veselības aprūpes pakalpojumiem, ievērojot viņu kultūras īpatnības.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

(14) Kim Van Eyck, 2005. gads, "Who cares?", UNISON (Apvienotā Karaliste): PSI.

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Šādi grozījumi saņēma vairāk nekā vienu ceturtdaļu balsu, bet debašu laikā tika noraidīti (Reglamenta 54. panta 3. punkts).

1.1.8. punkts

Svītrot

~~“1.1.8. Izglītības iestādēs jāievieš valsts līmeņa sabiedrības veselības programmas, ņemot vērā mazākumtautību kultūras īpatnības.”~~

Balsojuma rezultāti:

Par: 44

Pret: 51

Atturējās: 11

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiروهیoni"

(2007/C 256/23)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2006. gada 17. janvārī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt atzinumu par tematu "Eiروهیoni".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības un ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2007. gada 21. jūnijā. Ziņotājs — ZUFIAUR kgs.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (11. jūlijā sēdē), ar 108 balsīm par un 1 atturoties pieņēma šo atzinumu.

1. Pašreizējais stāvoklis

1.1 Definīcija

1.1.1 Eiروهیoni ir pastāvīgas struktūras pārrobežu sadarbībai ar kaimiņu reģionālajām un vietējām pašvaldībām, kas atrodas pie valstu kopējām robežām.

1.1.1.1 Tiem piemīt šādas pamatzīmes ⁽¹⁾:

- Eiروهیoni un tiem līdzīgas struktūras nav ne jauna administratīva pārvalde, ne arī jauns valdības līmenis, bet ir platforma vietējo un reģionālo pašvaldību horizontālai pārrobežu sadarbībai un savstarpējai apmaiņai; tie veicina arī labāku vertikālo sadarbību ar reģionālajām un vietējām pašvaldībām, valstu valdībām un Eiropas iestādēm;
- Eiروهیoni ir vietējo un reģionālo pašvaldību, kas atrodas abpus valstu robežas, apvienības, dažkārt tām ir parlamentārā asambleja;
- Eiروهیoni ir pārrobežu apvienības ar pastāvīgu sekretariātu, tehnisko un administratīvo struktūru un saviem finanšu resursiem;
- Dažos gadījumos eiروهیoni ir privāto tiesību subjekti, kas izveidoti saskaņā ar attiecīgo valstu tiesību normām kā bezpeļņas apvienības vai fondi abpus robežas; Citos gadījumos eiروهیoni ir publisko tiesību subjekti, kas ir dibināti uz starpvalstu līgumu pamata, un tostarp rūpējas par pašvaldību līdzdalību un sadarbību;
- Bieži vien eiروهیoni nav definēti tikai pēc to ģeogrāfiskajām vai politiski administratīvajām robežām, bet tiem ir arī kopējas ekonomiskas, sociālās un kultūras pamatzīmes.

1.1.2 Dažādu eiروهیonu apzīmēšanai tiek lietoti vairāki termini: *Euroregio*, *Euroregión*, *Europaregion*, *Gran Región*, *Regio* utt.

1.2 Mērķi

1.2.1 Eiروهیonu un tiem līdzīgu struktūru ⁽²⁾ galvenais mērķis ir pārrobežu sadarbība, to prioritātes ir noteiktas dažādos veidos, ņemot vērā reģionālās un ģeogrāfiskās īpatnības.

⁽¹⁾ Iezīmes ir minētas izdevumā "Ceļvedis pārrobežu sadarbībā", 2000, ERRA.

⁽²⁾ Terminu "eiروهیoni" attiecina arī uz citām tiem līdzīgām struktūrām.

Sākuma posmos vai darba apvienībās, kas tika izveidotas ļoti specifisku mērķu īstenošanai, pirmajā plānā ir izvirzīta savstarpējās sapratnes veicināšana, kultūras attiecību veidošana un ekonomiskās sadarbības stiprināšana. Eiروهیoni, kuros ir izveidotas labākas struktūras un kam ir savi finanšu līdzekļi, izvirza tālejošākus mērķus. Tie risina dažādus ar pārrobežu sadarbību saistītus jautājumus, sākot ar kopēju interešu veicināšanu visos līmeņos līdz pārrobežu programmu un konkrētu projektu īstenošanai un administrēšanai.

1.2.2 Pārrobežu darbība aptver ne tikai sociāli ekonomisko attīstību un sadarbību kultūras jomā, bet arī citas jomas, kas ir kaimiņu iedzīvotāju vispārēja labuma interesēs, jo īpaši sociālos jautājumus, veselību, izglītību un apmācību, pētniecību un attīstību, atkritumu apsaimniekošanu, dabas aizsardzību un ainavas sakopšanu, tūrismu un atpūtu, dabas katastrofas, transportu un sakaru kanālus.

1.2.3 Eiروهیoni tiek uzskatīti par ideālu struktūru Eiropas darba ņēmēju mobilitātes, kā arī ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas politikas īstenošanai, pierobežu apgabalos izmantojot sadarbības procedūras, kas palīdz izvairīties no kompetenču konfliktiem.

1.2.4 Izmantojot augšupējo pieeju un ņemot vērā iedzīvotāju ikdienas dzīvi, eiروهیoni veicina Eiropas Savienības veidošanu un integrāciju.

1.2.5 Sadarbība pāri robežām sekmē arī tādu pārrobežu sadarbības un darbības formu ieviešanu kopēju problēmu risināšanai kā, piemēram, starpreģionālās arodbiedrību komitejas, uzņēmēju organizāciju un tirdzniecības palātu sadarbība, eiروهیonālo ekonomikas un sociālo lietu komiteju izveide utt.

1.2.6 Izpētes grupai, kas atbildīga par šī atzinuma izstrādi, bija iespēja tieši pārliecināties par minētā apgalvojuma patiesumu, jo Lielreģiona ⁽³⁾ Ekonomikas un sociālo lietu komiteja to uzaicināja uz 2007. gada 13. februāra uzklauššanas sanāksmi Luksemburgā.

⁽³⁾ Sārzeme, Lotringa, Luksemburga, Reinzeme-Pfalca, Valonijas reģions, Beļģijas franciski runājošo kopiena, Beļģijas vāciski runājošo kopiena.

1.3 Vēsturiskā attīstība

1.3.1 Eiropas Padome, kuras mītne atrodas Strasbūrā, ir Eiropas organizācija, kas jau vairāku gadu desmitu garumā pievēršas eiroreģionu tematam un pārrobežu sadarbībai kopumā.

1.3.2 Pārrobežu sadarbība sākās no pagājušā gadsimta četrdesmito gadu beigām. Pirmā iniciatīva valstu robežu pārvarēšanai bija 1948. gadā noslēgtais Beniluksa līgums. *Euregio* tika izveidots 1958. gadā teritorijā ap Enshedi Holandē un Gronavu Vācijā. Nedaudz vēlāk ārpus toreizējās Eiropas Kopienas robežām tika izveidoti vairāki reģioni Skandināvijā, piemēram, Orezunda, Ziemeļu polārā loka reģions, Kvarken pie Dānijas, Somijas, Norvēģijas un Zviedrijas robežām.

1.3.3 No 1975. līdz 1985. gadam tika izveidotas vairākas dažādu valstu reģionu darba apvienības (DA), piemēram, Juras DA un Pireneju DA ar ierobežotām darbības iespējām.

1.3.4 Pārrobežu reģionālā sadarbība un eiroreģionu veidošana vērsās plašumā, sākot ar 1990. gadu⁽⁴⁾. To veicināja šādi faktori:

- progress Eiropas integrācijas īstenošanā, jo īpaši vienotā tirgus izveide, eiro ieviešana un ES paplašināšana;
- Eiropas valstu arvien lielāka decentralizācija un reģionalizācija;
- pārrobežu darba pieaugums;
- reģionu lomas atzīšana (pat ja tā ir daļēja) Eiropas iestāžu pārvaldībā;
- Kopienas iniciatīvu īstenošana pārrobežu sadarbības veicināšanai, piemēram, INTERREG.

1.3.5 Divu pēdējo paplašināšanu rezultātā, dalībvalstu skaitam pieaugot no 15 līdz 27 dalībvalstīm, ievērojami palielinājās pierobežu reģionu un to iezīmju skaits. Konkrēti saskaņā ar NUTS 2 (statistiski teritoriālo vienību nomenklatūra) pierobežu reģionu skaits ir pieaudzis līdz 38 un robežu garums palielinājies no 7137 līdz 14 300 kilometriem.

1.3.6 Eiropas Parlaments 2005. gada decembra Rezolūcijā⁽⁵⁾ pauž viedokli, ka pārrobežu sadarbībai ir būtiski svarīga nozīme Eiropas integrācijas īstenošanā un kohēzijā, un aicina dalībvalstis un Eiropas Komisiju veicināt un atbalstīt eiroreģionu izmantošanu. Pārrobežu sadarbība tika iekļauta arī Līguma par Konstitūciju Eiropai projektā (III-220. pants).

⁽⁴⁾ Pašreiz ir vairāk nekā 168 eiroreģionu un līdzīgu struktūru. Aptuveni puse no Eiropas Savienības dalībvalstu reģioniem ir eiroreģionu sastāvā.

⁽⁵⁾ Eiropas Parlamenta 2005. gada 1. decembra Rezolūcija par "eiroreģionu" lomu reģionālās politikas attīstībā.

1.4 Sadarbības veidi

1.4.1 Eiropas Komisija Kopienas iniciatīvas INTERREG III programmā reģionu sadarbības veicināšanai izšķir trīs sadarbības jomas.

— A — Pārrobežu sadarbība

Pārrobežu sadarbības mērķis ir panākt ekonomisko un sociālo integrāciju, īstenojot kopējas stratēģijas attīstības un strukturētas apmaiņas veicināšanai abpus robežas.

— B — Starpvalstu sadarbība

Starpvalstu sadarbības starp valsts varas iestādēm, reģionālajām un vietējām pašvaldībām mērķis ir veicināt labāku teritoriālo integrāciju, veidojot lielas Eiropas reģionu grupas vai makroreģionus.

— C — Reģionālā sadarbība

Reģionālās sadarbības mērķis ir veicināt arī tādu reģionu informācijas un pieredzes apmaiņu, kas nav pierobežas reģioni.

Uz eiroreģioniem jo īpaši attiecas A punkts un arvien vairāk arī B punkts.

2. Kopienas iniciatīvas

2.1 Ar dažādiem Kopienas priekšlikumiem pēdējā laikā ir veicināti vispārējie principi, saskaņā ar kuriem darbojas eiroreģioni. Eiropas Parlaments un Ministru Padome 2006. gada 1. pusgadā pieņēma dažādus svarīgus lēmumus, kas ietekmē pārrobežu sadarbību.

2.2 Finanšu plāns

2.2.1 Eiropas Komisija 2004. gadā iesniedza sākotnējo priekšlikumu Finanšu plāna (2007-2013)⁽⁶⁾ pārskatīšanai. Minētajā priekšlikumā Komisija Eiropas Savienības 27 dalībvalstīm laika posmā no 2007. līdz 2013. gadam paredzēja izdevumus aptuveni 1,14 % apmērā no IKP. Ņemot vērā svarīgos Eiropas Savienībai risināmos jautājumus, EESK savā atzinumā⁽⁷⁾ atbalstīja pašu resursu palielināšanu, nosakot maksimālo robežu 1,30 % apmērā no IKP (pārsniedzot agrāk noteikto maksimālo robežu, kas bija 1,24 %). Eiropas Padome 2005. gada decembrī noteica izdevumu kopsummu laika posmam no 2007. līdz 2013. gadam 1,045 % apmērā no IKP. Visbeidzot 2006. gada aprīlī Padome un Eiropas Parlaments vienojās par izdevumu kopsummu 864 316 miljonu *euro* apmērā jeb 1,048 % no IKP.

2.2.2 Minētais ievērojams samazinājums ir ietekmējis finansējumu ekonomiskajai un sociālajai kohēzijai, kas no 0,41 % no IKP ES-15 samazinājās līdz 0,37 % ES-27. Tas notiek laikā, kad līdzekļi nevis jāsamazina, bet gan jāpalielina, jo ES ir iestājušās jaunas dalībvalstis un ES jārisina arī citi jautājumi, piemēram, globalizācija.

⁽⁶⁾ COM(2004) 101 galīgā red.

⁽⁷⁾ Atzinums par "Komisijas paziņojumu Eiropas Padomei un Parlamentam — Veidojot mūsu kopīgo nākotni: paplašinātās Savienības politiskie izaicinājumi un budžeta līdzekļi (2007-2013)", OV C 74, 23.2.2005., 32. lpp.

2.2.3 Jaunajam 3. mērķim, kas ir "Eiropas teritoriālā sadarbība", ir atvēlēti 8720 miljoni *euro* (2,44 % no kohēzijai paredzētajiem 0,37 % no IKP), lai gan sākotnējā priekšlikumā Komisija prasīja 13 000 miljonus *euro*. Nenoliedzami, ka nebūs iespējams izdarīt vairāk ar mazākiem līdzekļiem.

2.2.4 Finansālais atbalsts pārrobežu sadarbībai no ES budžeta salīdzinājumā ar iepriekšējo laika posmu no 2000. līdz 2006. gadam ir palielinājies, taču tā samazināšana salīdzinājumā ar Eiropas Komisijas sākotnēji ierosināto apjomu rada nepieciešamību attīstīt plašāku reģionālo un vietējo pašvaldību sadarbību, kā arī vairāk izmantot publisko un privāto partnerību. Pēc 12 jaunu valstu iekļaušanas piešķirtos līdzekļus izmantos lielāks p robežu reģionu skaits, jo īpaši Centrāleiropā un Austrumeiropā.

2.3 Jaunas regulas

2.3.1 Priekšlikumos par struktūrfondiem laika posmam no 2007. līdz 2013. gadam, ko Komisija iesniedza 2004. gada jūlijā, ir izvirzīts "konverģences" mērķis bijušā 1. mērķa vietā, "konkurētspējas un nodarbinātības" mērķis bijušā 2. mērķa vietā un iekļauts jauns 3. mērķis — "Eiropas teritoriālā sadarbība" — nolūkā piešķirt lielāku nozīmi pārrobežu reģionālajai sadarbībai.

2.3.2 Minētais jaunais 3. mērķis ⁽⁸⁾, kas pamatojas uz Kopienas iniciatīvas INTERREG pieredzi, jo īpaši veicinās Eiropas Savienības teritorijas līdzsvarotu integrāciju, nodrošinot pārrobežu, starpvalstu un reģionālās sadarbību.

2.3.3 Komiteja 2005. gadā izstrādāja atzinumus par struktūrfondu un kohēzijas fonda reformu ⁽⁹⁾. Padome un Eiropas Parlaments 2006. gadā ⁽¹⁰⁾ apstiprināja jaunus priekšlikumus regulām.

2.4 Kohēzijas politika: stratēģiskās vadlīnijas

2.4.1 Komisijas paziņojums par kohēzijas stratēģiskajām vadlīnijām ⁽¹¹⁾ tika apstiprināts pēc vairāku regulu par struktūrfondiem pieņemšanas. Minētajā paziņojumā ir izcelta jaunā 3. mērķa, kas ir "Eiropas teritoriālā sadarbība", svarīgā nozīme un trīs sadarbības aspekti: pārrobežu, starpvalstu un reģionālā sadarbība.

2.4.2 Jaunais sadarbības mērķis ir izvirzīts nolūkā veicināt lielāku teritoriālo integrāciju ES un mazināt "robežu radītās negatīvās izpausmes", izvērsot pārrobežu sadarbību un labas prakses apmaiņu.

⁽⁸⁾ COM(2004) 495 galīgā redakcija, 6. pants: *Eiropas teritoriālā sadarbība*.
⁽⁹⁾ EESK atzinumi par "Vispārīgajiem noteikumiem" attiecībā uz struktūrfondiem, Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Kohēzijas fondu, Reģionālās attīstības fondu un Eiropas Pārrobežu sadarbības grupu (EPŠG), OVC 255, 14.10.2005., 76., 79., 88. un 91. lpp.

⁽¹⁰⁾ OV L 210, 31.7.2006.

⁽¹¹⁾ COM(2005) 299 galīgā redakcija un COM(2006) 386 galīgā redakcija, ko Ministru padome apstiprināja 2006. gada 5. oktobrī.

2.4.3 Eiropas kohēzijas politikas stratēģisko vadlīniju mērķis ir:

- a) paaugstināt teritorijas pievilcību nolūkā piesaistīt investīcijas;
- b) veicināt inovācijas un uzņēmējdarbību;
- c) radīt jaunas darba vietas un īpašu uzmanību pievērst kohēzijas politikas teritoriālajai dimensijai.

2.4.4 Kā zināms, valstu robežas nereti kavē Eiropas teritoriālo attīstību kopumā un var ierobežot konkurētspēju. Tādēļ viens no svarīgākajiem Kopienas pārrobežu sadarbības mērķiem ir pārvarēt valstu robežu radītās negatīvās izpausmes un izveidot sinerģijas kopēju problēmu kopīgai risināšanai.

2.4.5 Kohēzijas politikas ietvaros būtu jāveic pasākumi, kas nodrošina pievienoto vērtību pārrobežu darbībai, piemēram, palielināt pārrobežu konkurētspēju, veicinot inovāciju, pētniecību un attīstību; savienot nemateriālo tīklojumu (pakalpojumus) vai fizisko tīklojumu (transportu) nolūkā stiprināt pārrobežu integrāciju kā Eiropas pilsonības iezīmi; veicināt mobilitāti un darba tirgus pārrobežu pārredzamību; nodrošināt ūdens resursu apsaimniekošanu un plūdu kontroli; attīstīt tūrismu; veicināt ekonomiskas un sociālās jomas dalībnieku līdzdalību; izcelt kultūras mantojuma vērtību; uzlabot teritoriju apsaimniekošanu.

2.5 Jauns juridiskais pamats teritoriālajai sadarbībai

2.5.1 Vēsturiski vienota juridiska pamata trūkums pārrobežu sadarbības jomā kavēja efektīvu pasākumu veikšanu.

2.5.2 Komisija 2004. gadā ierosināja izveidot Eiropas Pārrobežu sadarbības grupu (EPŠG). Nākamajā Komisijas priekšlikumā minētās grupas nosaukums mainījās: termina "pārrobežu" vietā tika lietots termins "teritoriāls".

2.5.3 Regulā, kas tika pieņemta 2006. gada 31. jūlijā ⁽¹²⁾, ir atzīts, ka

— ņemot vērā nopietnās grūtības, ar ko saskaras dalībvalstis un jo īpaši vietējās un reģionālās pašvaldības, organizējot un veicot teritoriālās sadarbības pasākumus saskaņā ar atšķirīgajiem tiesību aktiem un procedūrām, ir jāveic atbilstīgi pasākumi nolūkā novērst minētās grūtības;

— lai pārvarētu šķēršļus, kas kavē teritoriālo sadarbību, Kopienas līmenī ir jāizveido sadarbības instruments, lai ļautu Kopienas teritorijā veidot sadarbības grupas, kuras būtu tiesību subjekti un kuras dēvētu par "Eiropas Teritoriālās sadarbības grupām" (ETSG);

⁽¹²⁾ OV L 210, 31.7.2006.

— teritoriālās sadarbības nosacījumi ir jāizstrādā saskaņā ar Līguma 5. pantā noteikto subsidiaritātes principu; Saskaņā ar minētajā pantā noteikto proporcionalitātes principu regulā ir paredzēti vienīgi tie pasākumi, kas vajadzīgi tās mērķu sasniegšanai, jo ETSG izmantošana nav obligāta, saskaņā ar katras dalībvalsts konstitucionālo sistēmu.

3. Ekonomiskā integrācija un sociālā un teritoriālā kohēzija

3.1 Integrācija un specializācija

3.1.1 Lielajās "vecajās" valstīs saimnieciskā darbība ir galvenokārt koncentrēta valsts centrālajā daļā un visbiežāk — galvaspilsētā un lielākajās pilsētās. Katrā valstī ir notikusi zināma reģionālās tautsaimniecības specializācija.

3.1.2 Eiropas integrācija veicina jaunu sadarbības telpu, piemēram, eiroreģionu, izveidi. Īstenojot Eiropas integrāciju, reģionālā specializācija vairs nenotiek tikai vienas valsts ietvaros, bet aizvien biežāk Eiropas līmenī. Valstu robežas vairs nav nepārvarams šķērslis savstarpējai apmaiņai. Tas sekmē jaunu attiecību veidošanu ar dažādu dalībvalstu reģioniem, kuru attīstības līmenis dažkārt atšķiras, bet kam ir kopēji mērķi, attīstoties specializācijai Eiropā.

3.1.3 Šāda sadarbība jo īpaši ir nepieciešama neliela mēroga pasākumu veikšanā, kur vairāk izpaužas robežu negatīvā ietekme, kā tas var būt MVU gadījumā.

3.1.4 EESK uzskata, ka eiroreģioniem vajadzētu būtiski veicināt ES ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas politikas mērķu sasniegšanu. Šajā sakarā Eiropas Savienības jaunajā priekšlikumā par teritoriālo politiku kā prioritārie mērķi ir noteikti konverģence, konkurētspējas palielināšana un nodarbinātība, galvenokārt, mazāk attīstītos reģionos un reģionos, kas saskaras ar jauniem specializācijas izaicinājumiem.

3.2 Konkurētspēja

3.2.1 Eiroreģioni veicina apjomradītus ietaupījumus. Būtībā tas nozīmē tirgus paplašināšanos (aglomerācijas tipa tautsaimniecība), ražošanas faktoru papildināmību un lielākus atvieglojumus investīcijām. Tiek uzskatīts, ka zināmu investīciju inovācijās un attīstībā ietekme var izpausties 250-500 km rādiusā. Pat, ja daži eiroreģioni ir lielāki par minēto attālumu, to vidējais rādiuss tomēr ir no 50 līdz 100 km.

3.2.2 Eiroreģioniem ir būtiska nozīme, lai noteiktās jomās sasniegtu pietiekamu kritisko masu. Tas ļauj piesaistīt virkni investīciju būtiskiem pakalpojumiem, ko nebūtu iespējams sniegt, ja nebūtu pārrobežu sadarbības.

3.2.3 Lai palielinātu konkurētspēju, pārrobežu sadarbībā starp reģionālajām un vietējām pašvaldībām iespējams nodrošināt dažādus pakalpojumus visas sabiedrības interesēs:

— informācijas, komunikācijas, enerģētikas un transporta tīklus un citas infrastruktūras;

— publiskos pakalpojumus, piemēram, skolas, slimnīcas un neatliekamās palīdzības dienestus;

— iestādes un dienestus, kas veicina privāto saimniecisko darbību, tostarp tirdzniecības attīstību, uzņēmējdarbību un pārrobežu uzņēmumu apvienības, jaunu darbavietu radīšanu un darba ņēmēju mobilitāti.

3.3 Kohēzija: pārrobežu darba grūtības

3.3.1 Vairums eiroreģionu sastāv no reģioniem ar līdzīgu attīstības līmeni, tomēr ir arī eiroreģioni, kuros ir reģioni ar dažādu attīstības līmeni. Viens no eiroreģionu mērķiem ir veicināt saimniecisku un cita veida darbību, kas mazina atšķirības reģionu starpā. Tādēļ ir būtiski svarīga attiecīgo dalībvalstu un ES līdzdalība.

3.3.2 Sociālās investīcijas pamatpakalpojumu jomā pierobežas zonās bieži vien mēdz būt mazākas salīdzinājumā ar investīcijām valstu centrālajā daļā. Daudzos gadījumos minētās zonas mazāk ietekmē centrus, kur tiek pieņemti lēmumi. Nereti minētā iemesla dēļ tiek piešķirts nepietiekams finansējums kvalitatīvu, daudzveidīgu un rentablu pakalpojumu sniegšanai jo īpaši iedzīvotāju visneaizsargātākajām grupām (bērniem, imigrantiem, ģimenēm ar zemāku pirktpēju, personām ar invaliditāti, ar hronisku slimību sirgstošiem slimniekiem utt.)

3.3.3 Eiroreģioniem var būt liela nozīme, lai attīstītu minētos pakalpojumus un lai minētajām sociālajām grupām nodrošinātu lielāku aizsardzību, izmantojot pārrobežu pieeju. Eiroreģioni turklāt var lielā mērā palīdzēt pārvarēt šķēršļus un novērst juridiskās, administratīvās un finansiālās atšķirības, kas kavē iedzīvotāju progresu. Vienlaikus tie sniedz ieguldījumu vēstures gaitā radušos aizspriedumu pārvarēšanā, kopīgu pētījumu veikšanā un labākas savstarpējās sapratnes veicināšanā par attiecīgajām atšķirībām.

3.3.4 Juridiskie trūkumi un nepietiekama saskaņošana attiecībā uz pierobežas darba ņēmēju brīvu pārvietošanos tika daļēji novērsti, pateicoties Kopienas *acquis* un Tiesai. Tā kā pierobežas darba ņēmēju skaits pieaug, minētā realitāte ir kļuvusi par būtisku jautājumu, kas risināms Eiropas līmenī, jo īpaši nodokļu, sociālās drošības un sociālās aizsardzības jomās, kurās vēl joprojām kopējiem jēdzieniem ir atšķirīgas definīcijas un pieeja, piemēram, dzīvesvietas valsts, ģimenes stāvoklis, izdevumu par veselības aprūpes pakalpojumiem segšana, divkārša nodokļu uzlikšana, kā arī citi administratīvie ierobežojumi ⁽¹³⁾.

⁽¹³⁾ Jaunveidojamais EESK Darba tirgus novērošanas centrs varētu pārraudzīt jautājumus saistībā ar pierobežu un pārrobežu darbu Eiropā.

4. Pārrobežu sadarbība: pievienotā vērtība Eiropas integrācijas īstenošanā

4.1 Robežu pārvarēšana

4.1.1 Nepieciešamību novērst šķēršļus integrācijas īstenošanā pierobežas iedzīvotāji izjūt savā ikdienā. Nav runa par robežu mainīšanu vai valstu suverenitātes ierobežošanu, bet par efektīvas pārrobežu sadarbības veicināšanu visās dzīves jomās, uzlabojot dzīves apstākļus un panākot, lai iedzīvotāju Eiropa kļūst par realitāti.

4.1.2 ES robežas jau ir zaudējušas savu agrāko barjeras lomu, taču vēl joprojām pastāv ekonomiskās, sociāli kulturālās, administratīvās un juridiskās atšķirības, un tās ir jo īpaši izteiktas uz ES ārējām robežām. Tādēļ pierobežu zonās īstenotās sadarbības mērķis ir izveidot sadarbības struktūras, procedūras un instrumentus, kas ļauj novērst administratīvos un normatīvos šķēršļus un vēsturisku nesaskaņu cēloņus, un pārvērst kaimiņattiecības par mobilitātes, ekonomiskās attīstības un sociālā progresa faktoru. Kopumā pārrobežu reģioniem ir jāklūst par "kopējas labklājības zonām".

4.2 Pievienotā vērtība

4.2.1 Pārrobežu sadarbība un tās īstenošana, veidojot eiroreģionus, ne tikai ļauj izvairīties no konfliktiem, reaģēt uz katastrofām vai pārvarēt psiholoģiskās barjeras, bet arī būtiski veicināt attīstību abpus robežas. Mīnētā pievienotā vērtība var izpausties politikas, institucionālajā, ekonomikas, sociālajā, kultūras un Eiropas integrācijas jomā. Pārrobežu sadarbība ir vērtīgs ieguldījums mierīgas līdzāspastāvēšanas, drošības un Eiropas integrācijas veicināšanā. Tas ir ļoti efektīvs veids, kā īstenot Kopienas subsidiaritātes principus, partnerību, ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, kā arī atbalstīt jaunu dalībvalstu pilnīgu iekļaušanu ES.

4.2.2 Mīnētās pastāvīgās struktūras pārrobežu sadarbībai ļauj nodrošināt iedzīvotāju un iestāžu, kā arī politisko un sociālo grupu abpus robežas aktīvu un ilgstošu līdzdalību, veicina savstarpēju sapratni un ļauj veidot vertikālu un horizontālu partnerību, pat ja pastāv struktūru un kompetenču atšķirības. Tas turklāt ļauj kopīgi vadīt pārrobežu programmas un projektus vai kopīgi pārvaldīt finansējumu no dažādiem avotiem (Kopienas, valstu, pašu, kā arī trešo pušu). EESK uzskata, ka šāda veida kopīgu pasākumu veikšana var būt sekmīgāka un efektīvāka, ja organizētā pilsoniskā sabiedrība uzņemas galveno lomu.

4.2.3 No sociāli ekonomiskā viedokļa raugoties, pārrobežu sadarbības struktūras ļauj mobilizēt visu dalībnieku iekšējo potenciālu (ieskaitot tirdzniecības palātas, apvienības, uzņēmumus, arodbiedrības, sociālās un kultūras iestādes, vides organizācijas, tūrisma aģentūras); atvērt darba tirgu un saskaņot profesionālās kvalifikācijas; veicināt ekonomikas attīstību un jaunu darbavietu radīšanu, veicot pasākumus tādās jomās kā infrastruktūras, transports, tūrisms, vide, izglītība, pētniecība un MVU sadarbība.

4.2.4 Sociālajā un kultūras jomā pārrobežu sadarbības pievienotā vērtību nodrošina vispārējo zināšanu pastāvīga izplatīšana, ko var uzskatīt par pārrobežu *continuum*, kuru var izvērst dažādās publikācijās un dažādos veidos. Tāpat tā ļauj izveidot tādu organizāciju tīklu, kas darbojas kā zināšanu izplatītāji. Tas attiecas uz izglītības centriem, vides aizsardzības iestādēm, kultūras iestāžu apvienībām, bibliotēkām, muzejiem utt. Turklāt pārrobežu sadarbība veicina iespēju vienlīdzību un kaimiņvalsts valodas vai pat vietējo dialektu padziļinātu apguvi, kas ir pārrobežu reģionālās attīstības būtiska sastāvdaļa un komunikācijas priekšnoteikums.

4.2.5 Šādi izprasta pārrobežu sadarbība, ko sekmē tādas pastāvīgas struktūras kā eiroreģioni, sniedz pievienoto vērtību valstu līmenī veiktajiem pasākumiem, pateicoties pārrobežu programmu un projektu papildināmībai, radītajai sinerģijai, kopīgi veiktai pētniecībai un inovācijām, zināšanu un labas prakses apmaiņai, robežu netiešo negatīvo izpausmju pārvarēšanai, pieejamo resursu efektīvai pārrobežu pārvaldībai.

4.3 Šķēršļi

Pārrobežu sadarbību tomēr apgrūrina dažādi apstākļi ⁽¹⁴⁾, no kuriem būtiskākie ir šādi:

- valstu tiesību aktos noteiktie ierobežojumi reģionālo un vietējo pašvaldību pārrobežu darbībai;
- abpus robežai valdības dažādajos līmeņos pastāvošās atšķirīgās struktūras un kompetences;
- politiskās gribas trūkums, jo īpaši valsts līmenī, ierobežojumu atcelšanai, piemēram, pieņemot tiesību aktus vai noslēdzot divpusējus līgumus;
- kopīgu pamatkritēriju trūkums nodokļu, sociālās nodrošināšanas vai akadēmisko grādu un profesionālās kvalifikācijas atzīšanas jomās;
- abpus robežai pastāvošās atšķirīgās ekonomiskās struktūras;
- valodu, kultūras un psiholoģiskās barjeras, galvenokārt, aizspriedumi un vēstures gaitā izveidojusies tautu savstarpēja pretestība.

4.4 Pārrobežu sadarbības vispārējie principi

4.4.1 Ņemot vērā daudzus piemērus visā Eiropā, ir iespējams noteikt virkni vispārējo principu sekmīgas pārrobežu sadarbības veidošanai.

- Tuvums iedzīvotājiem. Pierobežu zonas iedzīvotāji vēlas sadarbību, lai rastu risinājumus savām problēmām vai uzlabotu nākotnes perspektīvas.

⁽¹⁴⁾ EESK 2006. gada 21. aprīļa atzinums par tematu "Rūpniecības pārmaiņu vadība pārrobežu reģionos pēc Eiropas Savienības paplašināšanās" — OVC 185, 8.8.2006.

- Būtiski svarīga nozīme labas pārrobežu sadarbības nodrošināšanā ir politikas jomas pārstāvju (vietējā, reģionālajā, valsts un Eiropas līmenī) līdzdalībai.
- Subsidiaritāte. Ir pierādījies, ka vietējā un reģionālajā līmenī ir iespējams vislabāk veidot pārrobežu sadarbību, tomēr ir jāsadarbojas arī ar valstu valdībām.
- Partnerība. Būtiski svarīga loma kopēju mērķu sasniegšanā ir visu sabiedrības dalībnieku abpus robežas līdzdalībai.
- Kopējas struktūras ar kopīgiem resursiem (tehniskiem, administratīviem, finanšu un lēmumu pieņemšanas instrumentiem) ir garantija ilgstošai darbībai un pastāvīgai attīstībai. Tās nodrošina noteiktu kompetenču īstenošanu, programmu, tostarp Eiropas programmu, vadību, pārrobežu vienprātības panākšanu un valstu savtības pārvarēšanu.

5. Virzība uz sadarbībā balstītu pārvaldību

5.1 Jaunajām teritoriālajām vienībām — jaunas pārvaldības formas

5.1.1 Eiroreģioni ir teritoriālas vienības, kurās tiek ieviesti jauni apvienību un sadarbības veidi valsts sektorā, privātajā sektorā, kā arī starp valsts un privāto sektoru, lai izstrādātu jaunas kopīgas politikas, aktīvi iesaistoties visiem patiesi ieinteresētajiem dalībniekiem.

5.1.2 Jaunās pārvaldības jēdzienu var saprast kā horizontālu pārvaldi ar plašāku līdzdalību salīdzinājumā ar tradicionālo pārvaldi, kas ir vairāk hierarhizēta un vertikāla. Minētais pārvaldības jēdziens ir jo īpaši piemērots eiroreģioniem, jo te ir jārod kopēji risinājumi kopējām problēmām.

5.1.3 Eiroreģioniem tomēr ir arvien lielāka papildu, taču būtiska loma Eiropas ekonomiskās, sociālās un teritoriālas kohēzijas politikas pārvaldībā.

5.1.4 Šajā sakarā EESK uzskata, ka eiroreģioniem un tiem līdzīgām struktūrām būtu jāsniedz būtisks ieguldījums integrācijas procesa padziļināšanā un Eiropas veidošanā.

5.1.5 Eiroreģionu veidošanai savukārt ir nepieciešama iestāžu un sociālās jomas dalībnieku sadarbība, tā kā bieži vien viņu tradīcijas un domāšanas veidi ir ļoti atšķirīgi. Ne vienmēr tie, kas dzīvo tuvāk, spēj labāk sadarboties. Minētā iemesla dēļ organizētas pilsoniskās sabiedrības iestādēm un organizācijām horizontālajā pārvaldībā ir svarīga loma.

5.1.6 Lai nodrošinātu ekonomikas un sociālās jomas dalībnieku līdzdalību eiroreģionu pārvaldībā, ir jāizveido attiecīga institucionālā sistēma, kas panāktu minētās līdzdalības efektīvi-

tāti. Organizētas pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir jāiesaista to politiku izstrādāšanā un īstenošanā, kas izriet no dažādu līmeņu pārrobežu sadarbības starp divām vai vairākām dalībvalstīm. Sociālo partneru līdzdalība EURES (Eiropas Nodarbinātības Dienestu sadarbības) tīklā pārrobežu jomās ir svarīgs pierādījums minētā principa īstenošanai.

6. Secinājumi un ieteikumi

6.1 Regulas par Eiropas Pārrobežu sadarbības grupas (EPSP) izveidi pieņemšana un jauna teritoriālās sadarbības mērķa iekļaušana ir pavērusi jaunas iespējas eiroreģionu darbībā. Pirmkārt, ir izveidots Kopienas juridiskais instruments pārrobežu sadarbībai, un tas dod iespēju dalībvalstīm iesaistīties pārrobežu teritoriālajā sadarbībā dažādos līmeņos. Otrkārt, pāreja no "pārrobežu sadarbības" uz "teritoriālo sadarbību" nozīmē, ka eiroreģioni var paplašināt savu darbības lauku, īstenojot sadarbību ne tikai vietējā līmenī un ar tuvākajām pašvaldībām, bet arī var veicināt arvien lielāku teritoriju integrālu attīstību, kam ir kopējas sinerģiju iespējas un potenciāls.

6.2 Tādēļ EESK uzskata, ka teritoriālajai sadarbībai, ko veicina eiroreģioni, ir būtiska nozīme Eiropas integrācijas veicināšanā, valstu robežu radītās ekonomiskās, sociālās un kultūras sadrumstalošanās mazināšanā, kā arī teritoriālās, sociālās un ekonomiskās kohēzijas attīstīšanā. EESK tādēļ aicina, lai nākamajās diskusijās par Konstitucionālā Līguma galēju pieņemšanu pārrobežu teritoriālajai sadarbībai tiktu veltīta īpaša uzmanība.

6.3 Lai Eiropas teritoriālo sadarbību varētu īstenot saskaņā ar jau minētajām reformām, EESK uzskata, ka eiroreģionu attīstības veicināšanā būs nepieciešama valstu un starpposma struktūru līdzdalība. Tādēļ valstīm būtu jāizstrādā stratēģijas teritoriālās sadarbības īstenošanai Kopienas ietvaros. Valstīm jo īpaši būtu jāveicina pierobežas iedzīvotāju visneatliekamāko problēmu risināšana, kas parasti ir ar darba tirgu, veselību, sociālo labklājību, izglītību un transportu saistīti jautājumi.

6.4 EESK uzskata, ka, lai uzlabotu teritoriālās sadarbības efektivitāti, ievērojot subsidiaritātes principu, EPSP būtu tieši jāvadā pārrobežu projekti un atsevišķos gadījumos arī Kopienas un valstu fondu finansēti starpvalstu projekti.

6.5 Lai pārvērstu eiroreģionus par "kopējas labklājības zonām", būtu nepieciešama privāto uzņēmumu lielāka līdzdalība (tostarp sociālā ekonomika) pārrobežu attīstības pasākumu veikšanā, ņemot vērā mazo un vidējo uzņēmumu svarīgo lomu ražošanas struktūru veidošanā un jaunu darbavietu radīšanā.

6.6 EESK uzskata, ka eiroreģioni, kā arī saskaņā ar Regulu Nr. 1082/2006 izveidotās EPSG ir konkrēts paraugs to Eiropas pārvaldības principu īstenošanai, kurus Komisija definēja 2001. gadā publicētajā Baltajā grāmatā. Šajā sakarā EESK uzskata, ka, lai pārrobežu politika un darbība, kā arī teritoriālā sadarbība kopumā būtu efektīvas, ir nepieciešama visu iesaistīto teritoriālo un sociāli ekonomisko dalībnieku patiesa "partnerība". Tādēļ EESK prasa, lai organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāvības organizācijām tiktu noteikti līdzdalības veidi teritoriālās sadarbības projektu īstenošanai.

6.7 Jo īpaši, EESK uzskata, ka EURES tīklam būtu jāklūst par Eiropas instrumentu, kas efektīvi veic centrālo lomu, esot par starpnieku darbaspēka pieejamības un pieprasījuma jomā. Šajā sakarā pārrobežu vide ir svarīga laboratorija. Tādēļ EESK pauž nožēlu par pēdējos gados vērojamo tendenci atkal "nacionalizēt" EURES vadīšanu un atbalsta minētā tīkla patiesu pārrobežu pārvaldi. EURES turklāt ir ne tikai starpnieka loma darba tirgū, bet vienlaikus tas pilda svarīgu lomu kā sociālā dialoga veicinātājs vistuvākajos starpvalstu apgabalos.

6.8 Vispārārtzīts ir tas, ka sociāli ekonomiskajām organizācijām ir svarīga loma Eiropas integrācijā. Šajā sakarā EESK atzīnīgi vērtē starpvalstu sadarbībā gūto pieredzi, kas ir galvenokārt saistīta ar starpreģionālajām arodbiedrību komitejām, uzņēmēj-

sabiedrību pārrobežu sadarbības un apvienību dažādiem veidiem, tirdzniecības palātām, pētniecības centriem un universitātēm vai arī ar eiroreģionālu ekonomikas un sociālo lietu komiteju veidošanu. EESK iedrošina minēto pieredzi un sniedz savu atbalstu tās stiprināšanai un attīstībai.

6.9 EESK uzskata, ka eiroreģioniem ir un var būt svarīga loma pierobežu reģionos ar trešām valstīm kā no ekonomikas attīstības, tā arī no sabiedriskās drošības un sociālās integrācijas viedokļa. Tādēļ EESK prasa, lai šāda veida struktūras un veiksmīgi īstenojami pasākumi tiktu iekļauti ES kaimiņattiecību un pirmspievienošanās politikā.

6.10 Ņemot vērā pārrobežu darbībā gūto bagāto pieredzi (šī atzinuma pielikumā mēs sniedzam dažus piemērus), kā arī zināšanu trūkumu par to minētajos reģionos, EESK uzskata, ka būtu ļoti lietderīgi, ka Komisija izstrādātu "Labas prakses ceļvedi", iekļaujot veiksmīgus privātās-publiskās partnerības piemērus.

6.11 Tā kā ir acīmredzams, ka tik daudzpusēju jautājumu nevar izanalizēt vienā atzinumā, EESK uzskata, ka būtu vēl padziļināti jāpēta minētā joma — pārrobežu teritoriālā sadarbība un struktūras, kas to nodrošina —, izstrādājot atzinumus par tematiem, kuri saistīti ar pārrobežu vispārējām interesēm: darba tirgu, tūrisma, attīstības centriem utt.

Briselē, 2007. gada 11. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "ES un Centrālamerikas valstu attiecības"

(2007/C 256/24)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. pantu 2007. gada 17. janvārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu: "ES un Centrālamerikas valstu attiecības".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 14. jūnijā (ziņotājs — Soares kgs).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (12. jūlija sēdē), ar 63 balsīm par un 2 atturoties, pieņēma šādu atzinumu.

1. Kopsavilkums un secinājumi

1.1 Jau daudzus gadus EESK ir uzskatījusi, ka Eiropas Savienības un Latīņamerikas valstu attiecības ir daļa no plašāka stratēģiskā ietvara, kas pārsniedz tirdzniecības sakarus un reizē apliecina Eiropas vēlmi būt aktīvam partnerim, veidojot tādu sociālo modeli, kas balstīts uz tiesisku valsti, demokrātiju, cilvēktiesībām, mieru un tautu solidaritāti ⁽¹⁾.

1.2 Turklāt jau vēsturiski attiecības ar Latīņameriku un Karību jūras reģionu ir bijušas daudz plašākas par sociālekonomiskām vai ģeogrāfiski stratēģiskām partnerattiecībām. Latīņamerikas iedzīvotājus ar Eiropu jau sen vieno kultūras, politiskā, sociālā, lingvistiskā un emocionālā saikne, kā arī vienāds pasaules redzējums, ko nevajadzētu un nedrīkstētu aizmirst, bet gan svarīgāk īpaši novērtēt sarunu procesā, kas drīzumā sāksies.

1.3 Sākoties Centrālamerikas un Eiropas Savienības sarunām par asociācijas nolīgumu starp šiem abiem reģioniem, EESK aicina Eiropas Savienību pielikt visas pūles, lai panāktu pēc iespējas ātru tāda nolīguma noslēgšanu, kas varētu kalpot kā paraugs pašreizējās turpmākajās sarunās ar Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstīm, ņemot vērā abpusējās priekšrocības stratēģiskā partnerībā ar Eiropas Savienību. Minētās priekšrocības jārod arī citās jomās ne tikai tirdzniecībā, un tām jābalstās uz reģiona ekonomisko, sociālo un ilgtspējīgas attīstības progresu, tiesisku valsti un cilvēka cieņas respektēšanu.

1.4 EESK izsaka cerību, ka sarunas palīdzēs Centrālamerikas valstu valdībām padarīt intensīvāku dialogu ar savas valsts organizētu pilsonisko sabiedrību. Dialogam ir jābūt demokrātiskam, pārredzamam un balstītam uz konkrētiem priekšlikumiem, ko ņem vērā abas puses. EESK aicina arī Centrālamerikas Integrācijas sistēmas konsultatīvo komiteju (CC-SICA) turpināt iesāktu, lai panāktu nolīgumu parakstīšanu, atspoguļojot iespējami lielāku vienprātību un Centrālamerikas pilsoniskās sabiedrības viedokli par sarunām un palīdzētu nodrošināt visa procesa virzībai nepieciešamos kompromisus.

⁽¹⁾ "Sociālā kohēzija Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstīs", OV C 110, 10.4.2004, "ES un Meksikas attiecības", "Eiropas Savienības un Andu kopienas valstu attiecības", OV C 309, 16.12.2006.

1.5 EESK iesaka sarunās ņemt vērā šādus aspektus:

1.5.1 Nepieciešamība stiprināt Centrālamerikas organizētu pilsonisko sabiedrību un īpaši konsultatīvās struktūras CC-SICA (Centrālamerikas Integrācijas sistēmas konsultatīvā komiteja) institucionālās spējas. Eiropas Savienībai ir jāmeģina pārliecināt tās sarunu partneri par to, ka CC-SICA ir un būs svarīga loma stabilas reģionālās integrācijas īstenošanā; kā arī vienlaikus jāapņemas finansāla atbalsta pasākumi šai struktūrai saskaņā ar Komisijas reģionālās attīstības dokumentā pieņemto mērķi.

1.5.2 Nolīgumā jāiekļauj ļoti nepieciešamie sociālie noteikumi, lai asociācijas nolīguma priekšrocības būtu izdevīgas visai sabiedrībai un lai tas būtu izšķirīgs faktors demokrātiju salīdzināšanā, cīņā pret nabadzību, sociālo atstumtību un bezdarbu, tāda ekonomikas modeļa attīstībā, kas neveicinātu un nepadziļinātu nevienlīdzību. Nolīgumam ir arī jāsekmē sociālā kohēzija un bioloģiskās daudzveidības saglabāšana (šajā sakarā nolīgumam jāpalīdz ņemt vērā tūkstošiem mazo ražotāju vēlnes pārorientēties uz videi draudzīgāku lauksaimniecības veidu). Gan sarunu gaitā, gan asociācijas nolīguma īstenošanā īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai valdības pilnībā nodrošinātu atbilstību ILO starptautiskajiem darba standartiem.

1.5.3 Izveidota vispārējo preferenču sistēma (VPS), kas ir vismazāk attīstīto valstu atbalstam paredzēts ES vienpusējs instruments. Nolīguma tirdzniecības sadaļā attiecībā uz Centrālamerikas valstīm jānosaka izdevīgāki noteikumi par tiem, kurus paredz iepriekšminētā sistēma, tomēr tā jau šobrīd ir pietiekami laba.

1.5.4 Organizētas pilsoniskas sabiedrības nodrošināšana ar regulāru, savlaicīgu un lietderīgu informāciju, lai tā varētu sekot līdzi sarunām iestāžu līmenī. Tāpat arī pirms katras jaunas sarunu kārtas jāparedz konsultāciju iespējas nolūkā ņemt vērā

organizētas pilsoniskas sabiedrības viedokli un jāriko plašai sabiedrībai pieejami forumi ar mērķi nodrošināt visas sabiedrības iespēju cieši sekot sarunu attīstības gaitai. Šajā jomā izšķirošajam aspektam pilsoniskās sabiedrības līdzdalības nodrošināšanā vajadzētu būt apvienotas koordinācijas komitejas izveidei, kas uzraudzītu sarunas un kam būtu institucionāla struktūra, iespējas sekot līdzi sarunām un vidutāja loma starp sarunu procesu un pilsonisko sabiedrību kopumā.

1.5.5 Visbeidzot, lai nodrošinātu, ka organizēta pilsoniskā sabiedrība ir iesaistīta nākamā ES un Centrālamerikas asociācijas nolīguma visos aspektos, EESK iesaka institucionālās konsultatīvās struktūrvienības — apvienotās konsultatīvās komitejas, kuras sastāvā saskaņā ar abu reģionu politiskās vienošanās 52. panta 4. punktu ir EESK un CC-SICA locekļi, darbu uzsākt uzreiz pēc nolīguma parakstīšanas ar mērķi nodrošināt nolīguma īstenošanas uzraudzību.

2. Ievads

2.1 Kopumā līdz šim Eiropas Savienības un Centrālamerikas savstarpējie sakari nav bijuši īpaši intensīvi, neraugoties uz to, ka Eiropas Savienības ieguldījums reģiona miera un demokrātijas sekmēšanas procesā bija izšķirīgs, proti, tā iedibināja ministriju dialogu — 1984. gada *San José* ministriju dialogu —, kas reģionā vēl šobrīd kalpo par piemēru.

2.2 ES un Centrālamerika 2003. gadā parakstīja vienošanos nolūkā stiprināt politisko dialogu un sadarbību. Nesen, 2006. gada maijā notikušajā Eiropas Savienības, Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu un valdību vadītāju ceturtajā augstākā līmeņa sanāksmē tika pausta vēlme panākt tālāku virzību un iespējami ātri noslēgt asociācijas nolīgumu⁽²⁾.

2.3 ES, Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu pilsoniskās sabiedrības organizāciju ceturtajā sanāksmē 2006. gada aprīlī pieņemtajā "Vīnes deklarācijā" teikts, ka ES, Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu asociācijas nolīgumam nevajadzētu aprobežoties tikai ar tirdzniecību un ekonomiku, bet tajā jāietver arī politiskie, kultūras un sociālie faktori, kas veicinātu sociālo kohēziju.

2.4 Tāpat arī EESK un Centrālamerikas Integrācijas sistēmas konsultatīvās komitejas (CC-SICA) parakstītajā sadarbības protokolā noteiktas pamatnostādnes abu iestāžu darbībai, proti, panākt sociālās dimensijas iekļaušanu nākamajā ES un SICA asociācijas nolīgumā un atbalstīt ieceri strādāt pie priekšlikuma izveidot abu reģionu pilsoniskās sabiedrības organizāciju apvienotu konsultatīvu komiteju atbilstoši nākamā asociācijas nolīguma institucionālajam ietvaram. Asociācijas nolīguma sekmīga noslēgšana lielākoties būs atkarīga no tā, cik lielā mērā abu reģionu organizētā pilsoniskā sabiedrība spēs iesaistīties sarunās

(2) Augstākā līmeņa sanāksmes Vīnē gala deklarācijas 31. punktā teikts "Atsaucoties uz Gvadalahas deklarācijas kopīgo stratēģisko mērķi un ņemot vērā kopīgi ar Centrālameriku veiktā novērtējuma par reģiona ekonomikas integrāciju sekmīgo iznākumu, mēs pozitīvi vērtējam Eiropas Savienības un Centrālamerikas lēmumu uzsākt sarunas par asociācijas nolīguma noslēgšanu, tostarp brīvās tirdzniecības zonas izveidi."

un informēt visas sabiedrības grupas par panākto progresu, risināmajām problēmām un panākumiem.

3. Jauns posms ES un Centrālamerikas attiecībās

3.1 Eiropas Savienības un Centrālamerikas politisko dialogu, sadarbību, kā arī tirdzniecības sakarus šobrīd regulē 1970. gadā Eiropas Savienības ieviestā vispārējo preferenču sistēma, kas papildināta ar īpašu sistēmu (VPS plus) ilgtspējīgas attīstības un labas pārvaldības sekmēšanai, tostarp narkotiku apkarošanai (SPG plus).

3.2 Ar 12 % no tirdzniecības kopējā apjoma ES ir otrs nozīmīgākais Centrālamerikas tirdzniecības partneris pēc ASV, kuras tirdzniecības darījumi ar Centrālameriku sasniedz 46 %. Attiecībā uz sadarbību un atbalstu attīstībai ES joprojām ir lielākais atbalsta sniedzējs Centrālamerikai, proti, tās finansējuma apmērs laika posmā no 2002. līdz 2006. gadam sasniedza 563,2 miljonus *euro*, ko vēl papildina 74,5 miljoni *euro* atbilstoši Eiropas Komisijas un SICA ģenerālsēkretariāta parakstītajam memorandumam. Papildus šiem līdzekļiem ES piešķir vēl 279 miljonus *euro*, kas paredzēti reģionu postošu katastrofu, īpaši viesuļvētras *Mitch* un tai sekojošās zemestrīces *Salvadorā*, seku likvidēšanai. ES solīja piešķirt līdzekļus atbalstam attīstībai 2007.-2013. gadam, tādējādi atbalsta apmērām sasniedzot 840 miljonu *euro*. Tāpat arī tiek palielināts Centrālamerikai paredzēto Eiropas tiešo investīciju apjoms.

3.3 Tomēr ES un Centrālamerikas savstarpējās attiecības aptver daudz plašāku jomu nekā tikai tirdzniecība un sadarbība. To pamatā arī ir plašāks stratēģisks redzējums, kas aptver tādas jutīgas jomas kā drošība un terorisma apkarošana, vides aizsardzība un ilgtspējīgas attīstības modeļa izveide, migrācijas process un tā kontroles nepieciešamība gan uzņemošo valstu, gan darbspēku eksportējošo valstu interesēs, izveidojot jaunu ekonomikas pasaules kārtību, kura pamatojas uz pārvaldības paraugpraksi, ievērojot cilvēktiesības, kā arī ekonomiskās un sociālās tiesības.

3.4 Vīnē 2006. gada maijā pieņemtais lēmums uzsākt sarunas ar Centrālamerikas valstīm ar mērķi panākt asociācijas nolīguma parakstīšanu ir vērtējams kā izaicinājums un iespēja, kas noteikti jāizmanto.

3.5 Ņemot vērā, ka Eiropas stratēģijas pamatā, slēdzot asociācijas nolīgumus, ir starpreģionu dialogs, ir svarīgi analizēt Centrālamerikas pašreizējo situāciju integrācijas jomā.

3.5.1 Centrālamerikas integrācijas projektam ir sena vēsture, kas aizsākusies reģiona valstu neatkarības laikā. Projektam jaunu impulsu piešķir 1991. gadā parakstītais Tegusigalpas protokols un 1993. gadā noslēgtais Vispārējais līgums par Centrālamerikas Ekonomisko integrāciju.

3.5.2 Neraugoties uz vairākuma vienprātību reģionālās integrācijas jautājumā, realitāte ir tāda, ka panāktā tālākvirzība nav bijusi pārāk nozīmīga, kas skaidrojams gan ar politiskajā līmenī pieņemto lēmumu grūto īstenošanu praksē nozīmīga ekonomikas vājuma dēļ, gan pat ar reģionālās saliedētības trūkumu. Tomēr var teikt, ka kopš 2002. gada integrācijas virzība ir kļuvusi stabilāka ⁽³⁾.

3.5.3 Tomēr reģionālo iestāžu vājums, kas kavē lēmumu pieņemšanu pārvalstiskā līmenī, reģiona valstu atšķirīgie attīstības līmeņi, nozaru ļoti vājā līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā un informētības trūkums par reģionālās integrācijas sniegtajām priekšrocībām ir faktori, kuri apgrūtina integrācijas procesa būtiskāku tālākvirzību.

3.5.4 Neraugoties uz pašreizējām grūtībām, tomēr ir daži faktori, kas ļauj optimistiski raudzīties uz reģionālās integrācijas procesu, galvenokārt tās ir kopējās tradīcijas un kultūra, kas vieno dažādās valstis, samērā stabila un atbildīga tiesiskā un institucionālā sistēma, kā arī jūtama un izrādīta nepieciešamība reformēt atsevišķas iestādes, piemēram, *Parlacen* ⁽⁴⁾, lai palielinātu reģionālo politiku īstenošanai paredzēto stratēģiju efektivitāti. Lielāka informētība un pilsoniskās sabiedrības līdzdalība dod cerības optimismam un uzticībai.

3.5.5 Nesen ES un Centrālamerikas Apvienotās komitejas 2007. gada aprīlī notikušajās sanāksmēs Centrālamerikas valstu valdības pauda apņēmību līdz asociācijas nolīguma sarunu beigām iepazīstināt ar tiesību aktu pamatu Centrālamerikas muitas savienības īstenošanai reizē ar tās ieviešanas grafiku. Tas ir svarīgs un izšķirošs solis Centrālamerikas integrācijas virzienā, kas liecina, ka abi reģioni varētu panākt nolīguma noslēgšanu.

3.6 Pašreiz notiekošais sarunu process ir lieliska izdevība vairākās jomās panākt abpusēju izdevīgumu, un šo iespēju var un vajag izmantot. Kā piemērus var minēt šādus aspektus:

3.6.1 Eiropas Savienības atbalstītai politikai, kas paredz attīstīt un stiprināt muitas savienību un novērst starp reģiona valstīm esošos ekonomiskos un muitas šķēršļus, var būt liela nozīme, lai veicinātu Centrālamerikas valstu spēju attīstīt savu ekonomiku, paaugstinot konkurētspēju attiecībā pret pašreizējiem un potenciālajiem ekonomiskajiem partneriem. Tas palīdzēs arī sekmēt Eiropas iespējamās investīcijas reģionā un izveidot attīstības sadarbību;

3.6.2 lielāka un saskaņotāka sociālā kohēzija palīdzēs stiprināt Centrālamerikas jaunās demokrātijas, mazināt konflikta iespējamību, paaugstināt tiesisko drošību, kā arī nodrošināt, ka abu reģionu savstarpējās tirdzniecības pamatā esošie noteikumi

ir skaidri, par tiem ir notikusi savstarpēja vienošanās un tie tiek ievēroti. Secīgi pētījumi liecina, ka valsts politiskā, ekonomiskā un sociālā attīstība lielākoties ir atkarīga no tā, kādu sociālās kohēzijas līmeni valstis spēj sasniegt. Tādēļ organizēta pilsoniskā sabiedrība ir jāiesaista visā sarunu procesā;

3.6.3 cita abu reģionu interešu joma ir rast risinājumu dabas katastrofu profilaksei Centrālamerikas valstīs. Šajā reģionā dabas katastrofas ir bieža parādība, kas atņem cilvēkiem dzīvību un pasliktina miljoniem cilvēku ikdienas un darba apstākļus. Sarunās jāizskata arī šis jautājums, lai izstrādātu preventīvus un rīcības pasākumus minēto parādību vadībai. Ar šo pasākumu palīdzību tiks atbalsta sniegšana ārkārtas situācijās un būtiski samazinātas kopējās starptautiskās palīdzības izmaksas;

3.6.4 visbeidzot, netiecoties pārspīlēt jautājuma nozīmību, jāatzīmē ES un Centrālameriku kopīgi interesējošs jautājums, proti, vides un bioloģiskās daudzveidības aizsardzības nepieciešamība, izmantojot konkrētus politikas, programmas un pasākumus. Kaut arī sarunas sekmē dabas resursu racionālu izmantošanu, atteikšanos no dabai kaitīgām metodēm un produktiem, laukstrādnieku darba un arodbiedrību tiesību ievērošanu un dabas rezervātu, kam nepieciešama aizsardzība, atzīšanu, asociācijas nolīgumā jāsniedz būtisks un lietderīgs ieguldījums ne tikai attiecībā uz abiem reģioniem, bet jāizveido ietvars jaunajam asociācijas modelim, kas kalpotu par piemēru pārējās sarunās.

4. Politiskā, ekonomiskā un sociālā situācija Centrālamerikā

4.1 Centrālamerikas valstis ir vienas no nabadzīgākajām Latīņamerikā, tās sastopas ar nopietnām problēmām saistībā ar ekonomikas izaugsmi un augsta līmeņa sociālo neaizsargātību, kas apdraud sociālo kohēziju katrā no šīm valstīm un visā reģionā kopumā. Šo neaizsargātību veicina augstais nabadzības līmenis un ļoti nevienlīdzīga bagātību sadale.

4.2 Kaut arī šajā reģionā demokrātija vēl ir "jauna" un tas ir pārdzīvojis ilgstošas diktatūras un bruņotus konfliktus ar tālejošām sekām (vienīgais izņēmums ir Kostarika), tomēr ir iespējams noteikt dažus būtiskākos tā attīstību kavējošus šķēršļus. Tie ir:

a) joprojām nestabila demokrātiskā situācija, tajā skaitā nepietiekama pamattiesību aizsardzība, pastāvīga nesodāmība un korupcija, kā arī cita starpā pārredzamības trūkums lēmumu pieņemšanas procesā tādās jomās kā ekonomika, politika un publiskā pārvalde;

⁽³⁾ No 1995. gada līdz 2002. gadam eksports Centrālamerikas valstu starpā palielinājās par apmēram 60 %. "*Informe Centroamericano 2004*" — *Inter-American Development Bank*.

⁽⁴⁾ Centrālamerikas parlaments.

- b) vāja ekonomika, kas galvenokārt skaidrojama ar dažādu valstu konkurētspējas trūkumu un to neaizsargātību pret pārmaiņām starptautiskajos tirgos;
- c) vāja sociālā kohēzija, lielākoties augsta nabadzības līmeņa un nevienlīdzīgas bagātību sadales dēļ, kas neļauj sabiedrības trūcīgākajam slānim gūt labumu no ekonomikas izaugsmes, paverot iespēju tādu izdzīvošanas stratēģiju attīstībai kā emigrācijai un citā līmenī sociālajai vardarbībai;
- d) dažādu veidu vides neaizsargātība, kas skaidrojama ar šim reģionam raksturīgo dabas parādību (zemestrīces, plūdi, ilgstošs sausums) postošo ietekmi vai arī dabas resursu neracionālu izmantošanu, īpaši saistībā ar atmežošanu. Saskaņā ar Apvienoto Nāciju Attīstības programmu (UNDP) faktori, kas pastiprina dabas neaizsargātību Centrālamerikā, ir neregulāri īstenota un nepārdomāta teritorijas plānošana, pārmērīga ūdens izmantošana, kā arī pārmērīga pesticīdu lietošana lauksaimniecībā un atmežošana.

4.3 Ekonomikas jomā Centrālamerikas reģions ir pieredzējis nozīmīgu augšupeju, bet tā nav bijusi pietiekama, lai atrisinātu sociālās problēmas, ar kurām sastopas reģions. Pēdējos gados reģionālās izaugsmes gada vidējie rādītāji ir 3,2 % un 3,5 % robežās. Tomēr sakarā ar Centrālamerikas valstu ekonomiku vājo konkurētspēju, ar Kostariku un Salvadoru kā relatīviem izņēmumiem, Pasaules Ekonomikas foruma 2006. gada 117 valstu vērtējumā šīs valstis ierindotas zemās vietās — attiecīgi 53. vietā (Kostarika), 61. vietā (Salvadora), 75. vietā (Gvatemala), 93. vietā (Hondurasa) un 95. vietā (Nikaragva).

4.4 Attiecībā uz sociālo jomu jāatzīmē, ka Centrālamerikas sabiedrība ir ārkārtīgi sarežģīta un daudzveidīga, ieskaitot pamatiedzīvotāju kopienas un skaitliski lielo, lielākoties novārtā atstāto un pat sociāli atstumto afrikāņu izcelsmes kopienas.

4.5 Pamatiedzīvotāju kopienas parasti tiek saistītas ar nabadzīgām lauku teritorijām, aizmirstot par lauku reģionu arvien sliktākās ekonomiskās situācijas dēļ izraisīto nozīmīgo migrāciju uz pilsētām, kas tādējādi lielajās pilsētās paaugstina nabadzības līmeni.

4.6 Afrikāņu izcelsmes kopienas, kas izkaisītas visās Centrālamerikas valstīs, izņemot Salvadoru, nav saņēmušas nepieciešamo politisko un sociālo uzmanību, un kļūvušas par rasu, sociālās un nodarbinātības diskriminācijas upuriem.

4.7 Arī visos sociālekonomiskajos datos atspoguļotā dzimumu nevienlīdzība ir plaši izplatīta parādība, ko nedrīkst ignorēt. Situācija saistībā ar nodarbinātību vai nestabilām darba vietām, darba kvalitāti un atalgojumu, kā arī mācību priekšlaicīgu pārtraukšanu, kas galvenokārt skar meitenes, Centrālamerikas sabiedrībā ir īpaši nospiedoša attiecībā uz sievietēm, vēl jo vairāk tādēļ, ka procentuāli liela daļa šo sieviešu ir ģimenes apgādnieces.

4.8 Jaunāko, uzticamu un salīdzinošu datu trūkums, kas atspoguļotu meiteņu un sieviešu situāciju, liecina par šim jautājumam pievērsto nepietiekamo uzmanību, kaut arī reģiona valdības ir parakstījušas un ratificējušas starptautiskas konvencijas šajā jomā, piemēram, ILO konvencijas un ANO konvenciju par visa veida diskriminācijas pret sievietēm izskaušanu. Vardarbība pret sievietēm (tās dažādajās izpausmēs, no vardarbības ģimenē līdz vardarbībai darbavietā) joprojām rada nopietnas bažas, neskatoties uz sieviešu kustību īstenotajiem centieniem.

4.9 Nabadzība, kas, izņemot Kostariku, valda pusē vai lielākajā daļā sabiedrības, augsts nedeklarēta darba līmenis, kas ir aptuveni 40 %, un pilnīgi neatbilstošs finansējums tādām sociāli nozīmīgām jomām kā veselības aprūpe, izglītība un bezdarbs ir reģionālās raksturiezīmes, kas jāņem vērā, lai izprastu Centrālamerikas sociālās kohēzijas trūkuma iemeslus.

4.10 Tāpat arī jāatzīmē vispārējs tādas politikas trūkums, kas būtu vērsta uz cilvēktiesību ievērošanu. Galvenokārt jāmin darbinieku tiesību un arodbiedrību tiesību neievērošana, neskatoties uz to, ka Centrālamerikas valstis ir ratificējušas vairākas ILO konvencijas, kas vēl jo vairāk pastiprina šo valstu valdību atbildību par to izpildes nodrošināšanu. Lai īstenotu pilsoniskās un arodbiedrību tiesības reģionā, nereti jāiegulda lieli personiskie līdzekļi un pat jāriskē ar dzīvību.

5. Sarunās par ES un Centrālamerikas asociācijas nolīgumu vērā ņemamie kritēriji

5.1 Konkrētējot nākamo asociācijas nolīgumu, ir skaidri jānosaka atsevišķi kritēriji, kas jāņem vērā un kuri saskaņā ar EESK viedokli kalpotu kā pamatelementi ne tikai sekmīgam nolīgumam, bet arī visaptverošakai stratēģijai attiecībā uz visu Latīņameriku.

5.2 *Asimetrijas.* Viens no pirmajiem vērā ņemamajiem elementiem ir starp abiem reģioniem pastāvošās milzu asimetrijas vairākās jomās, proti, platība, teritoriālais izvietojums, iedzīvotāji, IKP, tirdzniecības attiecības un sociāli ekonomiskā attīstība.

5.2.1 Starp abiem reģioniem pastāvošās lielās atšķirības nozīmē, ka asociācijas nolīguma sekmīguma priekšnosacījums ir kompensācijas pasākumu īstenošana. Tādējādi nolīgumam būtu jāpalīdz nodrošināt, lai tirdzniecības un sadarbības politikas ir savstarpēji saskaņotas un virzītas un vienādiem mērķiem.

5.3 *Sociālās kohēzijas sekmēšana.* Nākamajā nolīgumā tam ir jābūt vienam no galvenajiem kritērijiem ne tikai tādēļ, ka sociālā kohēzija ir Eiropas Savienības rīcības stratēģisks elements attiecībā ar trešām valstīm, bet arī tā izšķirošās nozīmes pašas Centrālamerikas attīstībā dēļ, jo tajā dominē milzīgas problēmas saistībā ar nabadzību un sociālo atstumtību.

5.3.1 Lai to atrisinātu, ir jāveic visi nepieciešamie un pietiekamie pasākumi sociālo politiku attīstībai tādās jomās kā izglītība, veselība un sociālā drošība, un cita starpā arī nodokļu jomā, lai visa sabiedrība varētu gūt labumu no ekonomiskās attīstības un asociācijas nolīguma sniegtajām iespējām.

5.4 *Demokrātijas un iestāžu stiprināšana.* Tik ļoti daudzveidīgā, nabadzības, ilgstošu diktatūru un pilsoņu karu postītā sabiedrībā, kāda tā ir Centrālamerikā, svarīga nozīme ir tam, lai ar nolīgumu tiktu radīta izdevība stiprināt demokrātiju, īpaši līdzdalības demokrātiju, kā arī šajā procesā iesaistītās iestādes.

5.4.1 Visdažādākās iestādes, kas cīnās par cilvēktiesību, pamatiedzīvotāju, afrikāņu izcelsmes iedzīvotāju, sieviešu un darba ņēmēju tiesību aizsardzību vai vides aizsardzību, pieprasa tās vairāk iesaistīt politisko, ekonomisko un sociālo lēmumu pieņemšanas procesā, neraugoties uz sastaptajām grūtībām tikt uzklausītām kā pilntiesīgiem partneriem. Nolīgumam jābūt vienam no faktoriem, kas veicina minēto iestāžu līdzdalību un atzišanu.

5.4.2 Attiecībā konkrēti uz Centrālamerikas Integrācijas sistēmas konsultatīvo komiteju CC-SICA, kura saskaņā ar Tegusi-galpas protokola 12. pantu ir padomdevēja struktūra, ir jāatzīst un jāatbalsta tās organizētas pilsoniskas sabiedrības pārstāvja loma, un tai jāpiesūta tās uzdevumu sekmīgai pildīšanai nepieciešamie materiāli tehniskie un budžeta līdzekļi.

5.4.3 EESK atzīst CC-SICA kā institucionālu partneri, 2006. gada aprīlī noslēdzot ar to vienošanos, kas balstīta uz kopīgām saistībām atbalstīt demokrātijas, cilvēktiesību, ekonomisko un sociālo tiesību principus un apņemties piedalīties procesā, lai uzturētu dialogu un izveidotu ciešākus ekonomiskus, kā arī apņemšanos piedalīties dialogā un pasākumos, lai izveidotu ciešākus ekonomikas un sadarbības sakarus starp Eiropas Savienību un Centrālamerikas Integrācijas sistēmu.

5.5 *Reģionālās integrācijas stiprināšana.* Reģionālā integrācija nav uzskatāma tikai par Eiropas nosacījumu tirdzniecības līguma noslēgšanai, bet arī par Centrālamerikas valstu iespēju risināt ekonomiskās grūtības un izmantot sinerģiju, ko minētā integrācija var nodrošināt.

5.5.1 Minētajā jautājumā tomēr nevajadzētu pieņemt pārāk prasīgu pieeju. Reģionālā integrācija ir process, kas prasa laiku, atbalstu un nepārtrauktu darbu. Šajā sakarā nolīgumā ir jāparedz virkne mehānismu (tostarp muitas kompensācijas, ekonomiskās un sociālās kohēzijas sekmēšanas fondu izveide), lai veicinātu, atbalstītu un atvieglotu reģionālās integrācijas procesu Centrālamerikā.

5.6 *Asociācijas nolīgumam piešķirt sociālu dimensiju.* Asociācijas nolīgumam ir trīs savstarpēji cieši saistīti pīlāri, kas attiecas uz politikas, tirdzniecības un sadarbības jomu un kuru nozīme ir vienlīdz svarīga, tādēļ sarunās nebūtu pārsvarā jākoncentrējas tikai uz vienu no tām, kas varētu likties sarežģītāka un grūtāka.

5.6.1 Politiskajā jomā asociācijas nolīgumā jānosaka labas pārvaldības atbalstam paredzēti praktiski pasākumi un jāņem vērā sociālā dimensija ar mērķi panākt lielāku sociālo kohēziju, kā arī jāiekļauj noteikumi, kuros būtu ņemta vērā sieviešu loma, cilvēktiesību, nodarbinātības, vides aizsardzības, pamatiedzīvotāju un afrikāņu izcelsmes iedzīvotāju tiesību aizsardzība.

5.6.2 Nolīgumā jāpievēršas arī jautājumam par emigrāciju no Centrālamerikas, kas atstāj gan pozitīvas gan negatīvas sekas uz reģiona valstīm (naudas pārvedumi, kvalificētu darbinieku un darbaspēka aizplūšana). Šajā pieejā jāņem vērā Eiropas Savienībā dzīvojošo un strādājošo imigrantu cieņa un tiesību aizsardzība.

5.6.3 Sadarbības pīlārā nolīgumā jāparedz turpmāka un vēl lielāka Kopienas atbalsta sniegšana reģiona attīstībai un trūkumu novēršanai politikas, ekonomikas, sociālās vides jomās. EESK uzskata, ka nolīgumā jāparedz atbalsta sniegšana iestādēm, kas specializējas tādās jomās kā ILO, UNESCO, PVO, dodot tām iespēju analizēt panākto progresu attiecībā uz jutīgākiem aspektiem.

5.6.4 Turklāt, lai Eiropa attaisnotu Centrālamerikas reģiona, kam jau ir pieredze ar citiem starptautiskiem līgumiem (īpaši ar ASV noslēgtais Centrālamerikas Brīvās tirdzniecības līgums (CAFTA)), valstu cerības, tai jāpierāda, ka šī nolīguma mērķi ir tālejošāki un atbilst vispārējam sociālajam redzējumam, kā pamatā ir pašas ES pamatprincipi, tostarp ekonomikas modelis, kas spēj nodrošināt reģiona ilgtspējīgu attīstību.

6. EESK ieteikumi

Saskaņā ar iepriekšminēto EESK vēlas sniegt šādus ieteikumus:

6.1 ES un Centrālamerikas valstu asociācijas nolīgumam jābūt Eiropas Savienības politiskajai prioritātei, jo tai ir stratēģiska nozīme attiecībā uz bireģionālajiem pasākumiem ar citiem Latīņamerikas partneriem;

6.2 Nolīgumā politisko, tirdzniecības un sadarbības aspektu atspoguļojumam jābūt vienlīdzīgam;

6.3 Jāņem vērā fakts, ka ES sarunu partneri ir arī nabadzīgākās Latīņamerikas nabadzīgākajām valstīm un ka starp abiem reģioniem pastāvošo milzu asimetriju dēļ ir jāveicina sadarbības programmas, lai izvairītos no jebkādas iespējamās negatīvās ietekmes, kā arī jānodrošina attiecīga tirgus atvērības pakāpe;

6.4 Nolīgumā jāiekļauj pasākumi uzņēmumu konkurētspējas sekmēšanai un tiesiskās stabilitātes investīciju jomā nodrošināšanai un jāparedz instrumenti, lai kompensētu ar Centrālamerikas vienotā tirgus izveidi saistītos nenovēršamos šķēršļus, kas rodas starp dažādām paša reģiona ekonomikām pastāvošo asimetriju dēļ;

6.5 Nolīguma ieguldījumam jābūt izšķirīgam sociālās kohēzijas stiprināšanā reģionā, lai tā priekšrocības būtu pamanāmas ikvienam, nevis tikai tādiem atsevišķiem sektoriem, kas jau ir tieša labuma guvēji;

6.6 Tajā jāiekļauj sociāli profesionāla dimensija, īpaši nodrošinot atbilstību ILO noteikumiem. Asociācijas nolīgumam būtu jāsekmē, lai nolīguma parakstītājas puses pildītu principus un saistības, kas ietverti ILO Konstitūcijā un tās galvenajos sociālās jomas instrumentos, piemēram, Deklarācijā par darba pamatprincipiem un tiesībām (1998. gads), Trīspusējā deklarācijā par daudznacionāliem uzņēmumiem un sociālo politiku (1977. gads, grozīta 2000. gadā) un Starptautiskās Darba konferences rezolūcijā par arodbiedrību tiesībām un to saistību ar pilsoniskajām brīvībām (1970. gads);

6.7 Tajā jāietver arī skaidra sociālā dimensija, ne tikai, lai izceltu profesionālus jautājumus, bet arī, lai pievērstos vides aizsardzībai ar mērķi panākt vispārēju progresu reģionā un tā sabiedrībā;

6.8 Nolīgumā jāņem vērā neaizsargātākie sabiedrības locekļi, proti, sievietes, pamatiedzīvotāji un afrikāņu izcelsmes iedzīvotāji;

6.9 Tajā jāparedz nepieciešamie mehānismi efektīvai pilsoniskās sabiedrības līdzdalības nodrošināšanai no sarunu sākuma līdz nolīguma īstenošanai;

6.10 Šajā sakarā jāpalielina atbalsts organizētas pilsoniskās sabiedrības konsultatīvajām struktūrvienībām, īpaši Centrālamerikas reģiona integrācijas procesa institucionālajai iestādei — CC-SICA, nodrošinot to ar uzdevumu izpildei nepieciešamajiem cilvēkresursiem, materiāli tehniskajiem un finanšu resursiem;

6.11 Tāpat arī nekavējoties jāizveido sarunu koordinācijas apvienotā komiteja, kuras sastāvā ir EESK un CC-SICA locekļi un kurai saskaņā ar abu pušu vienošanos var piedroties citu organizāciju pārstāvji, kuru dalība uzskatāma par nepieciešamu un atbilstošu sarunu procesa analīzē;

6.12 Visbeidzot, jāuzsāk CC-SICA un EESK apspriedes par nākamā asociācijas nolīguma uzraudzības institucionālās konsultatīvās struktūras — apvienotās konsultatīvās komitejas, sastāvu, uzdevumiem un darbības veidu.

Briselē, 2007. gada 12. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas

priekšsēdētājs

Dimitris DIMITRIADIS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sieviešu uzņēmējdarbības veicināšana Eiropas un Vidusjūras reģiona valstīs"

(2007/C 256/25)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu pantu 2007. gada 17. janvārī nolēma izstrādāt atzinumu par tematu "Sieviešu uzņēmējdarbības veicināšana Eiropas un Vidusjūras reģiona valstīs".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2007. gada 14. jūnijā. Ziņotāja — Attard kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 437. plenārajā sesijā, kas notika 2007. gada 11. un 12. jūlijā (12. jūlija sēdē), ar 130 balsīm par, 1 balsi pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 EESK atzinīgi vērtē ES un Vidusjūras reģiona valstu pilnīgo iesaistīšanos Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu partnerībā. Kā norādīts Eiropas Komisijas piecu gadu darba programmā, tā īpaši atbalsta projektus, kuru mērķis ir sieviešu emancipācija. Tādēļ tā ierosina šim nolūkam piešķirt īpašu finansējumu, lai atbalstītu tās Eiropas un Vidusjūras reģiona valstis, kuras ir iesaistījušās konkrētos pozitīvos pasākumos, kas vērsti uz sieviešu tiesiskā stāvokļa uzlabošanu ⁽¹⁾.

1.2 EESK aicina atbilstīgi Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu ministru pirmās konferences "Sieviešu lomas stiprināšana sabiedrībā" secinājumiem rūpīgi uzraudzīt un izvērtēt sieviešu uzņēmējdarbības attīstību, kā arī veikt pasākumus, lai sekmētu sieviešu uzņēmējdarbību.

1.3 EESK aicina Eiropas kaimiņattiecību politikā paredzēt īpašus valstu rīcības plānos iekļaujamus pasākumus un mērķus nolūkā sekmēt sieviešu uzņēmējdarbību.

1.4 EESK iesaka Eiropas kaimiņattiecību politikas ietvaros piešķirt vairāk finansējuma sieviešu uzņēmējdarbības veicināšanai un tehniskās palīdzības sniegšanai sievietēm jaunu uzņēmumu izveidē.

1.5 EESK atzinīgi vērtē Uzņēmējdarbības un rūpniecības ĢD un Eiropas atbalsta ĢD ⁽²⁾ iniciatīvas, kas paredzētas sievietēm uzņēmējām Eiropā un Vidusjūras reģiona partnervalstīs. Komiteja aicina Eiropas un Vidusjūras reģiona partnervalstis veikt līdzīgus šā reģiona vajadzībām atbilstīgus pasākumus, īstenojot ar Vidusjūras reģiona partnervalstīm saskaņotus rīcības plānus.

1.6 EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu Parlamentārā asambleja (EMPA) ir izveidojusi īpašu komisiju sieviešu tiesību jautājumos. EESK aicina minēto īpašo komisiju ierosināt politikas, kuru mērķis ir sieviešu pašreizējās uzņēmējdarbības nostiprināšana un progresīvu, ilgtspējīgu iniciatīvu veicināšana globālas konkurences apstākļos.

1.7 EESK iesaka Eiropas un Vidusjūras reģiona uzņēmējdarbības hartas īstenošanā uzskatīt sievietes uzņēmējas par mērķgrupu ⁽³⁾.

1.8 Būtu jāiegulda pūliņi, lai nodrošinātu to, ka jauniešiem paredzēto Eiropas un Vidusjūras reģiona programmu sniegtās iespējas izmantojošo jaunu sieviešu un vīriešu — gan dalībnieku, gan vadītāju — skaitliskā attiecība būtu līdzsvarota.

1.9 EESK atzinīgi vērtē Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu jaunatnes platformas iniciatīvu, ko tā izrādījusi, izveidojot Eiropas un Vidusjūras darba grupu dzimumu ⁽⁴⁾ jautājumos tīklu, kā arī Eiropas un Vidusjūras reģiona jauno uzņēmēju tīklu ⁽⁵⁾.

1.10 EESK uzskata, ka sieviešu uzņēmējdarbības veicināšanas jomā rezultāti būs labāki, ja notiks starpministriju sadarbība un ja viedokļu apmaiņā par prioritārām jomām tiks iesaistītas arī citas ieinteresētās personas, piemēram, finanšu iestāžu un īstenošanas aģentūru, kā arī uzņēmēju organizāciju pārstāvji, eksperti un līdzekļu devēji un ja tiks atvieglota jau pastāvošu uzņēmumu nodošana sievietēm.

1.11 EESK aicina ar publiskā un privātā sektora partnerības palīdzību aktivizēt NVO un sociāli profesionālu organizāciju darbību sieviešu uzņēmējdarbības sekmēšanas jomā.

1.12 EESK aicina Eiropas un Vidusjūras reģiona ieinteresētās puses sarīkot konferenci par tematu "Sievietes uzņēmējas Eiropas un Vidusjūras reģionā", lai apspriestu ar šo tematu saistītus jautājumus un sniegtu priekšlikumus par ieguldījumu, ko sievietes varētu sniegt globālo problēmu risināšanā šajā reģionā.

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/comm/external_relations/euromed/barcelona_10/docs/10th_comm_en.pdf.

⁽²⁾ http://ec.europa.eu/europeaid/index_en.htm.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/ind_coop_programmes/med/doc/f1949_en.pdf.

⁽⁴⁾ http://www.cesie.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=70&Itemid=85.

⁽⁵⁾ Informatīvs ziņojums "Atbalsts jauniešiem Vidusjūras partnervalstīs".

1.13 EESK atkārtoti pauž viedokli, ka sieviešu uzņēmējdarbības veicināšanai Eiropas un Vidusjūras reģiona valstīs ir būtiska nozīme aktīvas, dinamiskas un globalizācijai gatavas ekonomikas veidošanā.

1.14 EESK uzskata, ka sieviešu uzņēmējdarbības vides uzlabošana ir viens no reģiona un ES valstu tirgus labākas pieejamības priekšnoteikumiem.

1.15 EESK iesaka veikt tālāku izpēti, lai noskaidrotu katrā valstī pastāvošās sieviešu uzņēmēju īpašās vajadzības nākotnē gaidāmo problēmu risināšanā. Eiropas un Vidusjūras reģions ir pārāk plašs un daudzveidīgs, lai to uzskatītu par vienotu kopumu.

1.16 EESK atzīmē, ka pastāv virkne novērošanas centru, tostarp Globālais uzņēmējdarbības novērošanas centrs, ANO Attīstības programma, Pasaules banka, kas novēro uzņēmējdarbību Eiropas un Vidusjūras reģionā, tomēr Komiteja iesaka izveidot platformu, kuras mērķis ir politikas veidotāju efektīvāka iepazīstināšana ar iegūtajiem datiem, kā arī vākt un izplatīt informāciju Eiropas un Vidusjūras reģiona valstīs strādājošiem mikrouzņēmumiem un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Platformas galvenās darbības jomas varētu būt šādas:

- a. jomas, kurās sievietes uzņēmējas saskaras ar sevišķām grūtībām;
- b. atbalsts sievietēm uzņēmējām un viņām paredzētu programmu izstrāde;
- c. izstrādāt mehānismus, kas regulē līdzstrādājošu privātās dzīves partneru vai līdzstrādājošu dzīvesbiedru tiesisko statusu un sociālo aizsardzību;
- d. veikt pasākumus, lai uzlabotu sieviešu uzņēmēju sociālo drošību un tiesisko statusu.

1.17 Komiteja iesaka informācijas un saziņas tehnoloģijas jomā rīkoties šādi:

- par prioritāti jāuzskata ieguldījumu veicināšana infrastruktūrā, kā arī stratēģiju īstenošana, lai uzlabotu jaunas informācijas un saziņas tehnoloģiju pieejamību;
- sievietēm, kas uzsāk uzņēmējdarbību, nodrošināt vienkāršāku piekļuvi informācijas un saziņas tehnoloģiju iekārtām un mācībām, lai atvieglotu tirgvedību un patērētājiem nogādātu preces pa piemērotiem izplatīšanas kanāliem, jo informācijas un saziņas tehnoloģijas var būt labākas tirgvedības līdzeklis;
- uzturot dialogu ar informācijas un saziņas nozarē strādājošiem uzņēmumiem un citām ieinteresētajām pusēm, sievietes vairāk jāiesaista politikas veidošanā un informācijas un saziņas tehnoloģijas izstrādē, lai rastos sadarbības un vienotas rīcības iespējas.

EESK uzstājīgi aicina Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu Universitāšu pastāvīgo forumu ⁽⁶⁾, kas tika izveidots Tamperē, tā

⁽⁶⁾ <http://www.medainstitute.fi/?navi=360&lang=2>.

iniciatīvās noteikt par prioritāti dzimumu jautājumu, jo īpaši — tajās iniciatīvās, kas attiecas uz uzņēmējdarbību.

1.18 EESK iesaka īpašu uzmanību pievērst masu saziņas līdzekļu, it īpaši televīzijas, ietekmei uz sieviešu uzņēmējdarbību.

2. Ieteikumi attiecībā uz sieviešu uzņēmējdarbības veicināšanai īpaši paredzētiem mehānismiem

2.1 Jāīsteno īpašas politikas un programmas, lai sievietes varētu sniegt lielāku ieguldījumu izaugsmē un attīstībā. Dažas šādas programmas varētu izklāstīt **rīcības plānā, norādot noteiktus termiņus un novērtēšanas procedūras**, un tajās nenoteikta secībā būtu jāiekļauj šādi jautājumi.

1. Veiktspējas uzlabošanas mehānismi un atbalsta shēmas, kas mudina sievietes apsvērt vidi, kurā viņas dzīvo un strādā, un iespējas, kā viņas, izmantojot savas spējas, var aktīvi piedalīties šādas vides attīstībā. Tas varētu būt saistīts ar pašpalīdzības grupu izveides veicināšanu.
2. Ieguldījumi sociālajā infrastruktūrā un pakalpojumos, lai atbalstītu strādājošās un pašnodarbinātās sievietes.
3. Tradicionālās uzņēmējdarbības, MVU un individuālās pašnodarbinātības definēšana.
4. Uz vienādiem pamatiem veidot gan vīriešiem, gan sievietēm piederošus visu lielumu uzņēmumus.
5. Izveidot vienlīdzīgu tiesisko sistēmu, kas pieļauj sievietēm parakstīt dokumentus un iegūt īpašumtiesības.
6. Sieviešu, kas vada uzņēmumus vai kurām pieder uzņēmumi, apmācība, kas pielāgota viņu specifiskajām vajadzībām. Papildus varētu iekļaut darbaudzināšanas programmas, profesionālu organizāciju izveidi un konsultācijas juridiskos un finansiālos jautājumos.
7. Izveidot "Savstarpējo garantiju sabiedrības", kas ir saimnieciskas struktūras, kuru locekļi ir MVU īpašnieki un kas darbojas kā garantī bankām.
8. Īstenot īpašas programmas, lai veicinātu uzņēmumu izveidi sieviešu-migranšu un mazākumtautību vidū.
9. Informācijas un atbalsta mehānismi sociālo uzņēmumu un kooperatīvu izveidei.
10. Sadarbība un kopīgu tīklu veidošana ar citiem uzņēmumiem ES, lai noteiktu struktūras un mehānismus, ieskaitot paraugpraksi, kam citur ir bijusi augsta pievienotā vērtība.

11. Izglītības politika, kas veicina uzņēmēju domāšanas veidu un attieksmi jau no bērnības⁽⁷⁾. Uzņēmēju domāšanas veids jāuztver kā mūžizglītības process, kas aizsākas pamatskolā. Tā var sniegt paaugstinātu elastīgumu cilvēka dažādos dzīves posmos.
12. Sieviešu turpmāka iesaistīšana lēmumu pieņemšanas procesos visos līmeņos, ieskaitot valsts, vietējo pašvaldību un tieslietu iestādes.
13. Publisko līgumu pieejamība MVU un jo īpaši uzņēmumiem, kuru īpašnieces ir sievietes, lai veicinātu uzņēmējdarbības izaugsmi.
14. Konkrēti mērķi nodarbinātības politikās attiecībā uz dzimumu vienlīdzību, nosakot kvalitatīvus un kvantitatīvus rādītājus, jo ir būtiski svarīgi, lai vairāk sieviešu būtu uzņēmējas, nodrošināt darba iespējas, kā arī paaugstināt šādas nodarbinātības kvalitāti⁽⁸⁾.

3. Pašreizējais stāvoklis un uzdevumi

3.1 Ir svarīgi, lai sieviešu tiesības netiku traktētas izolēti no sieviešu lomas ekonomikas attīstībā. Izšķirīga nozīme ir visu sociālo partneru apņēmībai atzīt saikni starp cilvēktiesībām, demokrātiju, attīstību un sieviešu tiesībām. Par prioritāti būtu jāuzskata sieviešu lomas palielināšanu kavējošu šķēršļu novēršana, kuri izriet no tradicionālajām paražām, kultūrām un ģimenes tiesībām.

3.2 Lai Eiropas un Vidusjūras reģiona valstīs risinātu ar plašas dzimumu starpā novēršanu, izglītību un nodarbinātību saistītus jautājumus, nepieciešama saskaņota rīcība nolūkā radīt vidi, kurā sievietēm ir iespēja veikt uzņēmējdarbību.

3.3 Kaut arī sieviešu analfabētisma līmenis dažādās valstīs ir atšķirīgs, Vidējo Austrumu un Ziemeļāfrikas reģionā tas joprojām ir ļoti augsts — vidēji 42 %, savukārt vidējais vīriešu analfabētisma līmenis ir 21 %. Tomēr pēdējās divās desmitgadēs vērojama pozitīva tendence, proti, izglītības vienlīdzīga pieejamība, kas gan dažādās valstīs ir atšķirīga. Visās valstīs lasītprasmes jomā pastāv ievērojama procentuāla atšķirība starp jaunām sievietēm (15 — 24 gadus vecām) un pieaugušām sievietēm (24 gadus vecām un vecākām)⁽⁹⁾.

3.4 Pēdējā desmitgadē palielinājušās sieviešu nodarbinātības iespējas, un tās ir izglītības un apmācības, kā arī tādu nozaru izaugsmes rezultāts, kurās ir vislielākais pieprasījums pēc sieviešu dzimuma darbiniekiem, piemēram, sociālo pakalpojumu, izglītības, veselības aprūpes jomā un apkalpojošajā sfērā. Tikai 32 % darbaspējīga vecuma sieviešu strādā vai meklē darbu ārpus mājām. Uz tradīcijām orientētās sabiedrības grupās, kurās meitenes apmeklē skolu, viņas netiek rosinātas meklēt darbu.

⁽⁷⁾ Komisijas Paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Kopienas Lisabonas programmas īstenošana: izmantojot izglītību un mācības, stimulēt uzņēmējdarbības garu" Ziņotāja: *Jerneck kdze*.

⁽⁸⁾ EESK atzinums par tematu "Nodarbinātības iespējas un uzņēmējdarbība — pilsoniskā sabiedrība, vietējās un reģionālās iestādes dzimumu līdztiesības aspektā", ziņotāja *Pariza Castaños*.

⁽⁹⁾ Pasaules bankas centrālā datu bāze (2006. gada aprīlis).

3.5 Izglītības sistēmai jāsekmē uzņēmējdarbības iniciatīvas un gatavība uzņemties risku. Ļoti svarīgi ir tas, lai tiktu izstrādāts valsts izglītības plāns, kura mērķis ir pamatizglītības kvalitātes uzlabošana un sieviešu analfabētisma — jo īpaši nelabvēlīgākā stāvoklī esošu sieviešu un sieviešu ar invaliditāti analfabētisma — izskaušana.

3.6 Izglītošana pilsoniskuma jautājumos un izpratnes veicināšana par sieviešu sociālajām, politiskajām, juridiskajām un ekonomiskajām tiesībām ir svarīga, tomēr ir nepieciešams izglītēt arī finansistus un citas ieinteresētās aprindas, lai tām būtu izpratne par sieviešu uzņēmēju vajadzībām.

3.7 Dzimumu diskriminācija ir jāuzskata par primāru problēmu sabiedriski politiskajā, kā arī reģiona ekonomikas vispārējās attīstības kontekstā. Konkrētā loma un statuss, ko sievietēm ir noteikusi sabiedrība ar tradicionālajām ģimenes tiesībām jeb "ģimenes kodeksu", diskriminē sievietes. Sieviešu tiesiskais statuss, kas ierobežo sieviešu līdzdalību ekonomiskajā, politiskajā, sociālajā, pilsoniskajā un kultūras jomā, joprojām ir viens no lielākajiem šķēršļiem, neraugoties uz to, ka gandrīz 190 valstis, tostarp arābu reģionā ietilpstošās valstis, ir ratificējušas Tūkstošgades deklarāciju⁽¹⁰⁾.

3.8 Jānodrošina sieviešu veiktas neliela mēroga tradicionālas uzņēmējdarbības publiska atpazīstamība un šādi uzņēmumi jāatbalsta. Bieži tas ir darbs, ko sievietes bez atalgojuma veic ģimenē un tradicionālās nozarēs. Būtu jānodrošina apmācība un atbalsts, lai sekmētu daudzu tādu amatniecības nozaru un mazo uzņēmumu attīstību un modernizāciju, kurus iespējams pārveidot par produktīvu algotu darbu, radot komerciālus pakalpojumus, ar kā palīdzību šāda uzņēmējdarbība spētu nostiprināties finansiāli.

3.9 Vislielāko ieguldījumu sievietes sniedz lauksaimniecības nozarē. Lauku rajonos, kur ir augsts sieviešu analfabētisma līmenis vai arī sievietes ir saņēmušas tikai pamatizglītību, mācību resursu pieejamība ir ļoti ierobežota⁽¹¹⁾. Viņām bieži trūkst informācijas un pašapziņas, lai uzlabotu savu un savu ģimeņu stāvokli. Tādēļ viņām ir vajadzīgas integrētas programmas, kurās personības attīstīšana apvienota ar arnodrošinātām, uzņēmējdarbības gara veicināšanu un uzņēmējdarbības būtiskāko prasmi iegūšanu, kā arī atbalstu konkurētspējīgu uzņēmējdarbības plānu izstrādāšanā, uzņēmējdarbības uzsākšanai nepieciešamo aizdevumu un kredītu pieejamības nodrošināšanu, veicinot to, lai sievietes veidotu mikrouzņēmumus savos ciematos. Mācību gaitā būtu jānodrošina iespējas apmainīties ar informāciju par lauku rajonos dzīvojošu sieviešu iniciatīvām lauksaimniecībā un citās jomās, kā arī nodrošināt lauku rajonos dzīvojošo vīriešu atbalstu sieviešu darbībai ārpus lauksaimniecības jomas.

3.10 Tāpat arī ir svarīgi izveidot nelielus kooperatīvus, kas sniedz palīdzību sievietēm uzņēmējām.

⁽¹⁰⁾ Hijab, Nadia, 2001: Laws, Regulations and Practices impeding Women's Economic Participation in the Mena Region, shadow report, submitted to the World Bank, April (Pasaules Bankai 2001. gada aprīlī iesniegtais ziņojums par tiesiskajiem un praktiskajiem šķēršļiem sieviešu ekonomiskajai līdzdalībai Vidējo Austrumu un Ziemeļāfrikas reģionā).

⁽¹¹⁾ "Economic Empowerment of Rural Palestinian Women" ("Lauku rajonos dzīvojošu palestīniešu sieviešu ekonomisko iespēju uzlabošana"), MEDA programma, EuropeAid (2006. gada janvāris — 2007. gada decembris) — kopīgs Palestīnas, Izraēlas un Eiropas attīstības projekts.

3.11 Svarīgi ir arī atbalstīt jau esošās sievietes uzņēmējas, lai viņas atrastu jaunas nozares, kurās sievietes spēj uzņemt iniciatīvu netradicionālas uzņēmējdarbības attīstīšanā, tostarp attīstot prasmes reklāmā, tirgvedībā, cenu veidošanā un ārzenju tirgu apgūšanā.

3.12 Lai radītu sieviešu uzņēmējdarbības attīstības iespējas, jābūt skaidrai izpratnei par pašreizējo un gaidāmo sociāli ekonomisko stāvokli dažādos reģionos.

3.13 Jāiesaista visas ieinteresētās personas, lai novērstu šķēršļus sievietēm un lai īstenotu īpašas politikas un programmas, kuru mērķis ir panākt to, ka sievietes spēj sniegt lielāku ieguldījumu izaugsmē un attīstībā.

3.14 Izšķirīga nozīme ir finansējuma pieejamībai. Jāpalielina kredītlimiti, lai rosinātu mikrouzņēmumu un mazo uzņēmumu īpašniekus paplašināt savus uzņēmumus un investēt tajos. Valdība un līdzekļu devēji varētu oficiālajām aizdevējiestādēm piedāvāt iniciatīvas, kuru mērķis ir minēto projektu atbalstīšana. Politikas veidotājiem būtu vienmēr jāņem vērā atšķirības starp MVU un mikrouzņēmumiem organizatoriskajā, finanšu, produktivitātes un izaugsmes potenciāla aspektā.

3.15 Iniciatīvām, kuru mērķis ir atbalstīt jaunus uzņēmumus un sekmēt to dibināšanu, jābūt efektīvākām mikrokredītu jomā, un komercbankām būtu uzņēmumiem jāizvirza adekvātus un reālistiskus aizdevumu piešķiršanas noteikumus.

3.16 Rīkojot ar tirgvedību un reklāmu saistītas izstādes reģionā un ES dalībvalstīs, var rasties uz eksportu orientētu iniciatīvu iespējas, jo īpaši apstrādes rūpniecības nozarē.

3.17 Eiropas un Vidusjūras reģiona valstīs dzīvojošo sieviešu nākotne jāskata vispārējā ekonomikas, politikas un sociālās jomas kontekstā. Ja netiks panākta ekonomikas izaugsme un nepalielināties nodarbinātība, sievietes arī turpmāk cietīs no diskriminācijas un negodīgas konkurences ar vīriešiem.

3.18 Vajadzīgas īpašas politikas un programmas, lai panāktu to, ka sievietes spēj sniegt lielāku ieguldījumu izaugsmē un attīstībā.

3.19 Ar sievietēm uzņēmējām īpaši paredzētu stratēģiju palīdzību iespējams radīt viņām iespējas izkļūt no tradicionālajām ekonomikas struktūrām un vairāk pievērsties uzņēmējdarbībai.

3.20 Visu iniciatīvu pamatā jābūt pētījumiem, lai, sekmējot dažādas vecuma grupas un veicot specializētus pētījumus par nozarēm, noskaidrotu katras valsts īpašās vajadzības un pievērstos sieviešu stiprajām un vajajām pusēm.

3.21 Jānosaka un jāizvērtē ar jaunu uzņēmumu dibināšanu, informācijas un konsultāciju sniegšanu, finansējumu, apmācību, "šefību" un sakaru dibināšanu saistīti valsts pasākumi, lai noskaidrotu ieteicamos paņēmienus un starp Eiropas un Vidusjūras reģiona ziemeļdaļas un dienviddaļas, kā arī tikai starp šā reģiona dienviddaļas valstīm veiktu informācijas apmaiņu par labu praksi. Nepārtraukti jāuzrauga Eiropas un Vidusjūras reģiona partnervalstu progress, lai nodrošinātu sieviešu pilnīgu līdzdalību tās valsts ekonomikā, kurā viņas dzīvo.

3.22 Ar Eiropas un Vidusjūras reģiona valstīs īstenotu starptautiska mēroga programmu palīdzību sieviešu uzņēmēju apvienības var apmainīties ar pieredzi un informāciju par labu praksi, un tas ir efektīvs uzņēmējdarbības un prasmju attīstīšanas veids.

3.23 Franšīze var būt ļoti noderīgs sieviešu stāvokļa uzlabošanas līdzeklis, jo tā veicina pašnodarbinātību un mazo uzņēmumu izveidošanu. Izmantojot franšīzi, iespējams samazināt ar jauna projekta uzsākšanu saistītu risku, jo iespējams pamatoties uz pārbaudītām metodēm un iemaņām. Svarīgi ir arī tas, lai tiktu uzlabots uzņēmējdarbības resursu centru darbs. Jāuzlabo tādas uzņēmējdarbības iemaņas, kuras iespējams attīstīt, ņemot par paraugu citās valstīs sekmīgi īstenotu praksi un programmas.

3.24 Pievērsties tādām jaunām jomām kā informācijas un saziņas tehnoloģiju pakalpojumi, pētniecība un izstrāde, plašsaziņas līdzekļu izmantošanas pārvaldība un inovatīvu plašsaziņas programmu veidošana, kā arī apgūstot jaunas tirgus nišas tūrisma nozarē, ir iespējams radīt jaunas iespējas sievietēm uzņēmējām.

3.25 Informācijas un saziņas tehnoloģijas veicina produktivitāti, izaugsmi un darbavietu radīšanu. Šis nozares attīstība ir svarīgs priekšnoteikums tam, lai Eiropas un Vidusjūras reģions būtu konkurētspējīgs globālajā tirgū. Veidojot nepieciešamo infrastruktūru, ir svarīgi nodrošināt tās pieejamību visiem iedzīvotājiem, lai "digitālā šķirtne" nepaplašinātos, jo īpaši — sieviešu vidū un tādās iedzīvotāju grupās, kurās ir augsts analfabētisma īpatsvars. Attīstot informācijas un saziņas tehnoloģijas, uzlabosies gan sieviešu, gan vīriešu uzņēmējdarbības prasmes.

3.26 Eiropas Komisijas Uzņēmējdarbības ĢD izveidotais Sieviešu uzņēmējdarbības tiešsaistes portāls⁽¹²⁾ var būt noderīgs līdzeklis, ar kā palīdzību iespējams apmainīties ar informāciju par paraugpraksi un dibināt sakarus.

3.27 Iespējams izveidot algotas darbavietas bērnu aprūpes iestādēs, arī tādējādi palīdzot sievietēm apvienot ģimenes pienākumu pildīšanu ar darba pienākumiem.

3.28 Sniedzot sievietēm atbalstu un informāciju par pašnodarbinātību, iespējams mazināt imigrācijas izraisītās grūtības. Tādējādi iespējams radīt darbavietas gan izcelsmes valstīs, gan uzņemošajās valstīs.

⁽¹²⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/craft/craft-women/womenentr_portal.htm.

4. Barselonas process un Eiropas kaimiņattiecību politika

4.1 Eiropas kaimiņattiecību politikas mērķis ir sekmēt ES un tās partneru ekonomikas integrāciju. Saskaņā ar Eiropas kaimiņattiecību politiku piešķirtā un Vidusjūras reģiona partneriem paredzētā budžeta dotācija 2007.-2013. gadam ir palielinājusies par 31 % līdz 12 miljardiem *euro*. Tomēr politikā nav pievērsta pietiekama uzmanība sieviešu uzņēmējdarbības veicināšanai.

4.2 Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu Parlamentārajā asamblejā, kas notika 16. — 17. martā, Komitejai tika piešķirts pastāvīgā novērotāja statuss ar tiesībām izteikties visās *EMPA* sanāksmēs. Tādējādi Komitejai ir lieliska iespēja veicināt sieviešu saimniecisko darbību.

4.3 Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu ministru pirmajā konferencē "Sievietes lomas sabiedrībā nostiprināšana", kas notika Stambulā 2006. gada novembrī⁽¹³⁾, tika apliecināta apņemšanās "veicināt sieviešu uzņēmējdarbību, uzlabojot zemes resursu, finansējuma, noieta tirgu, informācijas, apmācības un sakaru veidošanas pieejamību sievietēm, kā arī aicinot finanšu iestādes pielāgot to pakalpojumus sieviešu vajadzībām, tostarp — izsniegt mikrokredītus".

5. Eiropas un Vidusjūras reģiona uzņēmējdarbības harta

5.1 Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu piektajā konferencē, kas notika *Caserta* (Itālijā) 2004. gada 4. oktobrī, rūpniecības ministri apstiprināja darba plānu rūpnieciskās sadarbības jomā 2005.-2006. gadam. Viens no ierosinājumiem bija apmainīties ar zināšanām un pieredzi uzņēmējdarbības izglītības jomā.

5.2 Rezultātā Eiropas Komisijas Uzņēmējdarbības un rūpniecības ģenerāldirektorāts izstrādāja Vidusjūras reģiona uzņēmējdarbības hartu⁽¹⁴⁾, ko parakstīja deviņas Vidusjūras reģiona partnervalstis. Viens no hartas galvenajiem principiem ir uzņēmējdarbību orientētas sabiedrības izveidošana Eiropas un Vidusjūras reģionā, ar visu līmeņu izglītības iestāžu palīdzību mūžizglītībā iesaistot gan jauniešus, gan pieaugušos. Tomēr hartā nav paredzēti īpaši pasākumi, lai risinātu problēmas, ar kurām saskaras sievietes uzņēmējdarbībā.

5.3 Minētā harta ir uzņēmējdarbības apstākļu uzlabošanas efektīvs līdzeklis. Tomēr hartas īstenošanas gaitā sieviešu uzņēmējdarbības veicināšana nav izpaudusies nedz kā pamatprincips, nedz kā mērķis.

5.4 Eiropas un Vidusjūras reģiona rūpnieciskās sadarbības darba plāna 2007.-2008. gadam pamatā ir līdzšinējie panākumi un tajā paredzēti efektīvākas īstenošanas pasākumi, tomēr tajā nav paredzēti īpaši sieviešu uzņēmējdarbības veicināšanas pasākumi.

⁽¹³⁾ http://ec.europa.eu/comm/external_relations/euromed/women/docs/conclusions_1106.pdf.

⁽¹⁴⁾ http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/ind_coop_programmes/med/doc/f1949_en.pdf.

5.5 Vairākas Eiropas Komisijas īstenotas iniciatīvas var nodarēt kā paraugpraksi un zināšanu nodošanu starp Eiropas un Vidusjūras reģiona partnerības dalībvalstīm piemērs⁽¹⁵⁾.

6. Pilsoniskās sabiedrības nozīme

6.1 Organizētai pilsoniskajai sabiedrībai ir svarīga nozīme sieviešu emancipācijā, līdzdalībā un pārstāvībā sabiedriskajā dzīvē, kā arī viņu uzņēmējdarbības veicināšanā.

6.2 Pamatojoties uz ļoti spēcīgu tradīciju attiecībā uz nelabvēlīgākā stāvoklī esošu personu, tostarp sieviešu ar invaliditāti un sieviešu, kurām maz pieejamas vai vispār nav pieejamas izglītības un apmācības iespējas, aprūpi, pašreizējos resursus iespējams izmantoti efektīvāk, ja tiks nodrošināta apmācība pārvaldības un finansēšanas iemaņu iegūšanai.

6.3 Publiskā un privātā sektora partnerība, NVO un sabiedriski profesionālas organizācijas var efektīvi stimulēt ekonomikas izaugsmi⁽¹⁶⁾. Ar šādu partnerību palīdzību iespējams nodrošināt jaunus pakalpojumus attiecībā uz ienākumus radošu darbību.

6.4 Pieredzējušas NVO un sabiedriski profesionālas organizācijas varētu darboties arī tādās jomās kā apmācība un akreditācija, lai izglītības jomā izskaustu plaizu dzimumu starpā.

7. EESK nozīme

7.1 EESK ir jāveic svarīgi uzdevumi, kas saistīti ar pilsoniskās sabiedrības līdzdalības nodrošināšanu tās Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu politikas īstenošanā, kuras mērķis ir sieviešu iekļaušana ekonomiskajā un sociālajā dzīvē⁽¹⁷⁾.

7.2 EESK piedalījās sieviešu nodarbinātības jautājuma risināšanā, sagatavojot ziņojumu, kas tika sniegts ES — Turcijas apvienotās konsultatīvās komitejas 21. sanāksmē, kas notika 2006. gada 13. un 14. jūlijā⁽¹⁸⁾, un izstrādās ziņojumu par sieviešu uzņēmējdarbību konsultatīvās komitejas nākamajai sanāksmei *Bodrum* (Turcijā) 2007. gada novembrī.

⁽¹⁵⁾ <http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/craft/craft-women/women-dgentr-active>
<http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/craft/craft-women/database-women.htm>.

⁽¹⁶⁾ [file:///E:/for women entrepreneurship.htm](file:///E:/for%20women%20entrepreneurship.htm) (8.3.2007).

⁽¹⁷⁾ "Konsultatīvo iestāžu un profesionālo organizāciju loma partnerattiecību nolīgumu īstenošanā un Eiropas kaimiņattiecību politikā".

⁽¹⁸⁾ ES — Turcijas apvienotā konsultatīvā komiteja.

7.3 Ļubļanā (Slovēnijā) 15.-17. novembrī notikušās Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu Ekonomikas un sociālo lietu padomju un tām līdzīgu iestāžu augstākā līmeņa sanāksmes nobeiguma deklarācijā ⁽¹⁹⁾ dalībnieki apņēmas aktīvāk īstenot iniciatīvas, kuru mērķis ir sieviešu integrācija ekonomikā un sociālajā dzīvē, un jo īpaši — veicinot sieviešu uzņēmējdarbību.

7.4 EESK atzinīgi vērtē to, ka partnervalstu ministri atzīst, ka ir svarīgi veicināt pilsoniskās sabiedrības lomu, kā arī vairo pilsoniskās sabiedrības potenciālu, uzlabojot tās sadarbību ar valdībām un uzlabojot sakarus starp parlamentiem, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, sieviešu organizācijām, jaunatni, arodbiedrībām, uzņēmēju un profesionālajām apvienībām, kā arī uzlabojot sadarbību starp valsts pārvaldes iestādēm un reģionālajām un vietējām pašvaldībām.

7.5 Barselonas procesa ietvaros ES uzsāka vairākas programmas, un vairākas no tām bija paredzētas tieši Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu jaunatnei. Komiteja ir iesniegusi informatīvu ziņojumu par tematu "Atbalsts jauniešiem Vidusjūras

partnervalstīs", kurā tā ir pievērsusies arī sieviešu uzņēmējdarbības veicināšanai ⁽²⁰⁾.

8. Secinājums

8.1 Eiropas Komisijai būtu jānodrošina Eiropas kaimiņattiecību politikas (EKP) ietekmes novērtējums, tostarp attiecībā uz MEDA programmām, un sistemātiski jāpievēršas dzimumu līdztiesības jautājumiem. Sieviešu uzņēmējdarbībai Eiropas un Vidusjūras reģionā ir izšķirīga loma ar globalizāciju saistīto ekonomisko problēmu risināšanā. Eiropas Komisijas reģionālā programma Vidējo Austrumu un Ziemeļāfrikas reģionam ir pozitīvs solis, veicinot sieviešu lomu ekonomikā. Šo mērķu sasniegšanai būtu jāveic pasākumi, lai nodrošinātu konsultēšanos ar attiecīgajiem pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, tostarp sieviešu NVO, visās projektu stadijās — izstrādāšanā, īstenošanā, vērtēšanā un pārraudzībā.

Briselē, 2007. gada 12. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁹⁾ http://www.europarl.europa.eu/intcoop/empa/home/final_declaration_ljubljana_112006_en.pdf.

⁽²⁰⁾ Informatīvs ziņojums "Atbalsts jauniešiem Vidusjūras partnervalstīs".